

בנק הפועלים

דין וחשבון שנתי

2017

תוכן העניינים

דבר יו"ר הדירקטוריון

9	א. דוח הדירקטוריון וההנהלה
15	1. סקירה כללית, יעדים ואסטרטגיה
20	2. הסבר וניתוח לתוצאות ולמצב העסקי
46	3. סקירת הסיכונים
97	4. מדיניות ואומדנים חשובנאיים קריטיים, בקורות ונהלים
102	5. דוח הדירקטוריון וההנהלה בדבר בקרה פנימית על דיווח כספי
103	ב. הצהרות בקרה פנימית על דיווח כספי
107	ג. דוחות כספיים לשנת 2017
121	ביאורים לדוחות הכספיים
287	ד. ממשל תאגידי, פרטים נוספים ונספחים לדוח השנתי
290	6. ממשל תאגידי
303	7. פרטים נוספים בנוגע לעסקי התאגידי הבנקאי ואופן ניהולם
333	8. נספחים
347	דוח תקופתי לשנת 2017
393	מילון מונחים
395	אינדקס

הבנק קיבל את אישור הפיקוח על הבנקים לפרסם את הדוחות הכספיים השנתיים על בסיס מאוחד בלבד. בבואור 34 לדוחות הכספיים נכללת תמצית הדוחות הכספיים של הבנק בלבד. חוברת הכוללת את נתוני הבנק תמסר לכל דורש, או באתר האינטרנט של הבנק, www.bankhapoalim.co.il.

דבר יו"ר הדירקטוריון

מחזיקות ומחזיקי עניין נכבדים,

בשם הדירקטוריון אני גאה להגיש לכם את הדוח הכספי השנתי של קבוצת בנק הפועלים לשנת 2017.

מספר אתגרים משמעותיים עומדים בפנינו, בהם אנו עוסקים בימים אלו, ובהם נמשיך כנראה לעסוק במהלך שנת 2018:

חדשנות – השינויים הטכנולוגיים המהירים הם האיום המרכזי על המערכת הפיננסית הקיימת. בנקים, חברות ביטוח וגופים מוסדיים יאלצו לשנות את המודלים העסקיים המסורתיים ולהתאים עצמם לעולם בו לטכנולוגיה תפקיד מרכזי בניהול הקשר עם הלקוחות. בלוקצ'יין, פינטק ואינטליגנציה מלאכותית, מושגים שלא היו מוכרים לרובנו עד לאחרונה, ימלאו תפקיד מרכזי בעולם חדש זה. לא רק כללי המשחק, אלא גם השחקנים עצמם ישתנו. אך בין שלל האתגרים אנו מזהים גם הזדמנויות עבורנו. מי שישדרו במציאות החדשה יהיו אלו שיאמצו את החדשנות, יפתחו את הטכנולוגיות, ויבססו את עסקיהם על מודלים חדשים. אנחנו מתכננים להתחדש ולפתח יכולות טכנולוגיות שחלקן אך בשלבי התהוות, אך גם להקפיד על הקשרים המיוחדים שיש לנו עם קהל לקוחות גדול וותיק. נשמש יועצים נאמנים ללקוחות, ונעביר את הדגש מן הפעולות הבנקאיות הטכניות (כגון הפקדת שיקים, העברת כספים, משירת מזומנים), אל הליווי של הלקוחות בצמתי חיים ובהחלטות פיננסיות מורכבות הכרוכות בשיקול דעת ובקבלת החלטות נכונות. אנו מניחים כי החדשנות הטכנולוגית תלווה ברגולציה עדכנית, ומקווים כי המערכת הפיננסית, על שחקניה הקיימים והעתידיים, תוכל לשמור על יציבותה.

ישראל – קבוצת ישראלכרט מהווה חלק משמעותי מן הפעילות הפיננסית שלנו. החקיקה מחייבת אותנו להיפרד מפעילות זו במהלך השנים הקרובות. מינינו את בנק ההשקעות Citi לסייע לנו בכך, ואנו עומדים בפני הכרעה בין שלוש חלופות (או שילוב שלהן): מכירת החברה, הצעת מניות ישראלכרט לציבור, או חלוקתן כדיבדנד בעין לבעלי המניות של בנק הפועלים. בשלב זה מוקדם לחזות אלו מן האלטרנטיבות היא הטובה ביותר לבנק ולבעלי מניותיו. נצטרך להתייחס בהקשר זה גם למצב שוק ההון, לצרכי ההון של הבנק, לשינויים ברגולציה, להתנהלות השחקנים האחרים בשוק, ועוד. קביעת שיעור העמלה הצולבת לאחרונה, יצרה ודאות מסוימת, אך משקיעים פוטנציאליים ממשיכים להלין על כך שקשה להם להעריך את שווי הפעילות העומדת כל העת בפני שינויים רגולטוריים נוספים מצד מאסדרים שונים.

לדוחות כספיים יתרונות רבים, אך גם מעט חולשות. יתרונם הגדול הוא ביכולתם לשקף באמצעות מספרים תוצאות פעילות לתקופה מסוימת, וכן נכסים והתחייבויות לתאריך נתון. חסרונם כפול: הראשון – הם מפנים מבט לאחור ומתארים את העבר, בעוד שמחזיקי העניין שלנו מעדיפים לא פעם לקיים איתנו שיח על העתיד; והשני – הם אינם מצטיינים בהעברת מידע "רך" ולכן מתקשים לסייע לנו בהבנת תהליכים עסקיים, אתגרים העומדים בפנינו ויכולות שאנו מאמינים שיש לנו וחשוב לנו לתארם בפניכם.

אפתח בנתונים הכספיים העיקריים:

הרווח הנקי לשנת 2017 עמד על 2,660 מיליוני ש"ח בהשוואה ל-2,628 מיליוני ש"ח בשנת 2016. תשואת הרווח הנקי להון המיוחס לבעלי מניות הבנק בשנת 2017 הסתכמה ב-7.5%. על תוצאות השנה העיבה פעם נוספת הפרשה בגין החקירה של עסקי קבוצת הבנק עם לקוחות אמריקאים. הרווח בשנת 2017 בנטרול רכיב זה ועלויות בגין הפסקת הפעילות בשוויץ הסתכם ב-3,348 מיליוני ש"ח בהשוואה ל-3,146 מיליוני ש"ח בשנת 2016. תשואת הרווח הנקי להון המיוחס לבעלי מניות הבנק בשנת 2017 בנטרול רכיבים אלו עמדה על 9.4%. הון המיוחס לבעלי המניות של הבנק לסוף השנה הסתכם ב-35.9 מיליארד ש"ח, בהשוואה ל-33.0 מיליארד ש"ח בסוף שנת 2016. בגין רווחי שנת 2017 הכרזנו על דיבדנדים בסך 1,065 מיליוני ש"ח.

נתונים אלו ורבים אחרים כלולים בדוחות הכספיים ואני בטוח שתעינו בהם בקפידה. בהמשך אתייחס למידע "רך" יותר, אך רלוונטי לגישתי למי שמנסה להבין את מצבנו העסקי ולהעריך את יכולתנו להמשיך לצמוח בסביבה תחרותית, על רקע רגולציה מתהדקת ושינויים טכנולוגיים תכופים.

החקירה של עסקי קבוצת הבנק עם לקוחות אמריקאים -

לצד בנקים אחרים בעולם, אנו ממשיכים להתמודד עם חקירת הרשויות האמריקאיות בקשר עם עסקי קבוצת הבנק עם לקוחות אמריקאים. הדבר דורש מאיתנו הוצאות כספיות משמעותיות, מאמץ ניכר של עובדי הבנק העוסקים בנושא, ותשומת לב ניהולית רבה. אנו מקוים כי נוכל לסיים את הטיפול בעניין בקרוב, אך מודעים לכך שעד להשלמת המלאכה, קיימת אי ודאות לגבי אופי ההסדר ועלותו לבנק.

עשור למשבר הפיננסי

תקופה לא פשוטה עברה על הכלכלה הגלובלית, ועל ענף הבנקאות בפרט, מאז פרוץ המשבר הפיננסי העולמי של 2008, משבר שאופיין כחמור ביותר מאז המיתון הגדול של 1929. התגובה המהירה של קובעי המדיניות, ובמיוחד זאת של הבנקים המרכזיים, מנעה התדרדרות למיתון עמוק. כמו זה של שנות השלושים במאה הקודמת, ואפשרה חזרה הדרגתית לצמיחה ויציבות כמעט בכל המשקים שנפגעו מהמשבר. על רקע השיפור בסביבה המקרו כלכלית, מערכת הבנקאות בעולם הציגה בשנים האחרונות תוצאות המעידות על התחזקותה, שבאה לידי ביטוי בהגדלת ההון והנזילות ובשיפור הרווחיות העסקית. שיפור מצב הבנקים בולט במיוחד בארצות-הברית, אך גם באירופה. לעומת זאת, ההתאוששות מהמשבר הגלובלי הייתה אטית יותר באנגליה וביפן. אני מאמין שמערכת הבנקאות העולמית כיום סולידית יותר וחסונה יותר בפני זעזועים בהשוואה לבנקאות העולמית של לפני המשבר של שנת 2008. ככלל, הבנקים היום זהירים יותר, חזקים יותר, יעילים יותר, וגם מפקחים יותר בהשוואה לעבר. כידוע, המשק הישראלי נפגע רק מעט, באופן יחסי, ממשבר 2008. בשנים האחרונות צמח המשק הישראלי בשיעורים נאותים, תוך שיפור במצב התעסוקה ותוך שמירה על אינפלציה נמוכה ועל יציבות פיננסית. סביבת המקרו החיובית תמכה בפעילות ענף הבנקאות, שהפגין חוסן ויציבות. בדומה לעולם, גם בישראל המשיכה מערכת הבנקאות לפעול לחיזוק ההון ולשיפור בהרכבו ולשמירה על רווחיות נאותה. אנו מאמינים שהון הבנקים אמור להיות מותאם לצרכי הבנק ולסיכונים שהוא

לוקח על עצמו, אך חוששים כי עודפי הון, כפי שנוצרו במערכת הבנקאית הישראלית, גם הם מהווים קושי, שכן הם מורידים, מטבע הדברים, את תשואת הרווח הנקי להון המיוחס לבעלי מניות הבנק.

גם בישראל, ישנה התגברות של ההתפתחויות הטכנולוגיות, לצד שיפור ביעילות התפעולית ולצד צמצום בכוח האדם. הפעילות העסקית של המערכת הבנקאית המשיכה גם השנה לתרום לצמיחה וליציבות הכלכלית. משקית. למדנו את ההיסטוריה של המשבר, ואנו מודעים לכובד האחריות המוטלת עלינו, לנהל את עסקינו בזהירות, להקפיד על איכות תיק האשראי, לבחון תרחישים העלולים לאיים על הכלכלה, ולבחון את הסיכונים העסקיים הכרוכים בפעילות. בהקשר זה, בשנת 2017 החליט דירקטוריון הבנק להביא להפסקת פעילותו של Bank Hapoalim (Switzerland) Ltd. ההחלטה התקבלה לנוכח מדיניות ניהול הסיכונים של הבנק, הפועל, וימשיך לפעול, למזער את סיכוני הציות בקבוצת הבנק, בין היתר, כפי שעלו בקשר עם חקירת הרשויות האמריקאיות, לצד שינויים בסביבה הרגולטורית העולמית והשפעתם על סיכונים אלה. כמו-כן הבנק בוחן אפשרויות למכירת מלוא החזקותיו בבנק פוזיטיף.

תוכנית אסטרטגית

בשנת 2017 המשיך הבנק ביישום מתווה התוכנית האסטרטגית לשנים 2016-2018 אשר ממקדת את הבנק במספר תחומים עיקריים: ביצירת תשתית אופטימלית וגמישה בנושאים כגון ניהול הון, פיתוח הון אנושי ובניית תשתית טכנולוגית וחדשנית, כפלטפורמה לשירותים המתקדמים ללקוחות הקמעונאיים והעסקיים; לחדשנות במוצרים ובשירותים פיננסיים; לפיתוח ממוקד של הפעילות הבינלאומית; ולהמשך המצינות התפעולית כדרך חיים. ניהול יעיל של הבנק הוא נושא שנמצא תמיד על סדר היום שלנו. דירקטוריון הבנק שואף לשמש דוגמה בהקשר זה: הפחתנו את מספר חברי הדירקטוריון, יעלנו את הדיונים והתאמנו את ועדות הדירקטוריון לצרכים המשתנים של הבנק. לפני מספר חודשים יצאנו באסטרטגיה מיתוגית חדשה לשנים הקרובות,

המתמקדת במתן פתרונות ללבטים הכלכליים של הלקוחות בצמתים מרכזיים בחייהם. תחת המסר "פועלים איתכם בכל החלטה" מציב הבנק במרכז את הלקוח, צרכיו ורווחתו הכלכלית. מתן המענה ללבטי הלקוחות יינתן באמצעות יועצי הבנק המומחים ובאמצעים דיגיטליים מתקדמים עם דגש על הכרת הצרכים האישיים של כל לקוח ולקוח.

בשנת 2017 הוסיף הבנק להוביל במימון תשתיות ותאגידים. בפלח הבנקאות המסחרית המשיך הבנק את תנופת הצמיחה בהכנסות ובמספר לקוחות. מחויבותו העמוקה של הבנק לסקטור העסקים הקטנים באה לידי ביטוי בחיזוק הצעת הערך, בבניית מוצרים חדשניים, ובליווי מתמיד במימון וייעוץ לפלח לקוחות זה. כמו-כן, המשכנו לחזק את הצעת הערך של הבנק לתעשיית

היי-טק על-ידי המשך ביסוסו והרחבתו של מערך "פועלים היי-טק".

אנו בבנק הפועלים עוקבים כל הזמן אחרי התפתחות החברה הערבית, ורואים ומאמינים שבחברה הערבית קיים פוטנציאל צמיחה גדול שמימושו יתרום מאוד להנעת הכלכלה הישראלית ולעלייה משמעותית ברמת החיים. תנופת הבנק בקרב אוכלוסייה זו ממשיכה לשנות את תנאי התחרות בסקטור זה והביאה לידי ביטוי את העוצמה והמקצועיות של בנק הפועלים. הבנק הכפיל את מספר הסניפים ביישובים הערבים וביישובים המעורבים בשנים האחרונות.

ההנהלה והעובדים

עוצמתו של בנק הפועלים היא ההנהלה והעובדים שלו. בנק הפועלים הוא ארגון עסקי הממוקד בעסקיו, מתכנן ומבצע, מגדיר יעדים ומשיגי אותם. העובדים של הבנק מחויבים למקום העבודה, מעריכים את הארגון בו הם מועסקים ורואים בו בית שראוי להתפאר בו. הסביבה העסקית המשתנה מציבה אתגרים לא פשוטים, ורק צוות מנהלים ועובדים מיומן ואחראי כשלנו יכול להתמודד עמם בהצלחה. בשנה האחרונה ערכנו מספר שינויים בהנהלה: נפרדנו בהערכה מאפרת יעבץ, משנה למנהל כללי, הממונה על חטיבת מחזיקי העניין. אפרת הקימה את החטיבה והטביעה את חותמה על אופייה;

מאברהם כוכבא, משנה למנהל כללי, הממונה על חטיבת החדשנות. אבי הקים את החטיבה, ראשונה במערכת הבנקאות הישראלית, והתווה בכישרון את ראשית דרכה; מיעקב אורבך, משנה למנהל כללי, הממונה על החטיבה העסקית. יעקב עזב את הבנק לאחר שעבד בו במשך כ-38 שנים. ליעקב תרומה יוצאת דופן לבנק, ללקוחותיו ובעיקר לחטיבה העסקית אותה הוביל להישגים בשנים האחרונות; ומאילן מזור, משנה למנהל כללי, היועץ המשפטי הראשי. אילן פרש מן הבנק לאחר שנים רבות, מתוכן יותר מ-14 שנים בהן הוביל את החטיבה המשפטית. אילן נחשב, ובצדק, לבכיר המשפטנים במערכת הבנקאות הישראלית. אני רוצה להודות באופן אישי לחברי ההנהלה הפורשים על תרומה יוצאת דופן לשגשוגו של הבנק. גם לאחר עזיבתם נמשיך להנות מן הידע והניסיון שנצבר אצלם ועבר במרוצת השנים אל דורות חדשים שאותם גידלו וחינכו. אנו מאמינים שבכוחה של הנהלת הבנק בראשות המנכ"ל, לתכנן ולבצע, להנהיג ולהוביל.

רגולציה ואחריות חברתית

הרגולציה על המערכת הבנקאית מכבידה לכאורה על פעילותינו השוטפת. לא כך אנו מתייחסים אליה. היא מעודדת אותנו לחשוב, לבחון בזירות את צעדינו ולייעל את עבודתנו. למרות שלעיתים אנו חלוקים על יישום של כלל כזה או אחר, אנו והרגולטורים המפקחים עלינו, ובראשם בנק ישראל, שותפים לדעה כי יציבות המערכת הבנקאית היא מטרה שעל כולנו לשרת. עבודתם המקצועית של גופי הבקרה והשיח המתמשך שלנו איתם תורמים להשגת מטרה זו.

התקשורת אף היא מציבה בפנינו אתגרים, ואנו מקבלים בברכה סיקור שמקדם שיח ענייני, אף אם ביקורתי. לא פעם אנו חלוקים על דעות המובעות בה ושואפים מטבע הדברים לסיקור אוהד יותר. למרות זאת, נמשיך במאמץ להסביר לתקשורת, ובעזרתה לקהל הרחב, באופן גלוי ופתוח כיצד אנו

פועלים, מה מטרותינו, היכן טעינו וכיצד אנו מנסים לתקן את הטעון שיפור. המחוקקים גם הם אינם חוסכים מאיתנו ביקורת. למרות זאת נשאף לקיים איתם שיח פורה ובונה, הממוקד בעובדות ובנתונים. נופיע בפניהם בפורומים המתאימים על מנת לפרוס את משנתנו ולסייע להם לגבש עמדה מאוזנת באשר לתפקיד המערכת הבנקאית בכלכלה המודרנית, ולשכנע אותם בחשיבות של שמירת יציבות הבנקים בצד יחס הוגן ללקוחות. כפי שאמרנו, נופיע גם, אם נתבקש, בפני ועדת החקירה הפרלמנטרית להתנהלות המערכת הפיננסית בהסדרי אשראי ללווים עסקיים גדולים. אנו מברכים על ההזדמנות להציג עובדות ונתונים שיראו את התמונה האמיתית של התמודדות עם אתגר ניהול סיכונים האשראי ונשתף פעולה עם הוועדה.

אחד הדברים שאני באופן אישי גאה בהם הוא מעורבות הבנק בקהילה, לצד המנהיגות העסקית והיזומה בתחום הכלכלי. כגוף הפועל בתוך הקהילה והינו חלק בלתי נפרד ממנה, עלינו גם לחזק אותה ולגרום לשינוי בה. גם בשנת 2017 הוביל הבנק את המערכת הבנקאית כולה בקידום האחריות החברתית וניהול אחראי, תוך יצירת ערך משותף, חברתי וכלכלי, עבור הבנק ומחזיקי העניין שלו. אנו ממקדים את פעילותינו בתחומים בהם יש לנו ערך מוסף, כך שהתרומות שלנו יותבו למטרות שבהן נוכל לתרום גם מניסיונו ומהידע של עובדינו: לאחרונה שם הבנק דגש מיוחד על קידום חירות פיננסית, באמצעות יוזמות, כלים ושירותים להגברת הידע והביטחון הפיננסי של לקוחותיו והציבור הרחב. מזה עשר שנים ברציפות הבנק מפרסם דוח קיימות ואחריות חברתית. הדיווח נעשה לפי רמת הדיווח המתקדמת ביותר GRI:SRS וברמת השקיפות הגבוהה ביותר: comprehensive. בדירוג מעלה לאחריות חברתית, קיבל הבנק בשנת 2017 ציון "פלטינה פלוס", ונמצא בראש דירוג החברות המובילות באחריות חברתית וסביבתית בישראל. הבנק נסקר גם על-ידי מדדים בינלאומיים, הבוחנים את ביצועיו בתחומי הסביבה, הכלכלה, החברה וניהול תקין ואחראי, וגם בהם נמצא הבנק בצמרת הדירוג ביחס לסקטור הבנקים.

הבנק פועל על-פי ערכים שהוגדרו בחזונו ואשר משתלבים עם מודל עשיית הטוב. כחלק מערך ההתנדבות, קיים בבנק מערך התנדבות ארצי במסגרתו פועלים אלפים מעובדי הבנק בפעילות התנדבותית שוטפת, וביום המעשים הטובים משתתפים עובדי הבנק במגוון רחב של פעילויות במאות אתרים ברחבי הארץ.

ברצוני להביע את תודתי העמוקה ללקוחותינו הממשיכים להביע בנו אמון כל יום מחדש, לחברי הדירקטוריון, לחברינו בהנהלת הבנק, וכמובן תודה גדולה לכל עובדי הבנק, שהם הנכס החשוב ביותר שלנו. יחד נציע את הבנק קדימה ונשלב את פעילותו במשק הישראלי, תוך הובלת המעבר אל עולם פיננסי מתקדם.

בכבוד רב,

עודד ערן
י"ר הדירקטוריון

25 במרץ 2018

בנק הפועלים

דוח הדירקטוריון וההנהלה

2017

תוכן העניינים

15	1. סקירה כללית, יעדים ואסטרטגיה
15	1.1. תיאור תמציתי של הבנק
15	1.2. מידע צופה פני עתיד
16	1.3. מידע כספי תמציתי
18	1.4. תיאור תמציתי של הסיכונים העיקריים שהבנק חשוף אליהם
18	1.5. יעדים ואסטרטגיה עסקית
20	2. הסבר וניתוח לתוצאות ולמצב העסקי
20	2.1. מגמות, תופעות, התפתחויות ושינויים מהותיים
23	2.2. התפתחויות מהותיות בהכנסות, בהוצאות וברוח כולל אחר
30	2.3. המבנה וההתפתחות של הנכסים, ההתחייבויות, ההון והלימות ההון
39	2.4. תיאור עסקי קבוצת הבנק לפי מגזרי פעילות פיקוחיים
43	2.5. תיאור עסקי קבוצת הבנק לפי מגזרי פעילות בהתאם לנישת ההנהלה
44	2.6. חברות מוחזקות עיקריות
46	3. סקירת הסיכונים
46	3.1. תיאור כללי של הסיכונים ואופן ניהולם
49	3.2. סיכון אשראי
71	3.3. סיכון שוק
85	3.4. סיכון נזילות ומימון
87	3.5. סיכון תפעולי
89	3.6. סיכון ציות
90	3.7. סיכון משפטי
91	3.8. סיכון מוניטין
91	3.9. סיכון רגולציה וחקיקה
92	3.10. סיכון כלכלי
92	3.11. סיכון אסטרטגי
92	3.12. סיכון סביבתי
93	3.13. הליכים משפטיים ואחרים
94	3.14. יוזמות רגולטוריות מהותיות בעלות השפעה על פעילות הבנק בתקופת הדיווח
96	3.15. טבלת גורמי סיכון
97	4. מדיניות ואומדנים חשבונאיים קריטיים, בקרות ונהלים
97	4.1. מדיניות ואומדנים חשבונאיים קריטיים
100	4.2. בקרות ונהלים
102	5. דוח הדירקטוריון והנהלה בדבר בקרה פנימית על דיווח כספי

רשימת הטבלאות

16	טבלה 1-1: מידע כספי תמציתי ומדדי ביצוע עיקריים לאורך זמן
23	טבלה 2-2: תמצית דוח רווח והפסד
24	טבלה 3-2: הרכב הרווח המימוני, נטו
25	טבלה 4-2: נתונים עיקריים בדבר הכנסות והוצאות ריבית
26	טבלה 5-2: ההוצאה המצטברת להפסדי אשראי בגין חובות ובגין מכשירי אשראי חוץ-מאזניים
26	טבלה 6-2: פירוט עמלות והכנסות אחרות
27	טבלה 7-2: פירוט של ההוצאות התפעוליות והאחרות
28	טבלה 8-2: רווח כולל
29	טבלה 9-2: מערך טכנולוגיית המידע
30	טבלה 10-2: ההתפתחות בסעיפי המאזן העיקריים
30	טבלה 11-2: התפתחות האשראי לציבור, נטו, מאזני לפי ענפי משק עיקריים
31	טבלה 12-2: סיכון אשראי בעייתי
31	טבלה 13-2: ההתפתחות בסעיפים החוץ-מאזניים העיקריים
32	טבלה 14-2: יתרות ניירות-ערך
33	טבלה 15-2: פירוט אגרות-חוב קונצרניות לפי ענפי משק
33	טבלה 16-2: התפתחות ביתרות הפיקדונות
33	טבלה 17-2: ההתפתחות ביתרות החזקת הנכסים הכספיים החוץ-מאזניים של לקוחות קבוצת הבנק, לגביהם מספקת קבוצת הבנק שירותי משמורת, ניהול, תפעול וייעוץ
34	טבלה 18-2: פירוט אגרות-חוב וכתבי התחייבות נדחים
34	טבלה 19-2: מכשירים נגזרים
35	טבלה 20-2: פרטים בדבר דיבידנד ששולם
36	טבלה 21-2: חישוב יחס הלימות ההון
37	טבלה 22-2: הרכב ההון לצורך חישוב יחס הון לרכיבי סיכון
38	טבלה 23-2: רכיבי הסיכון ודרישות ההון הרגולטוריות בגין סיכון אשראי, סיכון שוק וסיכון תפעולי
38	טבלה 24-2: יחס מינוף
39	טבלה 25-2: תוצאות הפעילות ונתונים עיקריים של מגזרי פעילות פיקוחיים
43	טבלה 26-2: תוצאות הפעילות ונתונים עיקריים של מגזרי פעילות לפי גישת ההנהלה
50	טבלה 1-3: סיכון אשראי בעייתי
51	טבלה 2-3: נכסים שאינם מבצעים
51	טבלה 3-3: מידע נוסף על תנועה בחובות בעייתיים בגין אשראי לציבור ובהפרשה הפרטנית
53	טבלה 4-3: מדדי סיכון אשראי
53	טבלה 5-3: הרכב יתרת ההפרשה להפסדי אשראי
55	טבלה 6-3: סיכון אשראי לפי ענפי משק
59	טבלה 7-3: פילוח סיכון האשראי של קבוצת הבנק בענפי הבינוי והנדל"ן, בהתאם לתחומי הפעילות העיקריים
59	טבלה 8-3: יתרות סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ-מאזני כלולים שיתרת חבותם מעל 1,200 מיליון ש"ח לפי ענפי משק
60	טבלה 9-3: חשיפות עיקריות למדינות זרות
62	טבלה 10-3: תנועה בסכום החשיפה המאזנית למדינות זרות עם בעיות נזילות
63	טבלה 11-3: חשיפת קבוצת הבנק למוסדות פיננסיים זרים
65	טבלה 12-3: יתרת האשראי לאנשים פרטיים בישראל
65	טבלה 13-3: התפלגות סיכון האשראי המאזני לאנשים פרטיים בבנק בהתאם להכנסה הממוצעת ולגודל הלווה
66	טבלה 14-3: התפלגות סיכון האשראי המאזני לאנשים פרטיים בבנק בהתאם ליתרת תיק הנכסים הפיננסיים של הלווים
66	טבלה 15-3: התפלגות סיכון האשראי המאזני לאנשים פרטיים בבנק בהתאם לסוג הריבית ולתקופה הנותרת לפירעון
66	טבלה 16-3: מידע על חובות בעייתיים בגין אנשים פרטיים בישראל
67	טבלה 17-3: סיכונים בתיק הלוואות לדויר
68	טבלה 18-3: מעקב אחר התפתחות יתרת תיק האשראי לדויר על-פי בסיסי הצמדה וכשיעור מיתרת תיק האשראי של הבנק
68	טבלה 19-3: התפתחות סכומי הפיגור בהלוואות לדויר והפרשה להפסדי אשראי
69	טבלה 20-3: התפתחות יתרות האשראי לדויר ב-5 השנים האחרונות
69	טבלה 21-3: פירוט מאפיינים שונים של אשראי לדויר שהעמיד הבנק
70	טבלה 22-3: חשיפות הבנק בגין מימון ממונף לפי ענף המשק של הלווה

דוח הדירקטוריון והנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

72	טבלה 3-23: פירוט השווי ההוגן של הבנק וחברות מאוחדות שלו לפי מגזרי הצמדה
73	טבלה 3-24: השפעת שינויים היפותטיים בשיעורי הריבית על השווי ההוגן נטו של המכשירים הפיננסיים של הבנק וחברות מאוחדות שלו, למעט פריטים לא-כספיים
74	טבלה 3-25: חשיפה של הבנק וחברות מאוחדות שלו לשינויים בשיעורי הריבית לא-צמוד
76	טבלה 3-26: חשיפה של הבנק וחברות מאוחדות שלו לשינויים בשיעורי הריבית צמוד למדד
78	טבלה 3-27: חשיפה של הבנק וחברות מאוחדות שלו לשינויים בשיעורי הריבית מטבע-חוץ
80	טבלה 3-28: חשיפה של הבנק וחברות מאוחדות שלו לשינויים בשיעורי הריבית חשיפה כוללת לשינויים בשיעורי הריבית
80	טבלה 3-29: נתונים אודות רגישות הון הבנק כולל חברות בנות בעלות חשיפה משמעותית לקבוצה לשינויים במקביל בעקומי הריבית (השינוי התיאורטי בשווי הכלכלי כתוצאה מהתרחיש, כולל מודלים פנימיים)
82	טבלה 3-30: נכסים והתחייבויות לפי בסיסי הצמדה
83	טבלה 3-31: רגישות הבנק לשינויים בשערי חליפין של מטבעות חוץ בעלי נפח פעילות משמעותי בבנק ולמדד המחירים לצרכן
84	טבלה 3-32: פריטים על השקעת קבוצת הבנק במניות בתיק הבנקאי בהתאם לסיווג המאזני
85	טבלה 3-33: יחס כיסוי הנזילות
86	טבלה 3-34: יתרת סך הפיקדונות של שלוש קבוצות המפקידים הגדולות
86	טבלה 3-35: חומרת גורמי הסיכון
97	

1. סקירה כללית, יעדים ואסטרטגיה

1.1 תיאור תמציתי של הבנק

כללי

- הבנק נוסד בשנת 1921 ומהווה "תאגיד בנקאי" בעל רישיון "בנק", לפי הוראות חוק הבנקאות. בשנת 1983, במסגרת הסדר שגובש בין ממשלת ישראל לבין הבנקים, הועברו מניות הבנק לשליטת המדינה. בשנת 1997 הופרט הבנק, והשליטה בו עברה לידי בעלי השליטה הנוכחיים ואחרים.
- קבוצת הבנק פועלת בישראל במכלול תחומי הבנקאות השונים ובפעילות המשיקה בשוק ההון, באמצעות שלוש חטיבות מרכזיות: החטיבה העסקית, החטיבה הקמעונאית וחטיבת שווקים פיננסיים ובנקאות בינלאומית.
- החטיבה העסקית משרתת את מרבית הלקוחות העסקיים, כאשר בתחום החברות הגדולות (Corporate) פועלת החטיבה באמצעות סקטורים בעלי התמחות ענפית, בתחום החברות הבינוניות (Middle Market) פועלת החטיבה באמצעות מרכזי עסקים, הפרוסים ברחבי המדינה ובאמצעות סניפי הבנק המעניקים ללקוחות החטיבה שירותים תפעוליים.
- החטיבה הקמעונאית (Retail) משרתת, בין השאר, לקוחות משקי בית, בנקאות פרטית, תושבי חוץ ועסקים קטנים, באמצעות 230 סניפים לרבות, סניפים דיגיטליים מתקדמים וסניף נייד המספקים את מכלול השירותים הבנקאיים, לצד מגוון ערוצים ישירים: מכשירים לשירות עצמי בסניפים וב"חצרות לקוח" בפריסה רחבה, "פועלים באינטרנט", "פועלים בסלולר", מוקד "פועלים בטלפון" ובאפליקציות בסמארטפונים. חטיבת שווקים פיננסיים ובנקאות בינלאומית מרכזת את פעילות הבנק במרבית תחומי שוק ההון בארץ ואת פעילות הבנק בחו"ל כמפורט בהמשך.
- בנוסף לפעילות הבנקאית, עוסקת קבוצת הבנק בפעילויות משיקות, בעיקר בתחום כרטיסי האשראי ובשוק ההון. בתחום כרטיסי האשראי, עוסקת קבוצת הבנק, באמצעות חברות בת ("קבוצת ישראל כרטיס"), בהנפקה, בתפעול ובשיווק של כרטיסי האשראי בבנק ומחוצה לו, לשימוש בארץ ובחו"ל, וכן בסליקת עסקות הנעשות בכרטיסי האשראי שהונפקו על-ידי ועל-ידי אחרים. פעילות קבוצת הבנק בשוק ההון הינה, בין היתר, במתן שירותי ביצוע פעולות מסחר בניירות-ערך (ברוקראז'ז), שמירת ניירות-ערך, שירותי מסחר במטבעות ובנגזרים, מחקר וייעוץ, שירותים למנהלי נכסים פיננסיים, ניהול תיקי השקעות, בנקאות להשקעות, עסקי חיתום וניהול הנפקות.
- בנוסף לפעילות בישראל, פועלת קבוצת הבנק בחו"ל במגזר העסקי ופרוסה בישראל, אירופה, ארצות-הברית. כמו-כן, לקבוצת הבנק פעילות במגזר המסחרי בתורכיה. פעילות המגזר העסקי בחו"ל כוללת מתן אשראי ללווים מקומיים וזרים בין היתר, על-ידי העמדת אשראי לפעילות עסקית של לקוחות הבנק. הבנק ערך בחינה בנוגע להיערכות פעילותו בתחום הבנקאות הפרטית הבינלאומית, וזאת לנוכח מדיניות ניהול הסיכונים של הבנק, למזעור סיכוני הציות בקבוצת הבנק, לצד שינויים בסביבה הרגולטורית העולמית והשפעתם על סיכונים אלה. כתוצאה מכך הבנק החליט ביום 17 בספטמבר 2017 להביא להפסקת פעילותו של Bank Hapoalim (Switzerland) Ltd. ("בנק הפועלים שווייץ") בדרך של מכירת נכסי לקוחות הבנקאות הפרטית הבינלאומית בסניף מיאמי, על Poalim Asset Management בלונדון. האמור מתווסף להחלטת הבנק על מכירת תיק נכסי לקוחות הבנקאות הפרטית הבינלאומית בסניף מיאמי, על סגירת הנציגויות באמריקה הלטינית ועל סגירת חברת הבת Hapoalim Latin America S.A. באורוגוואי. לאחר הפסקת פעילות בנק הפועלים שווייץ לא תיוותר לבנק פעילות משמעותית בתחום הבנקאות הפרטית בחו"ל ועיקר הפעילות בחו"ל תמוקד בבנקאות מסחרית בארצות-הברית.

1.2 מידע צופה פני עתיד

חלק מהמידע המפורט בדוחות אלו, שאינו מתייחס לעובדות היסטוריות (אף אם הוא מבוסס על עיבוד של נתונים היסטוריים), מהווה מידע צופה פני עתיד כהגדרתו בחוק ניירות-ערך התשכ"ח-1968. תוצאות הבנק בפועל, עשויות להיות שונות מהותית מאלו שנכללו במסגרת המידע הצופה פני עתיד, לרבות, בין היתר, כתוצאה משינויים בשוקי ההון בארץ ובעולם, שינויים מאקרו כלכליים, שינויים במצב הגיאופוליטי, שינויים רגולטוריים, שינויים חשבונאיים ושינויים בכללי המיסוי, וכן שינויים אחרים שאינם בשליטת הבנק, ואשר עשויים להביא לאי התממשות ההערכות ו/או לשינויים בתוכניות העסקיות של הבנק. מידע צופה פני עתיד מאופיין במילים או בביטויים כגון: "תחזית", "תוכנית", "יעד", "אומדן סיכון", "תרחיש", "תרחיש קיצוני", "הערכת סיכון", "קורלציה", "התפלגות", "אנו מאמינים", "צפוי", "חזוי", "מעריכים", "מתכוונים", "מתכננים", "מתעתד", "עשוי להשתנות", "צרף", "יכול", "ייהי" וביטויים דומים להם. ביטויים צופי פני עתיד אלו, כרוכים בסיכונים ובחוסר ודאות, משום שהם מבוססים על הערכות הנהלה לגבי אירועים עתידיים, אשר כוללים, בין היתר, שינויים בפרמטרים הבאים: מצב המשק, טעמי הציבור, שיעורי ריבית בארץ ובחו"ל, שיעורי אינפלציה, הוראות חקיקה ורגולציה חדשות בתחום הבנקאות ושוק ההון, החשיפה לסיכונים פיננסיים, איתנות פיננסית של לווים, התנהגות המתחרים, היבטים הקשורים בתדמית הבנק, התפתחויות טכנולוגיות ונושאי כוח אדם, ובתחומים אחרים אשר יש להם השפעה על פעילות הבנק ועל הסביבה בה הוא פועל, ואשר מטבע הדברים התממשותם אינה ודאית.

המידע המוצג להלן נסמך, בין היתר, על מידע המצוי בידיעת הבנק והמבוסס, בין היתר, על פרסומים של גורמים שונים, כגון: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, משרד האוצר, נתוני בנק ישראל, משרד השיכון וגורמים אחרים המפרסמים נתונים והערכות לגבי שוקי ההון בארץ ובעולם.

מידע זה משקף את נקודת המבט הנוכחית של הבנק בנוגע לאירועים עתידיים. נקודת מבט זו מבוססת על הערכות, ולכן נתונה לסיכונים, לחוסר ודאות, ואף לאפשרות שאירועים או התפתחויות, שנחזו כצפויים, לא יתממשו בכלל, או יתממשו במקצת בלבד, ואף שההתפתחויות בפועל תהיינה הפוכות מאלו שנצפו.

1.3. מידע כספי תמציתי

טבלה 1-1: מידע כספי תמציתי ומדדי ביצוע עיקריים לאורך זמן

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
2013	2014	2015	2016	2017	
					מדדי ביצוע עיקריים
9.30%	9.10%	9.61%	7.72%	7.50%	תשואת הרווח הנקי המיוחס לבעלי מניות הבנק להון
11.10%	10.90%	9.61%	9.24%	9.44%	תשואת הרווח הנקי המיוחס לבעלי מניות הבנק להון מנוטרל חריגים ⁽¹⁾
0.68%	0.71%	0.73%	0.60%	0.59%	תשואה לנכסים ממוצעים
2.25%	2.28%	2.13%	2.12%	2.07%	יחס הכנסות לנכסים ממוצעים
66.17%	65.49%	61.20%	64.47%	65.73%	יחס יעילות - הוצאות תפעוליות לסך ההכנסות
62.60%	61.56%	61.20%	60.95%	61.03%	יחס יעילות - הוצאות תפעוליות לסך ההכנסות מנוטרל חריגים ⁽¹⁾
2.12%	2.27%	2.09%	2.09%	2.16%	מרווח מימוני מפעילות שוטפת ⁽²⁾
		99%	124%	122%	יחס כיסוי נזילות ⁽³⁾

ליום 31 בדצמבר					
2013	2014	2015	2016	2017	
	9.29%	9.63%	11.01%	11.26%	יחס הון עצמי רוברד 1 לרכיבי סיכון לפי באזל 3 ⁽⁴⁾
	14.60%	14.36%	15.11%	14.64%	יחס הון כולל לרכיבי סיכון לפי באזל 3 ⁽⁴⁾
		7.10%	7.25%	7.37%	יחס מינוף ⁽⁴⁾

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
2013	2014	2015	2016	2017	
					מדדי איכות אשראי עיקריים
1.54%	1.56%	1.56%	1.49%	1.36%	שיעור הפרשה להפסדי אשראי מתוך האשראי לציבור
3.54%	2.70%	2.19%	1.76%	1.27%	שיעור חובות פגומים או חובות בפיגור של 90 ימים או יותר מתוך האשראי לציבור
0.38%	0.06%	0.08%	0.19%	0.23%	שיעור מחיקות חשבונאיות נטו מתוך אשראי ממוצע לציבור
0.34%	0.16%	0.17%	0.10%	0.12%	שיעור ההוצאות בגין הפסדי אשראי מתוך אשראי ממוצע לציבור

במיליוני ש"ח					
2013	2014	2015	2016	2017	
					נתונים עיקריים מדוח רווח והפסד
2,537	2,713	3,082	2,628	2,660	רווח נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק
3,021	3,264	3,082	3,146	3,348	רווח נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק מנוטרל חריגים ⁽¹⁾
7,943	7,768	7,885	8,193	8,697	הכנסות ריבית, נטו
874	425	475	269	323	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
8,423	8,684	8,929	9,345	9,334	רווח מימוני, נטו*
5,721	6,254	6,477	6,528	5,933	הכנסות שאינן מריבית
5,115	5,207	5,287	5,216	5,111	מזה - עמלות
9,041	9,183	8,790	9,490	9,616	הוצאות תפעוליות ואחרות
5,451	5,343	4,934	4,783	4,843	מזה - משכורות והוצאות נילוות
13,664	14,022	14,362	14,721	14,630	סך הכנסות

רווח נקי למניה רגילה (בש"ח)					
2013	2014	2015	2016	2017	
1.92	2.05	2.32	1.98	2.00	רווח נקי למניה בש"ח המיוחס לבעלי מניות הבנק - בסיס

* רווח מימוני, נטו כולל הכנסות ריבית, נטו והכנסות (הוצאות) מימוני שאינן מריבית.
 (1) אינו כולל הוצאות בגין תוכניות התייעלות, עדכון ההפרשה בקשר עם חקירת עסקי קבוצת הבנק עם לקוחות אמריקאיים ועלויות בגין הפסקת הפעילות בשווייץ.
 (2) רווח מימוני מפעילות שוטפת (ראה [דוח דירקטוריון פרק התפתחויות מהותיות בהכנסות, בהוצאות וברווח כולל אחר](#)) מחולק בסך-הכל נכסים פיננסיים לאחר הפרשה להפסדי אשראי ובניכוי יתרות בגין כרטיסי אשראי שאינן נושאות ריבית.
 (3) למידע נוסף, ראה [פרק "סיכון נזילות ומימון"](#) להלן. הבנק מיישם את הוראת יחס כיסוי הנזילות החל מיום 1 באפריל 2015.
 (4) למידע נוסף, ראה [פרק "הון הלימות הון ומימון"](#) להלן. הבנק מיישם את הוראות באזל 3 החל מיום 1 בינואר 2014 ואת הוראות יחס מינוף החל מיום 28 באפריל 2015.

דוח הדירקטוריון והנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

טבלה 1-1: מידע כספי תמציתי ומדדי ביצוע עיקריים לאורך זמן (המשך)

ליום 31 בדצמבר					
2013	2014	2015	2016	2017	
במיליוני ש"ח					
נתונים עיקריים מהמאזן					
380,201	408,033	431,638	448,105	454,424	סך-כל הנכסים
45,709	54,974	64,976	80,378	86,114	מזה - מזומנים ופיקדונות בבנקים
60,912	58,778	62,884	71,449	65,442	ניירות-ערך
251,600	263,980	278,497	271,957	278,663	אשראי לציבור, נטו
16,279	12,721	9,311	7,600	7,092	סיכון אשראי בעייתי, נטו
6,817	5,389	4,265	3,110	2,121	חובות פגומים מאזניים, נטו
351,417	376,817	398,419	413,880	418,420	סך-כל ההתחייבויות
5,303	4,322	4,773	4,377	4,149	מזה - פיקדונות מבנקים
276,525	297,230	321,727	338,502	347,351	פיקדונות הציבור
33,980	33,671	34,475	33,560	29,058	אגרות-חוב וכתבי התחייבות נדחים
28,534	30,966	33,032	34,047	35,863	הון המיוחס לבעלי המניות של הבנק
7,240	5,859	4,942	3,507	2,110	יתרות נכסים לא מבצעים (NPL)
נתונים נוספים					
19.5	18.4	20.1	22.9	25.6	מחיר מניה לסוף שנה (בש"ח)
לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
2013	2014	2015	2016	2017	
21.00	33.83	42.87	51.44	64.53	סך-הכל דיבידנד למניה (באגורות)*
13,492	13,964	12,395	11,893	11,506	מספר משרות ממוצע
2.12%	2.04%	1.88%	1.86%	1.93%	יחס הכנסות ריבית, נטו לנכסים ממוצעים
1.37%	1.37%	1.26%	1.18%	1.14%	יחס עמלות לנכסים ממוצעים

* על-פי מועד התשלום בפועל.

להלן פרטים על ההתפתחויות והשינויים העיקריים שחלו בתקופת הדוח:
 הרווח הנקי של קבוצת הבנק המיוחס לבעלי מניות הבנק הסתכם בשנת 2017 ב-2,660 מיליון ש"ח, בהשוואה לרווח בסך של 2,628 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.
 שיעור תשואת הרווח הנקי להון המיוחס לבעלי מניות הבנק בשנת 2017 הסתכם ב-7.5%, בהשוואה ל-7.7% בתקופה המקבילה אשתקד.
 הרווח הנקי הושפע בעיקר מהוצאה בסך של כ-557 מיליון ש"ח שנרשמה בשנת 2017 ומהוצאה בסך של כ-518 מיליון ש"ח שנרשמה בשנת 2016, בקשר עם חקירת עסקי קבוצת הבנק עם לקוחות אמריקאים.
 בנוסף, הושפע הרווח הנקי מהוצאה בסך של כ-131 מיליון ש"ח שנבעה מהפסקת פעילות הבנקאות הפרטית של הפועלים שוויץ, לפרטים נוספים ראה [ביאור 3.36](#).
 הרווח הנקי בנטרול החריגים כאמור, הסתכם לסך של כ-3,348 מיליון ש"ח בשנת 2017 בהשוואה ל-3,146 מיליון ש"ח בשנת 2016 והוא הושפע בעיקר מרישום הוצאת מס בסך של 271 מיליון ש"ח בשנת 2016, עקב השפעת ירידת מס החברות על יתרות המסים הנדחים.
 יחס הון עצמי רובד 1 ליום 31 בדצמבר 2017 הסתכם לשיעור של 11.26%, בהשוואה לשיעור של 11.01% ביום 31 בדצמבר 2016. יחס זה, גבוה מיעדי ההון הנדרשים על-ידי בנק ישראל לשנת 2017.

1.4. תיאור תמציתי של הסיכונים העיקריים שהבנק חשוף אליהם

פעילותו של הבנק כרוכה בסיכונים פיננסיים הבאים: סיכוני אשראי, המבטאים את הסיכון שלוהו או חייב לא יעמוד בהחזרים ובתשלומים לבנק אשר מוגדרים בהסכם האשראי; סיכוני שוק, הנובעים מחשיפה לשינויים בשערים בשווקים הפיננסיים, כגון: שערי חליפין, מניות וריבית; סיכון הנזילות, שהוא הסיכון לרווחי התאגיד הבנקאי, ליציבותו וליכולתו להמשיך בהתנהלותו השוטפת, מחמת אי ודאות לגבי יכולתו לעמוד בתזרים המזומנים הנדרש לצרכיו, ובכלל זה סיכון המימון שהינו הסיכון לאי יכולת לגייס מקורות חדשים במקום אלו שהגיעו לפירעון או שהגיוס מחדש יבוצע בתקופות ובתנאים אשר יפגעו בהכנסות הבנק נטו מריבית. סיכונים אחרים שאינם פיננסיים הם בעיקר סיכון הציות, הסיכון המשפטי והסיכון התפעולי לרבות סיכוני טכנולוגיה ומחשוב וסיכוני סייבר. סיכון הציות הוא הסיכון להטלת סנקציה משפטית או גולטורית, להפסד פיננסי מהותי, או לנזק תדמיתי, אשר הבנק עלול לספוג כתוצאה מכך שהוא אינו מקיים את הוראות הציות. סיכון תפעולי מוגדר כסיכון להפסד העלול להיגרם מתהליכים פנימיים כושלים או לקויים, מפעולות אנוש, מכשלים במערכות וכן מאירועים חיצוניים. סיכונים נוספים אליהם חשוף הבנק מטופלים באופן ישיר כחלק מהניהול העסקי והינם: סיכון מוניטין, סיכון תחרות, סיכון רגולציה וחקיקה, סיכון אסטרטגי, סיכון כלכלי וסיכון סביבתי. ראה הרחבה בפרק סקירת הסיכונים להלן [ובדוח על הסיכונים: גילוי בהתאם לנדבך 3 ומידע נוסף על הסיכונים](#).

1.5. יעדים ואסטרטגיה עסקית

בסוף שנת 2017 אישרו הנהלת הבנק ודירקטוריון הבנק תוכנית אסטרטגית תלת-שנתית (לשנים 2018-2020), המתעדכנת מדי שנה על בסיס התייחסות לשינויים בכלכלה הגלובלית, שינויים בסביבה העסקית בישראל, מהלכי הרגולציה ושינויים בסביבה התחרותית בה פועל הבנק על כלל תחומי פעילותו. מכלול גורמים משפיעים על המערכת הבנקאית בעולם ובישראל ובראשם שינויים בהרגלי הלקוחות, התהדקות של הרגולציה, והשפעה הולכת וגוברת של אמצעים טכנולוגיים. תמורות אלו מובילות להתגברות התחרות מצד שחקנים מסורתיים ושחקנים חדשים רבים ומגוונים והן מחייבות את הבנק להיערך לעתיד במטרה להעניק ללקוחותיו חוויית שירות איכותית ומתקדמת וליצר ערך ללקוחותיו וליתר מחזיקי העניין.

בנוסף, הבנק ממשיך ליישם את הוראות בנק ישראל לעמידה ביעדי הלימות ההון, והן היוו שיקול בגיבוש התוכנית האסטרטגית. התוכנית האסטרטגית הרב שנתית של הבנק לוקחת בחשבון את הזהירות המתחייבת מהסיכונים בכלכלה הגלובלית ובמשק הישראלי ומאזנת בין שיקולי תשואה לסיכון. מטרת התוכנית האסטרטגית היא לאפשר לבנק, גם לנוכח האתגרים וחוסר היציבות בכלכלה ובמערכת הפיננסית בעולם, להמשיך להתקדם בתוואי של צמיחה יציבה והמשך ביסוס מובילות הבנק במערכת הבנקאית בישראל, תוך השאת ערך למחזיקי המניות וכלל מחזיקי העניין. תוכנית אסטרטגית זו נבחנת ומותאמת מדי שנה לשינויים בסביבה העסקית בישראל ובעולם וכן לשינויים בסביבה התחרותית בה פועל הבנק, והיא מתמקדת בחמש תימות מרכזיות אשר עודכנו ואושרו בסוף שנת 2016:

- 1. מובילות יוצרת ערך בישראל בפלחי לקוחות ובפעילויות במיקוד** – העמקת הקשר והפעילות עם לקוחות הבנק, בהתבסס על חדשנות בשירותים ואופטימיזציה בערוצי הפעילות, העמקת הערך המוסף, יצירת פתרונות מותאמים לצורכי הלקוחות השונים וחיזוק המיקוד העסקי בפעילויות בעלות פוטנציאל.
- 2. העצמת הערך ללקוחות תוך שילוב קשר אישי, אנושי וטכנולוגי** – שירות בנקאי מותאם, נגיש ואינטואיטיבי המשלב שירותים דיגיטליים מתקדמים עם שירות וייעוץ אנושי בפעילויות מורכבות וצמתי החלטה.
- 3. בונים את המחר: בניית תשתיות, חדשנות וצמיחה בינלאומית ממוקדת** – חיזוק התשתיות לצמיחה עתידית, פיתוח יכולות טכנולוגיות מתקדמות תוך שיתופי פעולה עם הסביבה העסקית ופיתוח הפעילות המסחרית בארצות-הברית.
- 4. ערך משותף בר קיימא עם מחזיקי העניין** – קידום מהלכים עסקיים המייצרים ערך משותף לציבור ולבנק תוך הגברת השקיפות וקידום השיח עם כלל מחזיקי העניין.
- 5. פישוט ומצוינות תפעולית מתמשכת** – אופטימיזציה של כלל המשאבים, תוך פישוט ועיצוב מחדש של תהליכים מקצה לקצה להעצמת הערך ללקוח ויישום תוכנית התייעלות רב שנתית.

בנוסף לחמש התימות האסטרטגיות המרכזיות לעיל, פועל הבנק בהתאם לשלוש תימות משאבים ותשתיות אשר עודכנו ואושרו אף הן בסוף 2016:

- הבנק ימשיך לשים דגש על טיפוח וניהול המשאב האנושי ויצירת תשתית ארגונית תומכת וגמישה (Agile).
  - הבנק יפעל לקידום מצוינות בניהול פיננסי וניהול הון דינמי ומתקדם.
  - הפעילות תתבצע תוך ניהול סיכונים קפדני, הכולם את מתווה פעילות הבנק.
- הבנק ימשיך לפעול בהתבסס על ערכי היסוד של הבנק ובהלימה לעקרונות הקיימות, כפי שהוגדרו בחזון הבנק. בהקשר זה הבנק יפעל להמשיך ולהוביל, כפי שעשה בשנים האחרונות, את המערכת הפיננסית בנושא אחריות חברתית ותרומה לקהילה.
- בפעילות הקמעונאית ממשיכה להתגבר התחרות מצד הבנקים, השחקנים המוסדיים, מיזמי Fintech ושחקנים חוץ בנקאים נוספים. כמו-כן, ישנן רפורמות משמעותיות מצד הרגולטורים, בדגש על תחום האשראי הקמעונאי, ובמרכזן החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל (תיקוני חקיקה), התשע"ז-2017. על מנת לענות באופן מיטבי לשינויים בצורכי הלקוחות ובהרגליהם, הבנק גיבש תוכנית אסטרטגית ארוכת טווח בתחום הבנקאות הקמעונאית, במטרה לפעול בצורה ממוקדת ונחושה לביסוס וחיזוק מובילותו במגזר פעילות זה. בבסיס התוכנית האסטרטגית המקיפה ניצב שינוי מודל ההפעלה ללקוחות הפרטיים והעסקיים לצורך שיפור והתאמת השירות המוצע ללקוחות על-פי צרכיהם הפיננסיים ובהתאם לערוצים בהם מעדיפים הלקוחות לצרוך את השירותים השונים – לרבות, בעזרת בנקאים מקצועיים בסניפים ברחבי הארץ, בנקאים מקצועיים במוקדי שירות טלפונים יעודיים, בעזרת שימוש בכלים דיגיטליים (כולל אתר הבנק והאפליקציות השונות) ובעזרת מכונות לשירות עצמי. הלקוחות יזכו לשירות איכותי יותר – אישי, אנושי וטכנולוגי – המותאם באופן טוב יותר לצרכיהם, תוך שילוב בין שירות אנושי מקצועי ואיכותי וגישה נוחה לאמצעים טכנולוגיים זמינים ופשוטים. כחלק מיישום התוכנית ימשיך הבנק לפתח הצעות ערך ייעודיות ומותאמות לצרכיהם הייחודיים של פלחי לקוחות בעלי פוטנציאל.

בנוסף, הבנק ימשיך למקד ולפתח פעילותו במגזר העסקים הקטנים, תוך המשך פיתוח מוצרים מותאמים ונגישים לצד חיזוק צוותי הבנקאים המתמחים המספקים ליווי אישי לעסקים הקטנים, במטרה לספק ללקוחותיו מעטפת שירות מקצועית ואיכותית המותאמת לצרכיהם.

בחודש ינואר 2017 חוקק החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל (תיקוני חקיקה), התשע"ז-2017. חוק זה כולל הוראות שונות בעלות השפעה על הבנק, וביניהן החובה להיפרד מחברות כרטיסי האשראי שבבעלות הבנק, מגבלות על פעילות הנפקת כרטיסי חיוב, והוראות שונות בתחום שיתוף מידע ונושאים נוספים. הבנק פועל ליישום החוק ונערך להתמודדות עם השלכותיו.

גם בזירת הלקוחות העסקיים והמסחריים התחרות גוברת, בעיקר מצד שחקנים מוסדיים. בנוסף, מגבלות רגולטוריות, דרישות הון ושינויים בצרכי הלקוחות מובילים לשינויים בכללי המשחק. הבנק ימשיך לפעול לשימור מעמדו המוביל ולהיות הבחירה הראשונה של הלקוחות העסקיים הגדולים והבינוניים. הבנק שואף ופועל להעמקת ופיתוח פעילותו עם לקוחות המגזר העסקי, החברות והעסקים הגדולים במשק, תוך שימת דגש על הרחבת היצע השירותים והמוצרים, ויצירת מעטפת כוללת של שירותים המותאמת במיוחד ועונה בצורה המיטבית לצרכי לקוחות המגזר בפעילותם בארץ ובח"ל. הבנק צופה כי פעילות זו תאפשר לו גם להגדיל את הכנסותיו שלא מאשראי במגזר זה.

במקביל, הבנק ממשיך לפעול להשגת קפיצת מדרגה נוספת בפעילותו במגזר העסקים הבינוניים, המהווה חלק חשוב של הכלכלה הישראלית, תוך שיפור והרחבת הצעת הערך ללקוחות מגזר זה. לצד ששת מרכזי העסקים שנתנו מענה עד כה ללקוחות מגזר זה, הקים הבנק שישה מרכזי עסקים ייעודיים נוספים, ללקוחות בצמיחה, בפריסה ארצית, על מנת לדייק עוד יותר את המענה לצרכיהם, להתאים את מעטפת השירות, ולהעמיק עימם את הפעילות.

בנוסף, החטיבה העסקית מרחיבה את פעילותה בתחום מוצרי האשראי המורכבים, באמצעות מערך ייעודי המורכב מאנשי מקצוע מובילים בתחום, במטרה לתת מענה מיטבי לצרכי המימון היחודיים של לקוחות החטיבה. ביסוס וחיזוק המובילות ייעשו תוך אופטימיזציה וניהול דינאמי של משאבי ההון ונכסי הסיכון ושימור היכולות הגבוהות בניהול סיכונים.

כחלק משיפור הצעת הערך ללקוחות העסקיים הבינוניים והגדולים, פועל הבנק להרחבת ושיפור השירותים הדיגיטליים המוצעים ללקוחות אלו. הבנק השיק ושיפר לאחרונה כלים דיגיטליים רבים דוגמת אתר עסקי, אפליקציה חדשה לעסקים, שדרוג אמצעי הזהיו והשקת Cash Management, וימשיך לעשות כן גם בשנים הבאות.

פעילות הבנק בשוקי ההון בארץ ובח"ל וניהול ה-Treasury מרוכזים בחטיבת שווקים פיננסיים ובנקאות בינלאומית. בפעילויות אלו יושם דגש אסטרטגי על התאמת היערכות הבנק לצרכים של לקוחותיו בארץ ובח"ל, לתמורות בשוקי ההון והמטבע ולסביבת התחרות תוך היערכות ויישום הרגולציה המקומית והבינלאומית. הבנק ימשיך לפעול למיצוי הסינרגיות בריכוז כלל הפעילויות הללו בכפיפה אחת. הבנק יפעל לפיתוח מובילותו בשוק ההון ובתחום המוצרים הפיננסיים באמצעות חיזוק תשתיות טכנולוגיות, תוך התאמת המוצרים לקהל לקוחותיו, בדגש על שימוש בכלים דיגיטליים להנגשת זירות המסחר, פעילויות עשיות השוק ומוצרים פיננסיים לסוגיהם. בנוסף, הבנק ימשיך לנהל באופן דינמי את התיק הבנקאי ותיקי ההשקעות בכפוף לתאבון הסיכון, לשינויים בשווקים הפיננסיים ובהתאמה לדרישות הרגולטוריות.

הבנק מייחס חשיבות רבה להעצמת הערך ללקוחותיו תוך שילוב קשר אישי, אנושי וטכנולוגי. הבנק מפנה תשומות משמעותיות לפיתוח חוויית לקוח פשוטה, נגישה ואינטואיטיבית. הבנק ימשיך להשקיע בבניית מערכת יחסים ארוכת טווח עם הלקוח, המבוססת על אמון ויצירת ערך, מתוך היכרות מעמיקה על בסיס מקצוענות smart data-I. הבנק שואף להעצמה דיגיטלית של הלקוחות והבנקאים, לצד יעוץ אנושי ללקוח בפעולות מורכבות ובצמתי החלטה משמעותיים. הביטוי התקשורתי לכך הושק השנה במהלך שיווקי רחב היקף - "פועלים איתכם בכל החלטה". בכך בחר הבנק להצהיר כלפי פנים וכלפי חוץ על מחויבותו לתפקיד שלקח על עצמו כארגון, להיות הכתובת הכי משמעותית של הלקוחות כאשר הם מגיעים לצמתי פיננסיים חשובים.

היערכות הבנק לעתיד מבוססת על חיזוק תשתיות, חדשנות וצמיחה בינלאומית ממוקדת. הבנק ממשיך בביצוע קפיצת מדרגה בחדשנות ובדיגיטל. ובניית יכולות טכנולוגיות מתקדמות וגמישות. בכוונת הבנק לפעול בשנים הקרובות לגיבוש תהליכים ופיתוח תרבות ארגונית גמישה, תומכת ומעודדת חדשנות. בנוסף, הבנק שואף לקדם שיתופי פעולה עם חברות טכנולוגיות, לרבות בתחום ה-Fintech, ליצירת ערך ללקוחותיו.

בפעילות הבינלאומית יפעל הבנק להמשך פיתוח וצמיחה של המגזר המסחרי בארצות-הברית, תוך הרחבת הפעילות הקיימת וכניסה סלקטיבית לתחומי פעילות ואיזורים גאוגרפיים חדשים. בתחום הבנקאות הפרטית הבינלאומית מתאים הבנק את פעילותו לשינויים הרגולטורים ולמגמות העסקיות בתחום זה, ופועל להפסקת מכלול פעילויות הבנקאות הפרטית הבינלאומית בחו"ל ולסגירת החברות הבנות העוסקות במתן השירותים הנלווים. במסגרת זו החליט הבנק לסגור את פעילות בנק הפועלים שוויץ.

הבנק שם דגש על יצירת ערך משותף בר קיימא עם מחזיקי העניין ומתכוון לפעול לשגשוגם ולרווחתם של אנשים, עסקים וקהילות. הבנק יפעל לקידום מהלכים עסקיים המייצרים ערך משותף לציבור ולבנק, יגביר את השקיפות ויחזק את הדיאלוג עם כלל מחזיקי העניין. כחלק מיישום תוכנית זו, הבנק מקים מרכז לצמיחה פיננסית (מרכז למידה פיננסית ללקוחות ולציבור) ומקדם מהלכים ופעולות של ערך משותף לטובת הבנק יחד עם כלל מחזיקי העניין.

השאיפה לפישוט ולמצינות תפעולית מתמשכת תמשיך להיות דגל מרכזי של הבנק. הבנק יפעל לשיפור יחס היעילות התפעולית לאורך תקופת התוכנית האסטרטגית. החתירה למצינות תפעולית תאפשר לבנק לנצל בצורה אופטימאלית את המשאבים הקיימים לטובת מימוש יוזמות חדשות. הבנק יפעל להמשיך לייצל ולשפר את תהליכי העבודה בהנהלה הראשית ובמטה, בדגש על פישוט תהליכים ומיכונם ובכך לשפר את רמת השירות ללקוחות במקביל לחיזוק המצינות התפעוליות. כחלק מאסטרטגיית הבנק, ובהתאם להנחיית הפיקוח על הבנקים, הבנק גיבש תוכנית התייעלות לשנים 2017-2020 הכוללת התייעלות בכוח אדם, בנדל"ן ובשאר תחומי ההוצאות בבנק.

תוכניות העבודה של הבנק כפי שאושרו והנחות העבודה עליהן התבססו, מתייחסות לפעילות עתידית של הבנק. לפיכך, המידע שפורט לעיל בפרק זה בכל הקשור בתוכניות פעולה וכוונות הבנק הינו "מידע צופה פני עתיד".

התוכנית האסטרטגית שנבקעה מציבה יעדים שאפתניים לפעילויות השונות. עקב כך, יש להביא בחשבון כי בכל תכנון ובמיוחד בתכנון לטווח של מספר שנים, וביתר שאת בתקופה של שינויים וטלטלות בכלכלה הגלובלית והמערכת הפיננסית בעולם, קיימת מידה לא מבטלת של אי ודאות. גורמים שונים ומגוונים עלולים להביא לידי כך שהנחות השונות העומדות בבסיס וברקע של התוכנית האסטרטגית לא יתקיימו, או לא יתקיימו במלואן, ושהתוכנית לעתיד לא יתממשן, או לא יתממשו במלואן. בין גורמים אלו יש לציין את הסביבה העסקית בישראל ובעולם ותנאי המאקרו. חשיבות מיוחדת יש לייחס למצב הכלכלה העולמית, למצב הכלכלי, המדיני והביטחוני של ישראל ושל האזור ולשינויים הרגולטוריים.

2. הסבר וניתוח לתוצאות ולמצב העסקי

2.1 מגמות, תופעות, התפתחויות ושינויים מהותיים

2.1.1 סקירה כלכלית ופיננסית

התפתחויות בכלכלה העולמית

כעשר שנים מפרוץ המשבר הפיננסי העולמי ניתן עתה לומר שהכלכלה העולמית חזרה לפסים של צמיחה, וקובעי המדיניות הצליחו להשיב את האמון בשווקים הפיננסיים. עם זאת, עדיין קיימים ספחים מהמשבר כמו החובות הממשלתיים והקונצרניים הגבוהים, והמדיניות המוניטרית המרחיבה מאוד. הריבית הנמוכה הייתה בעלת תרומה משמעותית לצמיחה בשנים האחרונות, ובד בבד גם לעלייה במחירי הנכסים, אך האינפלציה הנמדדת במחירי הסחורות והשירותים נותרה נמוכה והותירה לבנקים המרכזיים בארצות-הברית ובאירופה מרחב תמרון נרחב. על אף שרוב הבנקים המרכזיים החלו לרסן את ההרחבות המוניטריות, נוצרו פערים גדולים בין ארצות-הברית לבין אירופה. בעוד שהריבית בארצות-הברית עלתה כבר ל-1.5%, באירופה הבנק המרכזי רק התחיל לצמצם את רכישות אגרות-החוב בשנת 2017.

הצמיחה העולמית האיצה בשנת 2017 ועמדה על שיעור של 3.7% לעומת 3.2% בשנת 2016 (אומדנים של קרן המטבע הבינלאומית). במדינות המפותחות נרשמה האצה בשיעור הצמיחה ל-2.3% לעומת 1.7% בשנת 2016, ובמשקים המתעוררים נרשמה האצה בצמיחה ל-4.7% לעומת 4.4% כלכלת ארצות-הברית צמחה בשנת 2017 בשיעור של 2.3%. ברבעון הראשון של 2017 נרשמה אומנם צמיחה חלשה של 1.2%, אך בשלושת הרבעונים שלאחריו נרשמה צמיחה ממוצעת של כ-3.0%. מדדי אמון הצרכנים הגיעו לשיא של 16 שנים, מדדי הייצור התעשייתי נמצאים גם הם ברמה גבוהה מאוד ושיעור האבטלה ירד לרמה של 4.1%. בפעילות בשוק הנדל"ן מסתמן שמומנטום הצמיחה נבלם מעט. רמת התחלות הבנייה הייתה דומה יחסית לזו של 2016 והעסקות בדירות עלו בשיעור נמוך יחסית. במחירי הבתים נמשכה העלייה והם עלו בשנת 2017 בכ-6.4%. רפורמת המס האמריקאית עברה בשלהי דצמבר 2017 בקונגרס ובסנאט. סעיפיה העיקריים של הרפורמה כוללים: הפחתת מס חברות מ-35% ל-21%, אפשרות להכרה בפתח מידי במועד ההשקעה והפחתת המיסוי על כלל הרווחים הכלואים מחוץ לארצות-הברית של חברות אמריקאיות. הרפורמה תורמת להגדלת ההכנסות של חברות ומשקי בית וצפויה לתרום לצמיחה בטווח הקצר. מנגד, היא מעלה את הסיכון לעלייה בגירעון ובחוב הממשלתי בטווח הארוך, אך בטווח הקצר קשה להעריך את ההשפעה שלה על התקציב, כיוון שחברות בינלאומיות עשויות "להחזיר" רווחים לארצות-הברית תמורת מס מופחת.

הסיכונים הכלכליים והפוליטיים באירופה ממשיכים לרדת והנתונים הכלכליים מוסיפים להיות טובים. מדדי אמון הצרכנים והעסקים בגוש האירו בשיא של 10 שנים והאבטלה במגמת ירידה. שיעור האבטלה הממוצע בגוש האירו ירד ל-8.6% בחודש דצמבר 2017. שיעור הצמיחה הממוצע בגוש האירו עלה בשנת 2017 ל-2.5% והוא שיקף צמיחה נאה במרבית המדינות החברות בו. עד כה ההשלכות של החלטת הברקזיט על הפעילות הכלכלית בבריטניה היו מתונות יחסית. נתוני הצמיחה של 2017 הצביעו על האטה בצמיחה לרמה של 1.7% בשנת 2017, והליש"ט, שנחלשה מאוד מול כל המטבעות בשנת 2016, רשמה בשנת 2017 התחזקות ניכרת בשערה.

במשקים המתעוררים נרשמה ירידה בסיכונים הכלכליים, בין היתר בתמיכת העלייה במחירי הסחורות והאנרגיה, והאצה בצמיחה נרשמה במרבית האזורים. קצב הצמיחה בסין נותר יציב בשנת 2017 ברמה של כ-6.8% בתמיכת התמריצים הממשלתיים, אך ברקע נותר החשש מהמינוף הגבוה של חברות וגופים ממשלתיים. האינפלציה במדינות המפותחות החלה לעלות מעט, אם כי לא בקצב התואם את הצמיחה המהירה. בארצות-הברית מדד המחירים לצרכן (ללא אנרגיה ומזון) עלה בשנת 2017 בשיעור של 1.8% ובגוש האירו עלה מדד הליבה בשיעור של 0.9%. הבנק המרכזי בארצות-הברית העלה את הריבית שלוש פעמים במהלך 2017 עד לרמה של 1.5% בדצמבר, ובאוקטובר 2017 גם החל בצמצום הדרגתי של מאזן הפד על-ידי אי רכישה חוזרת של חלק מהפדיונות. צמצום המאזן החל ב-10 מיליארד דולר בחודש שידגלו בהדרגה כל שלושה חודשים עד לסכום של 50 מיליארד דולר בחודש. הבנק המרכזי האירופאי הותיר את מדיניות ההרחבה כמותית (רכישת אגרות-חוב) אך צמצם את רכישות אגרות-החוב מ-80 מיליארד אירו בחודש ל-60 מיליארד אירו והודיע שהחל מחודש ינואר 2018 יפחתו הרכישות ל-30 מיליארד אירו בחודש, למשך תשעה חודשים נוספים לפחות. למרות העמקת פערי הריביות בין הבנקים המרכזיים נרשמה במהלך שנת 2017 היחלשות של הדולר האמריקני מול מרבית המטבעות בעולם ובעיקר מול האירו.

בסוף חודש ינואר ובשבוע הראשון של חודש פברואר 2018 נרשמה טלטלה בשוקי ההון הגלובליים. המגמות שבלטו בשווקים הן ירידה במדדי המניות, עלייה בתנודתיות ועלייה בתשואות אגרות-החוב לטווחים הארוכים. ברקע להתפתחויות אלו חשש המשקיעים מהאצה באינפלציה ומהעלאות ריבית מהירות יותר על-ידי הבנקים המרכזיים. המשק האמריקני צומח בקצב מהיר, וזאת עוד טרם ההשפעה של קיצוץ המס וההגדלה של ההוצאות הפדרליות. שילוב של משק בתעסוקה מלאה, שכר שעולה והרחבה פסיקאלית משמעותית, אמור בסופו של דבר להעלות את האינפלציה. ירידות השערים התמתנו במהלך פברואר, 2018, אולם התשואות לטווחים הארוכים לא שבו לרדת.

הפעילות הכלכלית במשק הישראלי

בשנת 2017 נרשמה במשק הישראלי צמיחה בשיעור של 3.4%, לעומת 4.0% בשנת 2016. האטת הצמיחה נבעה מירידה ביבוא כלי-רכב, ובנטרול השפעה זו הצמיחה הייתה די יציבה בשנתיים האחרונות. בהינתן המשק מצוי בשיעור אבטלה מאוד נמוכים ביחס לעבר, וככל הנראה במצב של "תעסוקה מלאה" ניתן לומר ששיעורי צמיחה אלו הם גבוהים ומשקפים את הפוטנציאל של המשק בעת זו. מבחינת השימושים בתוצר ניתן לציין את המשך הגידול המהיר בשיעור של 4.4% בצריכה הפרטית למעט כלי-רכב, עלייה חדה של 8.5% ביצוא השירותים, וכן עלייה בהשקעות. מנגד, יצוא הסחורות נותר ללא שינוי, וזאת על אף שהתנאים הגלובליים השתפרו מאוד. יתכן, על כן, שהקיפאון ביצוא הסחורות הושפע מהייסוף המתמשך בשער השקל, וכן מקשיים בכמה ענפי יצוא מרכזיים במשק. צמיחת המשק בשנה החולפת הייתה כאמור מבוססת יותר על הביקושים המקומיים וזה בא לידי ביטוי בירידה של שיעור החיסכון הפרטי במשק. לא מדובר בנתון מדאיג, לאור הרמה הגבוהה של החיסכון הפרטי, וכן לאור זאת שגירעון הממשלה קטן. אופי הצמיחה הביא לזה שבשנת 2017 נרשמה ירידה בעודף בחשבון השוטף של מאזן התשלומים לרמה של 3.0% מהתמ"ג, לעומת 3.8% בשנת 2016. שיעור האבטלה המשיך כאמור לרדת במהלך השנה החולפת ועמד בממוצע שנתי על רמה של 4.2%, לעומת 4.8% בשנת 2016. בד בבד עם ירידת שיעור האבטלה התגברו גם הלחצים לעליית שכר. השכר הממוצע במשק עלה בשנת 2017 בשיעור של כ-3.3% לעומת שנת 2016.

ענף הבנייה למגורים

ההשקעה בבנייה למגורים גדלה בשנה החולפת בשיעור של 1.2%. נתוני הלמ"ס מצביעים על האטה מסוימת בהיקפי התחלות הבניה למגורים. שוק הדיור הושפע בשנה החולפת מהמדיניות הממשלתית, ובעיקר מפרויקט מחיר למשתכן. רוב קרקעות המדינה משווקות במסגרת פרויקט זה, והדירות מוגרלות בין הזכאים. עד כה זכו בהגרלה כ-43 אלף איש. לחלק גדול מהדירות המתוכננות אין עדיין היתר בנייה. משקל הדירות הנבנות בפרויקט מכלל הדירות צפוי לכן לעלות בהדרגה. המדיניות הממשלתית הביאה גם לירידה של 18% ברכישת דירות חדשות בשנת 2017, ולהתמתנות ניכרת בקצב עליית מחירי הדירות לשיעור שנתי של 2.0%.

המדיניות הפיסקאלית והמוניטרית

ריבית בנק ישראל עומדת על רמה של 0.1% מחודש מרץ 2015. הייסוף בשער השקל והאינפלציה הנמוכה תמכו במדיניות המוניטרית המאוד מרחיבה, זאת בניגוד למגמה של הבנקים המרכזיים בעולם, שהחלו בתהליך של עליית ריבית או צמצום מדיניות ההרחבה הכמותית. נכון לחודש פברואר 2018 תשואות המק"מ משקפות צפי לאי-שינוי בריבית בנק ישראל בשנת 2018.

הגירעון התקציבי הסתכם בשנת 2017 ב-24.8 מיליארד ש"ח, המהווים כ-2.0% מהתמ"ג. יעד הגירעון המקורי לשנה זו עמד על 2.9%. הגירעון הנמוך מהיעד מקורו בהכנסות גבוהות בהיקף גבוה מהתכנון של כ-13.3 מיליארד ש"ח. גידול חד בהכנסות ממסים מאפשר למדינה לנהל תקציב מרחיב מאוד - הוצאות המשרדים גדלו בשנה החולפת בכ-8% לעומת שנה קודמת. חשוב לציין שחלק מהעלייה בהכנסות ממסים מקורה בגורמים חד פעמיים, כמו מבצע מס מופחת על דיבידנדים מרווחי העבר לבעלי מניות מהותיים ומכירת חברות ישראליות לחברות בחו"ל. יחס החוב הציבורי לתוצר ירד לשיעור של 61.1%.

אינפלציה ושער חליפין

מדד המחירים לצרכן "הידוע" עלה בשנת 2017 בשיעור נמוך של 0.3%. לסעיף הדיור הייתה ההשפעה החיובית הבולטת ביותר על המדד ובלעדיו המדד היה יורד השנה בשיעור של 0.4%. האינפלציה בשנה האחרונה הושפעה מהמדיניות הממשלתית, מהתחזקות השקל ומתחרות גוברת בעיקר מצד הרכישות המקוונות. ההשפעה של אלו בולטת בסעיפים כמו ריהוט וציוד לבית שירד בשנת 2017 ב-3.8%, מחירי ההלבשה וההנעלה שהוזלו ב-4.6%, ומחירי התקשורת שירדו בשיעור של 6.4%. מנגד, התייקרו סעיפים בהם יש מרכיב גבוה של שירות כמו תחזוקת הדירה ובריאות. עליית השכר במשק לא העלתה באופן ניכר את שיעור האינפלציה. תופעה זו אינה ייחודית לישראל, היא מושפעת כנראה מהשפעת הטכנולוגיה על התחרות, אך ייתכן שגם משינויים מבניים נוספים בכלכלה העולמית. במסגרת ועדה ציבורית בנושא בינוי, דיור ונדל"ן נבחן גם נושא מדידת מחירי שכר-הדירה בישראל. הוועדה מצאה שנפל פגם באופן מדידת מדד שכ"ד, שמשקלו עומד על 5.7% במדד המחירים לצרכן. עליית מדד זה נאמדה בחסר, דבר שהטה את מדד המחירים לצרכן כלפי מטה בעשר השנים האחרונות. על-פי הלמ"ס ובנק ישראל גודל ההטיה במדד הוא קטן, ובכל מקרה לא היה משפיע על המדיניות המוניטרית. הלמ"ס הודיעה שתתייעץ בנושא עם הוועדה המייעצת, ויוחלט על המשך הטיפול.

השקל יוסף בשנת 2017 בשיעור של 9.8% מול הדולר האמריקני, ואילו מול האירו נרשם פחות של 2.7%. מול סל המטבעות האפקטיבי חל ייסוף של 4.2%. בנק ישראל רכש במהלך שנת 2017 מטבע-חוץ בהיקף של 6.6 מיליארד דולר, מזה 1.5 מיליארד כחלק מתוכנית הרכישות שנועדה לקזז את ההשפעה מהפקת גז בישראל על שער החליפין.

שוקי הכספים וההון

למדיניות המוניטרית המרחיבה בעולם הייתה תרומה ניכרת להתפתחויות בשווקים במהלך שנת 2017. עליות השערים אפיינו את מרבית שוקי המניות בעולם. מדד ה-S&P 500 עלה בשנת 2017 בשיעור של 19.4%, מדד המניות האירופי ה-Stoxx Europe 600 עלה ב-10.7%, ומדד השווקים המתעוררים (EEM) עלה בשיעור חד של 37.0% (כולם במונחי מטבע מקומי). מדד ת"א 125 היה תנודתי יחסית במחצית הראשונה של 2017 ובסיכום שנתי עלה ב-6.4%. מדד ת"א 90 שאינו כולל את מניות חברות הפארמה, שירדו בשיעורים חדים בשנת 2017, עלה בסיכום שנתי ב-21%. מחזורי המסחר היומיים במניות בתל-אביב עלו בשנת 2017 בכ-11% לממוצע יומי של 1,404 מיליון ש"ח לעומת 1,269 מיליון ש"ח בשנת 2016.

שוק אגרות-החוב בישראל הושפע מהריבית הנמוכה ומהמגמות בתשואות בעולם. במחצית הראשונה של שנת 2017, נרשמה ירידה בתשואות אגרות-החוב הממשלתיות בעולם ובישראל, ומדדי אגרות-החוב בישראל עלו בהתאם. במחצית השנייה של השנה, עם המשך ההפחתה במידת ההרחבה המוניטרית, נרשם תיקון חד כלפי מעלה בתשואות ארצות-הברית, עד לרמה של 2.40% בסוף דצמבר 2017, אך בישראל נמשכה הירידה בתשואות. תשואות אגרות-חוב ממשלת ישראל לעשר שנים ירדה מרמה של 2.1% בינואר 2017 ל-1.7% בדצמבר 2017. בסיכום שנתי מדד אגרות-החוב הצמודות הממשלתיות עלה בשיעור של כ-3.4% ומדד אגרות-החוב השקליות הממשלתיות בריבית קבועה עלה בכ-4.2%. מדד אגרות-החוב הקונצרניות עלה בכ-6.4%. הפערים בין עקום התשואות של אגרות-החוב של ממשלת ישראל לזה של ממשלת ארצות-הברית התרחבו במהלך 2017, התפתחות ששיקפה את ההערכה כי עליית הריבית בארצות-הברית לא תלווה בצעד דומה בישראל.

בסוף חודש ינואר ובשבוע הראשון של חודש פברואר 2018 נרשמה טלטלה בשוקי ההון הגלובליים. מדד ה-S&P 500 ירד בכ-10% ומדד תל-אביב 125 ירד בשיעור של 6.3%. מדד ה-VIX, האומד את התנודתיות הגלומה באופציות על מדד ה-S&P 500, עלה בחדות עד לרמה של 50 נקודות. תשואות אגרות-החוב בעולם רשמו עליות חדות. תשואות אגרות-חוב ממשלת ארצות-הברית לעשר שנים עלתה עד לרמה של 2.85% ותשואות אגרות-חוב ממשלת ישראל עלתה לרמה של כ-2.0%. ירידות השערים התמתנו במהלך פברואר 2018, אולם התשואות לטווחים הארוכים לא שבו לרדת.

החוב של הסקטור העסקי הלא פיננסי גדל בשלושת הרבעונים הראשונים של שנת 2017 ב-3.0%. עלייה של כ-19% נרשמה בגיוסי הון של החברות הלא פיננסיות באמצעות אגרות-חוב לסכום של 57 מיליארד ש"ח. כ-52% מההנפקות היו של חברות נדל"ן ובינוי. חוב משקי הבית גדל (עד הרבעון השלישי) ב-3.9%, כאשר ההלוואות לא לדיור התרחבו ב-3.0%.

2.1.2. סיכונים מובילים ומתפתחים

בהתבסס על המלצת ה-FSB (המוסד ליציבות פיננסית) סיכון מוביל מוגדר כהתפתחות המתרחשת כיום בסביבת העסקים של הבנק, אשר עלולה להשפיע לרעה על תוצאות הבנק במהלך השנה הקרובה. זאת לעומת סיכון מתפתח אשר ישנה אי ודאות גדולה יותר לגבי מועד גיבושו לכלל התרחשות בעלת השפעה מהותית על אסטרטגיית הבנק.

ניהול הסיכונים בקבוצת הבנק מתואר בהרחבה בדוח על הסיכונים - גילוי בהתאם לנדבך 3 ומידע נוסף על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2017. הנהלת הבנק דנה בהתפתחותם של הסיכונים הנוספים המפורטים להלן כסיכונים מובילים או מתפתחים:

- **סביבת המאקרו:** פעילות הבנק תלויה בסביבה העסקית בישראל ובעולם. מצב הכלכלה העולמית, שינויים משמעותיים במדיניות המוניטרית ובעקומי הריבית, תנודתיות בשווקים ושינויים במחירי הנכסים הפיננסיים בארץ ובעולם ובמחירי הנדל"ן והמצב הכלכלי, המדיני והביטחוני של ישראל ושל האזור הינם בעלי פוטנציאל להשפעה על פעילות הבנק. התוכנית האסטרטגית הרב שנתית של הבנק כוללת הנחות מסוימות לגבי סביבת המאקרו תוך התייחסות לסיכונים הקיימים בכלכלה הגלובלית ובמשק הישראלי ומאזנת בין שיקולי תשואה לסיכון.
- **הסביבה הרגולטורית בארץ:** בשנים האחרונות גובשו מספר יוזמות רגולטוריות שעניינן בעיקר, הגברת התחרותיות במערכת הבנקאית בישראל ולצידן קיימות מספר יוזמות רגולטוריות נוספות הנמצאות בשלבי ייזום. היוזמות והמגמות הרגולטוריות ובפרט החובה של הבנק להיפרד מחברות כרטיסי האשראי שלו כמו גם השינויים המשמעותיים בתחום פעילות זה, עשויות להשפיע על המערכת הבנקאית בכלל ועל הבנק בפרט. בשלב זה מוקדם להעריך ולאמוד השפעתן על הבנק. לפרטים אודות החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל התשע"ז-2017 ראה [ביאור 35](#) בדוחות הכספיים.
- **הסביבה הרגולטורית בחו"ל:** לרפורמות רגולטוריות בינלאומיות קיימת השלכה על פעילותו העסקית של הבנק בארץ ובעולם.
- **סיכון הציות:** המשך החקירות נגד בנקים בעולם והקנסות המוטלים על בנקים ברחבי העולם בהקשר להפרות של הנחיות רגולטוריות, כגון בדבר סיוע להעלמות מס ומניעת מימון טרור, הלבנת הון וחקירת מעשי שחיתות. לפרטים בדבר תביעות משפטיות וחקירות ראה [ביאור 25 ד-ה](#) בדוחות הכספיים - בדבר חקירת עסקי קבוצת הבנק עם לקוחות אמריקאים וחקירה בנושא FIFA.
- **סיכון אבטחת מידע ותקריות קיברנטיות:** איומי הסייבר המתגברים כלפי גופים פיננסיים והפנית משאבי התעשייה הבנקאית להתמודדות עם הסיכון. הבנק מבצע בקרות באופן תדיר בכלל הערוצים על מנת למנוע חדירת פוגענים, הפעלת תוכנות זדוניות ומניעת דלף מידע. מעגלי הבקרה מורכבים ממספר רב של מערכות אבטחת מידע מתקדמות אשר פרוסות פנימית ברשת הבנק וחיצונית בתור הגנה היקפית. לפרטים בדבר הליכים משפטיים ראה [פרק סקירת הסיכונים להלן](#).

2.1.3. גילוי בדבר הפניות תשומת לב רואי החשבון המבקרים

לעיתים, מוצא רואי החשבון המבקר לנכון לכלול שינוי מהנוסח האחיד על-ידי הוספת פיסקת הפניית תשומת לב שנועדה להדגיש עניין מסוים המשפיע באופן משמעותי על הדוחות הכספיים וכלול בביאור לדוחות הכספיים.

רואי החשבון המבקרים הפנו את תשומת הלב לאמור בביאור 25.ג(ב) בדבר חשיפה לתובענות ייצוגיות שהוגשו כנגד קבוצת הבנק, לביאור 25. ד. בדבר חקירת עסקי קבוצת הבנק עם לקוחות אמריקאים ולביאור 25.ה. בדבר החקירה בנושא FIFA.

2.2. התפתחויות מהותיות בהכנסות, בהוצאות וברווח כולל אחר

הרווח הנקי המיוחס לבעלי מניות הבנק בשנת 2017 הסתכם ב-2,660 מיליון ש"ח, בהשוואה לרווח בסך של 2,628 מיליון ש"ח בשנת 2016. תשואת הרווח הנקי להון המיוחס לבעלי מניות הבנק בשנת 2017 הסתכמה בכ-7.5% בהשוואה לשיעור של כ-7.7% בשנת 2016.

טבלה 2-2: תמצית דוח רווח והפסד

השינוי	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2016	2017	
	במיליוני ש"ח		
6.8%	10,200	10,889	הכנסות ריבית
9.2%	(2,007)	(2,192)	הוצאות ריבית
(44.7%)	1,152	637	הכנסות מימון שאינן מריבית
(0.1%)	9,345	9,334	רווח מימוני, נטו*
20.1%	269	323	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
(0.7%)	9,076	9,011	רווח מימוני, נטו לאחר הוצאות בגין הפסדי אשראי
(1.5%)	5,376	5,296	עמלות והכנסות אחרות*
1.3%	9,490	9,616	הוצאות תפעוליות ואחרות
(5.5%)	4,962	4,691	רווח לפני מסים
(11.9%)	2,358	2,077	הפרשה למסים על הרווח
41.7%	12	17	חלקו של הבנק ברווחים של חברות כלולות לאחר מסים רווח נקי:
0.6%	2,616	2,631	לפני ייחוס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה
141.7%	12	29	הפסד (רווח) המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה
1.2%	2,628	2,660	המיוחס לבעלי מניות הבנק
	7.7%	7.5%	תשואת הרווח הנקי

* סעיפי רווח והפסד לעיל הוצגו במתכונת שונה מתמצית דוח רווח והפסד באופן המאפשר ניתוח טוב יותר של התוצאות הפיננסיות. השינוי בא לידי ביטוי באמצעות מיון של הכנסות מימון שאינן מריבית מסעיף הכנסות (הוצאות) שאינן מריבית לרווח המימוני, נטו.

2.2.1. התפתחות ההכנסות והוצאות

הרווח המימוני נטו

בכדי לנתח את הרווח מפעילות מימון יש לכלול ברווח בנוסף להכנסות והוצאות ריבית גם הכנסות והוצאות מימון שאינן מריבית. הכנסות אלה כוללות את הכנסות המימון בגין מכשירים נגזרים, בין היתר הפרשי שער ורווח ממימוש ניירות-ערך, המהווים חלק אינטגרלי בניהול החשיפות של הבנק. ההכנסות מנגזרים כוללות, בין השאר, את השפעות ערך הזמן בשווי ההוגן של נגזרים המקזזות את חשיפות הריבית המאזניות וכן את השפעות שיעור השינוי במדד הידוע בגין תורת נגזרים המקזזות את חשיפות המדד בגין היתרות המאזניות.

טבלה 3-2: הרכב הרווח המימוני, נטו

השינוי	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2016	2017	
במיליוני ש"ח			
6.75%	10,200	10,889	הכנסות ריבית
9.22%	(2,007)	(2,192)	הוצאות ריבית
6.15%	8,193	8,697	הכנסות ריבית, נטו
(44.70%)	1,152	637	הכנסות מימון שאינן מריבית
(0.12%)	9,345	9,334	סך הרווח המימוני המדווח
בנטרול השפעות שאינן מפעילות שוטפת:			
(38.24%)	204	126	הכנסות ממימוש והתאמות לשווי הוגן של אגרות-חוב
(43.77%)	329	185	רווח מהשקעות במניות ⁽¹⁾
(95.70%)	93	4	רווחים בגין הלוואות שנמכרו ⁽²⁾
(141.24%)	97	(40)	התאמות לשווי הוגן של מכשירים נגזרים ⁽³⁾
2.08%	48	49	הכנסות מימון הנובעות מחיסוי המס בגין השקעות בחו"ל ⁽⁴⁾
(57.98%)	771	324	סך-הכל השפעות שאינן מפעילות שוטפת
5.09%	8,574	9,010	סך-הכל הכנסות מימון מפעילות שוטפת ⁽⁵⁾

(1) בשנת 2016 נכלל רווח בסך 109 מיליון ש"ח הנובע מעסקת מכירת מניות ויזה אירופה.

(2) בשנת 2016 עיקר הרווח נובע ממכירת חוב שסווג כפגום.

(3) השפעת מדידת הרווח והפסד במכשירים נגזרים המהווים חלק מאסטרטגיית ניהול הנכסים וההתחייבויות של הבנק על בסיס שווי הוגן לעומת מדידה על בסיס צבירה.

(4) השפעת חיסוי האסימטריה בחבות המס בגין הפרשי שער על ההשקעות בחברות בנות בחו"ל אשר אינם מובאים בחשבון בבסיס ההכנסה לצורך חישוב ההפרשה למס, שלא כמו הפרשי השער בגין מקורות המימון. הבנק מבצע חיסוי כנגד חשיפת המס בגין ההשקעות בחו"ל באמצעות העמדת מקורות מימון עודפים כנגד השקעות אלו.

(5) רווח מימוני בניטרול השפעות חריגות, ובניטרול השפעות הנובעות בעיקרן מעיתוי הרישום החשבונאי.

מזה בגין השפעות שינויים במדד: הכנסה של 38 מיליון ש"ח בשנת 2017, בהשוואה להוצאה של 63 מיליון ש"ח בשנת 2016.

סך הכנסות המימון מפעילות שוטפת הסתכם בסך של 9,010 מיליון ש"ח בהשוואה לסך של 8,574 מיליון ש"ח בשנת 2016. העלייה נבעה ברובה בשל גידול בהיקף פעילות האשראי הקמעונאי והאשראי לדיור וכן מעלייה במרווחים הפיננסים ובשינויים במדד בין השנים.

סך הרווח המימוני המדווח הסתכם בשנת 2017 בסך של 9,334 מיליון ש"ח בהשוואה לסך של 9,345 מיליון ש"ח בשנת 2016. השינוי נבע מירידה הן ברווחים ממכירת מניות ואגרות-חוב בסך 222 מיליון ש"ח, אשר 109 מיליון ש"ח מהם נבעו מרווח ממכירת מניות ויזה אירופה בשנת 2016 והן משינוי בפערים בין השווי ההוגן של נגזרים שהינם חלק מניהול הנכסים וההתחייבויות של הבנק לבין מדידת אותם נכסים על בסיס צבירה וזאת כתוצאה משינויים בעקומי הריבית, בעיקר הדולרית. מנגד, חלה עלייה כתוצאה מפער חיובי בהפרשי עליות המדד בשנת 2017 שהייתה חיובית בהשוואה לתקופה אשתקד שהייתה שלילית.

דוח הדירקטוריון וההנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

טבלה 4-2: נתונים עיקריים בדבר הכנסות והוצאות ריבית

לשנה שהסתיימה ביום				
31.12.2016		31.12.2017		
הכנסות (הוצאות) שיעור הכנסה ריבית (הוצאה)	הכנסות (הוצאות) ריבית	הכנסות (הוצאות) שיעור הכנסה ריבית (הוצאה)	הכנסות (הוצאות) ריבית	
במיליוני ש"ח		במיליוני ש"ח		
2.64%	10,200	2.76%	10,889	הכנסות ריבית
(0.79%)	(2,007)	(0.88%)	(2,192)	הוצאות ריבית
1.85%	8,193	1.88%	8,697	הכנסות ריבית, נטו
2.12%		2.21%		יחס בין הכנסות מריבית נטו לבין יתרת הנכסים נושאי הריבית

בהכנסות הריבית חלה עלייה שנבעה בעיקר בשל גידול בשיעור ההכנסה על נכסים נושאי ריבית אשר חל מעלייה בשיעור הריבית הדולרית ועלייה במדד. כמו-כן, חלה עלייה במרווחים הפיננסיים.

בהוצאות הריבית חלה עלייה שנבעה בשל גידול בשיעור ההוצאה על התחייבויות נושאות ריבית אשר חל מעלייה בשיעור הריבית הדולרית ועלייה במדד כאמור לעיל.

מניתוח השינויים בהכנסות ובהוצאות ריבית בין שנת 2017 לבין התקופה המקבילה אשתקד עולה כי השינויים בשיעורי הריבית גרמו לגידול בסך של כ-478 מיליון ש"ח והשינויים בהיקף היתרות המאזניות הממוצעות גרמו לגידול בסך של כ-26 מיליון ש"ח בהכנסות ריבית נטו.

ההוצאות בגין הפסדי אשראי הסתכמו בשנת 2017 בסך של 323 מיליון ש"ח, בהשוואה לסך של 269 מיליון ש"ח בשנת 2016. בהפרשה הפרטנית, נטו נרשמה בשנת 2017 הכנסה בסך של 394 מיליון ש"ח, בהשוואה להכנסה בסך של 114 מיליון ש"ח בשנת 2016. הגידול בהכנסה בגין ההפרשה הפרטנית בין התקופות נובע מקיטון בהפרשה הפרטנית וגידול בגביית חובות שהופרשו או נמחקו בעבר. ההוצאה, נטו, בגין הפרשה קבוצתית הסתכמה ל-717 מיליון ש"ח בשנת 2017, בהשוואה להוצאה בסך של 383 מיליון ש"ח בשנת 2016. הגידול בהוצאה הקבוצתית בשנת 2017 ביחס לתקופה המקבילה אשתקד, נבע מגידול במחיקות האוטומטיות של חובות קטנים בין התקופות ומכך שבשנת 2016 קטנה ההפרשה הקבוצתית עקב ירידה בהיקפי האשראי, בעיקר העסקי.

למידע נוסף בדבר התפתחות יתרות האשראי לציבור ראה פרק "המבנה והתפתחויות של הנכסים, ההתחייבויות, ההון והלימות ההון" בדוח הדירקטוריון. למידע נוסף בדבר התנועה ביתרת ההפרשה להפסדי אשראי, ראה [ביאור 13](#) בדוחות הכספיים.

דוח הדירקטוריון והנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

טבלה 5-2: הוצאה המצטברת להפסדי אשראי בגין חובות ובגין מכשירי אשראי חוץ-מאזניים**

לשנה שהסתיימה ביום		
31.12.16	31.12.17	
במיליוני ש"ח		
1,034	863	הוצאה פרטנית בגין הפסדי אשראי
(1,148)	(1,257)	קיטון בהפרשה פרטנית להפסדי אשראי וגביית חובות שנמחקו חשבוניות
(114)	(394)	הוצאה (הכנסה) פרטנית, נטו, בגין הפסדי אשראי
383	717	הוצאה, נטו, בגין הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי ומחיקות חשבוניות, נטו
269	323	סך-הכל הוצאה (הכנסה) להפסדי אשראי*
* מזה:		
(212)	(312)	הוצאה (הכנסה), נטו, להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי מסחרי
(5)	(14)	הוצאה (הכנסה), נטו, להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי לדיור
482	649	הוצאה, נטו, להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי פרטי אחר
4	-	הוצאה, נטו, להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי לבנקים וממשלות
269	323	סך-הכל הוצאה (הכנסה) להפסדי אשראי
שיעור הוצאה (הכנסה) מסך האשראי לציבור:		
0.37%	0.31%	שיעור הוצאה (הכנסה) הפרטנית בגין הפסדי אשראי
0.51%	0.57%	שיעור הוצאה (הכנסה) להפסדי אשראי, ברוטו מהיתרה הרשומה הממוצעת של האשראי לציבור***
0.10%	0.12%	שיעור הוצאה (הכנסה) בגין הפסדי אשראי מהיתרה הרשומה הממוצעת של האשראי לציבור
0.19%	0.23%	שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מהיתרה הרשומה הממוצעת של האשראי לציבור
13.16%	17.04%	שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מיתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור

** רבות בגין אשראי לדיור שנבחן לפי עומק הפיגור.

*** הוצאה להפסדי אשראי, ברוטו הינה סך הוצאה להפסדי אשראי בניטורל הקיטון בהפרשה פרטנית להפסדי אשראי וגביית חובות שנמחקו חשבוניות.

עמלות והכנסות אחרות הסתכמו בשנת 2017 ב-5,296 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-5,376 מיליון ש"ח בשנת 2016. הירידה נבעה בעיקר מקיטון בהכנסות משוק ההון כתוצאה מצמצום הפעילות הבנקאית הפרטית בחו"ל ומעמלות טיפול באשראי וקוזה בעלייה בהכנסות מכרטיסי אשראי. ההכנסות האחרות הסתכמו ב-185 מיליון ש"ח בהשוואה ל-160 מיליון ש"ח בשנת 2016. הגידול נבע מהכנסה ממכירת תיק נכסי לקוחות הבנקאות הפרטית הבינלאומית של סניף מיאמי בסך 51 מיליון ש"ח ומגידול ברווח ממכירת בניינים, שקוזה מהפסקת גביית הכנסות, משירותי מחשב שניתנו בשנים קודמות לחברה בת שאוחדה בעבר.

טבלה 6-2: פירוט עמלות והכנסות אחרות

השינוי	לשנה שהסתיימה ביום		
	31.12.16	31.12.17	
במיליוני ש"ח			
עמלות			
(3.2%)	970	939	דמי ניהול חשבונות
(9.1%)	837	761	פעילות בניירות-ערך
4.5%	1,834	1,917	כרטיסי אשראי, נטו
(18.8%)	276	224	טיפול באשראי
1.1%	569	575	עמלות מעסקי מימון
(4.8%)	730	695	עמלות אחרות
(2.0%)	5,216	5,111	סך-הכל עמלות
הכנסות אחרות			
15.6%	160	185	סך-הכל הכנסות עמלות והכנסות ואחרות
(1.5%)	5,376	5,296	

דוח הדירקטוריון והנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

ההוצאות התפעוליות והאחרות הסתכמו בשנת 2017 ב-9,616 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-9,490 מיליון ש"ח בשנת 2016, גידול בשיעור של כ-1.3%.

טבלה 7-2: פירוט של ההוצאות התפעוליות והאחרות

לשנה שהסתיימה ביום		
31.12.16	31.12.17	
במיליוני ש"ח		
הוצאות שכר		
4,370	4,424	שכר
413	419	מענקים ותגמול מבוסס מניות
4,783	4,843	סך-הכל שכר
אחזקה ופחת בניינים וציוד		
1,530	1,475	
הוצאות אחרות		
3,177	3,298	
9,490	9,616	סך-הכל הוצאות תפעוליות ואחרות

הוצאות השכר הסתכמו בשנת 2017 ב-4,843 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-4,783 מיליון ש"ח בשנת 2016, גידול בשיעור של 1.3%. הגידול בהוצאות השכר נבע מהשפעת זקיפה לרווח והפסד של הפסדים אקטואריים שנכללו בשנת 2016 ברווח הכולל האחר, בעיקר עקב תוכנית ההתייעלות בסך של כ-122 מיליון ש"ח, וכן חלה ירידה בהוצאות השכר השוטפות, כתוצאה מהמשך החיסכון בעלויות עקב תהליכי התייעלות.

הוצאות האחזקה ופחת בניינים וציוד הסתכמו בשנת 2017 ב-1,475 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-1,530 מיליון ש"ח בשנת 2016, קיטון בשיעור של 3.6%, הנובע מהאצות פחת גבוהות שנרשמו בשנת 2016 של נכסי היוון תוכנה ונכסים שכורים שפונו.

ההוצאות האחרות הסתכמו בשנת 2017 ב-3,298 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-3,177 מיליון ש"ח בשנת 2016, גידול בשיעור של 3.8%. החל מחודש יולי 2016 חל גידול בהוצאות ביטוח כתוצאה מרכישת ביטוח ערבויות חוק מכר ששימש להקטנת רכיבי הסיכון ותרם לשיפור יחס הלימות ההון. כמו-כן, נכללו בשנת 2017 הוצאות הכרוכות בסגירת פעילות הבנקאות הפרטית בשוויץ. מנגד חלה ירידה בהוצאות שיווק ופרסום וכן ירידה בהוצאות המשפטיות הכרוכות בחקירת עסקי קבוצת הבנק עם לקוחות אמריקאים.

ההפרשה למסים על הרווח הסתכמה בשנת 2017 בסך של 2,077 מיליון ש"ח, בהשוואה לסך של 2,358 מיליון ש"ח בשנת 2016 שכללה הוצאה בסך 271 מיליון ש"ח עקב השלכת הורדת שיעור מס החברות על יתרות המסים הנדחים.

שיעור המס האפקטיבי של הבנק בשנת 2017 הגיע ל-44.3% בהשוואה לשיעור מס סטטוטורי של 35.04% וזאת בשל הוצאות לא מוכרות ומסים בגין שנים קודמות עקב גביית חובות שנמחקו בעבר ומרישום עתודה למס על רווחי חברות מוחזקות.

חלקם של בעלי זכויות שאינן מקנות שליטה בתוצאות, נטו, של חברות מאוחדות הסתכמו בשנת 2017 בחלקם בהפסד בסך של 29 מיליון ש"ח, בהשוואה לחלקם בהפסד בסך של 12 מיליון ש"ח בשנת 2016.

הרווח הנקי המיוחס לבעלי מניות הבנק הסתכמו בשנת 2017 בסך של 2,660 מיליון ש"ח, בהשוואה לסך של 2,628 מיליון ש"ח בשנת 2016.

הרווח הנקי הבסיסי למניה בת 1 ש"ח ערך נקוב הסתכמו בשנת 2017 ב-2.00 ש"ח, בהשוואה ל-1.98 ש"ח בשנת 2016.

2.2.2. התפתחות ברווח הכולל

טבלה 8-2: רווח כולל

לשנה שהסתיימה ביום		
31.12.16	31.12.17	
במיליוני ש"ח		
2,616	2,631	רווח נקי לפני ייחוס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה
12	29	הפסד (רווח) נקי המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה
2,628	2,660	רווח נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק
		רווח (הפסד) כולל אחר, לפני מסים:
(160)	212	התאמות בגין הצגת ניירות-ערך זמינים למכירה לפי שווי הוגן נטו
(2)	4	התאמות מתרגום דוחות כספיים* נטו, לאחר השפעת גידורים**
(1,221)	(122)	התאמות של התחייבויות בגין הטבות לעובדים***
4	1	רווחים נטו בגין גידורי תזרים מזומנים
(1,379)	95	רווח (הפסד) כולל אחר, לפני מסים
439	(39)	השפעת המס המת"חס
(940)	56	רווח (הפסד) כולל אחר לפני ייחוס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה, לאחר מסים
(1)	(2)	בניכוי הפסד (רווח) כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה
(941)	54	רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי מניות הבנק, לאחר מסים
1,676	2,687	הרווח (ההפסד) הכולל לפני ייחוס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה
11	27	ההפסד (הרווח) הכולל המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה
1,687	2,714	הרווח הכולל המיוחס לבעלי מניות הבנק

* התאמות מתרגום דוחות כספיים של פעילות חוץ שמטבע הפעילות שלה שונה ממטבע הפעילות של הבנק.

** גידורים - רווחים (הפסדים) נטו בגין גידור השקעות נטו במטבע-חוץ.

*** בעיקר משקף התאמות בגין אומדנים אקטואריים לסוף התקופה של תוכניות פנסיה להטבה מוגדרת והפחתה של סכומים שנרשמו בעבר ברווח כולל אחר.

הרווח הכולל הסתכם בשנת 2017 בסך של 2,714 מיליון ש"ח, בהשוואה לסך של 1,687 מיליון ש"ח בשנת 2016. הגידול ברווח הכולל נבע בעיקר, מעבר לשינוי ברווח הנקי, מגידול ביתרת התאמות ניירות-ערך זמינים למכירה, כתוצאה מעלייה במחירי ניירות-ערך בבורסה בשנת 2017 בהשוואה לירידה במחירים בשנת 2016. כמו-כן, בשנת 2016, נזקפה לרווח הכולל האחר עלות תוכנית ההתייעלות החמש שנתית.

דוח הדירקטוריון והנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

2.2.3 מערך טכנולוגיית המידע

טבלה 9-2: מערך טכנולוגיית המידע

סך-הכל	אחר	חומרה ⁽³⁾	תוכנה
במיליוני ש"ח			
תוספות לנכסים ⁽¹⁾ בגין מערך טכנולוגיית המידע שלא נזקפו כהוצאה בשנת 2017:			
195	-	-	195
עלויות בגין שכר עבודה ונלוות			
114	-	-	114
עלויות בגין מיקור חוץ, לרבות שכר יועצים			
238	-	129	109
עלויות רכישה או רישיונות שימוש ⁽⁴⁾⁽⁵⁾			
9	9	-	-
עלויות ציוד בניינים ומקרקעין			
556	9	129	418
סך-הכל			
יתרות נכסים ⁽²⁾ בגין מערך טכנולוגיית המידע ליום 31 בדצמבר 2017:			
1,515	45	331	1,139
סך-הכל עלות מופחתת			
492	-	-	492
מזה: בגין שכר עבודה ונלוות			
הוצאות בגין מערך טכנולוגיית המידע כפי שנכללו בדוח רווח והפסד בשנת 2017:			
491	4	116	371
הוצאות בגין שכר עבודה ונלוות			
257	11	21	225
הוצאות בגין רכישות או רישיונות שימוש שלא הונו לנכסים			
141	-	23	118
הוצאות בגין מיקור חוץ, לרבות שכר יועצים			
432	17	92	323
הוצאות בגין פחת			
177	78 ⁽⁶⁾	27	72
הוצאות אחרות			
1,498	110	279	1,109
סך-הכל הוצאות			
תוספות לנכסים ⁽¹⁾ בגין מערך טכנולוגיית המידע שלא נזקפו כהוצאה בשנת 2016:			
163	-	-	163
עלויות בגין שכר עבודה ונלוות			
89	-	-	89
עלויות בגין מיקור חוץ, לרבות שכר יועצים			
222	-	97	125
עלויות רכישה או רישיונות שימוש ⁽⁴⁾⁽⁵⁾			
26	26	-	-
עלויות ציוד בניינים ומקרקעין			
500	26	97	377
סך-הכל			
יתרות נכסים ⁽²⁾ בגין מערך טכנולוגיית המידע ליום 31 בדצמבר 2016:			
1,400	53	302	1,045
סך-הכל עלות מופחתת			
398	-	-	398
מזה: בגין שכר עבודה ונלוות			
הוצאות בגין מערך טכנולוגיית המידע כפי שנכללו בדוח רווח והפסד בשנת 2016:			
460	5	114	341
הוצאות בגין שכר עבודה ונלוות			
267	10	72	185
הוצאות בגין רכישות או רישיונות שימוש שלא הונו לנכסים			
101	-	11	90
הוצאות בגין מיקור חוץ, לרבות שכר יועצים			
499	23	130	346
הוצאות בגין פחת			
223	79 ⁽⁶⁾	47	97
הוצאות אחרות			
1,550	117	374	1,059
סך-הכל הוצאות			

- (1) לרבות הוצאות מראש בגין מערך טכנולוגיית המידע בסך 19 מיליוני ש"ח (31.12.16: 6 מיליוני ש"ח).
- (2) לרבות הוצאות מראש בגין מערך טכנולוגיית המידע בסך 178 מיליוני ש"ח (31.12.16: 165 מיליוני ש"ח).
- (3) לרבות תשתיות תקשורת.
- (4) עלויות רכישה או רישיונות שימוש בגין מערך טכנולוגיית המידע אשר לא סווגו בדוחות הכספיים כרכוש קבוע (עלויות ציוד, בניינים ומקרקעין), אלא כהוצאה מראש.
- (5) לרבות רכישות ורישיונות שימוש של תוכנה וחומרה לכלל החטיבות בתאגיד הבנקאי.
- (6) כוללות הוצאות שהוצאו על-ידי מערך טכנולוגיית המידע לרבות הוצאות שוטפות על שימוש בתקשורת וטלפוניה, דואר, שכר-דירה, מסים, חשמל וכדומה.

דוח הדירקטוריון והנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

2.3. המבנה והתפתחות של הנכסים, ההתחייבויות, ההון והלימות ההון

המאזן המאוחד ליום 31 בדצמבר 2017 הסתכם ב-454.4 מיליארד ש"ח, בהשוואה ל-448.1 מיליארד ש"ח בסוף שנת 2016.

טבלה 10-2: ההתפתחות בסעיפי המאזן העיקריים

השינוי	יתרה ליום		
	31.12.16	31.12.17	
	במיליוני ש"ח		
1.4%	448,105	454,424	סך-כל הנכסים
2.5%	271,957	278,663	אשראי לציבור, נטו
7.1%	80,378	86,114	מזומנים ופיקדונות בבנקים
(8.4%)	71,449	65,442	ניירות-ערך
2.6%	338,502	347,351	פיקדונות הציבור
(13.4%)	33,560	29,058	אגרות-חוב וכתבי התחייבות נדחים
5.3%	34,047	35,863	הון המיוחס לבעלי המניות של הבנק

2.3.1. מבנה והתפתחות הנכסים וההתחייבויות

אשראי לציבור

טבלה 11-2: התפתחות האשראי לציבור, נטו, מאזני לפי ענפי משק עיקריים

השינוי	ליום			
	31.12.16	31.12.17		
	במיליוני ש"ח			
5.6%	3,467	61,376	64,843	אנשים פרטיים - הלוואות לריוור
0.8%	410	53,662	54,072	אנשים פרטיים - אחר
4.7%	2,075	44,069	46,144	בינו ונדנ"ן
(3.1%)	(852)	27,593	26,741	מסחר
(3.9%)	(705)	18,144	17,439	תעשייה
(3.3%)	(610)	18,474	17,864	שירותים פיננסיים
6.0%	2,921	48,639	51,560	אחר
2.5%	6,706	271,957	278,663	סך-הכל

למידע נוסף בנוגע להתפתחות האשראי וסיכוני האשראי לפי ענפי משק ראה [פרק "סיכון אשראי" בסעיף 3.2.3](#). "מיון וניתוח סיכון האשראי לפי ענפי משק" בסקירת הסיכונים, בדוח הדירקטוריון.

דוח הדירקטוריון וההנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

חביונות בעייתיות טבלה 12-2: סיכון אשראי בעייתי⁽¹⁾

31.12.16		31.12.17				
סך-הכל	חוץ-מאזני	מאזני	סך-הכל	חוץ-מאזני	מאזני	
במיליוני ש"ח						
4,625	621	4,004	3,286	620	2,666	סיכון אשראי פגום
1,595	165	1,430	1,663	200	1,463	סיכון אשראי נחות
2,989	747	2,242	3,385	825	2,560	סיכון אשראי בהשגחה מיוחדת ⁽²⁾
9,209	1,533	7,676	8,334	1,645	6,689	סך סיכון אשראי בעייתי*
7,600	1,378	6,222	7,092	1,495	5,597	סיכון אשראי בעייתי נטו
884	-	884	913	-	913	* מזה חובות שאינם פגומים בפיגור של 90 ימים או יותר ⁽²⁾

הערה:

סיכון אשראי מאזני וחוץ-מאזני מוצג לפני השפעת הפרשה להפסדי אשראי ולפני השפעת ביטחונות המותרים לניכוי לצורך חבות של לווה ושל קבוצת לווים.

- (1) סיכון אשראי פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת.
(2) לרבות בגין הלוואות לדיר שביגין קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור ובגין הלוואות לדיר שביגין לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.

בשנת 2017 חלה ירידה בסך החביונות הבעייתיות בשיעור של 10% שנבעה בעיקר מהמשך הירידה בסיכון אשראי פגום שנגרמה ברובה עקב מחיקות וגביה של חובות פגומים. מנגד חל גידול בסיכון אשראי נחות ובהשגחה מיוחדת.

למידע נוסף על ניתוח תיק האשראי וסיכון אשראי בעייתי ראה פרק "סיכון אשראי" בסעיף 3.2.2. "חביונות בעייתיות" בסקירת הסיכונים, בדוח הדירקטוריון וההנהלה.

אשראי חוץ-מאזני

טבלה 13-2: ההתפתחות בסעיפים החוץ-מאזניים העיקריים

השינוי	יתרה ליום		
	31.12.16	31.12.17	
במיליוני ש"ח			
112.0%	861	1,825	אשראי תעודות
1.5%	52,451	53,240	ערביות והתחייבויות אחרות**
4.0%	24,628	25,618	מסגרות אשראי של כרטיסי אשראי שלא נוצלו באחריות הבנק
0.0%	10,759	10,762	מסגרות אשראי של כרטיסי אשראי שלא נוצלו באחריות בנקים אחרים
5.8%	35,540	37,604	מסגרות חיד' ומסגרות אשראי אחרות בחשבונות לפי דרישה, שלא נוצלו
(2.1%)	45,304	44,359	התחייבויות בלתי חוזרות לתת אשראי שאושר ושעדיין לא ניתן והתחייבויות להוצאת ערבויות

- * כולל התחייבויות הבנק בגין חלקו בקרן סיכונים של מסלקת המעו"ף בסך 311 מיליוני ש"ח (ליום 31.12.16: 289 מיליוני ש"ח).
- ** כולל סיכון אשראי חוץ-מאזני בסך של כ-13,705 מיליוני ש"ח בגינו נרכש ביטוח מחברות ביטוח זרות לתיק ערבויות חוק מכר (ליום 31.12.16: 13,430 מיליוני ש"ח).

דוח הדירקטוריון והנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

ניירות-ערך

לבנק השקעות באגרות-חוב ממשלתיות וקונצרניות וכן השקעה במניות סחירות ושיאין סחירות בפיזור נרחב. ניירות הערך הסתכמו ביום 31 בדצמבר 2017 בכ-65.4 מיליארד ש"ח, בהשוואה לכ-71.4 מיליארד ש"ח בסוף שנת 2016, ירידה בשיעור של כ-8.4% שנבעה בעיקר ממכירה ופדיון אגרות-חוב של ממשלת ישראל בתיק הזמין למכירה ובתיק למסחר, שקוזה בחלקה על-ידי רכישת אגרות-חוב של ממשלת ארצות-הברית.

להלן פירוט אודות הפעילות בניירות הערך של קבוצת הבנק:

טבלה 14-2: יתרות ניירות-ערך

סך-הכל		מוחזק לפדיון		זמין למכירה		תיק למסחר		
מסך % ניירות-ערך	הערך במאזן	מסך % ניירות-ערך	הערך במאזן	מסך % ניירות-ערך	הערך במאזן	מסך % ניירות-ערך	הערך במאזן	
ליום 31 בדצמבר 2017								
62.0%	40,597	-	-	54.3%	35,528	7.7%	5,069	אגרות-חוב ממשלת ישראל
18.4%	12,039	-	-	18.3%	11,973	0.1%	66	אגרות-חוב ממשלת ארצות-הברית
1.7%	1,129	-	-	1.7%	1,124	0.0%	5	אגרות-חוב ממשלות - מדינות זרות אחרות
82.2%	53,765	-	-	74.3%	48,625	7.9%	5,140	סך-הכל אגרות-חוב ממשלות
1.4%	898	0.6%	423	0.7%	475	-	-	אגרות-חוב קונצרני - בישראל
13.1%	8,553	-	-	13.1%	8,550	0.0%	3	אגרות-חוב קונצרני - מדינות זרות
14.4%	9,451	0.6%	423	13.8%	9,025	0.0%	3	סך-הכל אגרות-חוב קונצרני
3.4%	2,226	-	-	3.3%	2,159	0.1%	67	מניות
100.0%	65,442	0.6%	423	91.4%	59,809	8.0%	5,210	סך-הכל ניירות-ערך
ליום 31 בדצמבר 2016								
71.2%	50,844	-	-	59.4%	42,424	11.8%	8,420	אגרות-חוב ממשלת ישראל
9.5%	6,806	-	-	9.4%	6,729	0.1%	77	אגרות-חוב ממשלת ארצות-הברית
2.0%	1,450	-	-	2.0%	1,443	0.0%	7	אגרות-חוב ממשלות - מדינות זרות אחרות
82.7%	59,100	-	-	70.8%	50,596	11.9%	8,504	סך-הכל אגרות-חוב ממשלות
2.1%	1,493	0.6%	413	1.5%	1,077	0.0%	3	אגרות-חוב קונצרני - בישראל
12.0%	8,600	-	-	12.0%	8,593	0.0%	7	אגרות-חוב קונצרני - מדינות זרות
14.1%	10,093	0.6%	413	13.5%	9,670	0.0%	10	סך-הכל אגרות-חוב קונצרני
3.2%	2,256	-	-	3.1%	2,202	0.1%	54	מניות
100.0%	71,449	0.6%	413	87.4%	62,468	12.0%	8,568	סך-הכל ניירות-ערך

לפרטים נוספים לגבי סכומים הנמדדים בשווי הוגן, ראה [ביאור 33](#).
לפרטים נוספים בדבר ניירות-ערך ששועבדו למלווים ראה [ביאור 26](#).

דוח הדירקטוריון והנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

טבלה 15-2: פירוט אגרות-חוב קונצרניות לפי ענפי משק

31.12.16		31.12.17		
אחוז מסך אגרות-חוב קונצרני	הערך במאזן	אחוז מסך אגרות-חוב קונצרני	הערך במאזן	
	במיליוני ש"ח		במיליוני ש"ח	
7.2%	731	5.0%	470	כרייה וחציבה
12.4%	1,251	10.9%	1,026	תעשייה
3.5%	353	2.6%	246	מידע ותקשורת
2.2%	220	2.1%	203	שירותים פיננסיים
62.6%	6,316	72.2%	6,821	בנקים ומוסדות פיננסיים
12.1%	1,222	7.2%	685	אחרים
100.0%	10,093	100.0%	9,451	סך-הכל אגרות-חוב קונצרני

לפרטים בדבר ההפסד שטרם מומש מהתאמות לשווי הוגן בגין ניירות-ערך בתיק הזמין למכירה, ראה [ביאור 12](#).

פיקדונות

טבלה 16-2: התפתחות ביתרות הפיקדונות

השינוי	יתרה ליום		
	31.12.16	31.12.17	
	במיליוני ש"ח		
2.6%	338,502	347,351	פיקדונות הציבור
(5.2%)	4,377	4,149	פיקדונות מבנקים
(7.2%)	345	320	פיקדונות הממשלה
2.5%	343,224	351,820	סך-הכל

יתרת הפיקדונות ליום 31 בדצמבר 2017 הסתכמה בסך של כ-352 מיליארד ש"ח בהשוואה לסך של כ-343 מיליארד ש"ח בסוף שנת 2016, מחד גדלו יתרות המפקידים הגדולים בפעילות העסקית ומנגד ירדו הפיקדונות בפעילות הבנקאות הפרטית הבינלאומית, עקב ההחלטה על צמצום הפעילות.

פעילות חוץ-מאזנית בניירות-ערך המוחזקים על-ידי הציבור

טבלה 17-2: ההתפתחות ביתרות החזקת הנכסים הכספיים החוץ-מאזניים של לקוחות קבוצת הבנק, לגביהם מספקת קבוצת הבנק שירותי משמורת, ניהול, תפעול וייעוץ

השינוי	יתרה ליום		
	31.12.16	31.12.17	
	במיליוני ש"ח		
(0.6%)	868,863	863,842	ניירות-ערך ⁽¹⁾
(16.5%)	118,078	98,568	נכסי קופות-גמל המקבלות שירותי תפעול ⁽²⁾
17.1%	72,286	84,627	נכסי קרנות נאמנות ⁽³⁾
22.7%	37,251	45,698	יתרות פנסיוניות נועצות ⁽⁴⁾

- (1) לרבות יתרות ניירות-ערך של קופות-גמל וקרנות נאמנות לגביהן מעניקה קבוצת הבנק שירותי משמורת.
- (2) הבנק החליט להפסיק את פעילות מתן שירותי תפעול קופות-גמל וקרנות השתלמות לחברות המנהלות להן הוא מעמיד שירותי תפעול. הפסקת הפעילות לא תבצע באופן מיידי אלא בתהליך הדרגתי מול כל הגורמים הרלוונטיים. לפרטים נוספים ראה [מגזר ניהול פיננסי, בפרק "מגזר פעילות לפי גישת ההנהלה" בדוח ממשל תאגיד](#).
- (3) שווי הנכסים של קרנות הנאמנות המקבלות שירותים נלווים לניהול חשבונות בהיקפים שונים.
- (4) יתרות מוצרים פנסיוניים וקרנות השתלמות שניתן לגביהן ייעוץ פנסיוני.

דוח הדירקטוריון והנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

אגרות-חוב וכתבי התחייבות נדחים ליום 31 בדצמבר 2017 הסתכמו ב-29.1 מיליארד ש"ח, בהשוואה ל-33.6 מיליארד ש"ח בסוף שנת 2016, קיטון בשיעור של כ-15.7%, שנבע מפירעון אגרות-חוב וכתבי התחייבות נדחים.

טבלה 18-2: פירוט אגרות-חוב וכתבי התחייבות נדחים

ליום 31 בדצמבר 2017		ליום 31 בדצמבר 2016	
הערך במאזן	מזה: סחיר	הערך במאזן	מזה: סחיר
במיליוני ש"ח			
14,820	11,538	17,520	14,007
14,238	13,847	16,040	15,468
29,058	25,385	33,560	29,475
כתבי התחייבות נדחים			
אגרות-חוב			
סך-הכל אגרות-חוב וכתבי התחייבות נדחים			

בחודשים פברואר ומרץ 2018 אישר דירקטוריון הבנק מסגרת ומהלך לגיוס מכשירי חוב והון משני בהיקף של עד 6 מיליארד ש"ח במהלך שנת 2018 בכפוף לצורכי הבנק ותנאי השוק. הבנק נערך לגיוס של חוב והון משני.

טבלה 19-2: מכשירים נגזרים

31.12.17			31.12.16		
שווי הוגן חיובי	שווי הוגן שלילי	ערך נקוב	שווי הוגן חיובי	שווי הוגן שלילי	ערך נקוב
במיליוני ש"ח					
6,739	7,071	697,737	7,542	8,015	571,828
4,348	4,088	231,527	3,715	3,938	268,755
914	904	45,470	638	632	26,613
12	11	697	28	23	862
12,013	12,074	975,431	11,923	12,608	868,058
חוזי ריבית					
חוזי מטבע					
חוזים בגין מניות					
חוזי סחורות ושירותים (כולל נגזרי אשראי)					
סך-הכל					

2.3.2. הון, הלימות הון ומינוף

1. הון

השקעות בהון הבנק ועסקות במניותיו

הון המניות המונפק והנפרע של הבנק ליום 31 בדצמבר 2017 הינו 1,333,065,159 ש"ח ע.ג. המורכב ממניות רגילות בנות 1 ש"ח ע.ג. כל אחת. ההון המונפק הינו בניכוי 4,311,952 מניות רגילות שנרכשו על-ידי הבנק ("מניות באוצר").

כפי שנמסר לבנק על-ידי אריסון החזקות (1998) בע"מ ("אריסון החזקות", חברה פרטית בשליטת גבי שרי אריסון באמצעות נאמנויות הקשורות אליה, אשר מחזיקה בגרעין השליטה בבנק (כ-20.01%) והחזקה זו מהווה את עיקר נכסיה), ביום 19 בספטמבר 2017 נחתם מזכר הבנות בלתי מחייב בין נאמנות הקשורה לגבי שרי אריסון לבין חברת השקעות וגופים מוסדיים מצפון אמריקה ("המשקיעים"), במסגרתו פורטו הבנות לפיהן המשקיעים ירכשו עד כ-49.9% מההון המונפק והנפרע של אריסון החזקות. ביום 21 בפברואר 2018 הודיעה אריסון החזקות לבנק כי המגעים בין הצדדים הסתיימו מבלי שהבשילו לכדי הסכם מחייב.

דיבידנדים

בחודש אפריל 2017 החליט דירקטוריון הבנק לעדכן את מדיניות חלוקת הדיבידנד של הבנק, כך שהמדיניות המעודכנת היא לחלק עד 40% מהרווח הנקי הרבעוני הנובע מפעולות רגילות החל מהרבעון הראשון של 2017. החלטת הדירקטוריון התקבלה לאור הלימות ההון הגבוהה אליה הגיע הבנק, ולאחר שהתקבל אישור הפיקוח על הבנקים. כל חלוקה כפופה להחלטה ספציפית של דירקטוריון הבנק לפי שיקול דעתו במועד החלוקה ובהתחשב בשיקולים עסקיים, בהוראת כל דין ובמגבלות על חלוקה.

בנוסף למגבלות על-פי חוק החברות, חלוקת דיבידנד על-ידי תאגיד בנקאי כפופה לרגולציה החלה על תאגידים בנקאיים בישראל, לפיה לא יחולק דיבידנד: (א) אם יתרת העודפים המצטברת של הבנק (בניכוי הפרשים בחובה, שנכללו ברווח כולל אחר מצטבר) על-פי הדוחות הכספיים האחרונים שפורסמו אינה חיובית, או במידה שחלוקה כאמור תגרום ליתרה שלילית; (ב) כאשר אחת או יותר משלוש השנים הקלנדריות האחרונות הסתיימה בהפסד או בהפסד כולל; (ג) כאשר התוצאה המצטברת של שלושת הרבעונים המסתיימים בתום תקופת הביניים לגביה פורסם הדוח הכספי האחרון מראה על הפסד או על הפסד כולל; (ד) אם התחזית הינה שבשנה הסמוכה לאחר החלוקה יחס הון הבנק לנכסי סיכון ירד מתחת ליחס הנדרש לגבי; (ה) מקרנות הון או מהפרשים בזכות, הנובעים מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ; (ו) במידה שלאחר חלוקתו, הנכסים הלא-כספיים של הבנק יעלו על הונו העצמי; או (ז) במידה שהבנק לא יעמוד בדרישות סעיף 23א' לחוק הבנקאות אשר קובע הגבלה לגבי השיעור מההון, אשר מותר לתאגיד בנקאי להשקיע בתאגידים ריאליים. על אף האמור לעיל, במקרים מסוימים יוכל הבנק לחלק דיבידנד אף בהתקיים הנסיבות לעיל, במידה שקיבל מראש ובכתב את אישורו של הפיקוח על הבנקים לחלוקה, ועד לגובה הסכום שאושר כאמור.

לפרטים בדבר יעד הלימות ההון של הבנק ראה פרק הלימות הון להלן.

דוח הדירקטוריון והנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

על-פי תנאי שטר הון נדחה היה והושעו תשלומי הריבית בגין שטר הון זה, הבנק לא ישלם דיבידנד לבעלי מניותיו כל עוד לא שולמו במלואם כל תשלומי הריבית שסילוקם הושעה, בין אם דיבידנד כאמור הוכרז טרם ניתנה הודעת הבנק בדבר היווצרות נסיבות משעות, ובין אם הוא הוכרז אחרי מתן הודעה כאמור. בהיתר נגיד בנק ישראל לרכישת השליטה בבנק על-ידי קבוצת אריסון נקבע כי לא יחולק דיבידנד מרווחים שנצברו בבנק עד יום 30 ביוני 1997 (ערב רכישת השליטה), אלא אם כן הפיקוח על הבנקים הסכים לכך מראש ובכתב. יתרת העודפים של הבנק ליום 31 בדצמבר 2017 הסתכמה ב-28,466 מיליון ש"ח, מהם סך של כ-2,734 מיליון ש"ח אינם ניתנים לחלוקה כדיבידנד כאמור.

להלן פרטים על חלוקת דיבידנד עבור הרבעון הרביעי של שנת 2017 שטרם שולם:

ביום 25 במרץ 2018 דירקטוריון הבנק החליט על חלוקת דיבידנד בשיעור של כ-40% מרווחי הרבעון הרביעי של שנת 2017 בסך של כ-245 מיליון ש"ח המהווה 18.345 אגורות לכל מניה בת 1 ש"ח ע.ג. הדירקטוריון קבע את יום 3 באפריל 2018 כיום הקובע לעניין תשלום הדיבידנד ואת יום 11 באפריל 2018 כיום התשלום.

טבלה 2-20: פרטים בדבר דיבידנד ששולם

מועד הכרזה	מועד תשלום	דיבידנד למניה באגורות	דיבידנד ששולם במזומן במיליוני ש"ח
27.11.2017	14.12.2017	14.08	188
14.08.2017	31.08.2017	24.365	325
23.05.2017	13.06.2017	22.980	307
29.03.2017	18.04.2017	3.105	41
16.11.2016	06.12.2016	15.745	210
10.08.2016	31.08.2016	16.770	223
18.05.2016	08.06.2016	10.116	135
28.02.2016	16.03.2016	8.804	117

2. הלימות הון

גישת הבנק להערכת הלימות ההון

הבנק מיישם את הוראות מדידה והלימות הון המבוססות על הוראות באזל כפי שפורסמו על-ידי הפיקוח על הבנקים וכפי ששולבו בהוראות ניהול בנקאי תקין 201-211 וכן במסגרת קובץ שאלות ותשובות. הוראות מדידה והלימות הון מתבססות על שלושה נדבכים:

- נדבך 1 - כולל את אופן חישוב דרישות ההון המזערי הפיקוחי בגין סיכוני האשראי, הסיכון התפעולי וסיכון השוק.
- נדבך 2 - מתווה את התהליכים הפנימיים בבנק (ICAAP - Internal Capital Adequacy Assessment Process) המשמשים להערכת ההון הנדרש בגין מכלול הסיכונים לרבות אלו שאינם נכללים בנדבך 1 (כגון ריכוזיות אשראי, סיכון ריבית, סיכון נזילות, סיכונים סליקה וסיכונים אסטרטגיים) ובמקביל תהליך סקירה שיבוצע על-ידי הפיקוח על הבנקים.
- נדבך 3 - משמעת שוק. נדבך זה קובע את האופן וההיקף של המידע שיוצג במסגרת הדיווח לציבור בדבר הסיכונים שהבנק חשוף אליהם. במסגרת נדבך זה נדרש מתן מידע כמותי ומידע איכותי כדי לאפשר לגורמי השוק להעריך את מידת החשיפה של הבנק לגורמי סיכון.

הוראות באזל 3

הוראות באזל 3 נכנסו לתוקף ביום 1 בינואר 2014, כאשר היישום הינו באופן מדורג בהתאם להוראות המעבר שנקבעו בהוראת ניהול בנקאי תקין 299 בנושא "מדידה והלימות הון - ההון הפיקוחי - הוראות מעבר". בהתאם להוראות המעבר, ההתאמות הפיקוחיות והניכויים מההון, וכן הזכויות שאינן מקנות שליטה שאינן כשירות להיכלל בהון הפיקוחי, מנוכים מההון בהדרגה בשיעור של 20% בכל שנה, החל מיום 1 בינואר 2014 ועד ליום 1 בינואר 2018. מכשירי ההון שאינם כשירים עוד כהון פיקוחי הוכרו החל מיום 1 בינואר 2014 עד לתקרה של 80% מיתרתם בהון הפיקוחי ליום 31 בדצמבר 2013, ובכל שנה עוקבת מופחתת תקרה זו ב-10% נוספים עד ליום 1 בינואר 2022. בשנת 2016 שיעור הניכויים מההון הפיקוחי עמד על 60% ותקרת המכשירים הכשירים כהון פיקוחי עמדה על 60%. בשנת 2017 שיעור הניכויים מההון הפיקוחי עומד על 80% ותקרת המכשירים הכשירים כהון פיקוחי עומדת על 50%. בשנת 2018 שיעור הניכויים מההון הפיקוחי יעמוד על 100% ותקרת המכשירים הכשירים כהון פיקוחי תעמוד על 40%.

יעד הלימות ההון

בהתאם לחוזר הפיקוח על הבנקים בדבר יחסי הון מזעריים נדרש הבנק בהיותו תאגיד בנקאי משמעותי במיוחד (כזה, שסך נכסיו המאזניים על בסיס מאוחד מהווה לפחות 20% מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית בישראל), לעמוד ביחס הון עצמי רובד 1 מזערי בשיעור של 10%, וביחס הון כולל מזערי של 13.5% וזאת, החל מיום 1 בינואר 2017. בנוסף, החל מיום 1 בינואר 2015 התווספה ליחסי ההון המזעריים דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת הלוואות לדיור לתאריכי הדוחות הכספיים. דרישה זו יושמה בהדרגה, על פני שמונה רבעונים, עד ליום 1 בינואר 2017. בהתאם לכך, יחס הון עצמי רובד 1 המזערי יחס ההון הכולל המזערי הנדרשים על-ידי הפיקוח על הבנקים על בסיס מאוחד, לפי הנתונים ליום 31 בדצמבר 2017, הינם 10.23% ו-13.73%, בהתאמה. על פי החלטת דירקטוריון הבנק, יעד יחס הון עצמי רובד 1 מיום 31 בדצמבר 2017 עומד על 10.75%. למידע נוסף ראה [דוח על הסיכונים](#).

דוח הדירקטוריון והנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

התייעלות תפעולית

בחודש ינואר 2016 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל" ("הוראת התייעלות"). בהתאם להוראת התייעלות, דירקטוריון תאגיד בנקאי יתווה תוכנית רב-שנתית להתייעלות. תאגיד בנקאי שיעמוד בתנאים שהוגדרו בהוראה יקבל הקלה לפיה יוכל לפרוס את השפעת התוכנית לתקופה של עד חמש שנים בקו ישר לענין חישוב יחסי הלימות ההון ויחס המינוף. בחודש אוקטובר 2016 אישר דירקטוריון הבנק תוכנית התייעלות שעלותה המוערכת בסך של 762 מיליוני ש"ח, נטו מהשפעת המס, נזקפה להון. השפעת עלויות תוכנית התייעלות על יחסי הלימות ההון, המוערכת בכ-0.21% ליום 31 בדצמבר 2017, נזקפת בשיעורים שווים על פני 5 שנים החל משנת 2017 ואילך.

בהמשך להוראת התייעלות, פרסם הפיקוח על הבנקים בחודש יוני 2017 מכתב בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל - התייעלות בתחום הנדל"ן", אשר מעודד את התאגידים הבנקאיים לבחון, בנוסף להתייעלות בהוצאות כוח אדם, גם אפשרויות לצמצום עלויות נדל"ן ותחזוקה של יחידות המטה והנהלה, לרבות באמצעות בחינה מחודשת של מיקומן הגיאוגרפי (להלן: התייעלות בתחום הנדל"ן). במסגרת זאת, על מנת לעודד יישום תוכנית התייעלות בתחום הנדל"ן, הפיקוח יאשר לבנקים הקלות בנושא הלימות הון. בהתאם למכתב הנוסף, הוארך תוקפו של המכתב המקורי עד ליום 30 ביוני 2018.

דרישות הון בגין חובות בביטחון נכס למגורים

ביום 15 במרץ 2018 פרסם הפיקוח על הבנקים עדכון להוראת ניהול בנקאי תקין 203 בנושא חובות בביטחון נכס למגורים, לפיו הלוואות המובטחות במלואן על-ידי משכנתאות על נכס למגורים בשיעור מימון הגבוה מ-60%, תשוקלנה בשיעור של 60%. ההוראה נכנסה לתוקף ביום פרסומה וחלה על הלוואות בביטחון נכס למגורים אשר ניתנו מיום 15 במרץ 2018.

טבלה 2-1: חישוב יחס הלימות ההון

31 בדצמבר 2016	31 בדצמבר 2017	
במיליוני ש"ח		
1. הון לצורך חישוב יחס ההון לאחר התאמות פיקוחיות וניכויים		
35,045	36,582	הון עצמי רובד 1 ⁽¹⁾
1,465	1,221	הון רובד 1 נוסף
36,510	37,803	סך-הכל הון רובד 1 ⁽¹⁾
11,609	9,728	הון רובד 2
48,119	47,531	סך-הכל הון כולל ⁽¹⁾

2. יתרות משוקללות של נכסי סיכון

290,139	295,986	סיכון אשראי ⁽²⁾
4,866	5,114	סיכונים שוק
23,374	23,672	סיכון תפעולי
318,379	324,772	סך-הכל יתרות משוקללות של נכסי סיכון ⁽²⁾

באחוזים

3. יחס ההון לרכיבי סיכון

11.01%	11.26%	יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון
11.47%	11.64%	יחס הון רובד 1 לרכיבי סיכון
15.11%	14.64%	יחס ההון הכולל לרכיבי סיכון
9.17%	10.23%	יחס הון עצמי רובד 1 המזערי הנדרש על-ידי הפיקוח על הבנקים ⁽³⁾
12.67%	13.73%	יחס ההון הכולל המזערי הנדרש על-ידי הפיקוח על הבנקים ⁽³⁾

(1) הנתונים מוצגים בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 202 בדבר "מדידה והלימות הון - ההון הפיקוחי" ובהתאם להוראות המעבר שנקבעו בהוראת ניהול בנקאי תקין 299. בנוסף, נתונים אלה כוללים התאמות בגין תוכנית התייעלות שנקבעו לפי מכתב הפיקוח על הבנקים מיום 12 בינואר 2016 בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל" (להלן: התאמות בגין תוכנית התייעלות), אשר נזקפות בשיעורים שווים על פני 5 שנים החל משנת 2017 ואילך. לפרטים נוספים על השפעת הוראות המעבר וההתאמות בגין תוכנית התייעלות ראה [ביאור 24](#) בדוחות הכספיים.

(2) מסך-הכל היתרות המשוקללות של נכסי סיכון הופחתו סך של 853 מיליוני ש"ח ליום 31 בדצמבר 2017 ו-1,065 מיליוני ש"ח ליום 31 בדצמבר 2016 בשל התאמות בגין תוכנית התייעלות, אשר בהתאם לאישור הפיקוח על הבנקים נזקפות בהדרגה על פני 5 שנים החל משנת 2017.

(3) יחס הון עצמי רובד 1 המזערי הנדרש יחס ההון הכולל המזערי הנדרש מיום 1 בינואר 2015 ועד ליום 31 בדצמבר 2016 הינם 9%-12.5% והחל מיום 1 בינואר 2017 הינם 10%-13.5%. בהתאמה. ליחסים אלה, החל מיום 1 בינואר 2015, התווספה דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיר ליום 31 בדצמבר 2017 וליום 31 בדצמבר 2016 בהתאמה. דרישה זו יושמה בהדרגה עד ליום 1 בינואר 2017.

דוח הדירקטוריון וההנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

טבלה 22-2: הרכב ההון לצורך חישוב יחס הון לרכיבי סיכון

31 בדצמבר 2016	31 בדצמבר 2017	
במיליוני ש"ח		
הון רובד 1		
8,146	8,124	הון מניות רגילות נפרע ופרמיה
26,665	28,465	עודפים
116	70	זכויות שאינן מקנות שליטה בהון של חברות בת שאוחדו
355	510	רווחים שטרם מומשו מהתאמות של ניירות-ערך זמינים למכירה לפי שווי הוגן
(200)	(531)	מכשירים הוניים אחרים
(37)	(56)	סכומים שהופחתו מהון רובד 1
35,045	36,582	סך-הכל הון עצמי רובד 1
1,465	1,221	מכשירים מורכבים חדשניים
36,510	37,803	סך-הכל הון רובד 1
הון רובד 2		
264	148	מכשירי הון מורכבים וכתבי התחייבות נדחים
3,627	3,700	הפרשות קבוצתיות להפסדי אשראי לפני השפעת המס המתייחס
7,718	5,880	מכשירי הון רובד 2 שהונפקו על-ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי למשקיעי צד ג'
-	-	סכומים שהופחתו מהון רובד 2
11,609	9,728	סך-הכל הון רובד 2
48,119	47,531	הון כולל כשיר

לפרטים נוספים, ראה [ביאור 24](#) בדוחות הכספיים.

דוח הדירקטוריון והנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

טבלה 2-23: רכיבי הסיכון ודרישות ההון הרגולטוריות בגין סיכון אשראי, סיכון שוק וסיכון תפעולי

31 בדצמבר 2016		31 בדצמבר 2017		
דרישות הון ⁽¹⁾	נכסי סיכון	דרישות הון ⁽¹⁾	נכסי סיכון	
במיליוני ש"ח				
סיכון אשראי				
209	1,649	198	1,440	חובות של ריבוניות
363	2,863	435	3,171	חובות של ישויות סקטור ציבורי
805	6,357	893	6,505	חובות של תאגידים בנקאיים
15,029	118,620	15,508	112,952	חובות של תאגידים
5,854	46,207	6,764	49,263	חובות בביטחון נדל"ן מסחרי
5,956	47,005	6,833	49,767	חשיפות קמעונאיות ליחידים
928	7,323	1,113	8,107	הלוואות לעסקים קטנים
4,851	38,288	5,703	41,536	הלוואות לדירור
12	96	12	87	איגוח
2,303	18,180	2,673	19,466	נכסים אחרים
450	3,551	507	3,692	סיכון CVA
36,760	290,139	40,639	295,986	סך-הכל בגין סיכון אשראי
617	4,866	702	5,114	סיכונים שוק
2,961	23,374	3,250	23,672	סיכון תפעולי
40,338	318,379	44,591	324,772	סך נכסי הסיכון בגין הסיכונים השונים
	35,045		36,582	הון עצמי רובד 1
	36,510		37,803	הון רובד 1
	48,119		47,531	הון כולל

(1) דרישות ההון חושבו בהתאם ליחס ההון הכולל המזערי הנדרש לפי הפיקוח על הבנקים בשיעור של 13.73% ליום 31 בדצמבר 2017 ו-12.67% ליום 31 בדצמבר 2016. הגישות הנהוגות בבנק לגבי קטגוריות הסיכון המרכזיות, לצורך חישוב ההון הפיקוחי הן: הגישה הסטנדרטית (מימוש בסיכונים אשראי, סיכונים שוק, סיכון תפעולי וסיכון איגוח) גישת החשיפה הנוכחית (סיכון אשראי צד נגדי) וחישוב על-פי משקולות הסיכון שנקבעו בהוראות ניהול בנקאי תקין (משמש לחישוב בנכסים אחרים).

3. יחס מינוף

הבנק מיישם את הוראת ניהול בנקאי תקין 218 בנושא "יחס מינוף" (להלן: "ההוראה"). ההוראה קובעת יחס מינוף פשוט ושקוף שאינו מבוסס סיכון, אשר יפעל כמדידה משלימה ואמינה לדרישות ההון מבוססות הסיכון, ואשר נועד להגביל את צבירת המינוף בתאגיד הבנקאי. יחס המינוף מבוסס באחוזים ומוגדר כיחס בין מדידת ההון למדידת החשיפה. ההון לצורך מדידת יחס המינוף הוא הון רובד 1 כהגדרתו בהוראת ניהול בנקאי תקין 202, תוך התחשבות בהסדרי המעבר שנקבעו. סך מדידת החשיפה היא סכום החשיפות המאזניות, חשיפות לנגזרים ולעסקאות מימון ניירות-ערך ופריטים חוץ-מאזניים.

טבלה 2-24: יחס מינוף

31 בדצמבר 2016		31 בדצמבר 2017		
במיליוני ש"ח				
בנתוני המאוחד				
	36,510	37,803		הון רובד 1*
	503,875	513,037		סך החשיפות*
באחוזים				
	7.25%	7.37%		יחס מינוף
	6.00%	6.00%		יחס מינוף מזערי הנדרש על-ידי הפיקוח על הבנקים

* נתונים אלה כוללים התאמות בגין תוכנית ההתייעלות שנקבעו לפי מכתב הפיקוח על הבנקים מיום 12 בינואר 2016 בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל". השפעת עלויות תוכנית ההתייעלות על יחס המינוף ליום 31 בדצמבר 2017, המוערכת בכ-0.12% נזקפת בשיעורים שווים על פני 5 שנים החל משנת 2017 ואילך.

דוח הדירקטוריון והנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

2.4. תיאור עסקי קבוצת הבנק לפי מגזרי פעילות פיקוחיים

הדיווח על מגזרי פעילות הינו בהתאם למתכונת ולסיווגים שנקבעו בהוראות הדיווח לציבור של הפיקוח על הבנקים. דיווח זה שונה במהותו ממגזרי הפעילות המשמשים את הבנק לפי גישת ההנהלה, אשר מפורטים בסעיף 2.5 שלהלן וביאור 28 בדוחות הכספיים. מגזרי הפעילות הפיקוחיים מדווחים במתכונת האחידה שקבע הפיקוח על הבנקים לכלל המערכת הבנקאית, והם מבוססים על מאפייני הלקוחות, כגון: היקף תיק הנכסים - בהתייחס ללקוחות פרטיים, או המחזור העסקי - בהתייחס ללקוחות העסקיים.

להגדרות המגזרים הפיקוחיים, ולפרטים בדבר עיקרי ההנחיות, האומדנים ועקרונות הדיווח, ראה [ביאור 28](#) בדוחות הכספיים. למידע בדבר סיווג מחדש של מספרי ההשוואה לשנת 2016 - ראה [ביאור 28](#) בדוחות הכספיים.

טבלה 2-25: תוצאות הפעילות ונתונים עיקריים של מגזרי פעילות פיקוחיים

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2017											
סך-הכל	פעילות חו"ל		פעילות ישראל								
	סך-הכל פעילות חו"ל	סך-הכל פעילות ישראל	אחר	ניהול פיננסי	גופים מוסדיים	עסקים גדולים	עסקים בינוניים	עסקים קטנים וזעירים	בנקאות פרטית	משקי בית	
סך-הכל רווח מימוני, נטו	9,334	563	8,771	3	1,446	97	1,076	675	2,290	125	3,059
עמלות והכנסות אחרות	5,296	213	5,083	207	86	156	675	336	1,226	183	2,214
סך הכנסות	14,630	776	13,854	210	1,532	253	1,751	1,011	3,516	308	5,273
הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	323	37	286	-	-	2	(472)	(396)	521	-	631
הוצאות תפעוליות ואחרות	9,616	1,110	8,506	485	484	180	587	379	2,019	199	4,173
רווח (הפסד) לפני מסים	4,691	(371)	5,062	(275)	1,048	71	1,636	1,028	976	109	469
הפרשה למסים (הטבת מס) על הרווח (הפסד)	2,077	16	2,061	53	397	27	604	379	370	39	192
רווח (הפסד) נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק	2,660	(366)	3,026	(328)	680	44	1,032	649	606	70	273
יתרת אשראי לציבור, ברוטו, לסוף תקופת הדיווח	282,507	15,157	267,350	-	-	2,417	53,290	28,385	63,302	1,824	118,132
יתרת פיקדונות הציבור לסוף תקופת הדיווח	347,351	20,858	326,493	-	-	56,173	36,661	20,700	57,412	31,788	123,759

טבלה 2-25: תוצאות הפעילות ונתונים עיקריים של מגזרי פעילות פיקוחיים (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2016*											
סך-הכל	פעילות חו"ל	פעילות ישראל									
		סך-הכל פעילות חו"ל	סך-הכל פעילות ישראל	ניהול פיננסי אחר	גופים מוסדיים	עסקים גדולים	עסקים בינוניים	עסקים קטנים וזעירים	בנקאות פרטית	משקי בית	
9,345	675	8,670	2	1,703	93	1,250	650	1,940	106	2,926	סך-הכל רווח מימוני, נטו
5,376	324	5,052	222	94	180	670	389	1,172	190	2,135	עמלות והכנסות אחרות
14,721	999	13,722	224	1,797	273	1,920	1,039	3,112	296	5,061	סך הכנסות
הוצאות (הכנסות)											
269	113	156	-	4	(4)	(416)	(92)	249	(1)	416	בגין הפסדי אשראי
9,490	1,262	8,228	406	496	175	572	396	1,985	202	3,996	הוצאות תפעוליות ואחרות
4,962	(376)	5,338	(182)	1,297	102	1,764	735	878	95	649	רווח (הפסד) לפני מסים
2,358	14	2,344	322	463	38	660	277	323	35	226	הפרשה למסים (הטבת מס) על הרווח (הפסד)
2,628	(391)	3,019	(504)	863	64	1,104	458	555	60	419	רווח (הפסד) נקי המימוש לבעלי מניות הבנק
יתרת אשראי לציבור, ברוטו,											
276,084	18,728	257,356	-	-	2,137	51,939	28,792	59,548	2,001	112,939	לסוף תקופת הדיווח
יתרת פיקדונות הציבור											
338,502	30,975	307,527	-	-	46,567	38,192	18,994	49,191	31,982	122,601	לסוף תקופת הדיווח

* סווג מחדש - למידע נוסף ראה [הסבר לביאור 28 בדוחות הכספיים](#).

שינויים עיקריים ברווח הנקי וביתרות המאזניות מגזר משקי בית

הרווח הנקי המיוחס לבעלי מניות הבנק של מגזר משקי בית בשנת 2017 הסתכם ב-273 מיליון ש"ח, בהשוואה לרווח נקי בסך של 419 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הקיטון נבע מעלייה בהוצאות בגין הפסדי אשראי ובהוצאות התפעוליות. עלייה ברווח המימוני, נטו ובעמלות קיזזה קיטון זה. הרווח המימוני, נטו בשנת 2017 הסתכם ב-3,059 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-2,926 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הגידול נבע בעיקר מעלייה ביתרות האשראי לדיר הממוצעות בין התקופות לצד עלייה במרווחים הפיננסיים על האשראי. העמלות וההכנסות האחרות בשנת 2017 הסתכמו ב-2,214 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-2,135 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הגידול נבע מעלייה בעמלות כרטיסי אשראי.

ההוצאות בגין הפסדי אשראי בשנת 2017 הסתכמו ב-631 מיליון ש"ח, בהשוואה להוצאות בסך של 416 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הגידול נבע מעלייה בהפרשה הקבוצתית, בעיקר בשל גידול במחיקות האוטומטיות שנבעו מירידה באיכות האשראי. כמו-כן, חל גידול בהפרשה שנרשמה על בסיס פרטני, בעיקר כתוצאה מרישום הוצאה בסך של כ-52 מיליון ש"ח המיוחסת ליתרת ארגוני החוב הבעייתיים מתחת ל-1 מיליון ש"ח.

ההוצאות התפעוליות והאחרות של המגזר בשנת 2017 הסתכמו ב-4,173 מיליון ש"ח בהשוואה ל-3,996 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הגידול נבע מעלייה בהוצאות פעילות כרטיסי אשראי, בשל עלייה בהוצאות שיווק ופרסום כתוצאה מהסכמים חדשים עם שותפים עסקיים בתחום כרטיסים והטבות למחזיקי כרטיסי אשראי בחברת ישראלכרט, וכן מגידול בהוצאות השכר עקב השפעת זקיפה לרווח והפסד של הפסדים אקטואריים שנכללו בשנת 2016 ברווח הכולל האחר בעיקר עקב תוכנית ההתייעלות. עלייה זו קוזזה בחלקה על-ידי המשך החיסכון בעלויות השוטפות עקב תהליכי ההתייעלות.

האשראי לציבור ליום 31 בדצמבר 2017 הסתכם בכ-118.1 מיליארד ש"ח (מזה: אשראי צרכני בסך של כ-38.2 מיליארד ש"ח ואשראי לדיר - כ-64.3 מיליארד ש"ח), בהשוואה לכ-112.9 מיליארד ש"ח ליום 31 בדצמבר 2016 (מזה: אשראי צרכני בסך של כ-38.2 מיליארד ש"ח ואשראי לדיר - כ-60.8 מיליארד ש"ח). פיקדונות הציבור ליום 31 בדצמבר 2017 הסתכמו בכ-123.8 מיליארד ש"ח, בהשוואה לכ-122.6 מיליארד ש"ח ליום 31 בדצמבר 2016.

מגזר בנקאות פרטית

הרווח הנקי המיוחס לבעלי מניות הבנק של מגזר בנקאות פרטית בשנת 2017 הסתכם ב-70 מיליון ש"ח, בהשוואה לרווח נקי בסך של 60 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הגידול נבע מעלייה ברווח המימוני, נטו.

הרווח המימוני, נטו בשנת 2017 הסתכם ב-125 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-106 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הגידול נבע בעיקר מעלייה במרווחים הפיננסיים על הפיקדונות.

העמלות וההכנסות האחרות בשנת 2017 הסתכמו ב-183 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-190 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הקיטון נבע בעיקר מירידה בהכנסות מכרטיסי אשראי.

ההוצאות התפעוליות והאחרות של המגזר הסתכמו בשנת 2017 ב-199 מיליון ש"ח בהשוואה ל-202 מיליון ש"ח בשנה הקודמת.

האשראי לציבור ליום 31 בדצמבר 2017 הסתכם בכ-1.8 מיליארד ש"ח, בהשוואה לכ-2.0 מיליארד ש"ח ליום 31 בדצמבר 2016.

פיקדונות הציבור ליום 31 בדצמבר 2017 הסתכמו בכ-31.8 מיליארד ש"ח, בהשוואה לכ-32.0 מיליארד ש"ח ליום 31 בדצמבר 2016.

מגזר עסקים קטנים וזעירים

הרווח הנקי המיוחס לבעלי מניות הבנק של מגזר עסקים קטנים וזעירים בשנת 2017 הסתכם ב-606 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-555 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הרווח המימוני, נטו בשנת 2017 הסתכם ב-2,290 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-1,940 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הגידול נבע בעיקר מעלייה בהיקפי האשראי והפיקדונות לצד עלייה במרווחים הפיננסיים על האשראי.

העמלות וההכנסות האחרות בשנת 2017 הסתכמו ב-1,226 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-1,172 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הגידול נבע בעיקר מעלייה בעמלות דמי ניהול חשבונות, עמלות כרטיסי אשראי ועמלות מפעילות בניירות-ערך.

ההוצאות בגין הפסדי אשראי בשנת 2017 הסתכמו ב-521 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-249 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הגידול נבע מעלייה בהפרשה הקבוצתית עקב גידול במחיקות האוטומטיות ובהיקף החובות הבעייתיים. גידול זה קוזז בחלקו על-ידי ירידה בהפרשה הקבוצתית מאשראי תקין בשל קיטון בשיעורי ההפרשה. כמו-כן, נרשם גידול בהפרשה שנרשמה על בסיס פרטני. בשנת 2017 נרשמה הוצאה בסך של כ-20 מיליון ש"ח המיוחסת ליתרת ארגוני החוב הבעייתיים מתחת ל-1 מיליון ש"ח.

ההוצאות התפעוליות והאחרות של המגזר הסתכמו בשנת 2017 ב-2,019 מיליון ש"ח בהשוואה ל-1,985 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הגידול נבע בעיקר מעלייה בהוצאות מפעילות סליקת כרטיסי אשראי המיוחסת למגזר, וכן מעלייה בהוצאות השכר עקב השפעת זקיפה לרווח והפסד של הפסדים אקטואריים שנכללו בשנת 2016 ברווח הכולל האחר בעיקר עקב תוכנית ההתייעלות. עלייה זו קוזזה בחלקה על-ידי המשך החיסכון בעלויות השוטפות עקב תהליכי ההתייעלות.

האשראי לציבור ליום 31 בדצמבר 2017 הסתכם בכ-63.3 מיליארד ש"ח, בהשוואה לכ-59.5 מיליארד ש"ח ליום 31 בדצמבר 2016.

פיקדונות הציבור ליום 31 בדצמבר 2017 הסתכמו בכ-57.4 מיליארד ש"ח, בהשוואה לכ-49.2 מיליארד ש"ח ליום 31 בדצמבר 2016.

מגזר עסקים בינוניים

הרווח הנקי המיוחס לבעלי מניות הבנק של מגזר עסקים בינוניים בשנת 2017 הסתכם ב-649 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-458 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הגידול נבע מעלייה בהכנסות בגין הפסדי אשראי שקוזזה על-ידי ירידה בהכנסות מעמלות.

הרווח המימוני, נטו בשנת 2017 הסתכם ב-675 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-650 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הגידול נבע בעיקר מעלייה במרווחים הפיננסיים על אשראי ועל פיקדונות ומעלייה ביתרה הממוצעת של הפיקדונות.

העמלות וההכנסות האחרות בשנת 2017 הסתכמו ב-336 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-389 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הקיטון נבע בעיקר מירידה בעמלות מטיפול באשראי ומעמלות מסליקת כרטיסי אשראי.

ההכנסות בגין הפסדי אשראי בשנת 2017 הסתכמו ב-396 מיליון ש"ח, בהשוואה להכנסות בסך של 92 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הגידול בהכנסות נבע בעיקר מירידה בהפרשה הפרטנית עקב גביית חובות שנמחקו חשבונאית בעבר. כמו-כן, נרשמה ירידה בהפרשה הקבוצתית בעיקר כתוצאה מקיטון בשיעורי ההפרשה.

ההוצאות התפעוליות והאחרות של המגזר בשנת 2017 הסתכמו ב-379 מיליון ש"ח בהשוואה ל-396 מיליון ש"ח בשנה הקודמת.

האשראי לציבור ליום 31 בדצמבר 2017 הסתכם בכ-28.4 מיליארד ש"ח, בהשוואה לכ-28.8 מיליארד ש"ח ליום 31 בדצמבר 2016.

פיקדונות הציבור ליום 31 בדצמבר 2017 הסתכמו בכ-20.7 מיליארד ש"ח, בהשוואה לכ-19.0 מיליארד ש"ח ליום 31 בדצמבר 2016.

מגזר עסקים גדולים

הרווח הנקי המיוחס לבעלי מניות הבנק של מגזר עסקים גדולים בשנת 2017 הסתכם ב-1,032 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-1,104 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הקיטון נבע מירידה ברווח המימוני, נטו שקוזז על-ידי עלייה בהכנסות בגין הפסדי אשראי.

הרווח המימוני, נטו בשנת 2017 הסתכם ב-1,076 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-1,250 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הקיטון נבע בעיקר מירידה בהכנסות מימון שאינן מריבית כתוצאה מרישום רווח בשנת 2016 ממכירת הלוואות בסך 102 מיליון ש"ח הנובע ברובו ממכירת חוב שסווג כפגום ומירידה בהכנסות הריבית כתוצאה מירידה ביתרות האשראי הממוצעת בשנת 2017 בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד.

העמלות וההכנסות האחרות בשנת 2017 הסתכמו ב-675 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-670 מיליון ש"ח בשנה הקודמת.

ההכנסות בגין הפסדי אשראי הסתכמו ל-472 מיליון ש"ח בשנת 2017, בהשוואה להכנסות בסך של 416 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הגידול בהכנסות נבע מירידה בהפרשה הפרטנית בעיקר עקב גביית חובות שנמחקו חשבונאית בעבר. מנגד, נרשמה עלייה בהפרשה הקבוצתית כתוצאה מגידול בהיקף החובות הבעייתיים ומגידול בהפרשה בגין אשראי תקין, עקב עלייה ביתרות האשראי בשנת 2017 אל מול ירידה בהן במהלך שנת 2016.

ההוצאות התפעוליות והאחרות של המגזר הסתכמו בשנת 2017 ב-587 מיליון ש"ח בהשוואה ל-572 מיליון ש"ח בשנה הקודמת.

האשראי לציבור ליום 31 בדצמבר 2017 הסתכם בכ-53.3 מיליארד ש"ח, בהשוואה לכ-51.9 מיליארד ש"ח ליום 31 בדצמבר 2016.

פיקדונות הציבור ליום 31 בדצמבר 2017 הסתכמו בכ-36.7 מיליארד ש"ח, בהשוואה לכ-38.2 מיליארד ש"ח ליום 31 בדצמבר 2016.

מגזר מוסדיים

הרווח הנקי המיוחס לבעלי מניות הבנק של מגזר גופים מוסדיים בשנת 2017 הסתכם ב-44 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-64 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הקיטון נבע מירידה בעמלות והכנסות אחרות. הרווח המימוני, נטו בשנת 2017 הסתכם ב-97 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-93 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. העמלות וההכנסות האחרות בשנת 2017 הסתכמו ב-156 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-180 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הקיטון נבע בעיקר מירידה בהכנסות מפעילות בניירות-ערך ומירידה בהכנסות מתפעול ונאמנות לגופים מוסדיים. ההוצאות התפעוליות והאחרות של המגזר הסתכמו בשנת 2017 ב-180 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-175 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. האשראי לציבור ליום 31 בדצמבר 2017 הסתכם בכ-2.4 מיליארד ש"ח, בהשוואה לכ-2.1 מיליארד ש"ח ליום 31 בדצמבר 2016. פיקדונות הציבור ליום 31 בדצמבר 2017 הסתכמו בכ-56.2 מיליארד ש"ח, בהשוואה לכ-46.6 מיליארד ש"ח ליום 31 בדצמבר 2016. הגידול נבע מעלייה בהפקדות של משקיעים מוסדיים גדולים.

מגזר ניהול פיננסי

הרווח הנקי המיוחס לבעלי מניות הבנק של מגזר ניהול פיננסי בשנת 2017 הסתכם ב-680 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-863 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הקיטון נבע מירידה ברווח המימוני, נטו. הרווח המימוני, נטו בשנת 2017 הסתכם ב-1,446 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-1,703 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. השינוי נבע מירידה הן ברווחים ממכירת מניות ואגרות-חוב בסך 222 מיליון ש"ח, אשר 109 מיליון ש"ח מהם נבעו מרווח ממכירת מניות וזה אירופה בשנת 2016 והן משינוי בפערים בין השווי ההוגן של נגזרים שהינם חלק מניהול הנכסים וההתחייבויות של הבנק לבין מדידת אותם נכסים על בסיס צבירה וזאת כתוצאה משינויים בעקומי הריבית, בעיקר הדולרית. מנגד, חלה עלייה כתוצאה מפער חיובי בהפרשי עליות המדד בין שנת 2017 שהייתה חיובית בהשוואה לתקופה אשתקד שהייתה שלילית. העמלות וההכנסות האחרות בשנת 2017 הסתכמו ב-86 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-94 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. ההוצאות התפעוליות והאחרות של המגזר בשנת 2017 הסתכמו ב-484 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-496 מיליון ש"ח בשנה הקודמת.

מגזר אחר (פעילות ישראל)

ההפסד המיוחס לבעלי מניות הבנק של מגזר אחר בפעילות ישראל בשנת 2017 הסתכם בסך של 328 מיליון ש"ח בהשוואה להפסד בסך של 504 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הקיטון בהפסד בשנת 2017 נבע בעיקר מירידה בהוצאות המסים עקב הירידה בשיעור המס בשנת 2016 שהשפעתה נרשמה אשתקד. כמו-כן, חל קיטון בהוצאות המשפטיות הכרוכות בחקירת עסקי קבוצת הבנק עם לקוחות אמריקאים. מנגד, נרשם גידול בהפרשה לחקירה האמורה בשנת 2017 וכן, חלה ירידה בהכנסות כתוצאה מהפסקת מתן שירותי מחשוב לחברה בת שאוחדה בעבר.

מגזר הפעילות הבינלאומית

ההפסד המיוחס לבעלי מניות הבנק של מגזר הפעילות הבינלאומית בשנת 2017 הסתכם ב-366 מיליון ש"ח, בהשוואה להפסד בסך של 391 מיליון ש"ח בשנה הקודמת.

להלן השינויים העיקריים בתוצאות הפעילות הבינלאומית:

- הרווח הנקי של פעילות ה-Middle-Market בסניף ניו-יורק הסתכם בכ-97 מיליון ש"ח בשנת 2017 בהשוואה לרווח נקי בסך של 33 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. הגידול נבע בעיקר מירידה בהוצאות בגין הפסדי אשראי כתוצאה מרישום של הוצאה פרטנית בשנת 2016 בגין לקוח בודד.
- ההפסד של בנק הפועלים שוויון הסתכם בכ-359 מיליון ש"ח בשנת 2017 בהשוואה להפסד בסך של כ-376 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. השינוי נבע מחד מירידה ברווחיות בעקבות ההחלטה על הפסקת פעילות הפועלים שוויון וקבוצת Poalim Asset Management במהלך שנת 2017, שבעקבותיה נרשמו הפרשות לסיום הפעילות שכללו הוצאות פיצויים לעובדים, והפרשות לסגירה, לרבות סיום התחייבות בגין שכירות ארוכת טווח בסך של כ-136 מיליון ש"ח. מנגד, נרשמה ירידה בהוצאות בקשר עם חקירת עסקי קבוצת הבנק עם לקוחות אמריקאים בהשוואה לשנת 2016.
- ההפסד של סניף מיאמי הסתכם בכ-18 מיליון ש"ח בשנת 2017 בהשוואה להפסד בסך של כ-38 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. בשנת 2017 נרשמה הכנסה חד פעמית בסך כ-51 מיליון ש"ח ממכירת תיק נכסי לקוחות של סניף זה. ההכנסה קוזזה על-ידי עלויות המימוש לסגירת הפעילות הבנקאית בסניף. לפרטים נוספים בדבר צמצום הפעילות הפרטית הבינלאומית ראה [ביאור 36](#) בדוחות הכספיים וראה פרק "חברות מוחזקות עיקריות" להלן.
- ההפסד של קבוצת בנק פוזיטיף הסתכם בכ-49 מיליון ש"ח בשנת 2017 בהשוואה לרווח נקי בסך של כ-42 מיליון ש"ח בשנה הקודמת. ההפסד נבע מהמשך צמצום הפעילות של פוזיטיף שגרם לירידה בהכנסות המימון והעמלות וכן מגידול בהפרשות לתביעות משפטיות.

סך האשראי לציבור של הפעילות הבינלאומית ליום 31 בדצמבר 2017 הסתכם בכ-15.2 מיליארד ש"ח, בהשוואה לכ-18.7 מיליארד ש"ח בסוף שנת 2016. האשראי לציבור ליום 31 בדצמבר 2017 בתחום ה-Middle-Market בסניף ניו-יורק הסתכם בכ-10.0 מיליארד ש"ח (כ-2.7 מיליארד דולר) בהשוואה לכ-9.1 מיליארד ש"ח (כ-2.4 מיליארד דולר) בסוף שנת 2016.

האשראי לציבור ליום 31 בדצמבר 2017 בבנק הפועלים שוויון הסתכם בכ-1.4 מיליארד ש"ח בהשוואה לכ-3.1 מיליארד ש"ח ליום 31 בדצמבר 2016. הקיטון מקורו בהחלטה על צמצום פעילות הבנקאות הפרטית בחו"ל, כאמור לעיל.

האשראי לציבור ליום 31 בדצמבר 2017 בתחום הסינדיקציות בסניף ניו-יורק הסתכם בכ-0.8 מיליארד ש"ח בהשוואה לכ-1.3 מיליארד ש"ח בסוף שנת 2016. האשראי לציבור בבנק פוזיטיף בתורכיה הסתכם בכ-0.9 מיליארד ש"ח ליום 31 בדצמבר 2017 בהשוואה לכ-1.4 מיליארד ש"ח בסוף שנת 2016. הקיטון נובע מהתוכנית האסטרטגית של הבנק לצמצם בהדרגה את תיק האשראי של בנק פוזיטיף.

האשראי לציבור ליום 31 בדצמבר 2017 שניתן לחברות ישראליות בסניף ניו-יורק ובלוקסמבורג, שהינו באחריות החטיבה העסקית הסתכם בכ-2.0 מיליארד ש"ח בהשוואה לכ-3.0 מיליארד ש"ח בסוף שנת 2016.

דוח הדירקטוריון והנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

- סך פיקדונות הציבור ליום 31 בדצמבר 2017 של הפעילות הבינלאומית הסתכמו בכ-20.9 מיליארד ש"ח, בהשוואה לכ-31.0 מיליארד ש"ח בסוף שנת 2016.
- יתרת פיקדונות הציבור ליום 31 בדצמבר 2017 בתחום ה-Middle-Market בסניף ניו-יורק הסתכמה בכ-6.7 מיליארד ש"ח בהשוואה לכ-7.6 מיליארד ש"ח בסוף שנת 2016.
- יתרת פיקדונות הציבור ליום 31 בדצמבר 2017 בבנק הפועלים שוויץ הסתכמה בכ-4.4 מיליארד ש"ח בהשוואה לכ-11.4 מיליארד ש"ח בסוף שנת 2016.
- הקיטון מקורו בהחלטה על צמצום פעילות הבנקאות הפרטית בחו"ל, כאמור לעיל.
- יתרת פיקדונות הציבור ליום 31 בדצמבר 2017 מסוג Brokered CD's בסניף ניו-יורק הסתכמו בכ-7.6 מיליארד ש"ח בהשוואה לכ-6.1 מיליארד ש"ח בסוף שנת 2016.
- פיקדונות הציבור ליום 31 בדצמבר 2017 במרכז לבנקאות פרטית בתל-אביב הסתכמו בכ-2.1 מיליארד ש"ח בהשוואה לכ-3.3 מיליארד ש"ח בסוף שנת 2016.

2.5. תיאור עסקי קבוצת הבנק לפי מגזרי פעילות בהתאם לגישת ההנהלה

קבוצת הבנק פועלת בישראל ומחוצה לה, ומספקת מגוון שירותים בנקאיים ופיננסיים ללקוחותיה. החלוקה למגזרי הפעילות לפי גישת ההנהלה מבוססת על סוגי המוצרים והשירותים או על סוגי הלקוחות. חלוקה זו משמשת את מקבל החלטות התפעולי הראשי בבנק לצורך קבלת החלטות ולניתוח התוצאות העסקיות של הקבוצה.

שייך הלקוח למגזרי הפעילות מבוסס על שייך הלקוח בפועל ליחידה הארגונית המטפלת, שמבוצע בהתאם לקריטריונים שונים שנקבעו על-ידי הנהלת הבנק. לפרטים בדבר הקריטריונים השונים לסיווג ולכללים לחלוקת תוצאות הפעילות בין המגזרים השונים, ראה [ביאור 28א](#) בדוחות הכספיים. למידע בדבר סיווג מחדש של מספרי ההשוואה לשנת 2016 - ראה [ביאור 28א](#) בדוחות הכספיים.

טבלה 26-2: תוצאות הפעילות ונתונים עיקריים של מגזרי פעילות לפי גישת ההנהלה

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2017										
סך-הכל	אחרים והתאמות	ניהול פיננסי	קבוצת ישראל	פעילות בינלאומית	פעילות עסקית		פעילות קמעונאית			
					עסקי	מסחרי	לקוחות פרטיים	עסקים קטנים	הלוואות לדיור	
במיליוני ש"ח										
9,334	76	1,377	258	563	1,419	934	548	1,549	2,610	סך-הכל רווח מימוני, נטו
5,296	(96)	167	1,946	240	510	415	62	570	1,482	עמלות והכנסות אחרות
14,630	(20)	1,544	2,204	803	1,929	1,349	610	2,119	4,092	סך ההכנסות
323	-	1	121	37	(824)	(3)	(3)	543	451	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
9,616	176	547	1,646	1,137	704	544	233	1,215	3,414	הוצאות תפעוליות ואחרות
4,691	(196)	996	437	(371)	2,049	808	380	361	227	רווח (הפסד) לפני מסים
2,077	79	379	201	16	752	296	139	132	83	הפרשה למסים (הטבת מס) על הרווח (הפסד)
2,660	(276)	647	232	(366)	1,297	512	241	229	144	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק
278,663	-	1,224	19,564	12,902	65,494	33,859	74,124	31,217	40,279	אשראי לציבור, נטו, לסוף תקופת הדיווח
347,351	-	49,881	7	20,858	42,207	24,653	-	38,227	171,518	פיקדונות הציבור לסוף תקופת הדיווח

טבלה 26-2: תוצאות הפעילות ונתונים עיקריים של מגזרי פעילות לפי גישת הנהלה (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2016*										
סך-הכל	אחרים והתאמות	ניהול פיננסי	קבוצת ישראל	פעילות בינלאומית	פעילות עסקית		פעילות קמעונאית			
					עסקי	מסחרי	הלוואות כדיור	עסקים קטנים	לקוחות פרטיים	
במיליוני ש"ח										
9,345	42	1,639	224	663	1,647	841	420	1,445	2,424	סך-הכל רווח מימוני, נטו
5,376	(99)	173	1,864	349	578	386	64	567	1,494	עמלות והכנסות (הוצאות) אחרות
14,721	(57)	1,812	2,088	1,012	2,225	1,227	484	2,012	3,918	סך ההכנסות (הוצאות)
269	-	(5)	90	113	(781)	124	-	443	285	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
9,490	117	542	1,590	1,287	665	499	226	1,189	3,375	הוצאות תפעוליות ואחרות
4,962	(174)	1,275	408	(388)	2,341	604	258	380	258	רווח (הפסד) לפני מסים
2,358	318	460	129	14	877	226	95	142	97	הפרשה למסים על הרווח
2,628	(488)	840	275	(403)	1,464	378	163	238	161	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק
271,957	-	1,305	18,593	15,272	68,008	32,173	68,822	29,064	38,720	אשראי לציבור, נטו, לסוף תקופת הדיווח
338,502	-	38,271	-	30,979	38,968	23,010	-	37,431	169,843	פיקדונות הציבור לסוף תקופת הדיווח

* סווג מחדש בעקבות החלטת הנהלה על העברת לקוחות בעלי סממנים עסקיים ממגזר לקוחות פרטיים למגזר עסקים קטנים, ובעקבות שינוי אופן הקצאת הוצאות המסים - לפירוט נוסף ראה [ביאור 28](#) בדוחות הכספיים.

למידע נוסף אודות מגזרי הפעילות וניתוח תוצאות המגזרים, ראה [פרק 7.5 בדוח ממשל תאגידי](#).

2.6 חברות מוחזקות עיקריות

2.6.1 חברות בת ישראל

קבוצת ישראל

הקבוצה כוללת את החברות: ישראל כרטיס בע"מ, פועלים אקספרס בע"מ, יורופי (יורוקרד) ישראל בע"מ, ישראל כרטיס מימון בע"מ, ישראל כרטיס (נכסים) 1994 בע"מ, צמרת מימונים בע"מ וגלובל פקטורינג בע"מ.

פעילות הליבה של קבוצת ישראל הינה הנפקה, סליקה ומימון של כרטיסי אשראי מסוג "ישראל כרטיס", מותג פרטי בבעלותה, וכן של כרטיסי אשראי מסוג "מסטקרד", "יוזה" ו"אמריקן אקספרס" וזאת מכוח הסכמי רישיון. בנוסף, לקבוצה פעילויות בתחומים: הענקת אשראי צרכני שלא באמצעות כרטיס אשראי, הבטחת פירעון המחאות וניכיון המחאות, ניכיון שוברים באופן ישיר ופעילות בתחום הפקטורינג (ניכיון חייבים).

תרומת קבוצת ישראל לרווח הנקי של הבנק, בשנת 2017 הסתכמה ב-314 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-275 מיליון ש"ח בשנת 2016.

סך השקעת הבנק בקבוצת ישראל הסתכמה ביום 31 בדצמבר 2017 ב-3,064 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-2,995 מיליון ש"ח בסוף שנת 2016. הגידול נבע מהרווח בתקופה בקיז דייבנד.

לפרטים נוספים הנוגעים לקבוצת ישראל ראה [מגזר קבוצת ישראל](#) בפרק "מגזרי פעילות לפי גישת הנהלה" בדוח ממשל תאגידי של שנת 2016 ולהלן. לפרטים בנוגע לתביעות משפטיות בקשר עם קבוצת ישראל, ראה [ביאור 25](#).

הנהלת הבנק ממשיכה להעריך בהנחיית הדירקטוריון לקראת ההפרדה של קבוצת ישראל מהבנק כנדרש בחוק להגברת התחרותיות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל (תיקוני חקיקה), תשע"ז-2017. במסגרת זו, בוחנים דירקטוריון והנהלת הבנק מספר חלופות להעברת החזקות הבנק בקבוצת ישראל לרבות:

(א) מכירת החזקות בקבוצת ישראל למשקיע או קבוצת משקיעים.

(ב) הצעת מכר לציבור של החזקות בקבוצת ישראל.

(ג) חלוקת דיבידנד בעין של החזקות בקבוצת ישראל לבעלי המניות של הבנק; או שילוב של איזה מהחלופות שלעיל.

בהתחשב בחלופות הנשקלות כאמור, ובהנחיית הדירקטוריון החליטה הנהלת הבנק בחודש אפריל 2017 להתחיל בהכנת תשקיף בקשר עם קבוצת ישראל. בחודש אוקטובר 2017 החליט הבנק לשכור את שירותי בנק ההשקעות Citi לליווי הבנק בבחירת החלופה המועדפת להיפרדות מקבוצת ישראל ובקידומה.

בנק ההשקעות יסייע בקידום כל אחת מהחלופות שייבחרו (מכירה, הנפקה לציבור ו/או דיבידנד בעין או שילוב של כמה מהן). למועד זה מדובר בבחינה של החלופות ואין ודאות בקשר לביצוע של איזו מהן.

במסגרת בחינת החלופות על-ידי הבנק הודיעה לבנק בעלת השליטה, אריסון החזקות (1998) בע"מ ("אריסון"), כי אם וככל שהבנק יחליט לנקוט במתווה של חלוקה בעין של מניות ישראלכרט ("המתווה"), תתחייב אריסון לפעול בהתאם לכללים ומגבלות שיחולו בקשר להחזקתה במניות ישראלכרט כמפורט להלן: א. אריסון תפעל למכירתן של המניות שיתקבלו בידיה במסגרת המתווה בבורסה לניירות-ערך בתל-אביב או מחוצה לה, כך שעם השלמת המכירות כאמור לא יותרו בידיה מניות של ישראלכרט בשיעור של למעלה מ-5% ("תקופת המעבר"). ב. במהלך תקופת המעבר, אריסון לא תרכוש מניות נוספות של ישראלכרט, למעט קבלתן בדרך של חלוקה בעין מהבנק. ג. החל ממועד קבלת מניות ישראלכרט בידי אריסון במסגרת המתווה, בכל מקרה, אריסון לא תצביע במניות ישראלכרט בשיעור של למעלה מ-5% מזכויות ההצבעה בישראלכרט. ד. אריסון לא תציע ולא תמנה דירקטור מטעמה לכהונה בדירקטוריון ישראלכרט. כל עוד ישראלכרט תישלט על-ידי הבנק, הרי שכל ההחלטות בקשר לאופן הפעלת השליטה בישראלכרט ומינוי דירקטורים בישראלכרט מטעם הבנק ייעשו רק על-ידי האורגנים המוסמכים של הבנק. ה. במקרה שבו אריסון תבצע עסקת מכירה (מחוץ לבורסה) במחיר למניה המשקף פרמיה על מחיר המניה בבורסה במועד הרלוונטי ובאופן שלא יתאפשר ליתר בעלי המניות בבנק ליהנות מפרמיה כאמור, אזי אריסון תנקוט בצעדים שיבטיחו כי גם יתר בעלי המניות מן הציבור בישראלכרט ייהנו מהפרמיה. הודעה כאמור נמסרה גם לפיקוח על הבנקים ולרשות ניירות-ערך.

הבנק פנה לרשות ניירות-ערך בבקשה להנחיה מקדמית, שלפיה אין לייחס לבעלת השליטה בבנק ולנציגיה בדירקטוריון עניין אישי בחלוקתן של מניות ישראלכרט כדיבידנד בעין לבעלי המניות של הבנק. רשות ניירות-ערך הודיעה כי לא תתערב בעמדה זו וזאת בעיקר לאור התחייבות בעלת השליטה ליטול על עצמה את הכללים והמגבלות שפורטו לעיל.

בחודש יולי 2017 מונה מר איל דשא כיו"ר דירקטוריון ישראלכרט בע"מ וחברות נוספות בקבוצת ישראלכרט והחליף בתפקיד את מר רונן שטיין, משנה למנכ"ל בבנק וממונה על החטיבה הקמעונאית. חברי הנהלה, נושאי משרה בבנק ועובדי הבנק הקשורים לאסטרטגיה או לניהול פעילות עסקית בבנק אינם מכהנים עוד בדירקטוריונים של חברות קבוצת ישראלכרט, עובדי הבנק לא יהיו רוב בדירקטוריונים של חברות הקבוצה וישנן מגבלות על הדירקטורים עובדי הבנק המכהנים בדירקטוריון ישראלכרט בהעברת מידע מדירקטוריון ישראלכרט להנהלת הבנק.

השינויים האמורים נעשו בהתאם לבקשת הפיקוח על הבנקים בקשר עם החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל, תהליך ההיפרדות מקבוצת ישראלכרט המתחייב ממנו ועל-מנת לצמצם פוטנציאל לניגודי עניינים.

2.6.2 פעילות קבוצת הבנק בחו"ל

לפרטים אודות חברות נוספות ומידע נוסף הנוגע לפעילות הבינלאומית של הבנק, ראה [מגזר פעילות בינלאומית בפרק "מגזרי פעילות לפי גישת ההנהלה"](#) [בדוח ממשל תאגידי של שנת 2017](#) ולהלן.

Bank Hapoalim (Switzerland) Ltd. (להלן: "הפועלים שווייץ")

חברה בת בנקאית (בבעלות מלאה של הבנק) המאוגדת בשווייץ העוסקת בעיקר במתן שירותי בנקאות פרטית באמצעות סניפים בציריך ובלוקסמבורג. כמו-כן, פועלת באמצעות חברה ליעוץ השקעות בישראל ונציגות בישראל.

במהלך שנת 2017 צמצם הפועלים שווייץ את פעילותו, תוך סגירת סניף זינבה וכן סגירת נציגותיו במוסקבה ובמקסיקו.

בחודש ספטמבר 2017 החליט הבנק להביא להפסקת פעילותה של הפועלים שווייץ בדרך של מכירת נכסיה או בדרך אחרת. ההחלטה התקבלה לנוכח מדיניות ניהול הסיכונים של הבנק, הפועל למזער את סיכוני הציות בקבוצת הבנק, בין היתר, כפי שעלו בקשר עם חקירת הרשויות האמריקאיות, לצד שינויים בסביבה הרגולטורית העולמית והשפעתם על סיכונים אלה. כחלק מההחלטה על היציאה מהפעילות בשווייץ אישר דירקטוריון הבנק עקרונות גם את הפסקת הפעילות בחברות בקבוצת Poalim Asset Management ("קבוצת PAM"). בהמשך להחלטה זו, ביום 2 באוקטובר 2017 חתם הבנק על מזכר הבנות מחייב עם Bank J. Safra Sarasin AG and Banque J. Safra Sarasin (Luxembourg) S.A. (ביחד, "בנק ספרא") למכירת תיק נכסי לקוחות הבנקאות הפרטית הבינלאומית של בנק הפועלים שווייץ בסניפיו בשווייץ ובלוקסמבורג. בהתאם למזכר ההבנות, עם השלמת העסקה ככל שתושלם, התמורה הצפויה בגין המכירה (בכפוף להתאמות בעיקר כתלות בהיקף חשבונות הלקוחות שיועברו) היא בין 22 ל-25 מיליון פרנקים שווייצרים (בין כ-78 לכ-89 מיליון ש"ח). כחלק מהעסקה, מספר מנהלי קשרי לקוחות ועובדים אחרים של בנק הפועלים שווייץ מסניפיו בשווייץ ולוקסמבורג, מחברת הבת שלו בישראל וממשרד הנציגות שלו בישראל אמורים לעבור לבנק ספרא. ככל שתושלם העסקה, המעבר מתוכנן להתבצע במהלך שנת 2018. השלמת העסקה כפופה, בין היתר, לאישורי הרשויות הרגולטוריות, לחתימה על הסכם מפורט ולתנאים נוספים.

להערכת הבנק עלויות היציאה מהפעילות בשווייץ ומקבוצת PAM, הכוללות בעיקר פיצויים והתחייבויות בגין שכירות ארוכת טווח אשר נכללו בדוחות הכספיים לשנת 2017 הינן בסך של כ-131 מיליון ש"ח.

כמו-כן הבנק עשוי לשאת בעלויות נוספות אשר יכללו בתקופת הדיווח הבאות ועד למועד השלמת הליך הפסקת הפעילות. לאחר הפסקת פעילות הפועלים שווייץ לא תיוותר לבנק פעילות משמעותית בתחום הבנקאות הפרטית בחו"ל.

ההפסד בשנת 2017 בבנק הפועלים שווייץ הסתכם בסך של 92 מיליון פרנק שווייצרי בהשוואה להפסד בסך של 89 מיליון פרנק שווייצרי בשנת 2016. עיקר ההפסד נובע מההחלטה להפסקת הפעילות כאמור לעיל שבעקבותיה נכללה הפרשה כאמור לעיל בסך של כ-39 מיליון פרנק שווייצרי. כמו-כן בעקבות ההחלטה שהתקבלה בחודש דצמבר 2016 על צמצום הפעילות מול לקוחות אמריקה הלטינית ורוסיה, חלה ירידה בהיקף האשראי, פיקדונות הציבור ונכסי הלקוחות, שתרמו לירידה בהכנסות בשנת 2017.

בנוסף בשנת 2017 נכללה הפרשה הנוגעת לחקירת עסקי קבוצת הבנק עם לקוחות אמריקאים בסך של 45 מיליון פרנק שווייצרי. תרומת הפועלים שווייץ, הסתכמה בתרומה שלילית בסך של 334 מיליון ש"ח, בהשוואה לתרומה שלילית בסך של 331 מיליון ש"ח בשנת 2016.

לפרטים בדבר חקירת עסקי קבוצת הבנק עם לקוחות אמריקאים ראה [ביאור 25](#). בדוחות הכספיים.

לפרטים בדבר חקירה בנושא ארגון הכדורגל הבינלאומי (FIFA) ראה [ביאור 25](#). בדוחות הכספיים.

Bank Pozitif Kredi Ve Kalkinma Bankasi Anonim Sirketi (להלן: "בנק פוזיטיף")

קבוצת הבנק פועלת כיום בתורכיה באמצעות בנק פוזיטיף, הפועל ומתמחה בתחום הבנקאות העסקית. קבלת פיקדונות הינה כפופה לרגולציה המקומית והיא מותרת עד לגובה האשראי של כל לווה.

במסגרת התוכנית האסטרטגית של הבנק, הוחלט על הקטנה הדרגתית של תיק האשראי בבנק פוזיטיף. במסגרת מימוש ההחלטה, מרבית תיק האשראי הקמעונאי של הבנק נמכר בחודש ינואר 2017. כמו-כן הבנק בוחן אפשרויות למכירת מלוא החזקותיו בבנק פוזיטיף.

התוצאות העסקיות של קבוצת בנק פוזיטיף בשנת 2017 הסתכמו בהפסד של 63 מיליון לירות תורכיות לעומת רווח של כ-13 מיליון לירות תורכיות בשנת 2016. ההפסד נבע מהמשך צמצום הפעילות של פוזיטיף שגרם לירידה בהכנסות המימון והעמלות וכן מגידול בהפרשות לתביעות משפטיות.

תרומת קבוצת בנק פוזיטיף בנטרול הפרשי שער ולאחר השלמת מס בישראל לתוצאות הפעילות של הבנק בשנת 2017 הסתכמה בתרומה שלילית של כ-54 מיליון ש"ח בהשוואה לתרומה חיובית של כ-20 מיליון ש"ח בשנת 2016.

השקעת הבנק בקבוצת בנק פוזיטיף ליום 31 בדצמבר 2017 הסתכמה ב-215 מיליון ש"ח, בהשוואה לכ-290 מיליון ש"ח בסוף שנת 2016.

3. סקירת הסיכונים

חלק מהמידע המפורט בפרק זה, אף אם הוא מבוסס על עיבוד של נתונים היסטוריים, מהווה מידע צופה פני עתיד כהגדרתו בחוק ניירות-ערך, וכמפורט בסעיף 1.1. לעיל.

מידע נוסף על הסיכונים ניתן למצוא באתר האינטרנט של הבנק "דוח על הסיכונים: גילוי בהתאם לנדבך 3 ומידע נוסף על הסיכונים" ליום 31 בדצמבר 2017 להלן ה"דוח על הסיכונים".

3.1 תיאור כללי של הסיכונים ואופן ניהולם

פעילותו של הבנק כרוכה בסיכונים הפיננסיים הבאים: סיכונים אשראי (לרבות סיכון ריכוזיות וסיכון צד נגדי), סיכונים שוק (לרבות סיכון שער חליפין וסיכון ריבית בתיק הבנקאי), סיכון השקעה (סיכון מניות ומרווחי אשראי) וסיכון הנזילות (לרבות סיכון המימון). סיכונים אחרים שאינם פיננסיים הם בעיקר סיכון הציות, הסיכון המשפטי והסיכונים התפעוליים. סיכונים נוספים אליהם חשוף הבנק מטופלים באופן ישיר כחלק מהניהול העסקי והינם: סיכון מוניטין, סיכון תחרות, סיכון רגולציה וחקיקה, סיכון כלכלי, סיכון אסטרטגי וסיכון סביבתי. אסטרטגיית ניהול הסיכונים בקבוצת הבנק נועדה לתמוך בהשגת היעדים האסטרטגיים של הקבוצה כולה, תוך זיהוי וכימות הסיכונים, הגדרת אחריות על הסיכונים (Risk Ownership) ומקסום התועלת העסקית, בהתייחס לעלות במונחי סיכון על-ידי כל גורם אחראי בכל הרמות של הארגון. ניהול הסיכונים בבנק מתבצע במתודולוגיה אחידה ובראיה כוללת תוך התאמה לדרישות הרגולטוריות, במטרה לתמוך בנטיילת סיכונים באופן מושכל על מנת להשיא את רווחיות הקבוצה ברמת סיכון התואמת את תיאבון הסיכון.

הבנק הגדיר את הסיכונים הבאים כסיכונים מהותיים: סיכון אשראי, סיכון שוק, סיכון השקעה, סיכון ציות, סיכון תפעולי, סיכון ריכוזיות, סיכון צד נגדי, סיכון ריבית בתיק הבנקאי, סיכון נזילות, סיכון מוניטין, סיכון אסטרטגי וסיכון רגולציה וחקיקה.

מבנה וארגון מערך הסיכונים המופיעים בפרק זה רלוונטיים לכל סוגי הסיכונים ולכל היחידות בבנק, בהמשך של פרק זה יופיעו התייחסויות נוספות, לפי העניין, לכל סוג סיכון בנפרד. מידע נוסף ניתן למצוא ב"דוח על הסיכונים".

3.1.1 ממשל הסיכונים ואופן ניהול הסיכונים

המפקח על הבנקים קבע בהוראות ניהול בנקאי תקין הנחיות הקשורות בנושא ניהול הסיכונים. ההוראות מפרטות את הסיכונים השונים אליהם חשוף התאגיד הבנקאי, וקובעות עקרונות יסוד לניהול הסיכונים ולבקרתם, ובכללם: מעורבות נאותה והבנה מעמיקה של דירקטוריון התאגיד הבנקאי בניהול הסיכונים, ניהול הסיכונים באמצעות מנהל סיכונים שהוא חבר הנהלה, העמדת כלים לזיהוי הסיכונים ולמדידתם והסדרת אמצעי פיקוח ובקרה, כולל קיום פונקציה עצמאית לניהול הסיכונים. הבנק פועל בהתאם להנחיות אלו.

ניהול הסיכונים מתבצע בראיה גלובלית של פעילות הבנק בארץ ובסניפי הבנק בחו"ל, ובשים לב לפעילות החברות הבנות. ניהול הסיכונים מתבצע בכל חברה בת בקבוצת הבנק בנפרד, על-פי המדיניות המוטויות על-ידי הדירקטוריון של כל חברה ואשר מוצגת בפני דירקטוריון הבנק. הבנק מנהל את הסיכונים השונים תוך גידור חלק מהם, כמפורט להלן בפרקים הרלוונטיים. בקרה של הסיכונים ואמידת הסיכונים הפיננסיים והסיכונים התפעוליים מתבצעות על בסיס מתודולוגיה אחידה ברמת הקבוצה, בהנחיית החטיבה לניהול סיכונים, ובשים לב לאופי המיוחד של הפעילות בכל חברה בת.

סיכונים, ככל שישנם, במוצרים או בתהליכים חדשים, מזוהים באמצעות הליך סדור על-פי המדיניות להשקת מוצרים ותהליכים חדשים. מודלים המשמשים לאמידת הסיכונים נבחנים טרם יישומם וכן מדי תקופה על-פי מדיניות תיקוף המודלים בבנק.

תפיסת הבקרה ביחס לכל הסיכונים הפיננסיים והסיכונים התפעוליים בבנק היא של זיהוי ואמידה של הסיכונים ובקרת עמידה במגבלות תיאבון הסיכון ובמגבלות נוספות שנקבעו בנהלים השונים, בשלושה מעגלי בקרה:

1. מעגל בקרה ראשון הכולל את היחידות העסקיות בחטיבות, לרבות חטיבות תמיכה ותפעול, שהם יוצרי/נוטלי הסיכונים, ואת יחידות הבקרה הפנימיות בחטיבות המספקות בקרה פנימית על יוצרי/נוטלי הסיכונים; הנהלת הקווים העסקיים נושאת באחריות הראשונית לניהול הסיכונים על בסיס שוטף ומטרתה לנהל את הסיכונים תוך חתירה להשגת המטרות האסטרטגיות והיעדים העסקיים, במסגרת תיאבון הסיכון שנקבע ובהתאם לנוהלי הסיכון ולהוראות הרגולטוריות. הבקרות במעגל הראשון מעוגנות בנוהלי העבודה;

2. מעגל בקרה שני הכולל את יחידות הבקרה בחטיבה לניהול סיכונים שהינה בלתי תלויה בחטיבות העסקיות, מעגל זה אחראי גם על הצגת תמונה כוללת של הסיכונים, גיבוש המתודולוגיות לאמידת הסיכונים ולהקצאת ההון הכלכלית, אמידת סיכון בלתי תלויה, ניתוח מידת ההלימה של המוצרים והפעילויות למסגרת תיאבון הסיכון וקיבולת הסיכון שהוגדרה על-ידי הדירקטוריון ותיקוף מודלים. במעגל השני פונקציות בקרה עצמאיות נוספות, כגון: חשבות, יחידות בייעוץ המשפטי, מזכירות הבנק ומשאבי אנוש;

3. מעגל בקרה שלישי הכולל את מערך הביקורת הפנימית שפועלת באופן בלתי תלוי ואובייקטיבי. מטרתה, בין היתר, לסייע לארגון להשיג את מטרותיו באמצעות פיקוח ויודא יישום של הנחיות הנהלה ודירקטוריון, והמלצות להפחתת סיכונים על-ידי שיפור בקרות.

דירקטוריון הבנק אחראי להתוויית אסטרטגיית הסיכון הכוללת ולפיקוח על מסגרת ניהול הסיכונים בקבוצה, ישירות או באמצעות הוועדה לניהול ובקרת סיכונים. עיקר תפקידי הדירקטוריון בנושא ניהול הסיכונים:

- קביעת מסגרת תיאבון הסיכון וקיבולת הסיכון של הקבוצה;
- אישור מדיניות ניהול סיכונים עקבית עם מסגרת תיאבון הסיכון, לרבות קביעת מסגרות הסיכון בתחומי הפעילות השונים ובמוקדי הסיכון העיקריים;
- אישור מסגרת תפיסת הבקרה בקבוצה ויודא כי היא עונה על צורכי ניהול הסיכונים;
- הנחיית הנהלה הבכירה בדבר ניהול הסיכונים באופן ברור, על בסיס המלצות צוות הנהלה לניהול סיכונים בראשות המנכ"ל, ויודא כי הנהלה הבכירה נוקטת את הפעילויות הדרושות לזיהוי, מדידה, ניטור ובקרת הסיכונים;
- אישור המתודולוגיות לאמידת הסיכונים, לבקרתם ולהקצאת ההון הכלכלית בגינם;
- פיקוח ובקרה אחר יישום מדיניות ניהול הסיכונים כפי שנקבעה, בחינת פרופיל הסיכונים בפועל לרבות ברמת הקבוצה ובחינת התהליכים והפעולות שעל הבנק לקיים, על-מנת שימלא אחר כל ההוראות הרגולטוריות הנוגעות לניהול הסיכונים.

הנהלת הבנק לרבות הנהלות החטיבות אחראיות לגיבוש, הטמעה ויישום של מסגרת ניהול הסיכונים בקבוצה, ישירות או באמצעות הצוותים הפועלים מטעמה. עיקר תפקידי הנהלה בנושא ניהול הסיכונים:

- עיצוב מדיניות ניהול סיכונים עקבית עם מסגרת תיאבון הסיכון שקבע הדירקטוריון, לרבות מסגרות סיכון בתחומי הפעילות השונים ובמוקדי הסיכון העיקריים, והגשתה לאישור הדירקטוריון;
- מיסוד של נהלים ומסגרות סיכון התואמים למדיניות, שיטות עבודה נאותות לאמידת הסיכון ותהליכי קבלת החלטות מבוססי ניתוח תשוואה/תועלת עסקית וסיכון וקבלת דיווחים מתאימים תוך ויודא ציות ליעדי המדיניות לניהול הסיכונים;
- יודא קיומו של תהליך פנימי להערכת ההון ולקביעת יעדי הון העולים בקנה אחד עם פרופיל הסיכונים של התאגיד ועם סביבת הבקרה שלו;
- יודא קיומם של משאבים נאותים לניהול הסיכונים בתאגיד לרבות מסגרת בקרות פנימיות וקיום מערכות בקרה ודיווח עצמאיות, יעילות ומקיפות בדבר הסיכונים.

מנהל הסיכונים הראשי (CRO) וחבר הנהלה האחראי על החטיבה לניהול סיכונים בשנת 2017 ועד חודש מרץ 2018 היה מר צ. כהן. למועד פרסום הדוח גבי רננית טל-אברהמי מכהנת כממלאת מקום מנהל הסיכונים הראשי. ראה גם סעיף "עניינים אחרים" בפרק ממשל תאגיד בדוחות הכספיים. הסיכונים הפיננסיים מנוהלים על-ידי חברי הנהלה ממונים, ובאחריותם. חברי הנהלה העיקריים האחראים לניהול סיכונים האשראי בשנת 2017 היו מר י. אורבך מנהל החטיבה העסקית ומר ר. שטיין מנהל החטיבה הקמעונאית, החל מחודש מרץ 2018 חבר הנהלה האחראי על החטיבה העסקית הינו מר צ. כהן. חבר הנהלה האחראי לניהול סיכונים השוק, ההשקעה והנזילות הוא מר ד. קולר מנהל חטיבת שווקים פיננסיים ובנקאות בינלאומית. הסיכון המשפטי נוהל בשנת 2017 על-ידי היועץ המשפטי הראשי, עורך-דין א. מזור והחל מחודש מרץ 2018 על-ידי עורכת-דין י. אלמוג. הסיכון הטכנולוגי מנוהל על-ידי הגבי א. בן זאב מנהלת חטיבת הטכנולוגיה והמחשוב. הסיכון התפעולי, למעט הסיכון המשפטי והסיכון הטכנולוגי, מנוהל על-ידי כל חבר הנהלה בתחום הפעילות הנתון לאחריותו.

ועדת הדירקטוריון לניהול ובקרת סיכונים – בבנק פועלת ועדה של הדירקטוריון לנושא ניהול סיכונים. ייעוד הוועדה הינו לסייע למליאת הדירקטוריון בהתוויית ניהול הסיכונים של הבנק, לרבות קביעת מסגרות הסיכון בתחומי הפעילות השונים, בחינת פרופיל הסיכונים של הבנק, קיום בקרה אחר יישום מדיניות ניהול הסיכונים כפי שנקבעה ובחינת התהליכים והפעולות שעל הבנק לקיים, על-מנת שימלא אחר כל ההוראות הרגולטוריות הנוגעות לניהול הסיכונים. הוועדה לניהול ובקרת סיכונים של הדירקטוריון ומליאת הדירקטוריון מקבלות דיווח על הסיכונים וביצוע המדיניות שאושרה, לפחות אחת לרבעון.

תת הוועדה לניהול סיכונים ארצות-הברית – תת הוועדה הוקמה לצורך פיקוח על מדיניות ניהול הסיכונים של פעילות הבנק בארצות-הברית. תת הוועדה בוחנת את מדיניות ניהול הסיכונים של פעילות הבנק בארצות-הברית ומוודאת שפעילות הבנק בארצות-הברית מתבצעת במסגרת מדיניות ניהול הסיכונים שנקבעה.

ועדות דירקטוריון נוספות עוסקות בנושאים הקשורים לניהול הסיכונים. יצוינו בעיקר: ועדת הביקורת, ועדת כספים ותשקיפים והוועדה לממשל תאגיד.

צוות הנהלה לניהול סיכונים וצוות בראשות המנכ"ל – אחראי לעיצוב מדיניות לניהול הסיכון בבנק, מסגרות הסיכון ונוהלי הדיווח והבקרה, וכן על בחינת פרופיל הסיכון הכולל של הבנק וההשפעה ההדדית בין סוגי וגורמי הסיכון השונים.

צוותי הנהלה נוספים פועלים בתחומי הסיכון הייעודיים במסגרת המדיניות ובמגבלות הסיכון שנקבעו על-ידי הדירקטוריון וועדותיו. כמו-כן הוגדרו צוותים המתכנסים בהתקיים תנאים מסוימים ובהם צוות משברים פיננסיים וצוות חירום בנקאי.

החטיבה לניהול סיכונים – פעילויות החטיבה ותחומי אחריותה תואמים את האמור בהוראת ניהול בנקאי תקין 310. יעדיה העיקריים של החטיבה הם: הטמעת תרבות ניהול וניטור סיכונים מתקדמת בקבוצת הבנק, שתתמוך בנטילת סיכונים באופן מושכל במטרה להשיא את רווחיות הקבוצה ברמת סיכון התואמת את תיאבון הסיכון, הגדרת מדיניות ניהול סיכונים וציות ברמת הקבוצה, התואמת את מטרות הקבוצה ואת דרישות ועדת באזל והרגולציה המקומית הרלוונטית וכן בחינה וניטור פרופיל הסיכון הכולל של הבנק והתאמות לתאבון הסיכון שקבע הדירקטוריון.

החטיבה מוודאת את קיומם ואיכותם של התהליכים המרכזיים לניהול הסיכונים בקבוצה: זיהוי ואמידה של הסיכונים, קביעת מגבלות לקיבולת הסיכון ולתיאבון הסיכון, קביעת מנגנוני בקרה, ניטור הסיכונים ודיווח. החטיבה מובילה ומרכזת את תהליך ה-ICAAP (תהליך פנימי שנתי להערכת כמות ההון הנדרשת בשים לב לסיכונים) ושותפה בניהול ההון. החטיבה מורכבת מארבע יחידות ובראשן מנהל החטיבה במעמד חבר הנהלה: (1) יחידת ניהול סיכונים אשראי (2) יחידת ניהול סיכונים תפעוליים וסיכונים שוק (3) יחידת קצין ציות ראשי ואכיפה בניירות-ערך ו-(4) יחידת אינטגרציית סיכונים.

כמו-כן מפעילה החטיבה לניהול סיכונים מספר צוותים בראשות מנהל הסיכונים הראשי:

צוות הנהלה היגוי מדיניות אשראי – הצוות מגבש את מדיניות האשראי של הבנק.

צוות הנהלה בקרת אשראי – הצוות דן בדוחות בקרת אשראי שנערכו ללווים הגדולים בבנק הפועלים ולמדגמים מבוססי סיכון על כלל תיק האשראי של הבנק ובוחן את מהימנות דירוג האשראי, נאותות הסיווג וההפרשות בקבוצה.

צוות הנהלה לטיפול בסיווג חובות וקביעת הפרשה להפסדי אשראי – הצוות עוסק בגיבוש מתודולוגית הפרשה קבוצתית, גיבוש מדיניות ביצוע סיווגים והפרשות פרטניות, סיווג אשראי וקביעת הפרשות פרטניות להפסדי אשראי בכפוף למדרג הסמכויות.

צוות תיקוף – באחריות הצוות: מעקב אחר סטאטוס התקדמות תוכנית תיקוף המודלים הנמצאים בשימוש ושיפורם, עבודות תיקוף שבוצעו בזיקה וכן מעקב ואישור מלאי המודלים המהותיים בשימוש.

להרחבה בנושא ניהול הסיכונים ראה פרק סקירת הסיכונים להלן [והדוח על הסיכונים: גילוי בהתאם לנדבך 3 ומידע נוסף על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2017](#).

3.1.2. תאבון סיכון

תאבון הסיכון הינו כלי מרכזי המאפשר לקשר בין אסטרטגיית הארגון, הקצאת ההון וניהול הסיכונים. הדירקטוריון קובע את מסגרת תאבון הסיכון בשים לב להמלצת המנכ"ל, מנהל הסיכונים הראשי (CRO) והממונה על החטיבה הפיננסית (CFO) אשר מתרגמים ציפיות אלה למטרות ומגבלות לקווי העסקים.

מסגרת תאבון הסיכון כוללת מדיניות, תהליכים, בקרות, ומערכות שבעזרתן התאבון לסיכון מיושם, מתוקשר ומפוקח. מסגרת תאבון הסיכון כוללת הצהרת תאבון וקיבולת לסיכון, מגבלות סיכון וקווי מתאר של התפקידים ותחומי האחריות של אלה האחראים על היישום והבקרה של מסגרת תאבון הסיכון. מסגרת תאבון הסיכון מתייחסת לסיכונים המהותיים לבנק וקובעת את פרופיל הסיכון ביחס לאסטרטגיית העסקית של הבנק ולקיבולת הסיכון של הבנק. מסגרת תאבון הסיכון יעילה מספקת מסגרת משותפת ואמצעים להנהלה הבכירה ולדירקטוריון כדי לתקשר, להבין ולהעריך את רמת הסיכון שהם מוכנים לקבל. המסגרת מגדירה במפורש את הגבולות שבתחומם מצופה מהנהלה לפעול על מנת ליישם את האסטרטגיית העסקית של הבנק. המסגרת כוללת את המרכיבים העיקריים הבאים:

הצהרת תאבון הסיכון: ניסוח בכתב של היקף וסוגי הסיכון המצרפי שהבנק מעוניין לשאת על מנת להשיג את היעדים העסקיים שלו ובכללם: קיום דוחות איכותיים, כמו גם מדדים כמותיים ביחס לרווחים, הון, מדדי סיכון, נזילות ואמצעים רלוונטיים אחרים על-פי הצורך. קיבולת הסיכון: רמת הסיכון המקסימאלית שהבנק יכול לשאת, ללא הפרת מגבלות הון הרלוונטיות לתרחיש קיצון, לרבות מנקודת מבטם של בעלי מניות והלקוחות. עמידה בקיבולת הסיכון תיבחן בין היתר באמצעות ביצוע תרחישי קיצון שמטרתם לאמוד פגיעה ברווח הבנק ורמת הלימות ההון של הבנק, וזאת כתוצאה מקרות תרחיש קיצון.

תאבון סיכון: הסיכון המרבי המצרפי הכולל שהתאגיד הבנקאי יהיה מוכן לשאת, בתוך קיבולת הסיכון שהוגדרה, על מנת להשיג את היעדים העסקיים על-פי התוכנית האסטרטגית תחת אילוצים שונים (כגון מקורות הון ונזילות, דרישות רגולטוריות, מאפייני סיכון/תשואה וכדומה). מגבלות סיכון: מדדים כמותיים המבוססים על הנחות צופות פני עתיד אשר נותנים ביטוי מעשי להצהרת תאבון הסיכון המצרפי של הבנק.

3.1.3. תרחישי קיצון

על מנת להבין את ההשלכות האפשריות של זעזועים שונים על האיתנות הפיננסית של הבנק, הן בהיתן מאזן קיים והן בהתממשות תוכניות העבודה וכוונות עסקיות אחרות, מתקיים תהליך של בחינת תרחישי קיצון. בבנק נבחנים לשם כך תרחישים משלושה סוגים: תרחישים מערכתיים כוללים, תרחישי גורם בודד (Single Factor) ותרחישים הפוכים. הבנק מתאים את מגוון התרחישים והמאפיינים שלהם להתפתחויות פיננסיות, פוליטיות וסביבתיות בארץ ובעולם. מעבר לכך הבנק מיישם את ההנחיות של בנק ישראל ומפעיל מבחן קיצון אחיד המוגדר על-ידי הפיקוח על הבנקים, כאשר נדרש לכך.

מטרות ניתוח תרחישי הקיצון:

- זיהוי ריכוזי סיכון וחולשות אפשריות בתיק הבנק;
  - בחינת השפעת החלטות אסטרטגיות של הבנק;
  - שילוב בתהליך התכנון ובחינת השלכות התוכנית העסקית על החשיפות הפוטנציאליות;
  - בחינת האיתנות הפיננסית של הבנק והערכת הנזק הפוטנציאלי העלול להיגרם בהתרחש אירועי קיצון מסוגים שונים;
  - ניתוח של רגישות הבנק לזעזועים/אירועים חריגים אך אפשריים;
  - הערכת המהותיות של הסיכונים השונים;
  - בחינת עמידת הבנק בתאבון ובקיבולת הסיכון ופריטת תאבון הסיכון לרמת החסיבות;
  - תמיכה בחסיבות העסקיות בהבנת מפת הסיכונים של תחומי הפעילות והסקטורים השונים;
  - תמיכה בתהליך ה-ICAAP ובגיבוש תוכניות מגירה למזעור הפגיעה של אירועי קיצון;
- חלק מהתרחישים נבחנים בתדירות חודשית או רבעונית וחלק אחר בתדירות שנתי. ההנחות, המתודולוגיה והתוצאות נדונות ומאושרות בצוות תרחישי קיצון וריכוזי סיכון וכן בישיבות הנהלה ועדות הדירקטוריון.

ניהול ההון לוקח בחשבון את תוצאותיהם של תרחישי קיצון שונים, וזאת מכמה היבטים: ראשית, יעד ההון של הבנק נקבע בהתחשב בקיבולת הסיכון, אשר מגדירה את הלימות ההון המינימלית שהבנק מוכן להגיע אליה בהתרחש מצב קיצון. שנית, תכנון ההון כולל תוכניות מגירה אשר הבנק יכול להוציא לפועל בקרות תרחיש קיצון על מנת להביא לשיפור בהלימות ההון שלו. כמו-כן, תרחישי הקיצון נבחנים עבור כל אחת משנות התכנון, בהינתן יעדי ההון ויחס ההון הצפוי, על מנת לוודא שתכנון ההון מבטיח עמידה בקיבולת הסיכון לאורך כל שנות התכנון. כמו-כן, בוחן הבנק את השפעת תרחיש לחץ מתון שעיקרו שינויים בשווקים הפיננסיים ובכללם: שינוי ריבית, מרווחים, שערי חליפין ועוד על יחס הלימות ההון, במטרה למדוד ולהגביל את פוטנציאל שחיקת יחס הלימות ההון. בניהול הנזילות הבנק בוחן תרחישי נזילות פנימיים.

3.2. סיכון אשראי

סיכון האשראי הינו סיכון הנובע מכך שהלווה או החייב לא יעמוד בהחייבויותיו לבנק על-פי הסכם האשראי. תיק האשראי הינו מרכיב עיקרי בתיק הנכסים של קבוצת הבנק, ולכן הרעה ביציבותם של הלווים השונים עלולה להשפיע לרעה על שווי הנכסים ועל רווחיות הקבוצה.

פעילויות היוצרות סיכון אשראי כוללות:

- **אשראי מאזני** – התחייבויות נוכחיות כלפי הבנק כגון אשראי ומשכנתאות לציבור, אשראי לבנקים ופיקדונות בבנקים, אשראי לממשלות, השקעה באגרות-חוב (קונצרניות ואחרות) וכן החלק המאזני (שווי נוכחי) של נגזרים ומכשירים פיננסיים.
  - **אשראי חוץ-מאזני** – התחייבויות פוטנציאליות (שטרם מומשו) כלפי הבנק כגון ערבויות, התחייבויות לא מנוצלות למתן אשראי, מסגרות לא מנוצלות וכן התחייבויות פוטנציאליות כתוצאה משינוי בשווי עסקות במכשירים פיננסיים נגזרים.
- סיכון האשראי הנובע מעסקות במכשירים פיננסיים נגזרים מוגדר כסיכון צד נגדי, שהינו הסיכון שהצד הנגדי לעסקה ייכנס לכשל לפני הסילוק הסופי של זרמי המזומנים בעסקה בנגזרים.
- סיכון נוסף הנובע מתיק חשיפות אשראי הינו סיכון ריכוזיות. סיכון ריכוזיות נובע מפיזור לא אופטימאלי של סיכונים ספציפיים בתיק האשראי, דהיינו כאשר תיק האשראי אינו מפוזר דיו בין גורמי הסיכון השונים. לדוגמא: כאשר תיק האשראי מורכב מכמות קטנה של לוויים (ריכוזיות לווה) או חשוף במידה גבוהה לענף מסוים (ריכוזיות ענפית).

3.2.1. ניהול סיכונים האשראי

מטרת ניהול סיכונים אשראי לאפשר ולוודא שהקבוצה פועלת על-פי המדיניות והיעדים האסטרטגים שנקבעו, ובמסגרת תיאבון הסיכון שהוגדר בתחום האשראי, מרמת העסקה הבודדת ועד הסתכלות כוללת על תיק האשראי.

מדיניות הבנק בניהול סיכונים האשראי מתבססת על פיזור תיק האשראי וניהול סיכונים מבוקר. פיזור הסיכונים מתבטא בפיזור תיק האשראי בבנק בין ענפי המשק השונים, מספר רב של לוויים, מגזרי הצמדה שונים ואזורים גיאוגרפיים שונים בחו"ל. מדיניות פיזור הסיכונים בין ענפי המשק מושתתת על הערכת ההתפתחויות הצפויות במגזרי המשק השונים. לשם כך נערכים סקרים ענפיים וסקרי היתכנות כלכליים, אשר מטרתם להעריך את הסיכון ואת הפוטנציאל העסקי בפעילות במגזרי המשק השונים, ועל-פיהם נקבעים היעדים העסקיים של הבנק.

מערכת ניהול האשראי מנטרת את חשיפת האשראי של הלקוחות, ומערכת בקרת האשראי מזהות, מנטרות ומדווחות לגורם המטפל ולמנהלים על תסמינים שליליים אצל לוויים.

ניהול סיכונים האשראי מתבסס על עקרונות ובהם:

- **אי תלות** – עיקרון ה"אי תלות" מהווה נדבך מהותי בממשל תאגידי נכון למניעת ניגודי עניינים ויצירת מערך של בלמים ואיזונים. מטרתו להבטיח כי המידע הקשור לסיכונים המדווח לגורמים מנהלים, ובפרט להנהלה הבכירה ולדירקטוריון, אכן אובייקטיבי באופיו ואינו מושפע משיקולים אחרים ובפרט של הצלחה עסקית ותגמול בגינה.
  - **מדרג סמכויות** – בבנק קיים מדרג של סמכויות המתווה היררכיה של אישורי אשראי על-פי רמת האובליגו ללווה/קבוצה, דירוג סיכון וסיווג בעייתי ומאפשר בקרה על תהליך אישור עסקות אשראי חדשות. מדרג הסמכויות מגדיר את ספי אישור האשראי האישיים וכן את ספי המעבר לאישורי צוותים ואת הרכב הצוותים.
  - **ראייה כוללת של הלקוח/קבוצה** – ניהול קבוצות סיכון המאגדות מספר לוויים הקשורים מבחינת הסיכון כדוגמת חברה וחברות הבת שלה, זוג נשוי וכדומה. פעילות לקוחות וקבוצות מנוהלת על-ידי מנהל לקוחות אשר אחראי לכלל הפעילות של הלווה/קבוצה. מערכות המידע מספקות באופן שוטף למנהל הלקוחות וצוותו ראייה כוללת של פעילות הלקוח/קבוצה כולל רמת סיכון האשראי ובהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 313.
  - **מדיניות ונהלי אשראי** – דירקטוריון הבנק קובע מדיניות אשראי אשר נבדקת ומעודכנת באופן שוטף על-פי השינויים בשווקים הפיננסיים ובמשק. המדיניות כוללת מגבלות שונות על תיק האשראי בהתאם לתיאבון הסיכון של הבנק, ובכלל זה, מגבלות חשיפה לפי ענפי משק, מדינות/מוסדות פיננסיים, כפונקציה של רמת הסיכון שהבנק מעריך. כמו-כן, נקבעות מגבלות חשיפה מירבית ללווה בודד, על-פי דירוג האשראי שניתן ללקוח, המשקף את רמת הסיכון שלו ומגבלה מירבית לקבוצת לוויים.
- מדיניות האשראי כוללת את מדיניות ניהול סיכון האשראי של התאגיד והיא מסדירה ומגדירה את הכללים החלים על כל הגורמים בבנק העוסקים בסיכון אשראי ומכוונת לשרת את המטרות העסקיות של בנק הפועלים בהתאם למדיניות הסיכון, תיאבון הסיכון של הבנק ובהתאם להוראות הרגולטוריות. מסמכי מדיניות האשראי מתווים את המימדים הרלוונטיים לכל חטיבה (סוג לקוח, ענף משק, מטרות הלוואה וכדומה) תוך התייחסות לרמת הסיכון. ביצוע הפעילות העסקית על-פי ההנחיות במדיניות האשראי, מאפשר ניהול מושכל של האשראי וחשיפות האשראי ומשמש ככלי לניהול סיכונים האשראי. המדיניות ונהלי האשראי מחייבים את כל העוסקים באשראי בבנק: המדיניות מפרטת את העקרונות והשיקולים בעת מתן אשראי, הסמכויות למתן אשראי, איסורים ומגבלות למתן אשראי והנהלים מגדירים את דרכי הפעולה ועקרונות הבנק בנושא אשראי וביטחונות. החטיבה לניהול סיכונים אחראית על המדיניות הכלל בנקאית וכן אחראית על גיבוש וריכוז המדיניות של החטיבות העסקיות.

- בקורות וזיהוי הסיכון –** תהליך הבקרה והזיהוי של סיכוני האשראי מבוצע על-ידי שלושת מעגלי הבקרה. בקרות מתבצעות מרמת האשראי הבודד ועד רמת התיק במעגל הבקרה הראשון ובמעגל הבקרה השני לפי ספי מהותיות. היחידה לניהול סיכוני אשראי מובילה ומרכזת דיווח להנהלת הבנק ולדירקטוריון על מגמות ושינויים בתיק האשראי לרבות רמת סיכון האשראי בתיק, עמידה במגבלות, אירועים מיוחדים, ניתוח ריכוזיות ותרחישי קיצון והצגת מדדי סיכון כלליים בארץ ובעולם.
- במעגל השלישי אחראית הביקורת הפנימית, בין היתר, על סקירת היישום והאפקטיביות של נהלים לניהול סיכונים ומתודולוגיות להערכת סיכונים, כולל יישום מדיניות ניהול ובקרת סיכונים בבנק.
- זיהוי סיכון האשראי במוצרים קיימים מתבסס על תהליכי ניהול הסיכון, המדידה והבקרה ברמות השונות. עבור מוצרים חדשים זיהוי הסיכון נסמך על מדיניות מוצר חדש המפרטת את התהליכים אותם יש לבצע לגבי כל מוצר חדש בבנק כדי לזהות את מכלול הסיכונים הכרוכים במוצר, להעריך את גודל ומהותיות הסיכון ולתת מענה למדידה, בקרה וגידור הסיכון.
- כדי לזהות ריכוזי סיכון ולבחון השלכות אפשריות של זעזועים שונים (פיננסיים, פוליטיים ועוד) על האיתנות הפיננסית של הבנק, מוגדר תהליך רבעוני ושנתי הכולל הגדרה, בחינה ודיווח תוצאות תרחישי קיצון, ומיפוי ההשלכות על הרווח ועל הלימות ההון.
- כימות ומדידת סיכון האשראי מבוזעים בחספר רמות –** רמת הלווה הבודד, קבוצות לווים בהתאם לתחומי פעילות, ענפי משק, מגזרי לווים, מוצרים וברמת התיק הכולל של הבנק והקבוצה. עבור כל תחום פעילות וסוג אשראי פותחו ויושמו תהליכי כימות ומדידת סיכון וקביעת דירוג הלווה והאשראי. התהליכים משלבים הערכות מומחים בתחום האשראי, תהליכי קבלת החלטות ומודלים סטטיסטיים מתקדמים.
- זיהוי וטיפול בלווים בקשיים –** בבנק קיימים תהליכים לזיהוי ולטיפול בלווים, אשר להערכת הבנק קיים חשש שלא יעמדו בהתחייבויותיהם מול הבנק. מחלקות ניתוח אשראי ובקרת אשראי בחטיבה לניהול סיכונים בוחנות במסגרת חוות הדעת שהן מכינות האם נדרש להכליל את הלקוח הספציפי ברשימות הלקוחות בפיקוח של הבנק, האם דרוג הלקוח מחייב סיווג והאם נדרשת הפרשה להפסדי אשראי. לקוחות שהוצפו לפיקוח נידונים במסגרת תהליך נאותות הסיווג הרבעוני. לגבי לווים אלו מתקיימים מעקב ובקרה הדוקים יותר והבנק פועל לצמצום החשיפה מולם, וזאת, בדרך של פירעון האשראי ממקורותיהם של הלווים/או קבלת ביטחונות נוספים. במקרים מסוימים מועבר הטיפול בלקוחות לאגף המתמחה בליווי ושיקום לווים, או ליחידות גבייה. בנוסף על כך, הבנק בוחן באופן שוטף את רמת סיכון האשראי בתיקי הלווים, על בסיס הנחות שמרניות, מסווג את האשראי הבעייתי בהתאם להוראות בנק ישראל (פגום, נחות והשגחה מיוחדת) ורושם הפרשה נאותה להפסדי אשראי בגין כלל סיכון האשראי בבנק.
- אחידות הדרכה והכשרה –** העוסקים בתחום האשראי עוברים הכשרות והדרכות בתחום האשראי, סחר חוץ ומשכנתאות. הדרכות אלו מקנות הכשרה אחידה לעוסקים בתחום תוך מתן כלים מקצועיים ולימוד מדיניות ועקרונות הבנק בתחום האשראי. הפקות לקחים מאירועים שונים באשראי מבוצעות ביחידות השונות ומתוקשרות לגורמים הרלוונטיים, בהתאם לנוהלי הבנק.
- גידור והפחתת סיכון –** הבנק מנהל את הביטחונות לאשראי באמצעות מערכת ביטחונות הכוללת מקדמי ביטחון (מ.ב.) שמרניים יחסית למקדמי הביטחון בבאזל, המפחיתים את שווי הביטחון בהתאם לסיכון לירידת-ערך ומימוש מהיר. יש לציין כי השימוש בביטחונות לצורך הפחתת דרישת ההון הרגולטורית בנדבך 1 הינו מועט ושמרני ביחס למותר על-פי הרגולטור. במובן זה, דרישת ההון לפי נדבך 1 כבר מגלמת הפחתה לאפס של חלק ניכר מן הביטחונות שכנגד חשיפות. במקביל, ניתוח הרכב תיק הביטחונות של הבנק מראה, כי קיים פיזור רב בין הביטחונות גם בתוך קבוצות כגון ביטחונות מסוג נדל"ן ומסוג ניירות-ערך. פיזור זה מפחית את הסבירות לירידת-ערך גורפת בשווי הביטחונות. בנוסף לפיזור הרב בביטחונות אלו מיישם הבנק מקדמי ביטחונות אשר מפחיתים את שווי הביטחונות באופן שמרני.

3.2.2. חבובות בעייתיות

טבלה 1-3: סיכון אשראי בעייתי⁽¹⁾

31.12.16		31.12.17			
סך-הכל	חוץ-מאזני	מאזני	סך-הכל	חוץ-מאזני	מאזני
במיליוני ש"ח					
4,625	621	4,004	3,286	620	2,666
1,595	165	1,430	1,663	200	1,463
2,989	747	2,242	3,385	825	2,560
9,209	1,533	7,676	8,334	1,645	6,689
7,600	1,378	6,222	7,092	1,495	5,597
884	-	884	913	-	913

* מזה חובות שאינם פגומים בפיגור של 90 ימים או יותר⁽²⁾

הערה:

סיכון אשראי מאזני וחוץ-מאזני מוצג לפני השפעת הפרשה להפסדי אשראי ולפני השפעת ביטחונות המותרים לניכוי לצורך חבות של לווה ושל קבוצת לווים.

- (1) סיכון אשראי פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת.
- (2) לרבות בגין הלוואות לדיר שבגין קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור ובגין הלוואות לדיר שבגין לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.

דוח הדירקטוריון והנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

טבלה 2-3: נכסים שאינם מבצעים*

יתרה ליום		
31.12.16	31.12.17	
במיליוני ש"ח		
3,507	2,110	אשראי לציבור פגום שאינו צובר הכנסות ריבית (NPL)
126	91	נכסים שהתקבלו בגין אשראים שסולקו
3,633	2,201	סך-הכל נכסים שאינם מבצעים
1.27%	0.75%	שיעור NPL מסך האשראי לציבור

* נכסים שאינם מבצעים כוללים את נכסי הבנק אשר אינם צוברים הכנסות ריבית. מידע זה דומה ליתרת ה-Non Performing Assets המוצגת בדוחות הכספיים של תאגידים בנקאיים בארצות-הברית. מטרת נתון זה לתת גילוי לאותו חלק מנכסי הבנק הכלול בדוחות הכספיים אשר אינו צובר הכנסות ריבית.

טבלה 3-3: מידע נוסף על תנועה בחובות בעייתיים בגין אשראי לציבור ובהפרשה הפרטנית

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2017			
מסחרי	פרטי	סך-הכל	במיליוני ש"ח
תנועה ביתרת החובות הפגומים בגין אשראי לציבור			
3,229	746	3,975	יתרת חובות פגומים לתחילת השנה
794	429	1,223	חובות שסווגו כפגומים במהלך התקופה
(102)	(20)	(122)	חובות שחזרו לסיווג שאינו פגום
(833)	(216)	(1,049)	חובות פגומים שנמחקו
(1,192)	(171)	(1,363)	חובות פגומים שנפרעו
1,896	768	2,664	יתרת חובות פגומים לסוף התקופה
תנועה ביתרת החובות הבעייתיים בארגון מחדש			
1,333	615	1,948	יתרת חובות בעייתיים בארגון מחדש לתחילת השנה
292	450	742	ארגונים מחדש שבוצעו במהלך התקופה
(126)	(182)	(308)	חובות בארגון מחדש שנמחקו
(827)	(246)	(1,073)	חובות בארגון מחדש שנפרעו
672	637	1,309	יתרת חובות בעייתיים בארגון מחדש לסוף התקופה
תנועה ביתרת הפרשה המאזנית להפסדי אשראי בגין החובות הפגומים			
749	145	894	יתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין חובות פגומים לתחילת השנה
532	345	877	הוצאות בגין הפסדי אשראי - הגדלת הפרשה
(128)	(46)	(174)	הוצאות בגין הפסדי אשראי - הקטנת הפרשה
(969)	(114)	(1,083)	גביית חובות שנמחקו חשבונאית בשנים קודמות
(565)	185	(380)	נזקף לרוויה - הפרשה להפסדי אשראי
(833)	(216)	(1,049)	מחיקה חשבונאית שבוצעה בתקופה
967	116	1,083	גביית חובות שנמחקו חשבונאית
-	(3)	(3)	אחר
318	227	545	יתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין חובות פגומים לסוף התקופה

דוח הדירקטוריון והנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

טבלה 3-3: מידע נוסף על תנועה בחובות בעייתיים בגין אשראי לציבור ובהפרשה הפרטנית (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2016		
מסחרי	פרטי	סך-הכל
במיליוני ש"ח		
תנועה ביתרת החובות הפגומים בגין אשראי לציבור		
4,640	696	5,336
888	425	1,313
(270)	(18)	(288)
(711)	(183)	(894)
(1,318)	(174)	(1,492)
3,229	746	3,975
תנועה ביתרת החובות הבעייתיים בארגון מחדש		
1,852	585	2,437
*284	*451	*735
(440)	(179)	(619)
*(363)	*(242)	*(605)
1,333	615	1,948
תנועה ביתרת הפרשה המאזנית להפסדי אשראי בגין החובות הפגומים		
985	111	1,096
743	249	992
(257)	(32)	(289)
(739)	(120)	(859)
(253)	97	(156)
(722)	(183)	(905)
739	120	859
-	-	-
749	145	894

* סווג מחדש.

טבלה 4-3: מדדי סיכון אשראי

ליום		
31.12.16	31.12.17	
1.44%	0.94%	שיעור יתרת אשראי לציבור פגום מיתרת אשראי לציבור*
0.32%	0.32%	שיעור יתרת אשראי לציבור שאינו פגום בפיגור של 90 יום או יותר מיתרת אשראי לציבור*
1.49%	1.36%	שיעור יתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור מיתרת אשראי לציבור*
1.22%	1.21%	שיעור יתרת ההפרשה הקבוצתית להפסדי אשראי מיתרת אשראי לציבור*
103.82%	144.29%	שיעור יתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור מיתרת אשראי לציבור פגום*
84.94%	107.46%	שיעור יתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור, מיתרת אשראי לציבור פגום בתוספת יתרת אשראי לציבור אשר נמצא בפיגור של 90 ימים או יותר*
2.16%	1.91%	שיעור סיכון אשראי בעייתי בגין הציבור מסיכון אשראי כולל בגין הציבור*
0.10%	0.12%	שיעור ההוצאה (הכנסה) בגין הפסדי אשראי מהיתרה הרשומה הממוצעת של האשראי לציבור
0.19%	0.23%	שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מהיתרה הרשומה הממוצעת של האשראי לציבור
13.16%	17.04%	שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מיתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור

* לפני ניכוי הפרשות להפסדי אשראי.

ניתוח איכות התיק

במספר מדדים לסיכון האשראי ישנה ירידה בשנת 2017:

- שיעור יתרת אשראי לציבור פגום מיתרת אשראי לציבור.
- שיעור יתרת ההפרשה להפסדי אשראי מיתרת האשראי לציבור.
- שיעור סיכון אשראי בעייתי בגין הציבור מסיכון אשראי כולל בגין הציבור.

מדדי שיעור יתרת ההפרשה הקבוצתית להפסדי אשראי מיתרת אשראי לציבור ושיעור ההוצאה (הכנסה) בגין הפסדי אשראי מהיתרה הרשומה הממוצעת של האשראי לציבור שמרו על יציבות.

נרשמה עלייה בשיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מהיתרה הרשומה הממוצעת של האשראי לציבור אך יצוין כי שיעור זה מציג מגמת ירידה במחצית השנייה של 2017.

טבלה 5-3: הרכב יתרת ההפרשה להפסדי אשראי

הפרשה להפסדי אשראי			
סך-הכל	על בסיס קבוצתי	על בסיס פרטני	
לפי עומק פיגור אחר*			
במיליוני ש"ח			
הרכב יתרת ההפרשה ליום 31 בדצמבר 2017:			
3,844	2,902	397	545
6	6	-	-
627	524	-	103
4,477	3,432	397	648
הרכב יתרת ההפרשה ליום 31 בדצמבר 2016:			
4,127	2,801	432	894
7	7	-	-
677	560	-	117
4,811	3,368	432	1,011

* לרבות הפרשה על בסיס קבוצתי בגין חובות שנבדקו פרטנית ונמצא שאינם פגומים.

מדי רבעון מבוצע תהליך איתור של לקוחות בעלי פוטנציאל לבעייתיות לפי קריטריונים מוגדרים ונסקרים כל הלוויים הכלולים ברשימת הפיקוח ו/או עם סיווג בעייתי. לגבי לקוחות אלו נבחנים נאותות הסיווג והפרשה בגינם. במקרים בהם חל שינוי במצב הלקוח, חלו שינויים בביטחונות ו/או בוצעה גביה, מעודכן הסיווג בהתאם וללקוחות פגומים מעודכנת יתרת הסכום הניתן לגביה וההפרשה.

יתרת הפרשה להפסדי אשראי ירדה בשנת 2017 ב-334 מיליון ש"ח, בעיקר בגין אשראי הנבחן פרטנית. שיעור יתרת הפרשה בגין אשראי לציבור מתוך יתרות האשראי לציבור ירד ב-0.16% לעומת שנת 2016. העלייה של כ-0.8% ביתרת הפרשה קבוצתית בשנת 2017 נבעה בעיקר מעלייה ביתרות האשראי.

ביום 20 בפברואר 2017 פורסם עדכון לקובץ שאלות ותשובות בנושא חובות פגומים, סיכון אשראי והפרשה להפסדי אשראי. בין היתר כלל המסמך שאלה שנגעה להגדרת מקור החזר ראשוני. בהתאם לאמור במסמך, מקור החזר ראשוני הוא מקור מזומנים יציב לאורך זמן, אשר חייב להיצא תחת שליטת החייב, ואשר חייב להיות מופרד, במפורש או במהות, לכיסוי החוב. ככלל, כדי שמקור החזר יוכל להיות ראשוני, על הבנק להראות שהחייב צפוי בהסתברות גבוהה להפיק תוך פרק זמן סביר תזרים מזומנים מתאים מפעילות עסקית נמשכת, אשר ישמש לפירעון התשלומים הנדרשים באופן מלא במועד שנקבע בהסכם. לצד מקור החזר ראשוני מצופה שכמעט לכל עסקות האשראי יהיה מקור החזר שני ואף שלישוני (בטוחות, תמיכה של ערב, מימון מחדש על-ידי צד שלישי וכו'). למרות התמיכה של מקורות החזר שניים ושלישוניים, קביעת הסיווג המתאים של חוב, עד לקרות כשל או כשההסתברות לו נעשתה צפויה ברמה גבוהה, ככלל מתבססת על יכולת התשלום של החייב, כלומר – החוזק הצפוי של מקור החזר הראשוני. שינויים אלה חלים מיום 1 ביולי 2017 ואילך. ההשפעה של אימוץ ההוראות הנ"ל על הדוחות הכספיים אינה מהותית.

אופן קביעת שיעורי הפרשה קבוצתית

לגבי אשראי תקין או בעייתי שאינו פגום (נחות או השגחה מיוחדת), מחושבת "הפרשה קבוצתית" בהתאם לענף המשק אליו משויך הלקוח. לצורך חישוב הפרשה הקבוצתית, הבנק קובע אחת לרבעון, לכל ענף משק שני שיעורי הפרשה (לסיכון אשראי בעייתי ולסיכון אשראי תקין), על-פי ניתוח של היסטוריית הפסדי האשראי, מחיקות חשבונאיות נטו, איכות תיק האשראי בענף וניתוח מגמות השוק, בהתאם להנחיות בנק ישראל.

תהליך קביעת שיעורי הפרשה הינו תלת שלבי, בהתאם להנחיות בנק ישראל, כדלקמן:

- חישוב ממוצע רב שנתי של שיעורי המחיקות – ביום 19 בינואר 2015 פורסם חוזר הפיקוח על הבנקים לעדכון הוראות הדיווח לציבור הכולל הנחיות בדבר חישוב הפרשה קבוצתית. בהתאם לחוזר, בקביעת הפרשה להפסדי אשראי, על הבנק להביא בחשבון, בין היתר, את הפסדי העבר, אשר יחושבו בהתאם לממוצע הפסדי העבר בחמש השנים האחרונות. ביום 20 בפברואר 2017 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב על פיו בשנים 2016 ו-2017 ימשיכו השנים 2011 ואילך להילקח בחשבון לצורך קביעת שיעורי הפסד היסטוריים, המשמשים בסיס לחישוב הפרשה קבוצתית.
- ביצוע התאמה במידה והיו שינויים משמעותיים במהלך הרבעון האחרון.
- קביעת מקדמי ההתאמה. תפקידם של מקדמי ההתאמה – לתת ביטוי (בשיעורי הפרשה הקבוצתית) לשינויים באיכות תיק האשראי בענף, למגמות מאקרו כלכליות, לשינויים בנוהלי הבנק ומדיניות מתן אשראי. הבנק פיתח מודל מתקדם לקביעת מקדמי ההתאמה, בהתאם להנחיות בנק ישראל. המודל נותן ביטוי למגוון רחב של גורמי הסיכון הסביבתיים להם עשויה להיות השפעה על שיעור הפסדי האשראי של הבנק. המודל החדש לקביעת מקדמי ההתאמה נכנס לשימוש ברבעון רביעי 2015, השיטה שקדמה למודל זה התבססה על הערכות מומחה לשינויים באיכות תיק האשראי ולשינויים במצב המשק מדי רבעון. בהתאם להנחיות בנק ישראל, מקדם ההתאמה של החוב התקין המאזני בענף אשראי לפרטיים לא יפחת מ-0.75% ושיעור הפרשה קבוצתית בגין הלוואות לדיור לא יפחת מ-0.35% מיתרת הלוואות.

3.2.3. מיון וניתוח סיכון אשראי לפי ענפי משק

טבלה 6-3: סיכון אשראי לפי ענפי משק

ליום 31 בדצמבר 2017									
חובות ⁽²⁾ וסיכון אשראי חוץ-מאזני (למעט נגזרים) ⁽³⁾					סיכון אשראי כולל ⁽¹⁾				
הפסדי אשראי לשנה שהסתיימה ביום 31.12.17 ⁽⁴⁾		פגום	בעיית ⁽⁶⁾	מזה: חובות ⁽²⁾	סך-הכל	בעיית ⁽⁶⁾	דירוג ביצוע אשראי ⁽⁵⁾	סך-הכל	סיכון אשראי כולל ⁽¹⁾
הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	מחיקות חשבונאיות נטו								
במיליוני ש"ח									
בגין פעילות לווים בישראל									
ציבור - מסחרי									
17	(9)	(9)	13	26	2,235	2,841	26	2,601	2,853
חקלאות									
23	(42)	(101)	26	27	2,176	2,450	27	2,654	2,709
כרייה וחציבה									
319	(71)	(123)	267	1,012	15,163	31,372	1,012	30,468	32,175
תעשייה									
535	(111)	(172)	678	1,104	22,866	60,309	1,104	56,913	60,347
בינוי ונדל"ן - בינוי ⁽⁷⁾									
293	(99)	(209)	313	461	18,904	22,420	466	21,418	22,497
בינוי ונדל"ן - פעילויות בנדל"ן									
91	2	48	41	765	4,646	7,396	793	9,129	9,479
אספקת שמל ומים									
919	466	253	297	1,563	25,516	36,870	1,576	33,631	37,127
מסחר									
93	48	58	208	395	9,800	11,131	395	10,158	11,225
בתי מלון, שירותי הארחה ואוכל									
50	17	29	42	82	7,242	8,989	82	8,429	9,117
תחבורה ואחסנה									
202	104	133	301	361	4,050	6,241	361	5,527	6,307
מידע ותקשורת									
167	(260)	(264)	31	88	14,343	26,026	88	29,231	31,192
שירותים פיננסיים									
135	54	72	73	126	11,194	15,157	126	13,736	15,185
שירותים עסקיים אחרים									
55	(3)	(2)	24	45	6,346	7,931	45	7,621	7,938
שירותים ציבוריים וקהילתיים									
2,899	96	(287)	2,314	6,055	144,481	239,133	6,101	231,516	248,151
סך-הכל מסחרי ⁽⁸⁾									
333	19	(14)	-	595	64,703	67,586	595	64,326	67,586
אנשים פרטיים - הלוואות לדיור									
1,071	479	645	738	1,073	54,655	85,697	1,073	78,839	85,718
אנשים פרטיים - אחר									
4,303	594	344	3,052	7,723	263,839	392,416	7,769	374,681	401,455
סך-הכל ציבור - פעילות בישראל									
-	-	-	-	-	193	535	-	3,400	3,400
בנקים בישראל ⁽⁹⁾									
-	-	-	-	-	998	1,109	-	42,554	42,554
ממשלת ישראל									
4,303	594	344	3,052	7,723	265,030	394,060	7,769	420,635	447,409 ⁽¹⁾
סך-הכל פעילות בישראל									

- סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ-מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות⁽²⁾, אגרות-חוב, ניירות-ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך של 265,030, 41,495, 684, 5,935 ו-134,265 מיליוני ש"ח בהתאמה.
- אשראי לציבור, אשראי לממשלות ופיקדונות בבנקים (למעט פיקדונות בבנק ישראל), למעט אגרות-חוב, ניירות-ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר ונכסים בגין פעילות בשוק המעו"ף (המוצגים בסעיף "נכסים אחרים").
- סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה (לא כולל מסגרות לא מנוצלות של כרטיסי אשראי באחריות בבנקים אחרים בסך של כ-10,762 מיליוני ש"ח), למעט בגין מכשירים נגזרים.
- כולל בגין מכשירי אשראי חוץ-מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").
- סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
- סיכון אשראי מאזני וחוץ-מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיור שביגן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור, והלוואות לדיור שביגן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור, הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.
- כולל סיכון אשראי מאזני בסך של כ-243 מיליוני ש"ח וסיכון אשראי חוץ-מאזני בסך של כ-506 מיליוני ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישה מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה. כמו-כן כולל סיכון אשראי חוץ-מאזני בסך של כ-13,705 מיליוני ש"ח בגינו נרכש ביטוח מחברות ביטוח זרות לתיק ערבויות חוק מכר.
- יתרת החובות המסחריים כוללת יתרת הלוואות לדיור, בסך של כ-9,285 מיליוני ש"ח, של לווים מסחריים או שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה.
- לא כולל יתרות מזומנים בקופות הבנק ופיקדונות בבנק ישראל ולפני ניכוי הפרשה להפסדי אשראי.

דוח הדירקטוריון והנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

טבלה 6-3: סיכון אשראי לפי ענפי משק (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2017									
חובות ⁽²⁾ וסיכון אשראי חוץ-מאזני (למעט נגזרים) ⁽³⁾					סיכון אשראי כולל ⁽¹⁾				
הפסדי אשראי לשנה שהסתיימה ביום 31.12.17 ⁽⁴⁾			פגום	בעייתי ⁽⁶⁾	מזה: חובות ⁽²⁾	סך-הכל	בעייתי ⁽⁶⁾	דירוג ביצוע אשראי ⁽⁵⁾	סך-הכל
הוצאות (הכנסות)	מחיקות חשבונאיות	יתרת הפסדי להפסדי אשראי							
במיליוני ש"ח									
בגין פעילות לווים בחו"ל									
ציבור - מסחרי									
				2	171	406	2	406	406
		-	-	62	51	148	62	379	439
		6	68	68	2,535	4,008	68	4,562	4,838
		(43)	16	142	4,978	7,381	142	7,366	7,567
		-	-	9	384	775	9	1,018	1,027
		(5)	19	88	2,044	2,535	88	2,151	2,634
		2	31	32	1,766	2,029	32	1,740	2,029
		16	26	41	332	365	41	359	437
		-	-	28	563	994	28	1,132	1,240
		4	21	21	3,674	5,373	21	7,580	9,734
		(7)	-	-	580	788	-	883	884
		(3)	9	34	658	835	34	928	963
		(25)	190	527	17,736	25,637	527	28,504	32,198
		-	-	2	473	486	2	456	486
		4	36	36	459	1,320	36	1,166	1,320
		(21)	226	565	18,668	27,443	565	30,126	34,004
		-	-	-	23,915	24,536	-	37,337	37,337
		-	-	-	1,297	1,297	-	14,465	14,465
		(21)	226	565	43,880	53,276	565	81,928	85,806 ⁽¹⁾
		323	3,278	8,288	308,910	447,336	8,334	502,563	533,215

- (1) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ-מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות⁽²⁾, ניירות-ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך של 43,880, 21,721, 0, 6,078 ו-14,127 מיליוני ש"ח בהתאמה.
- (2) אשראי לציבור, אשראי לממשלות ופיקדונות בבנקים, למעט אגרות-חוב, ניירות-ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר ונכסים בגין פעילות בשוק המעו"ף (המוצגים בסעיף "נכסים אחרים").
- (3) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.
- (4) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ-מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").
- (5) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
- (6) סיכון אשראי מאזני וחוץ-מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיר שביגין קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור, הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.
- (7) יתרת החובות המסחריים כוללת יתרת הלוואות לדיר, בסך של כ-60 מיליוני ש"ח, של לווים מסחריים או שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה.
- (8) לא כולל יתרות מזומנים בקופות הבנק ולפני ניכוי הפרשה להפסדי אשראי.

דוח הדירקטוריון והנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

טבלה 6-3: סיכון אשראי לפי ענפי משק (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2016										
חובות ⁽²⁾ וסיכון אשראי חוץ-מאזני (למעט נגזרים) ⁽³⁾					סיכון אשראי כולל ⁽¹⁾					
הפסדי אשראי לשנה שהסתיימה ביום 31.12.16 ⁽⁴⁾			פגום	מזה: חובות ⁽²⁾	סך-הכל	בעיית ⁽⁶⁾	דירוג ביצוע אשראי ⁽⁵⁾	סך-הכל		
הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	מחיקות חשבונאיות נטו	יתרת הפרשה להפסדי אשראי								
במיליוני ש"ח										
בגין פעילות לווים בישראל (המשך)										
ציבור - מסחרי										
										חקלאות
										כרייה וחציבה
										תעשייה
										בינוי ונדל"ן - בינוי ⁽⁷⁾
										בינוי ונדל"ן - פעילויות בנדל"ן
										אספקת חשמל ומים
										מסחר
										בתי מלון, שירותי הארחה ואוכל
										תחבורה ואחסנה
										מידע ותקשורת
										שירותים פיננסיים
										שירותים עסקיים אחרים
										שירותים ציבוריים וקהילתיים
										סך-הכל מסחרי ⁽⁸⁾
										אנשים פרטיים - הלוואות לדיר
										אנשים פרטיים - אחר
										סך-הכל ציבור - פעילות בישראל
										בנקים בישראל ⁽⁹⁾
										ממשלת ישראל
										סך-הכל פעילות בישראל ⁽¹⁾

- סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ-מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות⁽²⁾, אגרות-חוב, ניירות-ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך של 255,445, 52,337, 375, 4,737 ו-132,633 מיליוני ש"ח בהתאמה.
- אשראי לציבור, אשראי לממשלות ופיקדונות בבנקים (למעט פיקדונות בבנק ישראל), למעט אגרות-חוב, ניירות-ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר ונכסים בגין פעילות בשוק המעו"ף (המוצגים בסעיף "נכסים אחרים").
- סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה (לא כולל מסגרות לא מנוצלות של כרטיסי אשראי באחריות בנקים אחרים בסך של כ-10,759 מיליוני ש"ח), למעט בגין מכשירים נגזרים.
- כולל בגין מכשירי אשראי חוץ-מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").
- סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
- סיכון אשראי מאזני וחוץ-מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיר שביגין קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור, והלוואות לדיר שביגין לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור, הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.
- כולל סיכון אשראי מאזני בסך של כ-838 מיליוני ש"ח וסיכון אשראי חוץ-מאזני בסך של כ-459 מיליוני ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישה מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה. כמו-כן כולל סיכון אשראי חוץ-מאזני בסך של כ-13,430 מיליוני ש"ח בגינו נרכש ביטוח מחברות ביטוח זרות לתיק ערבויות חוק מכר.
- יתרת החובות המסחריים כוללת יתרת הלוואות לדיר, בסך של כ-7,452 מיליוני ש"ח, של לווים מסחריים או שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה.
- לא כולל יתרות מזומנים בקופות הבנק ופיקדונות בבנק ישראל ולפני ניכוי הפרשה להפסדי אשראי.

דוח הדירקטוריון והנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

טבלה 6-3: סיכון אשראי לפי ענפי משק (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2016										
חובות ⁽²⁾ וסיכון אשראי חוץ-מאזני (למעט נגזרים) ⁽³⁾					סיכון אשראי כולל ⁽¹⁾					
הפסדי אשראי לשנה שהסתיימה ביום 31.12.16 ⁽⁴⁾	פגום	בעייתי ⁽⁶⁾	מזה: חובות ⁽²⁾	סך-הכל	בעייתי ⁽⁶⁾	דירוג ביצוע אשראי ⁽⁵⁾	סך-הכל			
הוצאות (הכנסות) חשבונאיות	מחיקות נטו	יתרת הפסדי להפסדי אשראי	הפרשה	הפרשה	הפרשה	הפרשה	הפרשה	הפרשה	הפרשה	
במיליוני ש"ח										
בגין פעילות לווים בחו"ל (המשך)										
ציבור - מסחרי										
2	-	1	-	-	166	379	-	378	379	חקלאות
-	-	(1)	-	-	54	220	-	665	665	כרייה וחציבה
12	9	(25)	9	105	2,705	4,558	105	5,476	5,629	תעשייה
78	(37)	(43)	53	98	5,981	8,836	98	9,017	9,106	בינוי ונדל"ן
4	(1)	2	-	-	501	1,042	-	1,233	1,233	אספקת חשמל ומים
12	5	(2)	7	131	1,888	2,534	131	2,616	2,651	מסחר
9	(1)	-	39	77	1,714	1,946	77	1,869	1,946	בתי מלון, שירותי הארחה ואוכל
4	-	1	5	86	417	469	86	556	642	תחבורה ואחסנה
3	-	(28)	-	-	504	957	-	1,242	1,263	מידע ותקשורת
76	72	106	74	134	4,801	6,074	134	10,175	10,317	שירותים פיננסיים
4	-	3	1	1	854	1,129	1	1,275	1,278	שירותים עסקיים אחרים
12	-	10	13	13	499	663	13	788	802	שירותים ציבוריים וקהילתיים
216	47	24	201	645	20,084	28,807	645	35,290	35,911	סך-הכל מסחרי ⁽⁷⁾
2	-	-	-	17	537	550	17	518	550	אנשים פרטיים - הלוואות לדירור
33	5	1	32	41	1,091	1,495	41	1,454	1,515	אנשים פרטיים - אחר
251	52	25	233	703	21,712	30,852	703	37,262	37,976	סך-הכל ציבור - פעילות בחו"ל
4	-	1	-	-	27,194	27,966	-	41,148	41,148	בנקים בחו"ל ⁽⁸⁾
3	-	3	-	-	1,616	1,616	-	9,872	9,872	ממשלות חו"ל
258	52	29	233	703	50,522	60,434	703	88,282	88,996 ⁽¹⁾	סך-הכל פעילות בחו"ל
4,811	543	269	4,595	9,159	305,967	444,197	9,209	512,302	534,523	סך-הכל בישראל ובחו"ל

- (1) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ-מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות⁽²⁾, אגרות-חוב, ניירות-ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך של 16,856, 50,522, 7,178 ו-14,440 מיליוני ש"ח בהתאמה.
- (2) אשראי לציבור, אשראי לממשלות ופיקדונות בבנקים, למעט אגרות-חוב, ניירות-ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר ונכסים בגין פעילות בשוק המעו"ף (המוצגים בסעיף "נכסים אחרים").
- (3) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.
- (4) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ-מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").
- (5) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
- (6) סיכון אשראי מאזני וחוץ-מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדירור שבגין קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור, והלוואות לדירור שבגין לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור, הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.
- (7) יתרת החובות המסחריים כוללת יתרת הלוואות לדירור, בסך של כ-60 מיליוני ש"ח, של לווים מסחריים או שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה.
- (8) לא כולל יתרות מזומנים בקופות הבנק ולפני ניכוי הפרשה להפסדי אשראי.

3.2.4. בינוי ונדל"ן

ליום 31 בדצמבר 2017 סיכון האשראי הכולל בענפי הבינוי והנדל"ן הסתכם בכ-90 מיליארד ש"ח.

טבלה 7-3: פילוח סיכון האשראי של קבוצת הבנק בענפי הבינוי והנדל"ן, בהתאם לתחומי הפעילות העיקריים

יתרה ליום 31 בדצמבר 2016		יתרה ליום 31 בדצמבר 2017				
סיכון אשראי כולל	סיכון אשראי חוץ-מאזני	סיכון אשראי מאזני	סיכון אשראי כולל	סיכון אשראי חוץ-מאזני	סיכון אשראי מאזני	
במיליוני ש"ח						
4,158	1,150	3,008	2,598	917	1,681	בנייה למסחר ושירותים
658	169	489	436	134	302	בנייה לתעשייה
39,885	*29,028	10,857	44,016	*29,954	14,062	בנייה לדיר
27,513	5,248	22,265	26,630	5,262	21,368	נכסים מניבים
15,269	6,904	8,365	16,731	7,360	9,371	אחר
87,483	42,499	44,984	90,411	43,627	46,784	סך-הכל ענפי הבינוי והנדל"ן

* כולל סיכון אשראי חוץ-מאזני בסך של כ-13,705 מיליוני ש"ח בגינו נרכש ביטוח מחברות ביטוח זרות לתק ערבויות חוק מכל (ליום 31.12.16: 13,430 מיליוני ש"ח).

3.2.5. סיכון אשראי בגין חשיפות ללווים גדולים

טבלה 8-3: יתרות סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ-מאזני ללווים שיתרת חבותם מעל 1,200 מיליון ש"ח לפי ענפי משק

31 בדצמבר 2016		31 בדצמבר 2017						
סך-הכל	סיכון אשראי חוץ-מאזני	סיכון אשראי מאזני	מספר לווים	סך-הכל	סיכון אשראי חוץ-מאזני	סיכון אשראי מאזני	מספר לווים	
במיליוני ש"ח		במיליוני ש"ח						
ענף משק								
6,672	5,800	872	3	4,735	3,877	858	2	תעשייה
1,574	1,438	136	1	1,333	902	431	1	בינוי ונדל"ן - בינוי
2,723	1,091	1,632	2	1,304	752	552	1	בינוי ונדל"ן - פעילויות בנדל"ן
2,641	1,968	673	1	3,217	1,677	1,540	1	אספקת חשמל ומים
7,414	2,152	5,262	4	7,147	3,771	3,376	4	שירותים פיננסיים
21,024	12,449	8,575	11	17,736	10,979	6,757	9	סך-הכל

3.2.6. סיכון אשראי בגין חשיפות לקבוצות לווים

נכון ליום 31 בדצמבר 2017 לא קיימת קבוצת לווים אשר חבותה נטו על בסיס מאוחד, בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 313 בדבר "מגבלות על חבות של לווה ושל קבוצת לווים" (להלן: הוראה 313), עולה על 15% מהון התאגיד הבנקאי (כהגדרתו בהוראה 313). הגדרת ההון בהקשר זה כוללת את ההון רוברד 1 בתוספת הון רוברד 2 כפי שפורסם בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2015. תוספת זו מופחתת בשיעורים שווים, על פני 12 רבעונים, עד לאיפוסה ביום 31 בדצמבר 2018. הבנק מקיים תהליכי מעקב ובקרה כדי לבדוק עמידה במגבלות הוראה 313 לעניין חשיפה לחבות קבוצות לווים. נכון למועד הדוח הבנק אינו חורג מהמגבלות.

3.2.7. חשיפת אשראי למדינות זרות

חשיפת אשראי למדינות זרות מבטאת את הסיכון שאירוע כלכלי, פוליטי או אירוע אחר במדינה זרה ישפיע באופן שלילי על יכולת החייבים לסוגיהם (ממשלה, בנקים ואחרים), לעמוד בהחייבויותיהם כלפי קבוצת הבנק או יפגע בשווי נכסי הקבוצה. ובכלל זה, שפעולות שיינקטו על-ידי ממשלות זרות ימנעו את היכולת להמיר מטבע ו/או להעביר כספים אל מחוץ למדינה (Transfer Risk). ניהול סיכון החשיפה למדינות זרות בבנק מתבצע על-ידי בחינה פרטנית של הסיכונים הנובעים מהמדינות השונות, תוך הסתייעות בדירוגי המדינות של המדרגים הבינלי - S&P, Moody's, Fitch ו-S&P. סך החשיפה למדינות זרות כולל את החשיפות המאזניות בגין יתרות חוב מאזניות בניכוי התחייבויות מקומיות, ניירות-ערך והשקעות אחרות המיוחסות למדינות שאינן ישראל. החשיפה המאזנית הותאמה על בסיס הסיכון הסופי, תוך התחשבות בחיזוקי אשראי הכוללים ערבויות, ביטחונות מוחשיים ונזילים, חוזי ביטוח, השתתפויות בסיכון ונגדרי אשראי. הבנק מבצע בקרה ומעקב שוטפים אחרי המצב המקרו כלכלי של המדינות מולן קיימת פעילות.

דוח הדירקטוריון והנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

מידע בדבר סך-כל החשיפות למדינות זרות ובדבר חשיפות למדינות שסך סכום החשיפה לכל אחת מהן הוא מעל 1% מסך נכסי המאזן המאוחד או מעל 20% מההון, לפי הנמוך:

טבלה 9-3: חשיפות עיקריות למדינות זרות⁽¹⁾

ליום 31 בדצמבר 2017													
חשיפה מאזנית מעבר לגבול		חשיפה חוץ-מאזנית ⁽²⁾⁽⁴⁾⁽⁵⁾				חשיפה מאזנית ⁽⁴⁾				חשיפה מאזנית מעבר לגבול			
		מזה: סיכון	סך חשיפה חוץ-מאזנית	חובות פגומים ⁽⁴⁾	סיכון אשראי מאזני בעייתי ⁽⁴⁾	סך-כל החשיפה המאזנית	חשיפה מאזנית של שלוחות של התאגיד הבנקאי במדינה זרה לתושבים מקומיים	ניכוי בגין התחייבויות מקומיות	חשיפה מאזנית לפני ניכוי התחייבויות מקומיות	לאחרים	לממשלות ⁽³⁾ לבנקים	חשיפה מאזנית מעבר לגבול	למדינות זרות
לפירעון מעל שנה	לפירעון עד שנה	מזה: סיכון חוץ-מאזני בעייתי ⁽⁴⁾	סך חשיפה חוץ-מאזנית	חובות פגומים ⁽⁴⁾	סיכון אשראי מאזני בעייתי ⁽⁴⁾	סך-כל החשיפה המאזנית	חשיפה מאזנית של שלוחות של התאגיד הבנקאי במדינה זרה לתושבים מקומיים	ניכוי בגין התחייבויות מקומיות	חשיפה מאזנית לפני ניכוי התחייבויות מקומיות	לאחרים	לממשלות ⁽³⁾ לבנקים	חשיפה מאזנית מעבר לגבול	למדינות זרות
במיליוני ש"ח													
המדינה													
14,200	1,630	188	7,610	123	254	30,809	14,979	11,562	26,541	2,223	2,500	11,107	ארצות-הברית
487	129	-	3,897	-	-	4,233	3,617	-	3,617	41	575	-	שוויץ
6,296	1,621	-	3,679	-	-	7,961	44	1	45	3,269	4,568	80	אנגליה
527	493	-	4,155	-	-	1,020	-	-	-	396	493	131	גרמניה
1,734	311	-	4,062	5	7	2,045	-	-	-	305	1,691	49	צרפת
7,439	4,435	-	2,342	88	105	12,379	505	617	1,122	5,566	5,085	1,223	אחרות
סך-כל החשיפות למדינות זרות													
30,683	8,619	188	25,745	216	366	58,447	19,145	12,180	31,325	11,800	14,912	12,590	סך-כל החשיפות למדינות זרות
מזה: סך החשיפות למדינות ה-PIIGS: פורטוגל, אירלנד, איטליה, יוון וספרד													
127	75	-	134	-	-	202	-	-	-	104	98	-	מזה: סך החשיפות למדינות LDC
986	396	-	757	53	70	1,871	489	617	1,106	721	608	53	מזה: סך החשיפות למדינות LDC

שורת "סך-הכל מדינות LDC" כוללת את סך החשיפה למדינות המוגדרות כמדינות פחות מפותחות (LDC) בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 315 בדבר "הפרשה נוספת לחובות מסופקים".

חשיפה מאזנית למדינה זרה כוללת חשיפה מאזנית מעבר לגבול וחשיפה מאזנית של שלוחות של התאגיד הבנקאי במדינה זרה לתושבים מקומיים. חשיפה מאזנית מעבר לגבול כוללת חשיפה מאזנית של משרדי התאגיד הבנקאי בישראל לתושבי המדינה הזרה וחשיפה מאזנית של שלוחות בחו"ל של התאגיד הבנקאי לתושבים שאינם תושבי המדינה שבה ממוקמת השלוחה.

חשיפה מאזנית של שלוחות של התאגיד הבנקאי במדינה זרה לתושבים מקומיים כוללת חשיפה מאזנית של שלוחות של התאגיד הבנקאי באותה מדינה זרה לתושביה, בניכוי התחייבויות אותן שלוחות (הניכוי מבוצע עד לגובה החשיפה).

(1) על בסיס סיכון סופי, לאחר השפעת ערבויות, ביטחונות נזילים ונגזרי אשראי.

(2) סיכון אשראי במכשירים פיננסים חוץ-מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 313.

(3) ממשלות, מוסדות רשמיים ובנקים מרכזיים.

(4) סיכון אשראי מאזני חוץ-מאזני, סיכון אשראי בעייתי וחובות פגומים מוצגים לפני השפעת הפרשה להפסדי אשראי, ולפני השפעת ביטחונות המותרים לניכוי לצורך חבות של לווה ושל קבוצת לווים.

(5) יתרת החשיפה החוץ-מאזנית למדינות זרות כוללת סך של 13,705 מיליוני ש"ח בגין רכישת ביטוח לתיק ערבויות מכח חוק מכר ממבטחי משנה בינלאומיים.

טבלה 9-3: חשיפות עיקריות למדינות זרות⁽¹⁾ (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2016													
חשיפה מאזנית מעבר לגבול		חשיפה חוץ-מאזנית ⁽²⁾⁽⁴⁾⁽⁵⁾				חשיפה מאזנית ⁽⁴⁾							
		מזה: סיכון אשראי חוץ-מאזני בעיית ⁽⁴⁾	סך חשיפה חוץ-מאזנית	חובות פגומים ⁽⁴⁾	סיכון אשראי מאזני בעיית ⁽⁴⁾	סך-כל החשיפה המאזנית	חשיפה מאזנית של שלוחות של התאגיד הבנקאי במדינה זרה לתושבים מקומיים			חשיפה מאזנית מעבר לגבול			
לפירעון מעל שנה	לפירעון עד שנה					חשיפה מאזנית נטו לאחר ניכוי התחייבויות מקומיות	ניכוי בגין התחייבויות מקומיות	חשיפה מאזנית לפני ניכוי התחייבויות מקומיות	לאחרים	לבנקים ⁽³⁾	לממשלות ⁽³⁾		
במיליוני ש"ח													
9,789	1,244	207	7,836	81	230	27,079	16,046	10,623	26,669	2,366	2,703	5,964	ארצות-הברית
434	478	-	3,879	-	-	7,712	6,800	-	6,800	45	867	-	שוויץ
6,793	1,179	-	3,242	-	26	8,020	48	10	58	3,027	4,818	127	אנגליה
932	373	-	4,005	-	-	1,305	-	-	-	633	422	250	גרמניה
1,998	305	-	4,219	26	27	2,303	-	-	-	682	1,509	112	צרפת
7,176	6,109	-	3,119	163	238	14,252	967	672	1,639	6,409	5,555	1,321	אחרות
סך-כל החשיפות למדינות זרות													
27,122	9,688	207	26,300	270	521	60,671	23,861	11,305	35,166	13,162	15,874	7,774	
מזה: סך החשיפות למדינות ה-PIIGS: פורטוגל, אירלנד, איטליה, יוון וספרד													
243	107	-	387	-	-	350	-	-	-	143	205	2	
מזה: סך החשיפות למדינות LDC													
712	375	-	1,073	88	159	2,009	922	671	1,593	814	252	21	

שורת "סך-הכל מדינות LDC" כוללת את סך החשיפה למדינות המוגדרות כמדינות פחות מפותחות (LDC) בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 315 בדבר "הפרשה נוספת לחובות מסופקים".

חשיפה מאזנית למדינה זרה כוללת חשיפה מאזנית מעבר לגבול וחשיפה מאזנית של שלוחות של התאגיד הבנקאי במדינה זרה לתושבים מקומיים. חשיפה מאזנית מעבר לגבול כוללת חשיפה מאזנית של משרדי התאגיד הבנקאי בישראל לתושבי המדינה הזרה וחשיפה מאזנית של שלוחות בחו"ל של התאגיד הבנקאי לתושבים שאינם תושבי המדינה שבה ממוקמת השלוחה.

חשיפה מאזנית של שלוחות של התאגיד הבנקאי במדינה זרה לתושבים מקומיים כוללת חשיפה מאזנית של שלוחות של התאגיד הבנקאי באותה מדינה זרה לתושביה, בניכוי התחייבויות אותן שלוחות (הניכוי מבוצע עד לגובה החשיפה).

(1) על בסיס סיכון סופי, לאחר השפעת ערבויות, ביטחונות נזילים ונגזרי אשראי.

(2) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 313.

(3) ממשלות, מוסדות רשמיים ובנקים מרכזיים.

(4) סיכון אשראי מאזני חוץ-מאזני, סיכון אשראי בעייתי וחובות פגומים מוצגים לפני השפעת הפרשה להפסדי אשראי, ולפני השפעת ביטחונות המותרים לניכוי לצורך חבות של לווה ושל קבוצת לווים.

(5) יתרת החשיפה החוץ-מאזנית למדינות זרות כוללת סך של 13,430 מיליוני ש"ח בגין רכישת ביטוח לתיק ערבויות מכח חוק מכר ממבטחי משנה בינלאומיים.

דוח הדירקטוריון והנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

טבלה 10-3: תנועה בסכום החשיפה המאזנית למדינות זרות עם בעיות נזילות⁽¹⁾

לשנת 2017				
סך-הכל	ספרד	איטליה	פורטוגל	אירלנד
במיליוני ש"ח				
350	226	39	-	85
(32)	(2)	20	-	(50)
47	35	6	2	4
5	5	-	-	-
(168)	(152)	(10)	-	(6)
202	112	55	2	33
סכום חשיפה בתחילת התקופה				
שינויים נטו בסכום החשיפה לזמן קצר				
שינויים ביתר החשיפות:				
חשיפות שהתווספו				
הכנסת ריבית שנצברה				
סכומים שנגבו				
סכום חשיפה בסוף התקופה				
לשנת 2016				
סך-הכל	ספרד	איטליה	פורטוגל	אירלנד
במיליוני ש"ח				
444	223	53	13	155
(103)	(2)	(20)	(12)	(69)
49	34	14	-	1
4	4	-	-	-
(44)	(33)	(8)	(1)	(2)
350	226	39	-	85
סכום חשיפה בתחילת התקופה				
שינויים נטו בסכום החשיפה לזמן קצר				
שינויים ביתר החשיפות:				
חשיפות שהתווספו				
הכנסת ריבית שנצברה				
סכומים שנגבו				
סכום חשיפה בסוף התקופה				

(1) על בסיס סיכון סופי, לאחר השפעת ערבויות, ביטחונות נזילים ונגזרי אשראי.

3.2.8. חשיפת אשראי למוסדות פיננסיים זרים

במסגרת הפעילות העסקית השוטפת, חשופה קבוצת הבנק לסיכון הנובע מחשיפות אשראי למוסדות פיננסיים זרים. סיכון זה מקורו במגוון הפעילויות המתקיימות עם המוסדות הפיננסיים, כגון: עסקות המתבצעות בחדרי העסקות של הבנק - הפקדת יתרות מטבע-חוץ ונגזרים, רכישת אגרות-חוב אשר הונפקו על-ידי אותם מוסדות, עסקות סחר חוץ, פעילות בשוק ההון וניהול חשבונות. החשיפה כלפי המוסדות הפיננסיים הזרים מושפעת, הן מחוסנו הפיננסי של כל מוסד, והן מהסיכון בסביבה הפוליטית והכלכלית שבה הוא פועל. יודגש, כי מרבית חשיפות האשראי של קבוצת הבנק היא כלפי מוסדות פיננסיים המצויים בשווקים מפותחים במערב אירופה ובצפון אמריקה בעלי דרוג השקעה ומעלה. במהלך העסקים השוטף הבנק מקיים מעקב ובקרה שוטפים אחר התפתחויות שעשויות להשליך על יכולתם של המוסדות הפיננסיים איתם הוא מקיים פעילות לעמוד בהתחייבויותיהם, ובמקביל ננקטים אמצעים לשם מזעור סיכון האשראי.

דוח הדירקטוריון וההנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

טבלה 11-3: חשיפת קבוצת הבנק למוסדות פיננסיים זרים⁽¹⁾

ליום 31 בדצמבר 2016			ליום 31 בדצמבר 2017			
סיכון אשראי נוכחי כולל	סיכון אשראי חוץ-מאזני נוכחי ⁽³⁾	סיכון אשראי מאזני ⁽²⁾	סיכון אשראי נוכחי כולל	סיכון אשראי חוץ-מאזני נוכחי ⁽³⁾	סיכון אשראי מאזני ⁽²⁾	
במיליוני ש"ח						
דירוג אשראי חיצוני⁽⁵⁾						
16,853	11,202	5,651	14,694	10,939	3,755	AAA עד AA
16,123	3,719	12,404	18,374	3,834	14,540	A+ עד A
2,053	170	1,883	1,764	288	1,476	BBB+ עד BBB-
79	37	42	149	69	80	BB+ עד B-
-	-	-	-	-	-	פחות מ-B
148	19	129	350	65	285	ללא דירוג**
35,256	15,147	20,109	35,331	15,195	20,136	סך-הכל חשיפות האשראי הנוכחיות למוסדות פיננסיים זרים*
-	-	-	-	-	-	מזה: סיכון אשראי בעייתי ⁽⁴⁾
-	-	-	-	-	-	מזה: יתרת חובות פגומים
-	-	-	-	-	-	יתרת ההפרשה להפסדי אשראי על בסיס פרטני
35,256	15,147	20,109	34,553	15,058	19,495	סך-הכל חשיפת אשראי למוסדות פיננסיים זרים לאחר ניכוי יתרת הפרשה להפסדי אשראי על בסיס פרטני
5	1	4	8	1	7	יתרת ההפרשה להפסדי אשראי על בסיס קבוצתי

* היתרות כוללות חשיפה של קבוצת הבנק למוסדות פיננסיים במדינות הבאות: ספרד - סך חשיפה של כ-98 מיליון ש"ח, מזה סך של 54 מיליון ש"ח בדירוג A-, סך של 115 מיליון ש"ח בדירוג BBB+, והיתרה בסך של 26 מיליון ש"ח בדירוג BBB- (סך חשיפה בסוף שנת 2016 הייתה כ-194 מיליון ש"ח, מזה סך של 53 מיליון ש"ח בדירוג A-, סך של 115 מיליון ש"ח בדירוג BBB+ סך של 23 מיליון ש"ח בדירוג BBB- והיתרה בסך של 3 מיליון ש"ח בדירוג BB).

אירלנד - החשיפה למוסדות פיננסיים הינה מזערית ומסתכמת בפחות ממיליון ש"ח. (בסוף שנת 2016 סך חשיפה של כ-13 מיליון ש"ח בדירוג A והיתרה בסך 3 מיליון ש"ח ללא דירוג). איטליה - סך חשיפה של כ-102 מיליון ש"ח, מזה סך של 91 מיליון ש"ח בדירוג BBB והיתרה בסך של 29 מיליון ש"ח בדירוג BBB- (סך החשיפה בסוף שנת 2016 הייתה כ-120 מיליון ש"ח, בדירוג BBB-).

ביוון ובפורטוגל אין חשיפה למוסדות פיננסיים.

** מזה מסלקות בחו"ל המהוות 71% מהיתרה. הסכום הנותר מפוזר בשורה ארוכה של בנקים ומוסדות פיננסיים (31.12.16: 56% מהיתרה).

(1) מוסדות פיננסיים זרים כוללים: בנקים, בנקים להשקעות, ברוקרים/דילרים, חברות ביטוח, גופים מוסדיים וגופים שבשליטת הגופים הללו. אך אינה כוללת חשיפת אשראי למוסדות פיננסיים זרים שיש להם ערבות ממשלתית.

(2) פיקדונות בבנקים, אשראי לציבור, השקעות באגרות-חוב, ניירות-ערך שנשאלו או שנרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, ונכסים אחרים בגין מכשירים נגזרים.

(3) בעיקר ערבויות והתחייבויות למתן אשראי. אינו כולל סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חוב של לווה.

(4) סיכון אשראי שהינו פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת.

(5) לפי הדירוג הנמוך מבין דירוגי האשראי במטבע-חוץ לטווח ארוך שניתן על-ידי אחת מחברות הדירוג העיקריות Moody's, S&P ו-Fitch.

החשיפה של קבוצת הבנק למוסדות פיננסיים זרים הסתכמה ביום 31 בדצמבר 2017 בכ-34.6 מיליארד ש"ח, ירידה של כ-0.7 מיליארד ש"ח בהשוואה לכ-35.3 מיליארד ש"ח בסוף שנת 2016. ירידה זו נבעה מקיטון בחשיפה מאזנית בסך כ-0.6 מיליארד ש"ח ומירידה בחשיפה החוץ-מאזנית בסך כ-0.1 מיליארד ש"ח. כ-93.5% מהחשיפה למוסדות פיננסיים זרים היא מול מוסדות פיננסיים בעלי דירוג A- ומעלה.

החשיפה למוסדות פיננסיים זרים של קבוצת הבנק נחלקת ל-57.75% בבנקים וחברות אחזקה בנקאיות, 41.86% בחברות ביטוח ו-0.39% מוסד פיננסי אחר. עיקר החשיפה של קבוצת הבנק הינה למוסדות פיננסיים זרים הפועלים בארצות-הברית (19%), ובמדינות מערב אירופה (70%).

ענף "בנקים בחו"ל" בגילוי על סיכון אשראי לפי ענפי משק בפרק סקירת הסיכונים כולל רק את החשיפות בגין בנקים חו"ל, כולל בנקים מרכזיים. מוסדות פיננסיים מוצגים בעיקר בענף שירותים פיננסיים. כמו-כן כולל "סיכון האשראי הכולל" יתרות מאזניות וחוץ-מאזניות בגין נגזרים. הטבלה לעיל אינה כוללת חשיפה בגין בנקים מרכזיים כמו גם יתרות חוץ-מאזניות בגין נגזרים.

סך "חובות וסיכון אשראי חוץ-מאזני" בגילוי על סיכון אשראי לפי ענפי משק בפרק סקירת הסיכונים כולל אשראי לציבור ופיקדונות בבנקים אך אינו כולל אגרות-חוב וניירות-ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר הכלוליים בטבלה לעיל. אשראי מאזני וחוץ-מאזני בגין נגזרים אינו נכלל בסך "חובות וסיכון אשראי חוץ-מאזני". לעומת זאת, הטבלה לעיל כוללת יתרות מאזניות בגין נגזרים.

3.2.9. אשראי ללקוחות פרטיים (ללא דיור)

מתן אשראי ללקוחות פרטיים נעשה בהלימה למדיניות ולנוהלי האשראי והביטחונות, לרבות: מטרת האשראי והתאמתה לצרכי הלקוח, סכום האשראי המבוקש והתאמתו ליכולת ההחזר של הלקוח. בקשות האשראי ללקוחות הפרטיים בחטיבה הקמעונאית המאושרות בסניפים מבוצעות באמצעות מערכות ממוכנות, מודלים וכלים התומכים בקבלת החלטות של בעל הסמכות. בקשות האשראי ללקוחות הפרטיים מוגשות ונבחנות ברמת קבוצת סיכון, כנדרש על-פי הוראות בנק ישראל. בקשות האשראי נבחנות תוך מתן דגש לנושאים המצוינים לעיל.

ללקוחות הפרטיים בחטיבה הקמעונאית מוצע בין היתר, אשראי מקוון מסוג "אשראי ברגע". סכום ההלוואה המרבי אותה יכול הלקוח לקבל ותנאי ההלוואה נקבעים על-פי קריטריונים שונים בהתאם לנתוני הלקוח וחשבונותיו.

פניה יזומה למתן אשראי ללקוחות פרטיים מתבצעת לאוכלוסיה מוגדרת לאחר הפעלת סננים רגולטורים וסנני סיכון. מתן האשראי נעשה בהתאמה לצרכי הלקוח ויכולת ההחזר שלו. בפניה יזומה מופנית תשומת לב הלקוח לנכסים פיננסיים הקיימים בחשבונו, ולבחינת כדאיות לקיחת האשראי בהתייחס לקיומם של נכסים והתחייבויות בחשבונו והתשוואה ביניהם, ככל שישנם כאלה. הפנייה יכולה להתבצע בכל אחד מהערוצים בהם הלקוח פעיל. בנוסף, בפנייה יזומה ללקוח קיימת הקפדה על הכללים הנדרשים על-פי הרגולציה.

תוכניות הבנק לצמיחה במוצרים הבנקאיים, ובין היתר בתחום האשראי, מתבססת על היבטי פוטנציאל צמיחה כמו גם היבטי סיכון, ביניהם, הצמיחה הצפויה במשק, יכולת ההחזר של הלקוחות, היקף הפירעונות הצפוי ועוד. הבנק מבצע מעקב שוטף אחר ביצועי האשראי והסיכון.

החטיבה הקמעונאית נוקטת פעולות לניהול סיכון האשראי בקרב אנשים פרטיים, המבוססות על עקרונות ניהול סיכונים האשראי בבנק, באמצעות כלי מדידה ובקרה לניטור תיק האשראי, איכותו, סיכנו ועמידה במגבלות המדיניות, ביניהם:

מודל אומדן סיכון - מודל סטטיסטי לדרוג סיכון אשראי ללווים פרטיים בחטיבה הקמעונאית. הלווים מדורגים הן על-פי הסיכון להגיע לכשל, והן על-פי ההפסד החזוי. נתוני המודל משמשים לצורך קבלת החלטות באשראי על-ידי בעל הסמכות, וכן לצרכי בקרת סיכון ודיווח להנהלה, זיהוי מגמות ושינויים ברמת סיכון התיק, ומסייעים בטיפול ממוקד בגורמי הסיכון לצורך הקטנת הסיכון והחשיפה.

תאבון סיכון - תאבון הסיכון בחטיבה הקמעונאית מוגדר ומאושר בדירקטוריון מדי שנה. המדדים מנוטרים ומדווחים באופן שוטף.

מדיניות ונוהלי אשראי - מדיניות האשראי מסדירה ומגדירה את הכללים החלים על כל הגורמים בחטיבה הקמעונאית העוסקים באשראי, ומכוונת לשרת את המטרות העסקיות של החטיבה, ביניהן: ניהול תיק האשראי תוך שמירה על פרופיל סיכון מוגדר, אחידות בטיפול ובניתוח האשראי, התאמת מוצרי האשראי לצרכי הלקוחות ומענה לדרישות הרגולציה. מדיניות החטיבה הקמעונאית בנושא אשראי צרכני ללקוחות פרטיים מוגדרת על-ידי כללים עסקיים ועל-ידי מודלים. המדיניות מגדירה את אופן הטיפול במתן אשראי, לרבות עקרונות ושיקולים בעת מתן אשראי, ניהול אשראי קיים, ומעקבים נדרשים, כולל טיפול בלקוחות בעלי סממנים היכולים להעיד על קושי ביכולת שירות החוב. זאת, בהתבסס על נוהלי האשראי והביטחונות, בהתאם למדיניות הבנק.

מדרג סמכויות - מדרג סמכויות אשראי בבנק הינו עקרון בסיסי בניהול האשראי וסיכונים האשראי בבנק. מדרג הסמכויות מגדיר את ספי אישור האשראי האישיים, וכן את ספי המעבר לאישורי צוותים בכירים יותר ואת הרכבם. סמכות האשראי לכלל בעלי התפקידים העוסקים באשראי נקבעת הן בהתאם להכשרה המקצועית הידע והניסיון בתחום האשראי, והן בהתאמה לצרכי היחידה בה הם עובדים.

בקרות - תהליכי הבקרה בתחום סיכונים האשראי, מבוצעים מרמת הלווה הבודד ועד לרמת תיק האשראי הכולל, בהלימה למדיניות הבנק. מבוצע דיווח להנהלה ולדירקטוריון על מצב תיק האשראי של החטיבה הקמעונאית ועמידה במדדי הסיכון שנקבעו. הדיווח נסמך על תוצאות ניטור שוטף המבוצע באמצעות כלים תומכים לשיקוף מוקדי סיכון ומדדים חריגים. הבקרות בסניפים ובמנהלות האזור מעוגנות בנהלי הבנק. חלק מהבקרות ממוחשבות ומהוות בקרה מונעת, וחלקם באמצעות: זיהוי סיכונים במערכות הממוכנות ודוחות בקרה שוטפים. הבקרות מוגדרות על-פי מוקדי הסיכון. הבקרות מבוצעות בהיקפים המשתנים בהתאם לרמת הסיכון של היחידה. תוצרי הבקרות מתועדים ומנותחים לצורך הפקת לקחים ושיפור ניהול הסיכון.

פועלים להבראה - תהליך טיפול בלקוחות פרטיים שנקלעו לקשיים, תוך שיתוף עימם ובכוונה לשמרם. תהליך פועלים להבראה נעשה תוך שימת לב להעצמת חירותו הפיננסית של הלקוח ומתן מענה מקצועי איכותי לצרכיו ולהעדפותיו. מעטפת השירות והטיפול בכל לקוח נקבעת באופן דיפרנציאלי, תוך התמקדות בהתאמת הטיפול למאפייני פעילותו ויכולותיו הכלכליות של הלקוח. לצורך ניהול התהליך הוקמה יחידה יעודית, בה הוכשרו עובדים מנוסים המתמחים בטיפול בלקוחות אלה.

דוח הדירקטוריון והנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

טבלה 12-3: יתרת האשראי לאנשים פרטיים בישראל

השינוי	יתרה ליום		
	31.12.16	31.12.17	
			במיליוני ש"ח
			מאזני
(4.29%)	(158)	3,683	3,525
			עו"ש חובה
1.28%	426	33,251	33,677
			הלוואות ⁽¹⁾
(47.12%)	(131)	278	147
			מזה: הלוואות בולט ובלון
10.04%	434	4,322	4,756
			אשראי לרכישת כלי רכב ⁽²⁾
4.05%	494	12,203	12,697
			חייבים בגין פעילות בכרטיסי אשראי
2.24%	1,196	53,459	54,655
			סך-הכל סיכון אשראי מאזני
			חוץ-מאזני
1.52%	466	30,597	31,063
			סיכון אשראי חוץ-מאזני
1.98%	1,662	84,056	85,718
			סך-הכל סיכון אשראי כולל

(1) אינו כולל הלוואות לרכישת כלי רכב.
 (2) כולל הלוואות שניתנו למטרת רכישת כלי רכב ובשעבוד כלי רכב. לפרטים נוספים ראה [סעיף 3.2.10. אשראי לכלי רכב להלן.](#)

טבלה 13-3: התפלגות סיכון האשראי המאזני לאנשים פרטיים בבנק בהתאם להכנסה הממוצעת⁽¹⁾ ולגודל הלוואה

ליום 31 בדצמבר 2017				
סך-הכל	הכנסה לחשבון			
	מעל 20 אלפי ש"ח	מ-10 עד 20 אלפי ש"ח	עד 10 אלפי ש"ח	
				במיליוני ש"ח
				אשראי ללווה באלפי ש"ח
1,869	277	378	1,214	עד 20
3,239	555	716	1,968	מ-20 עד 40
8,230	1,683	2,206	4,341	מ-40 עד 80
13,175	3,912	4,670	4,593	מ-80 עד 150
10,653	5,950	3,328	1,375	מ-150 עד 300
2,486	2,031	253	202	מעל 300
39,652	14,408	11,551	13,693	סך-הכל

(1) ההכנסה לחשבון חושבה בהתבסס על הכנסה ממוצעת לתקופה של 12 חודשים.

דוח הדירקטוריון וההנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

טבלה 14-3: התפלגות סיכון האשראי המאזני לאנשים פרטיים בבנק בהתאם ליתרת תיק הנכסים הפיננסיים של הלווים

ליום 31 בדצמבר 2017	סיכון אשראי מאזני	במיליוני ש"ח
גודל תיק נכסים פיננסיים באלפי ש"ח		
26,768	עד 10	
5,392	מ-10 עד 50	
3,968	מ-50 עד 200	
1,716	מ-200 עד 500	
1,808	מעל 500	
39,652	סך-הכל	

טבלה 15-3: התפלגות סיכון האשראי המאזני לאנשים פרטיים בבנק בהתאם לסוג הריבית ולתקופה הנותרת לפירעון

ליום 31 בדצמבר 2017			
סך-הכל	הלוואות בריבית קבועה	הלוואות בריבית משתנה	במיליוני ש"ח
			תקופה לפירעון
5,896	453	5,443	עד שנה
7,961	94	7,867	משנה עד 3 שנים
15,823	116	15,707	מ-3 עד 5 שנים
9,972	92	9,880	מעל 5 שנים
39,652	755	38,897	סך-הכל

טבלה 16-3: מידע על חובות בעייתיים בגין אנשים פרטיים בישראל

שיעור מסך-הכל סיכון אשראי מאזני	ליום	השינוי	יתרה ליום		
			31.12.16	31.12.17	
			במיליוני ש"ח		
1.96%	1.96%	2.39%	1,048	1,073	סיכון אשראי בעייתי
1.35%	1.35%	2.50%	720	738	מזה: סיכון אשראי פגום
0.15%	0.18%	19.75%	81	97	חובות בפיגור מעל 90 יום
0.71%	0.88%	25.72%	381	479	מחיקות חשבוניות נטו
1.69%	1.96%	18.21%	906	1,071	יתרת ההפרשה להפסדי אשראי

בשנת 2017 נרשם גידול ביתרת ההלוואות לאנשים פרטיים בישראל בשיעור של 1.28%. סך סיכון האשראי המאזני עלה ב-2.17% שיעורים אלה נמוכים בהשוואה לגידול בשנת 2016.

בדצמבר 2017 שיעור סיכון האשראי הבעייתי ושיעור סיכון האשראי הפגום נותרו ברמה דומה לדצמבר 2016 בעוד שיעור החובות בפיגור מעל 90 יום, שיעור המחיקות החשבוניות נטו ושיעור יתרת ההפרשה להפסדי אשראי גבוהים מאשר בדצמבר 2016. נתונים אלו, ובפרט שיעור המחיקות החשבוניות נטו מצביע על פגיעה באיכות תיק זה אשר ניכרה גם בשיעור המחיקות החשבוניות נטו בדצמבר 2016. יחד עם זאת, במחצית השניה של 2017 נרשם שיפור בנתון זה. יתרות סיכון האשראי לאנשים פרטיים כוללות יתרות בגין פעילות חברות ישראלכרט ופועלים אקספרס שעיקר פעילותן בהנפקה וסליקה של כרטיסי אשראי. חברת ישראלכרט פעילה גם בתחום האשראי אך חלקה בתיק ההלוואות הכולל נמוך ועומד על כ-6.17% מיתרת ההלוואות בדצמבר 2017 לעומת כ-5.5% בדצמבר 2016.

3.2.10. אשראי לכלי רכב

ביום 6 ביולי 2017 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב בדבר "הסיכון באשראי לענף כלי רכב". במסגרת המכתב התבקשו התאגידים הבנקאיים לבצע ניתוח סיכונים לאשראי לתת ענף "מסחר כלי הרכב" ולאשראי הצרכני לרכישת כלי רכב, זאת בין היתר באמצעות תרחישי קיצון שונים, ולבחון את הצורך בהתאמת ההפרשה הקבוצתית לענף. כמו-כן, במסגרת המכתב פורטו פרקטיקות מקובלות למימון ענף כלי הרכב, הכוללות בין היתר התייחסות לשיעור המימון, חישוב מקורות החזר, ביטחונות נדרשים ומידת ההתבססות עליהם. הבנק ביצע בחינה מקיפה של החשיפה לתחום בהתאם להנחיית בנק ישראל. הבחינה אינה מצביעה על צורך בשינויים מהותיים בפרקטיקה הנהוגה בבנק או בהפרשה הקבוצתית בגין אשראי זה. יחד עם זאת, בוצעו מספר תיקונים והבהרות בנהלים ובמדיניות האשראי בהתאם להנחיות בנק ישראל.

אשראי לאנשים פרטיים למטרת רכישת כלי רכב

הבנק מציע ללקוחותיו, כחלק ממגוון מוצרי האשראי, הלוואות למטרת רכישת רכב חדש מהיבואן או רכב משומש. בהתאם לכך, מציע הבנק הלוואות לרכב מסוגים שונים בהתייחס למאפייני הלקוח ונתוני הרכב. בקשות האשראי מוגשות ונבחנות ברמת קבוצת סיכון, כנדרש על-פי הוראות בנק ישראל. הבקשות נבחנות בהלימה למדיניות האשראי ולנוהלי האשראי והביטחונות, לרבות: מטרת האשראי, סכום האשראי המבוקש והתאמתו ליכולת החזר של הלקוח. אישור האשראי מתבצע בהתאם למדרג סמכויות.

תהליך חיתום וביצוע האשראי נתמך במערכות ממוכנות ובכלים תומכים וביניהם: מערכות המשקפות את דירוג סיכון האשראי של הלקוח בהתבסס על מודלים סטטיסטיים, כלים תומכי החלטה ומערכת ביטחונות הגוזרת באופן ממוכן את שווי הרכב לביטחון בהתאם לגיל הרכב, למאפייניו ולמחיר המחירון שלו. הבנק מקיים שיתופי פעולה עם יבואני רכב המוכרים רכבים חדשים ו/או משומשים, עם חברות לסיניג וטרייד-אין ומגרשי רכב העוסקים במכירת רכבים משומשים (להלן "חברות הרכב").

בתנאי הלוואות אלו נקבעו מגבלות בהתייחס לגיל הרכב, שיעור המימון, תקופת המימון ומחיר האשראי.

תהליכי הבקרה בתחום סיכוני האשראי מבוצעים בהלימה למדיניות הבנק. בקרות על האשראי מעוגנות בנהלי הבנק והן חלות על כל סוגי האשראי לרבות אשראי לרכב.

האשראי לרכב לאנשים פרטיים הסתכם ביום 31 בדצמבר 2017 בסך של 4.8 מיליארד ש"ח כמפורט בטבלה 12-3: יתרת האשראי לאנשים פרטיים בישראל. אשראי זה גדל בשנת 2017 ב-10% ומשקלו מסך סיכון האשראי המאזני עלה מ-8.1% ל-8.7%. יצוין כי אשראי זה מאופיין ברמת סיכון נמוכה יחסית לאשראי צרכני אחר.

אשראי לעסקים – מסחר בכלי הרכב

אשראי לעסקים בענף מסחר כלי רכב נעשה בעיקר באמצעות מימון יבואניות רכב, חברות לסיניג תפעולי, חברות השכרת רכב וחברות המעמידות אשראי לרכישת כלי רכב. מתן האשראי ללקוחות אלו נעשה בהלימה למדיניות ולנוהלי האשראי והביטחונות. המדיניות מגדירה את אופן הטיפול במתן אשראי, לרבות עקרונות ושיקולים בעת מתן אשראי, תוך התייחסות לאיתנותו הפיננסית של הלווה: הון העצמי, רווחיות, תזרים מזומנים, יחס כיסוי ביטחונות וכו'. כמו-כן המדיניות והנהלים מגדירים את אופן ניהול האשראי, ניהול הביטחונות ומעקבים נדרשים.

תהליכי הבקרה בתחום סיכוני האשראי מבוצעים בהלימה למדיניות הבנק, הכוללים בקרה על שווי הרכבים המשועבדים ביחס לסך האשראי בגינם.

3.2.11. סיכונים בתיק הלוואות לדיור

טבלה 17-3: סיכונים בתיק הלוואות לדיור

יתרה ליום		
31.12.16	31.12.17	
במיליוני ש"ח		
יתרות אשראי		
69,254	74,521	הלוואות מכספי הבנק
1,737	1,480	הלוואות מכספי האוצר*
93	76	מענקים מכספי האוצר*
71,084	76,077	סך-הכל

דוח הדירקטוריון והנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

טבלה 17-3: סיכונים בתיק הלוואות לדיור (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום	
31.12.16	31.12.17
במיליוני ש"ח	
ביצוע	
הלוואות מכספי האוצר	
10	50
הלוואות	
4	10
מענקים	
14	60
סך-הכל מכספי האוצר	
11,937	13,437
סך-הכל הלוואות מכספי הבנק	
11,951	13,497
סך-הכל הלוואות חדשות	
995	709
הלוואות ישנות שמוחזרו, מכספי הבנק	
12,946	14,206
סך-הכל הלוואות שניתנו	

* סכום זה אינו נכלל במסגרת היתרות המאזניות לציבור.

התפתחות יתרות אשראי לדיור

טבלה 18-3: מעקב אחר התפתחות יתרת תיק האשראי לדיור על-פי בסיסי הצמדה וכשיעור מיתרת תיק האשראי של הבנק

סך-הכל	מגזר מטבע-חוץ		מגזר צמוד מדד				מגזר לא-צמוד				31.12.17	
	ריבית משתנה		ריבית משתנה		ריבית קבועה		ריבית משתנה		ריבית קבועה			
	שיעור ב- %	יתרה במיליוני ש"ח	שיעור ב- %	יתרה במיליוני ש"ח	שיעור ב- %	יתרה במיליוני ש"ח	שיעור ב- %	יתרה במיליוני ש"ח	שיעור ב- %	יתרה במיליוני ש"ח		
7.6%	74,521	0.6%	437	27.7%	20,619	17.4%	12,988	37.6%	28,022	16.7%	12,455	31.12.17
3.0%	69,254	0.8%	574	29.1%	20,120	18.2%	12,630	36.6%	25,360	15.3%	10,570	31.12.16
8.3%	67,246	1.0%	678	30.8%	20,724	19.6%	13,179	35.5%	23,880	13.1%	8,785	31.12.15

היקף החוב הבעייתי

בשנים האחרונות ניכרת ירידה מתמשכת בשיעור הסכומים בפיגור מתוך יתרות האשראי ובהיקפי הפרשה להפסדי אשראי.

טבלה 19-3: התפתחות סכומי הפיגור בהלוואות לדיור והפרשה להפסדי אשראי

שיעור חוב בעייתי	חוב בעייתי במיליוני ש"ח	שיעור הפרשה להפסדי אשראי לפי עומק הפיגור	הפרשה להפסדי אשראי לפי עומק הפיגור (כולל הפרשה קבוצתית) במיליוני ש"ח	שיעור הפיגור	סכום בפיגור מעל 90 יום	יתרת חוב רשומה במיליוני ש"ח	31.12.17
1.4%	1,055	0.5%	397	0.2%	140	74,521	31.12.17
1.5%	1,014	0.6%	432	0.2%	123	69,254	31.12.16
1.4%	949	0.7%	453	0.2%	111	67,246	31.12.15

כימות ומדידת הסיכון – תיק אשראי לדיור

הבנק מבצע באופן שוטף מעקב אחר התפתחות תיק האשראי לדיור ונוקט באמצעים שונים לניהול הסיכון. סיכוני אשראי לדיור נבחנים באופן פרטני על-פי המדיניות והיעדים שנקבעו במסגרת תיאבון הסיכון שהוגדר באשראי לדיור, מרמת העסקה הבודדת ועד הסתכלות כוללת על תיק האשראי לדיור בבנק. גידור הסיכון: הבנק מנהל ומגדר את הסיכון בין השאר על-ידי מגבלות בסגמנטים שונים כפי שנקבעו במסגרת דיוני המדיניות בהנהלה ובדירקטוריון בריכוז והובלת החטיבה לניהול הסיכון. במסגרת המגבלות ישנה התייחסות לשיעורי LTV, כושר החזר, התפלגות מוצרי אשראי בתיק, היקף החוב הבעייתי, תקופת הלוואה, פריסה גיאוגרפית, שיעור הפיגורים וכדומה. ניטור המדדים מתבצע גם בהשוואה לנתונים בכלל המערכת הבנקאית. הבנק עוקב אחר התנאים והשינויים המאקרו-כלכליים בכלל ובסביבה העסקית בענף בפרט. קיימים אירועים בגינם נדרשת בחינה מחודשת של המדיניות כגון עלייה חדה בריבית המשתנה, אינפלציה חדה, עלייה ברמת האבטלה במשק ושינוי מהותי במחירי הדיור. דיווח הנתונים נעשה ברמה חודשית במסגרת פרום סיכון חטיבתי בראשות מנהל החטיבה הקמעונאית וברמה רבעונית במסגרת הדיווח על התפתחות תיק האשראי וסיכון האשראי בהנהלה ובדירקטוריון.

הבנק עושה שימוש במודל סטטיסטי המודד את ההסתברות לכשל ואת ההפסד החזוי בתיק המשכנתאות. בנוסף מבוצעים תרחישי מאמץ על תיק המשכנתאות ומנותחת ההשפעה על התיק עצמו ועל כלל הבנק. התרחישים כוללים התייחסות לירידה חדה במחירי הדירות, עלייה בריבית ועלייה ברמת האבטלה במשק. כמו-כן, קיימים הסדרי ביטוח – ביטוח חיים וביטוח מבנה.

לפרטים נוספים, ראה [פרק "מגזר לקוחות פרטיים" בדוח ממשל תאגידי](#).

טבלה 20-3: התפתחות יתרות האשראי לדיור ב-5 השנים האחרונות

2013	2014	2015	2016	2017	
במיליוני ש"ח					
58,294	62,114	67,246	69,254	74,521	יתרות לסוף תקופה
7.8%	6.6%	8.3%	3.0%	7.6%	שינוי ביתרות שנתי
11,748	12,157	15,180	11,937	13,437	ביצוע הלוואות חדשות

בשנת 2017 חלה עלייה ביתרות לסוף תקופה, ובנתח השוק בביצוע הלוואות חדשות.

כימות ומדידת הסיכון – ביצוע אשראי לדיור

אישור הלוואות לדיור מתבצע בהתאם למדרג סמכויות המגלם את מהות בקשת האשראי והסיכון הגלום בה. כימות ומדידת סיכון האשראי לדיור מבוצעים במספר רמות: רמת הלקוח הבודד וכן ברמת כלל תיק האשראי של הבנק. לצורך כך, פותחו ויושמו תהליכי כימות ומדידה, המשלבים הערכות מומחים בתחום האשראי לדיור ומודלים סטטיסטיים. במסגרת כימות הסיכון מבוצעת בחינה ממוקדת בנושא בחינת כושר החזר כולל בחינת רגישות לשינויים אפשריים בכושר החזר כתוצאה משינוי אפשרי בשיעור הריבית.

נתוני הלוואות לדיור – שיעור מסך הביצועים החדשים

טבלה 21-3: פירוט מאפיינים שונים של אשראי לדיור שהעמיד הבנק

לשנה שהסתיימה ביום			
31.12.15	31.12.16	31.12.17	
			מאפיינים
33.3%	24.5%	27.5%	שיעור מימון מעל 60%
0.7%	0.2%	0.0%	שיעור החזר מהכנסה מעל 40% (לרכישה ובהחזר חודשי)
30.0%	30.0%	31.0%	שיעור בריבית המשתנה בתדירות קצרה מ-5 שנים
50.0%	55.0%	57.0%	שיעור בריבית משתנה
3.8%	3.9%	6.4%	שיעור הלוואות לכל מטרות
16.7%	14.6%	11.1%	שיעור הלוואות להשקעה מרכישה
4.9%	6.3%	6.6%	קרן המתוכננת להיפרע מעל גיל 67 (ללא השקעה)
21.6	23.2	23.8	תקופת פירעון מקורית ממוצעת לרכישה בשנים (ללא גישור)

יצוין כי שיעורי המימון חושבו על-פי הוראת דיווח לפיקוח על הבנקים מספר 876 – דוח על הלוואות לדיור.

בשנת 2017 חלה עלייה בשיעור ביצועי האשראי בשיעור מימון מעל 60%. שיעור הביצועים בשיעור החזר מהכנסה מעל 40% ירד לרמה אפסית. ניכרת עלייה בשיעור ביצועי הלוואות לכל מטרות. המשך ירידה בשיעור הלוואות להשקעה מרכישה, ובהתארכות בתקופת הפירעון הממוצעת לרכישה (ללא גישור).

דוח הדירקטוריון והנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

3.2.12. מימון ממונף

הבנק מעמיד מעת לעת מימון ממונף ללקוחותיו.

מימון ממונף כולל בתוכו בין היתר, עסקות הוניות (עסקה למטרת רכישת זכות הונית בתאגיד אחר, רכישה של כלל הנכסים או חלק משמעותי מהנכסים בתאגיד אחר, רכישה עצמית של הון עצמי מונפק, חלוקת הון - תשלום דיבידנד או עסקה אחרת שמטרתה להגדיל את הערך לבעלי המניות - כמוגדר בהוראת ניהול בנקאי תקין 323), מימון ללווים בסגמנטים השונים של ענפי המשק שהוגדרו, המאופיין בערכים חריגים של פרמטרים מסוימים ביחס לנורמות המקובלות בענפי המשק השונים כגון: שיעור מימון גבוה וחורג מהמדיניות הענפית ומימון חוב נחות (Mezzanine).

קיימת מגבלה פנימית למימון ממונף ביחס להון רובד 1 של הבנק, התפתחות המימון הממונף והעמידה במגבלה שנקבעה מדווחים אחת לרבעון להנהלת הבנק ולדירקטוריון לצורך מעקב אחר הסיכונים הגלומים במימון מסוג זה.

להלן יובאו נתונים אודות סיכוני האשראי בגין מימון ממונף. הגילוי מתמקד בחשיפות בגין לווים ממונפים/ עסקות ממונפות בהם יתרת האשראי עולה על סך של 0.5% מהון רובד 1.

טבלה 2-3: חשיפות הבנק בגין מימון ממונף לפי ענף המשק של הלווה

31 בדצמבר 2017			
סך-הכל	יתרת אשראי חוץ-מאזני	יתרת אשראי מאזני	מספר לווים
במיליוני ש"ח			
387	-	387	1
1,018	467	551	1
200	200	-	1
1,500	19	1,481	2
942	340	602	2
-	-	-	0
208	-	208	1
4,255	1,026	3,229	8
ענף המשק של הלווה			
			בינוי ונדל"ן - בינוי
			בינוי ונדל"ן - פעילויות בנדל"ן
			בתי מלון שירותי הארחה ואוכל
			כרייה וחציבה
			מסחר
			שירותים פיננסיים ושירותי ביטוח
			תעשייה
			סך-הכל

31 בדצמבר 2016			
סך-הכל	יתרת אשראי חוץ-מאזני	יתרת אשראי מאזני	מספר לווים
במיליוני ש"ח			
781	-	781	1
1,669	981	688	2
202	2	200	1
1,568	67	1,501	2
1,178	221	957	2
354	-	354	1
1,031	64	967	3
6,783	1,335	5,448	12
ענף המשק של הלווה			
			בינוי ונדל"ן - בינוי
			בינוי ונדל"ן - פעילויות בנדל"ן
			בתי מלון שירותי הארחה ואוכל
			כרייה וחציבה
			מסחר
			שירותים פיננסיים ושירותי ביטוח
			תעשייה
			סך-הכל

3.3. סיכון שוק

סיכון שוק הינו סיכון להפסד או לירידת-ערך כתוצאה משינוי בשווי כלכלי של מכשיר פיננסי או תיק מסוים עקב שינויים במחירים, שערים, מרווחים ופרמטרים אחרים בשווקים ובכלל זה:

- **סיכון ריבית** – סיכון להפסד או לירידת-ערך כתוצאה משינויים בשערי ריבית במטבעות השונים;
- **סיכון מטבע** – סיכון להפסד כתוצאה משינוי שער חליפין;
- **סיכון אינפלציה** – סיכון להפסד כתוצאה משינויים בעקום הציפיות למדד המחירים לצרכן;
- **סיכון מחיר מניות** – סיכון להפסד כתוצאה משינויים בשערי המניות או מדדי המניות;
- **סיכון מרווחי אשראי** – סיכון להפסד כתוצאה משינוי במרווח בין התשואה לפדיון אגרות-החוב קונצרניות הנסחרות בשווקים לבין הריבית חסרת הסיכון הרלוונטית;
- **סיכון תנודתיות** – סיכון להפסד כתוצאה משינויים בשערי התנודתיות המצוטטים בשוק;
- **סיכון מרווח (Basis spread)** – סיכון להפסד כתוצאה משינויים במרווחים בין עקומי ריבית שונים, או בסיסי ריבית שונים.

3.3.1. ניהול סיכונים השוק

ניהול סיכונים השוק מתבצע בראיה גלובלית של הפעילות בבנק בארץ ובסניפי הבנק בחו"ל, ובשים לב לפעילות החברות הבנות בעלות חשיפה משמעותית לקבוצה. תחומי הפעילות ומסגרות הסיכון מאושרים על-ידי ההנהלה והדירקטוריון. מדיניות ניהול סיכונים השוק מכוונת להגדלת תוחלת הרווח, תוך שמירה על רמות סיכון מאושרות ומבוקרות.

בניהול סיכונים שוק בבנק, מבחינים בין חשיפות הנוצרות כחלק מניהול שוטף של הנכסים וההתחייבויות של הבנק, להלן התיק הבנקאי (חשיפות שאינן למסחר), לבין החשיפות בתיק למסחר (שעיקרו מנוהל בחדרי העסקות). לנושא ניהול סיכונים השקעה (סיכון מניות ומרווחי אשראי) ראה [סעיף 3.3.4 להלן](#). הניהול הגלובלי נעשה באחריות מנהל חטיבת שווקים פיננסיים ובנקאות בינלאומית ובהנחייתו. הניהול השוטף והפיקוח על ניהול הנכסים וההתחייבויות והמסחר הינם באחריות המנהלים באגף לניהול נכסים והתחייבויות ובאגף חדרי עסקות וברוקראז' בחטיבת שווקים פיננסיים בתל-אביב, וביחידה לניהול נכסים והתחייבויות ובחדר העסקות בסניף הבנק בניו-יורק. הסניף כפוף מקצועית בנושאים אלה למנהל חטיבת שווקים פיננסיים ובנקאות בינלאומית. המדיניות מותווית ומבוקרת על-ידי צוות הנהלה ניהול נכסים והתחייבויות, צוות הנהלה נוסטרו וצוות הנהלה השקעות. המדיניות, לרבות המגבלות והיעדים שנקבעו, מובאים לדיון ולאישור, לפי העניין, לצוותי ההנהלה, לוועדות הדירקטוריון, או למליאת הדירקטוריון. הפעילות השוטפת מתנהלת על-ידי צוותי משנה בהשתתפות בעלי תפקידים בכירים בבנק.

ניהול סיכונים השוק מתבצע בכל חברה בת בקבוצת הבנק בנפרד, על-פי מדיניות הנקבעת על-ידי הדירקטוריון של כל חברה ובהתאמה למדיניות הקבוצתית. אמידה ובקרה של סיכונים השוק מתבצעות על בסיס מתודולוגיה אחידה ברמת הקבוצה, בהנחיית החטיבה לניהול סיכונים, ובשים לב לגודל ההון ולאופי המיוחד של הפעילות בכל חברה בת. החשיפה לסיכונים שוק של החברות הבנות נבחנת על-ידי המחלקה לניהול סיכונים שוק ונזילות בחטיבה לניהול סיכונים ומדווחת להנהלה ולדירקטוריון הבנק בתדירות התואמת את רמת הסיכון. הבנק קבע מגבלות סיכון קבוצתיות החלות גם על השלוחות בהן רמת הסיכון הוגדרה כמשמעותית לקבוצה. הרחבה לגבי אופן ניהול הסיכונים, אמידתם ובקרתם ראה [ב"דוח על הסיכונים: גילוי בהתאם לנדבך 3 ומידע נוסף על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2017"](#).

3.3.2. סיכון ריבית

סיכון הריבית כהגדרתו לעיל, כולל גם את גורמי הסיכון הבאים:

- **סיכון תמחור מחדש (Repricing risk)** – סיכון הנובע מהבדלי עיתוי בתקופות לפירעון (בריבית הקבועה) ובמועדי התמחור מחדש (בריבית המשתנה);
- **סיכון עקום התשואה (Yield curve risk)** – סיכון הנובע משינויים שונים בשיעורי הריבית לתקופות פירעון שונות שיבואו לידי ביטוי בשינוי בשיפוע העקום (התללה או השטחה) או בצורתו (פיתול);
- **סיכון מרווח (Basis spread)** – סיכון להפסד כתוצאה משינויים במרווחים בין עקומי ריבית שונים;
- **סיכון אופציונליות** – נובע מזכויות מימוש שונות בגלומות בנכסים והתחייבויות (לדוגמא הזכות למשיכת כספים בכל עת, לעיתים ללא קנסות);
- **חשיפת ערך** – אומדן השינוי הצפוי בערך הכלכלי (ההון הפיננסי) כתוצאה משינוי הריבית;
- **חשיפת ההכנסה החשבונאית** – השינוי הצפוי בהכנסה החשבונאית בשנה הקרובה כתוצאה משינוי הריבית.

הבנק, בדומה לבנקים בעולם, חשוף לסיכון הריבית הן בתיק הבנקאי והן בתיק למסחר. סיכון ריבית הוא סיכון מובנה בפעילות הבנקאית, עיקר החשיפות לסיכון זה נובעות מניהול התיק הבנקאי. ניהול סיכון הריבית הינו חלק מניהול החשיפות לסיכונים השוק.

סיכון ריבית בתיק הבנקאי – מתייחס להשפעה הפוטנציאלית של שינויים בעקומי הריבית השונים על הערך הכלכלי של ההון, ו/או על ההכנסה החשבונאית. הסיכון נוצר במהלך הפעילות הבנקאית השוטפת והיזומה של הבנק, ונובע ממתן שירות שוטף לקהל הרחב ולמגזר העסקי והפיננסי ומפעילויות אחרות, ובכללן חשיפת הריבית הנובעת מניהול תיקי ההשקעות. הסיכון נובע מהבדלים במבנה הנכסים וההתחייבויות – פערי מגזר, תקופה, בסיסי ריבית, מועדי חידוש ריבית ועוד.

החשיפה לסיכון נמדדת בשני המישורים: (א) חשיפת ערך – הערכה של שינוי הערך הכלכלי של התיק הבנקאי כתוצאה משינוי בעקום הריבית; (ב) רגישות ההכנסה החשבונאית – השינויים הצפויים להכנסה (החשבונאית) בתיק הבנקאי כתוצאה משינויים בעקום התשואות (בהנחת רמה קבועה של יתרות). חשיפת ההכנסה נמדדת אף היא בשני מישורים: רגישות ההכנסה של כלל התיק הבנקאי בשנה הקרובה (12 החודשים הבאים), ורגישות ההכנסה (המיידית) של המכשירים הנמדדים חשבונאית לפי MtM (למעט גידורים חשבונאיים). הבנק בחר להתמקד בניהול חשיפת הערך, כאשר מוטלות מגבלות גם על רגישות ההכנסה כאמור לעיל.

דוח הדירקטוריון והנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

ניתוח רגישות השווי ההוגן

טבלה 23-3: פירוט השווי ההוגן של הבנק וחברות מאוחדות שלו לפי מגזרי הצמדה

ליום 31 בדצמבר 2017						
סך-הכל	מטבע-חוץ**			מטבע ישראלי		
	אחר	אירו	דולר	צמוד למדד	לא-צמוד	
במיליוני ש"ח						
431,895	5,293	5,943	67,783	46,143	306,733	נכסים פיננסיים*
846,195	15,333	27,430	411,674	24,985	366,773	סכומים לקבל בגין מכשירים פיננסיים נגזרים וחוץ-מאזניים***
400,526	4,405	12,329	79,494	41,180	263,118	התחייבויות פיננסיות*
846,237	14,627	21,245	401,466	24,865	384,034	סכומים לשלם בגין מכשירים פיננסיים נגזרים וחוץ-מאזניים***
31,327	1,594	(201)	(1,503)	5,083	26,354	שווי הוגן נטו של מכשירים פיננסיים

ליום 31 בדצמבר 2016						
סך-הכל	מטבע-חוץ**			מטבע ישראלי		
	אחר	אירו	דולר	צמוד למדד	לא-צמוד	
במיליוני ש"ח						
424,438	10,513	8,186	65,261	46,088	294,390	נכסים פיננסיים*
748,382	15,222	26,619	327,537	23,632	355,372	סכומים לקבל בגין מכשירים פיננסיים נגזרים וחוץ-מאזניים***
396,173	4,932	15,359	86,343	41,415	248,124	התחייבויות פיננסיות*
749,038	16,645	20,265	310,550	24,608	376,970	סכומים לשלם בגין מכשירים פיננסיים נגזרים וחוץ-מאזניים***
27,609	4,158	(819)	(4,095)	3,697	24,668	שווי הוגן נטו של מכשירים פיננסיים

* כולל מכשירים פיננסיים מורכבים. לא כולל יתרות מאזניות של מכשירים פיננסיים נגזרים ושווי הוגן של מכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים.

** לרבות מטבע ישראלי צמוד למטבע-חוץ.

*** סכומים לקבל (לשלם) בגין מכשירים פיננסיים נגזרים ובגין מכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים, כשהם מהווים בריביות אשר שימשו לחישוב השווי ההוגן.

דוח הדירקטוריון והנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

טבלה 24-3: השפעת שינויים הפוטנציאליים בשיעורי הריבית על השווי ההוגן נטו של המכשירים הפיננסיים של הבנק וחברות מאוחדות שלו, למעט פריטים לא-כספיים

ליום 31 בדצמבר 2017							
שינוי בשווי הוגן	שווי הוגן נטו של מכשירים פיננסיים, לאחר השפעת שינויים בשיעורי ריבית**						
	סך-הכל	מטבע-חוץ*			מטבע ישראלי		
		סך-הכל	אחר	אירו	דולר	צמוד למדד	לא-צמוד
		במיליוני ש"ח					

השינוי בשיעורי הריבית

(5.3%)	(1,663)	29,664	1,533	(243)	(1,818)	4,828	25,364	גידול מידי מקביל של אחוז אחד
(0.4%)	(137)	31,190	1,589	(203)	(1,536)	5,054	26,286	גידול מידי מקביל של 0.1 אחוז
6.0%	1,886	33,213	1,659	(156)	(1,165)	5,373	27,502	קטון מידי מקביל של אחוז אחד

ליום 31 בדצמבר 2016							
שינוי בשווי הוגן	שווי הוגן נטו של מכשירים פיננסיים, לאחר השפעת שינויים בשיעורי ריבית**						
	סך-הכל	מטבע-חוץ*			מטבע ישראלי		
		סך-הכל	אחר	אירו	דולר	צמוד למדד	לא-צמוד
		במיליוני ש"ח					

השינוי בשיעורי הריבית

(4.7%)	(1,289)	26,320	4,076	(832)	(4,398)	3,687	23,787	גידול מידי מקביל של אחוז אחד
(0.5%)	(126)	27,483	4,146	(822)	(4,120)	3,695	24,584	גידול מידי מקביל של 0.1 אחוז
5.1%	1,407	29,016	4,222	(810)	(3,759)	3,724	25,639	קטון מידי מקביל של אחוז אחד

* לרבות מטבע ישראלי צמוד למטבע-חוץ.

** שווי הוגן נטו של מכשירים פיננסיים שמוצג בכל מגזר הצמדה הוא השווי ההוגן נטו במגזר זה בהנחה שחל השינוי שצויין בכל שיעורי הריבית במגזר ההצמדה. סך-הכל שווי הוגן נטו של מכשירים פיננסיים הוא השווי ההוגן נטו של כל המכשירים הפיננסיים (למעט פריטים לא-כספיים) בהנחה שחל השינוי שצויין בכל שיעורי הריבית בכל מגזרי ההצמדה.

לפרטים נוספים בדבר ההנחות ששימשו לחישוב השווי ההוגן של המכשירים הפיננסיים ראה [ביאור 32](#) בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2017.

חשיפה של הבנק וחברות מאוחדות שלו לשינויים בשיעורי הריבית טבלה 25-3: חשיפה של הבנק וחברות מאוחדות שלו לשינויים בשיעורי הריבית לא-צמוד

ליום 31 בדצמבר 2017					
מעל דרישה עד חודש	מעל חודש עד 3 חודשים	מעל שנה עד 3 שנים	מעל 3 חודשים עד שנה	מעל 5 עד 10 שנים	מעל 5 עד 10 שנים
במיליוני ש"ח					
מטבע ישראלי לא-צמוד					
נכסים פיננסיים, סכומים לקבל בגין מכשירים נגזרים ובגין מכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים ונכסים פיננסיים מורכבים					
231,222	18,328	19,986	13,528	11,423	6,855
נכסים פיננסיים ⁽¹⁾⁽³⁾					
72,938	109,116	49,450	66,850	34,548	28,862
מכשירים פיננסיים נגזרים (למעט אופציות)					
657	1,221	1,261	271	661	574
אופציות (במונחי נכס הבסיס)					
304,817	128,665	70,697	80,649	46,632	36,291
סך-הכל שווי הוגן					
התחייבויות פיננסיות, סכומים לשלם בגין מכשירים נגזרים ובגין מכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים והתחייבויות פיננסיות מורכבות					
228,634	7,532	13,308	8,015	3,778	1,397
התחייבויות פיננסיות ⁽¹⁾					
82,882	116,164	50,959	65,455	35,057	30,975
מכשירים פיננסיים נגזרים (למעט אופציות)					
663	787	787	12	-	-
אופציות (במונחי נכס הבסיס)					
312,179	124,483	65,054	73,482	38,835	32,372
סך-הכל שווי הוגן					
מכשירים פיננסיים, נטו					
(7,362)	4,182	5,643	7,167	7,797	3,919
החשיפה לשינויים בשיעורי הריבית במגזר					
(7,362)	(3,180)	2,463	9,630	17,427	21,346
החשיפה המצטברת במגזר					

- (1) למעט יתרות מאזניות של מכשירים פיננסיים נגזרים, שווי הוגן של מכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים ושווי הוגן של מכשירים פיננסיים מורכבים.
 (2) ממוצע משוקלל לפי שווי הוגן של משך החיים הממוצע האפקטיבי.
 (3) הנתונים כוללים הנחות פירעון מוקדם בגין אשראי לדיוור. השפעת הנחות אלו על השווי הוגן הינה הגדלת השווי הוגן ב-59 מיליוני ש"ח והקטנת מח"מ הנכסים ופער המח"מ ב-0.02 שנה.

הערות כלליות:

- פירוט נוסף על החשיפה לשינויים בשיעורי הריבית בכל מגזר של הנכסים הפיננסיים ושל ההתחייבויות הפיננסיות, לפי סעיפי המאזן השונים, יימסרו לכל מבקש.
- בלוח זה, הנתונים לפי תקופות מייצגים את הערך הנוכחי של תזרימי המזומנים העתידיים של כל מכשיר פיננסי, כשהם מהווים לפי שיעורי הריבית שמנכים אותם אל השווי הוגן הכלול בגין המכשיר הפיננסי בביאור 32 בדוחות הכספיים, בעקביות להנחות שלפיהן חושב השווי הוגן של המכשיר הפיננסי. לפירוט נוסף בדבר הנחות ששימשו לחישוב השווי הוגן של המכשירים הפיננסיים, ראה [ביאור 32](#) בדוחות הכספיים.
- שיעור תשואה פנימי הינו שיעור הריבית המנכה את תזרימי המזומנים הצפויים ממכשיר פיננסי אל השווי הוגן הכלול בגינו בביאור 32 בדוחות הכספיים.
- משך חיים ממוצע אפקטיבי של קבוצת מכשירים פיננסיים מהווה קירוב לשינוי באחוזים בשווי הוגן של קבוצת המכשירים הפיננסיים שיגרם כתוצאה משינוי קטן (גידול של 0.1%) בשיעור התשואה הפנימי של כל אחד מהמכשירים הפיננסיים.
- רכיבים אופציונליים המשויכים במכשירים פיננסיים, לצרכים חשבונאיים, קיבלו ביטוי בתזרימי המזומנים באמצעות מיון לפי תקופות לפירעון.

דוח הדירקטוריון וההנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

2016 בדצמבר 31			ליום 31 בדצמבר 2017					
משך חיים ממוצע אפקטיבי	שיעור תשואה פנימי	סך-הכל שווי הוגן	משך חיים ממוצע אפקטיבי	שיעור תשואה פנימי	סך-הכל שווי הוגן	ללא תקופת פירעון	מעל 20 שנים	מעל 10 עד 20 שנים
בשנים	באחוזים	במיליוני ש"ח	בשנים	באחוזים	במיליוני ש"ח			
0.50	2.87	294,383	0.55	2.85	306,733	2,740	244	2,407
1.16		351,603	1.26		362,128	-	-	364
2.23		3,776	1.62		4,645	-	-	-
⁽²⁾ 0.87		649,762	⁽²⁾ 0.94		673,506	2,740	244	2,771
0.22	1.19	248,124	0.20	0.99	263,118	76	2	376
1.11		374,221	1.23		381,785	-	-	293
0.34		2,749	0.27		2,249	-	-	-
⁽²⁾ 0.75		625,094	⁽²⁾ 0.81		647,152	76	2	669
		24,668			26,354	2,664	242	2,102
						26,354	23,690	23,448

חשיפה של הבנק וחברות מאוחדות שלו לשינויים בשיעורי הריבית (המשך) טבלה 26-3: חשיפה של הבנק וחברות מאוחדות שלו לשינויים בשיעורי הריבית צמוד למדד

ליום 31 בדצמבר 2017					
מעל 5 עד 10 שנים	מעל 3 עד 5 שנים	מעל שנה עד 3 שנים	מעל 3 חודשים עד שנה	מעל חודש עד 3 חודשים	עם דרישה עד חודש
במיליוני ש"ח					
מטבע ישראלי צמוד למדד					
נכסים פיננסיים, סכומים לקבל בגין מכשירים נגזרים ובגין מכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים ונכסים פיננסיים מורכבים					
5,836	10,704	14,556	8,129	1,745	2,066
נכסים פיננסיים ⁽¹⁾⁽³⁾					
5,130	2,594	8,391	6,442	1,484	932
מכשירים פיננסיים נגזרים (למעט אופציות)					
10,966	13,298	22,947	14,571	3,229	2,998
סך-הכל שווי הוגן					
התחייבויות פיננסיות, סכומים לשלם בגין מכשירים נגזרים ובגין מכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים והתחייבויות פיננסיות מורכבות					
5,959	11,209	14,514	4,159	2,259	2,175
התחייבויות פיננסיות ⁽¹⁾					
5,562	2,112	8,149	6,154	1,339	1,387
מכשירים פיננסיים נגזרים (למעט אופציות)					
11,521	13,321	22,663	10,313	3,598	3,562
סך-הכל שווי הוגן					
מכשירים פיננסיים, נטו					
(555)	(23)	284	4,258	(369)	(564)
החשיפה לשינויים בשיעורי הריבית במגזר					
3,031	3,586	3,609	3,325	(933)	(564)
החשיפה המצטברת במגזר					

- (1) למעט יתרות מאזניות של מכשירים פיננסיים נגזרים, שווי הוגן של מכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים ושווי הוגן של מכשירים פיננסיים מורכבים.
 (2) ממוצע משוקלל לפי שווי הוגן של משך החיים הממוצע האפקטיבי.
 (3) הנתונים כוללים הנחות פירעון מוקדם בגין אשראי לדיוור. השפעת הנחות אלו על השווי הוגן הינה הגדלת השווי הוגן ב-45 מיליוני ש"ח והקטנת מח"מ הנכסים ופער המח"מ ב-0.28 שנה.

הערות כלליות:

- א. פירוט נוסף על החשיפה לשינויים בשיעורי הריבית בכל מגזר של הנכסים הפיננסיים ושל התחייבויות הפיננסיות, לפי סעיפי המאזן השונים, ימסרו לכל מבקש.
 ב. בלוח זה, הנתונים לפי תקופות מייצגים את הערך הנוכחי של תזרימי המזומנים העתידיים של כל מכשיר פיננסי, כשהם מהווים לפי שיעורי הריבית שמנכים אותם אל השווי הוגן הכלול בגין המכשיר הפיננסי בביאור 32 בדוחות הכספיים, בעקביות להנחות שלפיהן חושב השווי הוגן של המכשיר הפיננסי. לפירוט נוסף בדבר ההנחות ששימשו לחישוב השווי הוגן של המכשירים הפיננסיים, ראה **ביאור 32** בדוחות הכספיים.
 ג. שיעור תשואה פנימי הינו שיעור הריבית המנכה את תזרימי המזומנים הצפויים ממכשיר פיננסי אל השווי הוגן הכלול בגינו בביאור 32 בדוחות הכספיים.
 ד. משך חיים ממוצע אפקטיבי של קבוצת מכשירים פיננסיים מהווה קירוב לשינוי באחוזים בשווי הוגן של קבוצת המכשירים הפיננסיים שיגרם כתוצאה משינוי קטן (גידול של 0.1%) בשיעור התשואה הפנימי של כל אחד מהמכשירים הפיננסיים.
 ה. רכיבים אופציונליים המשבצים במכשירים פיננסיים, לצרכים חשבונאיים, קיבלו ביטוי בתזרימי המזומנים באמצעות מיון לפי תקופות לפירעון.

דוח הדירקטוריון וההנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

2016 בדצמבר 31			ליום 31 בדצמבר 2017					
משך חיים ממוצע אפקטיבי	שיעור תשואה פנימי	סך-הכל שווי הוגן	משך חיים ממוצע אפקטיבי	שיעור תשואה פנימי	סך-הכל שווי הוגן	כלא תקופת פירעון	מעל 20 שנים	מעל 10 עד 20 שנים
בשנים	באחוזים	במיליוני ש"ח	בשנים	באחוזים	במיליוני ש"ח			
3.24	3.30	46,088	3.36	2.57	46,143	155	287	2,665
2.62		23,632	2.06		24,985	-	-	12
⁽²⁾ 3.03		69,720	⁽²⁾ 2.90		71,128	155	287	2,677
3.38	0.94	41,415	2.90	0.73	41,180	-	-	905
2.80		24,608	2.25		24,865	-	-	162
⁽²⁾ 3.16		66,023	⁽²⁾ 2.66		66,045	-	-	1,067
		3,697			5,083	155	287	1,610
						5,083	4,928	4,641

חשיפה של הבנק וחברות מאוחדות שלו לשינויים בשיעורי הריבית (המשך) טבלה 27-3: חשיפה של הבנק וחברות מאוחדות שלו לשינויים בשיעורי הריבית מטבע-חוץ

ליום 31 בדצמבר 2017					
מעל 5 עד 10 שנים	מעל 3 עד 5 שנים	מעל שנה עד 3 שנים	מעל 3 חודשים עד שנה	מעל חודש עד 3 חודשים	עם דרישה עד חודש
במיליוני ש"ח					
מטבע-חוץ⁽³⁾					
נכסים פיננסיים, סכומים לקבל בגין מכשירים נגזרים ובגין מכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים ונכסים פיננסיים מורכבים					
4,390	10,674	9,904	5,741	7,677	39,365
נכסים פיננסיים ⁽¹⁾⁽⁴⁾					
27,930	15,404	156,447	50,316	104,766	91,475
מכשירים פיננסיים נגזרים (למעט אופציות)					
-	10	24	1,772	3,073	1,648
אופציות (במונחי נכס הבסיס)					
32,320	26,088	166,375	57,829	115,516	132,488
סך-הכל שווי הוגן					
התחייבויות פיננסיות, סכומים לשלם בגין מכשירים נגזרים ובגין מכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים והתחייבויות פיננסיות מורכבות					
349	544	2,027	14,520	14,584	64,179
התחייבויות פיננסיות ⁽¹⁾					
31,521	17,261	157,200	47,049	87,117	86,638
מכשירים פיננסיים נגזרים (למעט אופציות)					
510	603	272	2,170	3,479	1,591
אופציות (במונחי נכס הבסיס)					
32,380	18,408	159,499	63,739	105,180	152,408
סך-הכל שווי הוגן					
מכשירים פיננסיים, נטו					
(60)	7,680	6,876	(5,910)	10,336	(19,920)
החשיפה לשינויים בשיעורי הריבית במגזר					
(998)	(938)	(8,618)	(15,494)	(9,584)	(19,920)
החשיפה המצטברת במגזר					

- (1) למעט יתרות מאזניות של מכשירים פיננסיים נגזרים, שווי הוגן של מכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים ושווי הוגן של מכשירים פיננסיים מורכבים.
- (2) ממוצע משוקלל לפי שווי הוגן של משך החיים הממוצע האפקטיבי.
- (3) לרבות מטבע ישראלי צמוד למטבע-חוץ.
- (4) הנתונים כוללים הנחות פירעון מוקדם בגין אשראי לדיר. השפעת הנחות אלו הינה זניחה.

הערות כלליות:

- א. פירוט נוסף על החשיפה לשינויים בשיעורי הריבית בכל מגזר של הנכסים הפיננסיים ושל ההתחייבויות הפיננסיות, לפי סעיפי המאזן השונים, יימסרו לכל מבקש.
- ב. בלוח זה, הנתונים לפי תקופות מייצגים את הערך הנוכחי של תזרימי המזומנים העתידיים של כל מכשיר פיננסי, כשהם מהווים לפי שיעורי הריבית שמנכים אותם אל השווי הוגן הכלול בגין המכשיר הפיננסי בביאור 32 בדוחות הכספיים, בעקביות להנחות שלפיהן חושב השווי הוגן של המכשיר הפיננסי. לפירוט נוסף בדבר הנחות ששימשו לחישוב השווי הוגן של המכשירים הפיננסיים, ראה **ביאור 32** בדוחות הכספיים.
- ג. שיעור תשואה פנימי הינו שיעור הריבית המנכה את תזרימי המזומנים הצפויים ממכשיר פיננסי אל השווי הוגן הכלול בגינו בביאור 32 בדוחות הכספיים.
- ד. משך חיים ממוצע אפקטיבי של קבוצת מכשירים פיננסיים מהווה קירוב לשינוי באחוזים בשווי הוגן של קבוצת המכשירים הפיננסיים שיגרם כתוצאה משינוי קטן (גידול של 0.1%) בשיעור התשואה הפנימי של כל אחד מהמכשירים הפיננסיים.
- ה. רכיבים אופציונליים המשובצים במכשירים פיננסיים, לצרכים חשבונאיים, קיבלו ביטוי בתזרימי המזומנים באמצעות מיון לפי תקופות לפירעון.

דוח הדירקטוריון וההנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

2016 בדצמבר 31			ליום 31 בדצמבר 2017					
משך חיים ממוצע אפקטיבי	שיעור תשואה פנימי	סך-הכל שווי הוגן	משך חיים ממוצע אפקטיבי	שיעור תשואה פנימי	סך-הכל שווי הוגן	כלא תקופת פירעון	מעל 20 שנים	מעל 10 עד 20 שנים
בשנים	באחוזים	במיליוני ש"ח	בשנים	באחוזים		במיליוני ש"ח		
1.17	2.94	83,960	1.28	2.83	79,019	937	96	235
1.07		359,652	0.78		447,910	-	21	1,551
0.29		9,726	0.25		6,527	-	-	-
⁽²⁾ 1.07		453,338	⁽²⁾ 0.85		533,456	937	117	1,786
0.17	1.40	106,613	0.20	1.86	96,228	14	-	11
1.22		336,844	0.86		428,713	-	165	1,762
0.96		10,637	0.90		8,625	-	-	-
⁽²⁾ 0.97		454,094	⁽²⁾ 0.74		533,566	14	165	1,773
		(756)			(110)	923	(48)	13
						(110)	(1,033)	(985)

חשיפה של הבנק וחברות מאוחדות שלו לשינויים בשיעורי הריבית (המשך) טבלה 28-3: חשיפה של הבנק וחברות מאוחדות שלו לשינויים בשיעורי הריבית

ליום 31 בדצמבר 2017					
מעל דרישה עד חודש	מעל חודש עד 3 חודשים	מעל שנה עד 3 שנים	מעל 3 חודשים עד שנה	מעל 5 עד 10 שנים	מעל 5 עד 10 שנים
במיליוני ש"ח					
חשיפה כוללת לשינויים בשיעורי הריבית					
נכסים פיננסיים, סכומים לקבל בגין מכשירים נגזרים ובגין מכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים ונכסים פיננסיים מורכבים					
272,653	27,750	33,855	37,989	32,801	17,081
נכסים פיננסיים ⁽¹⁾⁽³⁾⁽⁴⁾					
165,345	215,366	106,208	231,688	52,546	61,922
מכשירים פיננסיים נגזרים (למעט אופציות)					
2,305	4,294	3,033	295	671	574
אופציות (במונחי נכס הבסיס)					
440,303	247,410	143,096	269,972	86,018	79,577
סך-הכל שווי הוגן					
התחייבויות פיננסיות, סכומים לשלם בגין מכשירים נגזרים ובגין מכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים והתחייבויות פיננסיות מורכבות					
294,988	24,375	31,987	24,556	15,531	7,705
התחייבויות פיננסיות ⁽¹⁾					
170,907	204,620	104,162	230,804	54,430	68,058
מכשירים פיננסיים נגזרים (למעט אופציות)					
2,254	4,266	2,957	284	603	510
אופציות (במונחי נכס הבסיס)					
468,149	233,261	139,106	255,644	70,564	76,273
סך-הכל שווי הוגן					
מכשירים פיננסיים, נטו					
(27,846)	14,149	3,990	14,328	15,454	3,304
החשיפה לשינויים בשיעורי הריבית במגזר					
(27,846)	(13,697)	(9,707)	4,621	20,075	23,379
החשיפה המצטברת במגזר					

- למעט יתרות מאזניות של מכשירים פיננסיים נגזרים, שווי הוגן של מכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים ושווי הוגן של מכשירים פיננסיים מורכבים.
- ממוצע משוקלל לפי שווי הוגן של משך החיים הממוצע האפקטיבי.
- כולל מניות המוצגות בטור "ללא תקופת פירעון".
- הנתונים כוללים הנחות פירעון מוקדם בגין אשראי לדיור. במגזר הלא-צמוד והצמוד: השפעת הנחות אלו על השווי הוגן הינה הגדלת השווי הוגן ב-59 ו-45 מיליוני ש"ח והקטנת מח"מ הנכסים ופער המח"מ ב-0.02 ו-0.28 שנה, בהתאמה. במגזר מטבע-חוץ השפעת הנחות אלו הינה זניחה.

הערות כלליות:

- פירוט נוסף על החשיפה לשינויים בשיעורי הריבית בכל מגזר של הנכסים הפיננסיים ושל ההתחייבויות הפיננסיות, לפי סעיפי המאזן השונים, יימסרו לכל מבקש.
- בלוח זה, הנתונים לפי תקופות מייצגים את הערך הנוכחי של תזרימי המזומנים העתידיים של כל מכשיר פיננסי, כשהם מהווים לפי שיעורי הריבית שמנכים אותם אל השווי הוגן הכלול בגין המכשיר הפיננסי בביאור 32 בדוחות הכספיים, בעקביות להנחות שלפיהן חושב השווי הוגן של המכשיר הפיננסי. לפירוט נוסף בדבר ההנחות ששימשו לחישוב השווי הוגן של המכשירים הפיננסיים, ראה **ביאור 32** בדוחות הכספיים.
- שיעור תשואה פנימי הינו שיעור הריבית המנכה את תזרימי המזומנים הצפויים ממכשיר פיננסי אל השווי הוגן הכלול בגינו בביאור 32 בדוחות הכספיים.
- משך חיים ממוצע אפקטיבי של קבוצת מכשירים פיננסיים מהווה קירוב לשינוי באחוזים בשווי הוגן של קבוצת המכשירים הפיננסיים שיגרם כתוצאה משינוי קטן (גידול של 0.1%) בשיעור התשואה הפנימי של כל אחד מהמכשירים הפיננסיים.
- רכיבים אופציונליים המשובצים במכשירים פיננסיים, לצרכים חשבונאיים, קיבלו ביטוי בתזרימי המזומנים באמצעות מיון לפי תקופות לפירעון.

דוח הדירקטוריון והנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

2016 בדצמבר 31			ליום 31 בדצמבר 2017					
משך חיים ממוצע אפקטיבי	שיעור תשואה פנימי	סך-הכל שווי הוגן	משך חיים ממוצע אפקטיבי	שיעור תשואה פנימי	סך-הכל שווי הוגן	ללא תקופת פירעון	מעל 20 שנים	מעל 10 עד 20 שנים
		במיליוני ש"ח				במיליוני ש"ח		
0.92	3.06	428,044	0.98	2.74	435,598	7,535	627	5,307
1.12		735,256	0.99		835,839	816	21	1,927
0.83		13,502	0.82		11,172	-	-	-
⁽²⁾ 1.08		1,176,802	⁽²⁾ 1.01		1,282,609	8,351	648	7,234
0.53	1.05	397,510	0.48	0.92	402,005	1,569	2	1,292
1.17		736,042	1.04		836,175	812	165	2,217
0.83		13,386	0.77		10,874	-	-	-
⁽²⁾ 0.98		1,146,938	⁽²⁾ 0.88		1,249,054	2,381	167	3,509
		29,864			33,555	5,970	481	3,725
						33,555	27,585	27,104

דוח הדירקטוריון והנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

בניהול סיכון הריבית הבנק מתמקד בניהול רגישות הערך, אשר מתבססת על שינויי הערך המהוון של כלל הנכסים וההתחייבויות במאזן הבנק עם שינוי הריבית (תוך שימוש במודלים פנימיים לצרכי החישוב), ומנטר את רגישות ההכנסה באמצעות מגבלות. רגישות ההכנסה שונה מרגישות הערך, שכן בניגוד אליה, רגישות ההכנסה אינה מביאה בחשבון שינויי ערך מהוון של נכסים והתחייבויות לזמן ארוך אשר אינם נמדדים בדוח רווח והפסד על בסיס שווי הוגן, אך כן מביאה בחשבון באופן מלא שינויים במרווחי פיקדונות ועו"ש. הבנק מודד את רגישות הערך הכלכלי למגוון תרחישים מדי חודש, תדירות התואמת לאופי התיק הבנקאי, עם מדידות בתדירות גבוהה יותר לצרכי ניהול החשיפה. רגישויות התיק למסחר נמדדות מספר פעמים ביום.

טבלה 29-3: נתונים אודות רגישות הון הבנק כולל חברות בנות בעלות חשיפה משמעותית לקבוצה לשינויים במקביל בעקומי הריבית (השינוי התיאורטי בשווי הכלכלי כתוצאה מהתרחיש, כולל מודלים פנימיים)

מינימום בשנת 2017		מקסימום בשנת 2017		31 בדצמבר 2017		
ירידה 1%	עלייה 1%	ירידה 1%	עלייה 1%	עלייה 0.1%	ירידה 1%	עלייה 1%
במיליוני ש"ח						
תרחיש:						
תזוזה בריבית צמודה למדד:						
315	(257)	493	(422)	(45)	493	(422)
בבנק						
315	(257)	476	(406)	(43)	477	(406)
מזה: בתיק הבנקאי						
-	-	23	(22)	(2)	16	(16)
בתיק למסחר						
תזוזה בריבית לא-צמודה:						
88	(68)	322	(269)	(29)	322	(269)
בבנק						
92	(54)	311	(260)	(28)	311	(260)
מזה: בתיק הבנקאי						
3	-	26	(43)	(1)	11	(9)
בתיק למסחר						
תזוזה בריביות במטבע-חוץ:						
6	(1)	49	(45)	-	7	(3)
בבנק						
2	-	41	(38)	-	3	-
מזה: בתיק הבנקאי						
(2)	2	(29)	31	-	4	(3)
בתיק למסחר						

מינימום בשנת 2016		מקסימום בשנת 2016		31 בדצמבר 2016		
ירידה 1%	עלייה 1%	ירידה 1%	עלייה 1%	עלייה 0.1%	ירידה 1%	עלייה 1%
במיליוני ש"ח						
תרחיש:						
תזוזה בריבית צמודה למדד:						
164	(120)	321	(262)	(29)	321	(262)
בבנק						
163	(118)	324	(264)	(29)	324	(264)
מזה: בתיק הבנקאי						
-	-	6	(5)	-	(3)	2
בתיק למסחר						
תזוזה בריבית לא-צמודה:						
153	(121)	289	(243)	(26)	289	(243)
בבנק						
134	(103)	278	(235)	(25)	271	(227)
מזה: בתיק הבנקאי						
-	(2)	47	(47)	(1)	18	(16)
בתיק למסחר						
תזוזה בריביות במטבע-חוץ:						
19	(15)	(165)	163	(2)	20	(15)
בבנק						
31	(26)	(173)	168	(3)	30	(26)
מזה: בתיק הבנקאי						
2	(2)	33	(32)	1	(10)	11
בתיק למסחר						

דוח הדירקטוריון והנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

בטבלה לעיל מוצג ניתוח רגישות השווי הכלכלי של הבנק לשינויים בעקומי הריבית, המבוסס, בין השאר, על היוון תזרימי המזומנים הצפויים בעקום ריבית שאינו מביא בחשבון את מרווח סיכון האשראי של הצד הנגדי ותוך שימוש במודלים פנימיים לגבי חלק מהמוצרים. זאת בשונה מחישוב שווי הוגן המבוסס, בין השאר, על היוון תזרימי המזומנים הצפויים בשיעורי הריבית המשקפים את רמות הסיכון, כמקובל בדוחות הכספיים, וללא מודלים פנימיים בחלק מהמוצרים. נגזרים שאינם משמשים לגידור חשבונאי משפיעים על הון הבנק ישירות דרך חשבון רווח והפסד. הבנק מגדר בנגזרים, תוך שימוש בחשבונאות גידור, חלק מרגישות הריבית של אגרות-החוב הארוכות במטבע-חוץ. כמו-כן משתמש הבנק בנגזרים הן לגידור רגישות בתיק הבנקאי והן לפעילות בתיק למסחר. רגישות אלו נכללות בתוך רגישות הערך שהובאה לעיל. בנוסף לבחינת רגישות הערך הכוללת, הבנק בוחן גם את רגישות הנגזרים שאינם משמשים לגידור חשבונאי אל מול מגבלות רגישות ייעודיות ונפרדות מהמגבלות הכוללות.

למידע נוסף על סיכון הריבית ראה [הדוח על הסיכונים: גילוי בהתאם לנדבך 3 ומידע נוסף על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2017](#).

3.3.3. סיכון שער חליפין

סיכונים המטבע (או בשמם האחר - חשיפת בסיסי הצמדה) כוללים את החשיפה לשערי חליפין של המטבעות השונים מול השקל וכן את החשיפה למדד המחירים לצרכן בכלל הבנק.

הבנק פעיל בשוקי המטבע הן באמצעות עסקות ספוט ופורוורד והן באמצעות אופציות, הן עבור עצמו והן עבור לקוחותיו. כתוצאה מכך, הבנק פעיל במטבעות סחירים, הן בשווקים המפותחים והן בשווקים המתפתחים.

ניהול חשיפות המטבע, לרבות שימוש במכשירי גידור הינו חלק מניהול החשיפות לסיכונים השוק כמתואר לעיל, ומתקיים הן בפעילות התיק הבנקאי והן במסגרת פעילות הדסקים למסחר בחדרי העסקות. הניהול השוטף נעשה במסגרת מגבלות דירקטוריון על חשיפות למטבע-חוץ ולשער חליפין למדד ולחשיפות כוללות, שעיקרן מופיע בריכוז המגבלות ב"דוח על הסיכונים".

טבלה 3-30: נכסים והתחייבויות לפי בסיסי הצמדה

ליום 31 בדצמבר 2017						
סך-הכל	פריטים לא-כספיים*	מטבע-חוץ ⁽¹⁾			מטבע ישראלי	
		אחר	אירו	דולר	צמוד למדד	לא-צמוד
454,424	8,694	5,658	6,709	68,892	46,017	318,454
418,420	2,627	4,824	12,940	80,876	40,483	276,670
36,004	6,067	834	(6,231)	(11,984)	5,534	41,784
-	-	(1,019)	6,145	11,710	429	(17,265)
36,004	6,067	(185)	(86)	(274)	5,963	24,519

ליום 31 בדצמבר 2016						
סך-הכל	פריטים לא-כספיים*	מטבע-חוץ ⁽¹⁾			מטבע ישראלי	
		אחר	אירו	דולר	צמוד למדד	לא-צמוד
448,105	8,101	10,975	8,321	69,050	47,099	304,559
413,880	2,078	5,321	15,529	90,227	40,438	260,287
34,225	6,023	5,654	(7,208)	(21,177)	6,661	44,272
-	-	(6,111)	7,255	20,401	(626)	(20,919)
34,225	6,023	(457)	47	(776)	6,035	23,353

* לרבות מכשירים נגזרים שהבסיס שלהם מתייחס לפריט לא כספי.
(1) כולל צמודי מטבע-חוץ.

לפרטים נוספים ראה [ביאורים 30 ו-31 בדוחות הכספיים](#) ליום 31 בדצמבר 2017.

טבלה 31-3: רגישות הבנק לשינויים בשערי חליפין של מטבעות חוץ בעלי נפח פעילות משמעותי בבנק ולמדד המחירים לצרכן

31 בדצמבר 2017		
במיליוני ש"ח		
ירידה 10%	עלייה 10%	
(68.2)	100.4	דולר ארצות-הברית
(26.8)	(1.8)	אירו
ירידה 3%		עלייה 3%
(187.1)	187.1	מדד המחירים לצרכן

בטבלה לעיל מוצג ניתוח רגישות השווי הכלכלי של הבנק לשינויים בשערי חליפין, המבוסס על שערך כל המכשירים המאזניים והחוץ-מאזניים במערכת לניהול סיכונים, תוך שימוש במודלים מקובלים לשערך כל מכשיר, ובשערים יציגים כשער הבסיס. לצורך החישוב משוערך התיק מחדש בשער חליפין המשקף עלייה/ירידה בשיעור המוצג, ללא הנחות נוספות. הרגישות למדד המחירים לצרכן מחושבת על-פי חשיפת הבנק למדד כמפורט בביאור 30 בדוחות הכספיים.

חשיפות מטבע – עשיית שוק ומסחר

בכל אחד משני חדרי העסקות של הבנק פועל דסק ספוט-פורוורד במטבע-חוץ ובשקלים. בחדר העסקות בתל-אביב פועל גם דסק אופציות במטבע-חוץ ובשקלים. פעילות המסחר ועשיית השוק במטבע ובאופציות נעשית בכפוף למגבלות סיכון שונות ובמסגרת הרשאה כוללת לחשיפת ש"ח/מטבע-חוץ המוקצית לפעילות זו מתוך המגבלה הכוללת של חשיפת ההון הפיננסי של הבנק למטבע-חוץ.

3.3.4. סיכון מחיר מניות ומרווחי אשראי: סיכון השקעה

הגדרת סיכון השקעה בבנק, הינה חשיפה לשוק המניות, למרווחי אשראי ולסיכון האשראי בשוקי אגרות-החוב והמניות בתיק הבנקאי בקבוצה (כתוצאה מהחזקה במוצרים אלו עלול הבנק להיחשף גם לסיכוי ריבית ו/או מטבע ו/או נזילות ואלה מנוהלים בנפרד).

בניהול תיק ההשקעות חשוף הבנק לסיכויי אשראי ומרווחי אשראי אגב השקעתו באגרות-חוב של חברות ושל ממשלות זרות. על-פי הגדרת הבנק, אגרות-חוב ממשלת ישראל בש"ח ובמטבע-חוץ ואגרות-חוב ממשלה, המוחזקת על-ידי שלוחה, של המדינה בה היא פועלת, אינו נושא סיכון השקעה ולכן אינו נכלל במדידת סיכון ההשקעה בבנק.

סיכון השקעה נוצר בקבוצת הבנק בשלוש מסגרות:

- תיק השקעות המנוהל באחריות חטיבת שווקים פיננסיים ובנקאות בינלאומית. ככלל, תיק ההשקעות מורכב ממוצרים הנסחרים בשווקים הפיננסיים ושיש אפשרות לקבל עבורם ציטוטי מחיר. מסגרת ההשקעות נקבעה בראייה גלובלית וכלל מערכתית באישורו של דירקטוריון הבנק וכוללת מגבלות על היקף ההשקעה ועל מדדי הסיכון הכוללים: תיאבון הסיכון, קיבולת הסיכון ומגבלות פרטניות לאפיקי ההשקעה השונים לרבות מגבלות פיזור. הסיכון מנוהל באחריות-על של חטיבת שווקים פיננסיים לגבי יישום המדיניות בקבוצה, הקצאת המסגרות שאושרו בהנהלה ובדירקטוריון, המעקב, ההנחיה והדיווח. הפעילות מנוהלת על-ידי יחידה יעודית שהוקמה למטרה זו והמעקב אחריה הינו באחריות צוות הנהלה השקעות שהוקם למטרה זו, כמתואר ב"דוח על הסיכונים". פעילות ההשקעות מותרת במספר מצומצם של חברות בנות, האחריות הניהולית על פעילות כל חברה הינה של חבר הנהלה הממונה עליה.
  - השקעות לא סחירות מבוצעות על-פי רוב באמצעות החברה הבת פועלים שוקי הון (פ"ש"ה) על-פי מדיניות שנקבעת מדי תקופה על-ידי דירקטוריון פ"ש"ה בהתאמה למדיניות הקבוצתית.
  - חברות מוחזקות: אחזקות אסטרטגיות במניות של חברות בנות. לפירוט ראה [ביאור 15](#) בדוחות הכספיים.
- הקבוצה מחזיקה מניות ואגרות-חוב, בעיקר לצורכי השקעה, שירידה בערך עשויה לפגוע בהון הבנק.

טבלה 32-3: פרטים על השקעת קבוצת הבנק במניות בתיק הבנקאי בהתאם לסיווג המאזני

31 בדצמבר 2016			31 בדצמבר 2017			
מזה: מוחזק באופן פרטי	מזה: נסחר בבורסה	הערך במאזן ושוי הוגן	מזה: מוחזק באופן פרטי	מזה: נסחר בבורסה	הערך במאזן ושוי הוגן	
במיליוני ש"ח						
-	54	54	-	67	67	השקעות המסוגלות בתיק למסחר
889	1,313	2,202	848	1,311	2,159	השקעות המסוגלות בתיק הזמין למכירה
889	1,367	2,256	848	1,378	2,226	סך-הכל השקעות במניות

למידע נוסף על השקעות ראה [ביאור 12](#) בדוחות הכספיים.

לפירוט והרחבה בנושא סיכונים השוק ובכלל זה סיכון הריבית, סיכון שערי חליפין וסיכון השקעה (סיכון מניות ומרווחי אשראי) ראה [הדוח על הסיכונים: גילוי בהתאם לנדבך 3 ומידע נוסף על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2017](#).

3.4 סיכון נזילות ומימון

סיכון נזילות – סיכון הנזילות מוגדר כסיכון קיים, או עתיד, ליציבות הבנק ולרווחיו הנובע מאי יכולתו לעמוד בתזרים המזומנים הנדרש לצרכיו. סיכון הנזילות בבנק נבחן בראיה רחבה יותר של יכולת עמידה בפירעון ההתחייבויות במועד פירעון גם בעתות לחץ, בלי לפגוע בהתנהלות השוטפת במסגרת תוכנית העבודה של הבנק ובלי להיקלע להפסדים חריגים.

סיכון מימון – הינו הסיכון לאי יכולת לגייס מקורות חדשים במקום אלו שהגיעו לפירעון, או שהגיוס מחדש יבוצע בתקופות ובתנאים אשר יפגעו בהכנסות הבנק נטו מריבית. הסיכון מנוהל כחלק מסיכון הנזילות.

ניהול הסיכון

ניהול סיכון הנזילות והמימון מתבצע בראיה גלובלית של הפעילות בבנק בארץ, בסניפי הבנק בחו"ל ובחברות בנות להן סיכון נזילות משמעותי לקבוצה. הבנק מנהל את הנזילות השוטפת ואת סיכון הנזילות במספר רבדים. הרובד הראשון: ניהול הנזילות השוטפת נעשה באגף ניהול נכסים והתחייבויות (להלן: נני"ה) באמצעות יחידות הנזילות בשקלים ובמטבע-חוץ בהתאם לצרכים השוטפים של הבנק והלקוחות, כאשר פעילות דומה נעשית בסניפי חו"ל ובחברות הבנות הבנקאיות. הרובד השני הוא ניהול סיכון הנזילות של הבנק. סיכון הנזילות בבנק, במטבע-חוץ ובשקלים, מנוהל ומבוקר באופן שוטף, בהתאם למדיניות קבוצתית, במטרה להבטיח את היכולת להתמודד באופן תחרותי גם במצבי ביקוש והיצע חריגים בשווקים הפיננסיים.

בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 342 בנושא "ניהול סיכון הנזילות", הבנק מפעיל מודל פנימי לאמידת סיכון הנזילות. המודל מבוסס על היציבות המוכחת של הפיקדונות בבנק לאורך תקופות ארוכות, וכולל תרחישים שונים לגבי שיעורי המיחזור והפירעון של הנכסים וההתחייבויות. ככלל, בעוד שבמהלך עסקים רגיל מניח הבנק מיחזור גבוה מאד של פיקדונות ואשראי, בתרחישי לחץ מניח הבנק יציאת פיקדונות בהתאם לסוג הלקוח והפיקדון, ניצול מסגרות מעבר לרגיל, ירידות ערך בשווי הנכסים ומקדמים נוספים. מקדמים אלו נבחנים מדי שנה על-ידי הנהלת הבנק והדירקטוריון. בכל תרחיש נבחן פער הנזילות לתקופה של עד חודש למול הנכסים הנזילים ומחושב יחס נזילות, אשר לא יפחת מרמת מינימום המוגדרת בהוראה. התרחישים המופעלים במודל הפנימי מתייחסים למצבי שוק שונים ובפרט תרחיש בנק, תרחיש מערכת ותרחיש משולב. התרחישים נבדלים בעיקר בהנחות לגבי מיחזור פיקדונות ומקדמי הנכסים הנזילים. כן מפעיל הבנק מודלים לתקופות ארוכות וקצרות יותר, מודל מבוסס NSFR לתקופה של שנה, מדדי ריכוזיות מפקדים, מערכת התרעה הכוללת מערכת ניטור של מדדים העשויים להצביע על סיכון למצב של משבר בצירוף תוכנית פעולה ועוד, כאשר חלקם של מדדים אלו כפוף למגבלות פנימיות ו/או רגולטוריות.

הבנק מחשב את יחס הנזילות "סולו" מדי יום בחלוקה לשקלים ומטבע-חוץ, ועוקב אחר היחס בחברות הבנות (אשר נדרשות לעמוד במגבלות נזילות פנימיות המותאמות לאופי פעילותן) ומחשב את היחס במאחד מדי יום כאשר בחישוב היחס במאחד מובאות בחשבון מגבלות העלולות לחול על העברת נזילות מחלק מהחברות הבנות בזמן משבר, ובפרט מחברות בנות בנקאיות בחו"ל. היחס בתאגיד הבנקאי סולו והיחס במאחד מדווח כממוצע התצפיות היומיות. דירקטוריון הבנק אימץ מגבלה פנימית המחמירה מהדרישה הרגולטורית ליחס כיסוי הנזילות, הן לתאגיד הבנקאי "סולו" והן במאחד. סיכון המימון בבנק מנוהל כחלק מסיכון הנזילות. לבנק מקורות מימון מגוונים, שעיקרם פיקדונות מהציבור. כשחלקם הארי מלקוחות פרטיים. אלו יוצרים, כאמור מטה, סיכונים נזילות ומימון נמוכים ביחס למקורות אחרים.

דוח הדירקטוריון והנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

טבלה 33-3: יחס כיסוי הנזילות

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 בדצמבר 2016	לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 בדצמבר 2017	באחוזים
א. בנתוני המאוחד⁽¹⁾		
124%	122%	יחס כיסוי נזילות
80%	100%	יחס כיסוי נזילות המזערי הנדרש על-ידי הפיקוח על הבנקים*
ב. בנתוני הבנק⁽²⁾		
118%	120%	יחס כיסוי נזילות
80%	100%	יחס כיסוי נזילות המזערי הנדרש על-ידי הפיקוח על הבנקים*

* היחס המזערי הנדרש על-ידי הפיקוח על הבנקים עומד על שיעור של 100% החל מיום 1 בינואר 2017.
 (1) החל מיום 1 בינואר 2017 היחס במאוחד מחושב מדי יום, ומדווח בדוח כממוצע התצפיות היומיות. בשנת 2016 היחס במאוחד חושב, בהתאם להוראות המעבר, מדי חודש, ודווח כממוצע שלוש התצפיות החודשיות.
 (2) היחס בתאגיד הבנקאי "סול" מחושב מדי יום, ומדווח בדוח כממוצע התצפיות היומיות. בהתאם לפרסום בנק ישראל בקובץ שאלות ותשובות מיום 29 בספטמבר 2016 בנושא הכללה בדיווח סול של תאגיד בנקאי, חברות בת המחזיקות נכסים נזילים עבור התאגיד, החל מיום 1 ביולי 2017 חישוב יחס כיסוי נזילות סול כולל חברות בנות אלו.

הבנק עומד בכל מגבלות סיכון הנזילות, הרגולטוריות והפנימיות, הכוללות, בין השאר, מודלי טווח קצר כדוגמת LCR ומודל פנימי ל-30 יום, מודלי טווח בינוני כדוגמת מודל פנימי דמוי NSFR (מקורות מימון יציבים למעל שנה חלקי צרכי מימון יציבים למעל שנה כהגדרתם בבנק ברוח המלצות ועדת באזל) ומגבלות המתייחסות לטווח הארוך. הבנק מחזיק במאוחד, לזמן משבר, נכסים נזילים (לאחר מקדמי ביטחון) בסך של 114,390 מיליון ש"ח נכון ליום 31 בדצמבר 2017, בנוסף לאגרות-חוב נזילות שאינן מוכרות לצרכי חישוב הנכסים הנזילים על-פי הוראת נב"ת 221. הנכסים הנזילים מוחזקים בחלקם בבנק ובחלקם בחברות הבנות, כאשר הבנק מתחשב במגבלות אפשריות להעברת נזילות בין חלק מהחברות הבנות לבנק עצמו, בדגש על חברות בנות בנקאיות בחו"ל. בהתאם, חלק מהחברות הבנות מחזיק נכסים נזילים לזמן משבר (או קו אשראי מהחברה האם) בהתאם לצורך, והבנק אינו מסתמך על נכסים אלו. לאור ההנחות לגבי מיחזור פיקדונות במהלך עסקים רגיל והנחות אחרות, הבנק אינו צופה בעיות נזילות שיחייבו שימוש בנכסים הנזילים, אך ערוך לתרחישים הנדרשים. הבנק עומד במגבלה הרגולטורית הנדרשת לשנת 2017 ובהתאם לתוכנית העסקית צפוי להמשיך לעמוד במגבלות הנדרשות. לבנק מקורות מימון מגוונים, שעיקרם פיקדונות מהציבור. הפיקדונות מגויסים ממספר רב מאוד של מפקידים וללא תלות במפקיד בודד או בקבוצת מפקידים. עיקר גיוס המקורות של הבנק מתבצע מהציבור בארץ כשחלקו הארי מלקוחות פרטיים. מקורות שקליים לא-צמודים מגיעים ברובם מלקוחות אלה, ובמידה מסוימת גם מלקוחות מוסדיים ועסקיים גדולים (שחלקם פועלים ישירות מול מגזר ניהול פיננסי). מקורות שקליים צמודים מגויסים הן מהציבור הרחב והן מלקוחות מוסדיים המשקיעים בפיקדונות בבנק, באגרות-חוב והון משני שמנפיקה קבוצת הבנק. הבנק מייחס חשיבות רבה לגיוס מקורות יציבים בעלי פיזור גבוה. המקורות במטבע-חוץ כוללים פיקדונות לקוחות פרטיים ולקוחות עסקיים בארץ, תושבי חוץ, חברות ישראליות בחו"ל, הנפקת CDs ומכשירים אחרים המבוטחים על-ידי ה-FDIC בארצות-הברית, הנפקות של אגרות-חוב בחו"ל ומקורות נוספים. שינויים בפעילות הבינלאומית מביאים לשינוי מסוים בתמהיל המקורות בשלוחות חו"ל, לפירוט ראה [סעיף פעילות בינלאומית בפרק "מגזר פעילות לפי גישה ההנהלה" בדוח ממשל תאגיד](#).

טבלה 34-3: יתרת סך הפיקדונות של שלוש קבוצות* המפקידים הגדולות**

ליום	ליום	
31 בדצמבר 2016	31 בדצמבר 2017	במיליוני ש"ח
12,696	16,828	קבוצה א
3,785	7,229	קבוצה ב
3,019	4,031	קבוצה ג

* "קבוצה" - מפקיד, לרבות צד השולט בו (לרבות אחרים הנשלטים על-ידיו) וצד הנשלט על-ידיו.
 ** שלוש קבוצות המפקידים הגדולות באותו מועד דיווח.

לפירוט והרחבה ראה פרק סיכון הנזילות [בדוח על הסיכונים: גילוי בהתאם לנדבך 3 ומידע נוסף על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2017](#).
 למידע על נכסים והתחייבויות לפי מטבע ולפי תקופה לפירעון ראה [ביאור 31](#) בדוחות הכספיים.

3.5 סיכון תפעולי

סיכון תפעולי מוגדר כסיכון להפסד העלול להיגרם מתהליכים פנימיים כושלים או לקויים, מפעולות אנוש, מכשלים במערכות וכן מאירועים חיצוניים. ההגדרה כוללת סיכון משפטי, אך אינה כוללת סיכון אסטרטגי וסיכון מוניטין. כשל הקשור לאחד הגורמים האמורים עלול להביא לפגיעה אפשרית ברווחיות. הבנק מפעיל יחידות בקרה, לרבות יחידות אבטחת מערכות מידע והגנת הסייבר, המשכיות עסקית, ביטחון, קצין ציות ואיסור הלבנת הון ומניעת מימון טרור, נהלים ומערכות מקיפים בנושאים הקשורים לפעילות בבנקאית, ניהול משאבי אנוש, בקרות תהליכים, פעילות בחירום ועוד.

3.5.1 ניהול הסיכונים התפעוליים

אסטרטגיית ניהול הסיכונים התפעוליים נועדה לתמוך בהשגת היעדים האסטרטגיים של הקבוצה ומיקסום התועלת העסקית, בהתייחס לעלות במונחי סיכון, על-ידי כל גורם אחראי בכל הרמות של הארגון. התהליך הניהולי מוכוון להתבצע על בסיס הגדרת האחריות על הסיכונים (Risk Ownership). המטרה היא, שהתקשור והטיפול המושכל בסיכונים התפעוליים יתרמו לקבלת החלטות ניהוליות, תוך שיקולי תועלת עסקית מול עלות במונחי סיכון, הן ברמת הנהלת הארגון והן ברמת היחידות השונות. מטרת ניהול הסיכונים התפעוליים הנן:

- הבטחת פיקוח וניהול אפקטיביים של הסיכונים התפעוליים בכל יחידות הקבוצה, לרבות הבעלות על הסיכונים וקבלת החלטות בשיקולי עלות - תועלת;
  - הבטחת זיהוי ותקשורת אפקטיביים של הסיכונים התפעוליים בכל העסקים העיקריים בקבוצה וביחידות התמיכה, במגמה להגדיר תיאבון סיכון תפעולי בהתאם ליעדים האסטרטגיים המאושרים עבור כל יחידה בקבוצה;
  - הגדרת מסגרת בקרה פנימית, שתקדם בקבוצה ערכי תרבות נאותים של מודעות, שקיפות ויעילות בטיפול בסיכונים התפעוליים;
  - ניהול והקצאה אופטימלית של ההון הרגולטורי וההון הכלכלי ביחס לסיכונים התפעוליים.
- האחריות על הניהול השוטף של הסיכון התפעולי וביצוע הפעילויות למזער הסיכון חלה על מנהלי החטיבות ועל מנהלי חברות הבת בקבוצת הבנק. עבודת המטה בתחום זה מוטלת על המחלקה לניהול הסיכונים התפעוליים ביחידה לניהול הסיכונים התפעוליים וסיכוני השוק, בחטיבה לניהול סיכונים. ביחידות הבנק והקבוצה מתנהלת פעילות שוטפת של רשת בקרי סיכונים תפעוליים, לפי העיקרון של ניהול מטריציוני, שמבוסס על כפיפות ארגונית למנהלי החטיבות/מנכ"לי חברות הבת והכוונה מתודולוגית מצד המחלקה לניהול הסיכונים התפעוליים.

הפעילות לניהול הסיכון התפעולי מפוקחת ומכוונת על-ידי שלושה פורומים:

- ועדת הדירקטוריון לניהול ובקרת סיכונים
- צוות ההנהלה לניהול סיכונים וצוות בראשות המנכ"ל
- צוות המשנה לניהול הסיכונים התפעוליים

מדיניות ניהול הסיכונים התפעוליים אושרה על-ידי ההנהלה ודירקטוריון הבנק. מסמך המדיניות מהווה מסגרת לניהול הסיכונים התפעוליים בקבוצה, בהתאם לעקרונות וחובות דיווח אחידים שיעדם ניהול תקין על-פי אמות המידה של באזל 2 (Sound Practices). פעילות הבנק בנושא מתבצעת על-פי כללי הוראת ניהול בבנקאי תקין מספר 206 בנושא מדידה והלימות הון - סיכון תפעולי, המתייחסת בין היתר להקצאת ההון הרגולטורי בגין הסיכונים התפעוליים, וכן על-פי כללי הוראת ניהול בבנקאי תקין מספר 350 בנושא ניהול הסיכון התפעולי, התואמת את ההנחיות במסמך של באזל מיוני 2011 בנושא Sound Practice בניהול הסיכון התפעולי.

הבנק פועל על-פי הגישה הסטנדרטית של באזל 2 והדרישות התואמות לניהול בבנקאי תקין. התוכנית האסטרטגית לשנים הבאות כוללת, בין היתר, העמקה והרחבה של חלק מהפעילויות והתאמה לעדכונים במסמכים והנחיות רגולטוריות רלוונטיות. במסגרת הגישה הסטנדרטית מתנהלים בין היתר פרויקטים ופעילויות, כמפורט להלן:

- הדיווחים הרבעוניים מוגשים לצוות המשנה לניהול הסיכונים התפעוליים, צוות ההנהלה לניהול סיכונים וצוות, ועדת הדירקטוריון לניהול ובקרת סיכונים ומליאת הדירקטוריון. הדיווחים כוללים עדכונים בדבר יישום הגישה הסטנדרטית בקבוצה, תוכנית העבודה, סטטוס הפרויקטים בביצוע, מידע אודות אירועים תפעוליים, הערכות סיכונים פוטנציאליים, מגמות, שינויים בפרופיל הסיכונים ומידע חיצוניי השוואתי.
- איסוף מידע על אירועים תפעוליים בקבוצת הבנק. בסיס המידע לעניין זה הוקם בסוף שנת 2002 ומשמש בין היתר לניתוח האירועים, המגמות והדפוסים ותומך במיפוי ובהערכת הסיכונים התפעוליים שהקבוצה חשופה אליהם.
- כחלק מפינוח תשתית מעקב ובקרה, מאופיינים KRIs, אינדיקטורים עיקריים לסיכונים תפעוליים, ביחס למוצרים, תהליכים או סיכונים מוסדיים. ה-KRI הנו מדד הניתן למדידה כמותית ועשוי לכלול גם מידע איכותי, המצביע על הימצאות גורם מסוים או מגמה. נקבעו סיפים למעקב, אסקלציה וטיפול, לפי העניין.
- ביצוע הפקות לקחים מאירועים תפעוליים, שיתופי מידע רלוונטי בין יחידות ולמידה ארגונית.

מתבצעים מהלכים שוטפים לזיהוי, מיפוי והערכת סיכונים תפעוליים ובקרות ביחידות הבנק והקבוצה, לרבות מיפוי סיכונים מעילות והונאות. הפעילות מתבצעת על בסיס מתודולוגיה אחידה התואמת את דרישות ועדת באזל והוראות בנק ישראל בנושא, לרבות מעקב אחר יישום ההמלצות. אחת לשלוש שנים מתבצע מהלך של מיפוי מקיף של הסיכונים התפעוליים בכל יחידות הקבוצה. בהמשך, מתבצעים תחזוקה, עדכון והרחבה של הממצאים באמצעות ניתוחים נוספים, ניתוחי עומק וניתוח סיכונים במוצרים/פעילויות חדשים.

מטרת הפעילות לזהות מוקדי סיכון מהותיים, להגדיר אחריות על הסיכונים (Risk Ownership), להעריך את הסיכונים (הממוצעים והקיצוניים) והבקרות הקיימות ולהבחין בין סיכונים נמוכים לבין סיכונים מהותיים הדורשים בחינה נוספת ונקיטת פעילויות בהתאם לשיקולי עלות - תועלת, על-פי דרכים עיקריות להתמודדות עם סיכונים, כדלקמן:

- למזער את הסיכון באמצעות יישום בקרות נוספות
- להעביר את הסיכון לצד ג' (כגון: ביטוח, מיקור חוץ)
- לספוג את הסיכון תוך כימות שלו
- להפחית את הפעילות יוצרת הסיכון

פעולות נוספות בזיקה כוללות:

- מערכת מיכונית לניהול הסיכון התפעולי, "פמל"ה", הוטמעה ביחידות הקבוצה. המערכת פועלת בתחומים של איסוף מידע אודות אירועים תפעוליים, מיפוי והערכת הסיכונים והבקרות, איסוף KRI (אינדיקטורים עיקריים לסיכון), נושאים לטיפול, הפקת לקחים ודיווחים.
- גובשה ומיזמה מסגרת כוללת של עקרונות וסטנדרטים בנושא תפישת בקרה אחידה בקבוצת הבנק. במסגרת זו מתכנסים צוותי בקרה ומתבצע תהליך תקופתי להערכת אפקטיביות הבקרות.
- השקת מוצר חדש/פעילות חדשה, על-פי הגדרות מדיניות השקת מוצר חדש בקבוצת הבנק, מלווה בבחינה וניתוח של הסיכונים התפעוליים הרלוונטיים הטמונים במוצר/פעילות.
- הוגדרה תשתית מתודולוגית לניהול סיכונים תפעוליים בתהליכי IT מהותיים.
- דרישה מיוחדת מוגדרת במדיניות לצורך בחינה מקדימה טרם הוצאת פעילות למיקור חוץ. זאת בשים לב לסיכונים הייחודיים למיקור חוץ.
- תשומת לב מיוחדת, לרבות גיבוש מדיניות ייעודית, ניתנה לניהול סיכוני בנקאות בתקשורת, בהתאם להנחיות הוראת ניהול בנקאי תקין 367 בנקאות בתקשורת.

3.5.2. סיכוני טכנולוגיה ומחשוב

הבנק תלוי במערכות ותשתיות IT לפעילותיו השונות. סיכון הטכנולוגיה והמחשוב הינו הסיכון לפגיעה בפעילותו התקינה של הבנק ובשירות ללקוחות, להפסד או לפגיעה במוניטין עקב אי נאותות או כשל במערכות ותשתיות ה-IT של הבנק. ככלל, הבנק מתחזק את מערכות ותשתיות המידע, מאמץ טכנולוגיות חדשות ופועל תמידית למתן תשתית טכנולוגית המאפשרת את התנהלותו העסקית וקידום יוזמות אסטרטגיות בחטיבות השונות, בהתאם למדיניות ניהול טכנולוגיית המידע של הבנק. מדיניות זו כוללת תתייחסות להיבטי אבטחת מידע והסייבר, עקרונות גיבוי והתאוששות במצבים של תקלות ואסונות, מיקור חוץ ומחשוב ענן, מדיניות פיתוח ושימוש בטכנולוגיות חדשות במסגרת בנקאות בתקשורת וניהול סיכוני IT. כמו-כן, על מנת להתמודד עם אתגרי העתיד, לפשט ולייעל את הפלטפורמות הטכנולוגיות, לשפר את יכולת התגובה ולבנות יכולות חדשות, החליט הבנק על ביצוע פרויקט מודרניזציה רב שנתי של מערכות המחשוב המרכזיות.

בחינת סיכוני ה-IT מתבצעת באופן שוטף, על-פי מתודולוגיה מקובלת, הן ברמת תהליכי ה-IT המהותיים המנוהלים בבנק והן ברמת מערכות המידע והתשתיות המשמשות בבנק. הטיפול בסיכונים הנובעים מתהליכי IT מהותיים מבוצע כחלק מתפישת הבקרה המיושמת בחטיבת טכנולוגיה ומחשוב, על-ידי מספר יחידות מקצועיות ייעודיות הכפופות להנהלת החטיבה. יחידות אלו פועלות על-פי ההנחיות הרגולטוריות השונות, כגון הוראות ניהול בנקאי תקין 357 ו-361 בניהן; מחלקת אבטחת מערכות מידע והגנת הסייבר, יחידת תכנון ובקרה, בקרת פיתוח והמשכיות עסקית ויחידת ניהול סיכוני IT.

3.5.3. סיכוני אבטחת מידע וסייבר

בתחום הסייבר מתנהלת פעילות כנדרש בהוראות בנק ישראל ובכללן הוראת ניהול בנקאי תקין 361 בנושא ניהול הגנת הסייבר, חוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981 וחוקים אחרים בהתאם לעניין, במטרה להגן על מערך טכנולוגיית המידע ולמזער את הסיכונים. סיכוני אבטחת מידע וסייבר בבנק מנוהלים על-ידי מערך אבטחת מערכות מידע וסייבר בחטיבת הטכנולוגיה והמחשוב.

סיכון הסייבר הינו הסיכון לנזק ובכללו שיבוש, הפרעה, השבתה של פעילות, גניבת נכס, איסוף מודיעין או פגיעה במוניטין/אמון הציבור כתוצאה מהתרחשות אירוע סייבר. בשנים האחרונות חל גידול בתחכום ובחומרת תקיפות הסייבר על המגזר הפיננסי העולמי, כאשר ההתפתחויות הטכנולוגיות והרחבת השירותים הדיגיטליים מחד ורמת התחכום והכלים העומדים לרשות התוקפים מאידך מגדילים את החשיפה לסיכוני סייבר.

הבנק משקיע אמצעים רבים (אנושיים וטכנולוגיים) בכדי לחזק את מערך אבטחת המידע והגנת הסייבר על מנת להתמודד עם התפתחות האיומים. מערך ההגנה של הבנק מורכב משכבות הגנה מרובות המשלבות טכנולוגיות מתקדמות. הבנק מפעיל תהליכי הגנת סייבר על מנת למזער את הסיכון לחדירה וגישה לא מורשית למערכות המידע ולהתממשות תקיפות, ולהבטיח את נכונות, זמינות וחשאיות מאגרי המידע. במקביל מפעיל הבנק תהליכי גילוי וזיהוי אירועי סייבר בכל שעות היממה, ובכללם הפעלת מרכז אירועי אבטחת מידע. כמו-כן הבנק ערוך להכללת אירועי סייבר תוך מזעור הנזק על נכסי הבנק ולקוחותיו. הבנק פועל באופן מתמיד לזיהוי יעדי ההגנה, האיומים, הסיכונים ואפקטיביות ההגנה ובונה את תוכניות העבודה לשיפור מערך ההגנה בהתאם.

3.5.4. סיכוני מחשוב ענן

בחודש יולי 2017 פרסם בנק ישראל הוראת ניהול בנקאי תקין שמספרה 362, בנושא מחשוב ענן (Cloud Computing). הוראה זו מבטלת את מכתב המפקח על הבנקים בנושא: "ניהול סיכונים בסביבת מחשוב ענן" מיום 29 ביוני 2015. הבנק מיישם מחשוב ענן בתחומים מסוימים ובוחן שימושים נוספים תוך טיפול נאות בסיכונים התפעוליים הנגזרים מכך ובהתאמה להנחיות הרגולציה. זאת מתוך כוונה לאפשר יישום היתרונות העסקיים של שימוש בשירותי מחשוב ענן תוך ניהול מושכל של הסיכונים ועמידה בדרישות הרגולציה.

3.5.5. היערכות לחירום

בבנק מנוהלת ומיושמת תוכנית רציפה להיערכות לחירום ולהמשכיות העסקית (BCMP – Business Continuity Management Plan) בהתאם להוראות בנק ישראל 355 ("ניהול המשכיות עסקית"), 357 ("ניהול טכנולוגיית המידע") והרחבות נוספות. היערכות הבנק מבוססת על תוכניות פעולה מפורטות, נוהלי עבודה, ניסויים ותרגולים תקופתיים המוגדרים במערכת נהלים לשעת חירום. כחלק מהיערכותו לחירום ביצע הבנק מהלך רוחבי של קביעת מדיניות, הגדרת תרחישי יחוס, מיפוי וניתוח תהליכים קריטיים והמשאבים הנדרשים לאישושם בחירום (BIA) ועדכון תוכניות הפעולה על בסיס מתודולוגיות מקובלות בעולם. תוכנית הפעילות מערבת את כל חטיבות הבנק, באמצעות ממוני המשכיות עסקית חטיבתיים וצוותים ייעודיים. תוכנית ה-BCP מובלת על-ידי יחידת ניהול המשכיות עסקית ייעודית (BCM), כפופה למנהל המשכיות העסקית בבנק ולמנהל צוות החירום הבנקאי (מנהלת חטיבת טכנולוגיה ומיחשוב). מדיניות המשכיות העסקית אומצה גם בחברות הבנות בארץ ובעולם וכן בסניפי חו"ל של הבנק, בהתאמה למדיניות ממשל תאגידי והנחיות בנק ישראל. בנוסף, מבצע הבנק תרגילי חירום תקופתיים, הכוללים הן תרחישים תפעוליים והן תרחישים עסקיים מורכבים, בהשתתפות היחידות השונות, מרמת הסניפים, מנהלות, יחידות, חטיבות ועד רמת הנהלת הבנק. הבנק הקים אתר מחשוב מרכזי חדש מרוחק להבטחת זמינות ומיגון מערכות המידע והמידע עצמו. מערך ניהול המשכיות העסקית בבנק אושר על-ידי מכון התקנים הישראלי כתואם את דרישות התקן הבינלאומי ISO22301. במסגרת היערכות המשכיות העסקית הבנק נערך לטיפול במגוון של תרחישים אפשריים. ביחס לתרחישי חירום, שבינם עלול להיגרם לונק משמעותי, מנוטרות מערכות התרעה של "אורות אדומים" וקיימות תוכניות מגירה מפורטות להמשכיות עסקית. תרחישי הקיצון נבחנים ונידונים תקופתית בצוות טיפול בתרחישי קיצון וריכוזי סיכון. הפעלת תוכניות המגירה היא באחריות הנהלה או צוות הנהלה ייעודי לטיפול בהיבטים הפיננסיים של מצבי משבר. יצוין כי צ'ארטר להקמתו של צוות כזה כלול אף הוא בין תוכניות המגירה.

3.5.6. ביטוח

לבנק פוליסת ביטוח בנקאי המגדרת סיכונים תפעוליים וכוללת: (1) ביטוח בנקאי לכיסוי נזקים העלולים להיגרם כתוצאה ממעילות עובדים, אובדן מסמכים, זיוף מסמכים ועוד; פוליסה זו כוללת כיסוי לנזקי פשעי מחשב שנגרמו לבנק ו/או ללקוחותיו עקב חדירה של צד שלישי בלתי מורשה למערכות המחשב של הבנק; (2) ביטוח אחריות מקצועית להגנה בפני תביעת לקוח שנגרם לו נזק כתוצאה מפעולה בנקאית רשלנית. הפוליסות האלו כפופות לחריגים המקובלים בפוליסות ביטוח של תאגידים בנקאיים בישראל (לרבות החרגת נזק הנגרם כתוצאה מעבירה על הוראות הקשורות בהלבנת הון ובמימון טרור). בנוסף, המערך הביטוחי של הבנק כולל גם ביטוח רכוש, צד ג', חבות מעבידים, ביטוח אחריות דירקטורים ונושאי משרה וביטוחים נוספים. גבולות האחריות בפוליסות נקבעו על-ידי הבנק בהתאם להערכת הסיכון הכרוך בפעילות הקבוצה וכחלק ממדיניות ניהול הסיכונים הכוללת. במסגרת מילוי הדרישות לניהול תקין על-פי הנחיות באזל (Sound Practice), קיים שיתוף פעולה תוך חילופי מידע בין המחלקה לניהול הסיכונים התפעוליים ובין היחידה המטפלת בביטוח הבנקאי.

לפרטים נוספים אודות התרבות הארגונית וממשל הסיכונים בקבוצה ראה "[דוח על הסיכונים](#)".

3.6. סיכון ציות

סיכון הציות הוא הסיכון להטלת סנקציה משפטית או רגולטורית, להפסד פיננסי מהותי, או לנזק תדמיתי, אשר התאגיד (הבנק) עלול לספוג כתוצאה מכך שהוא אינו מקיים את הוראות הציות. הבנק נוקט מדיניות של ציות לכלל הוראות החוק והרגולציה, ופועל להטמעתה ביחידותיו ובקרב עובדיו. לצרכי ניהול הסיכון, ניתן להגדיר את סיכוני הציות המרכזיים שמפניהם מבקש הבנק להתגונן כמפורט להלן:

- הסיכון לנזק מהותי בגין צו רגולטורי מצד רשות כלשהי, בשל אי-ציות של הבנק או מי מעובדיו, להוראות העוסקות באיסור הלבנת הון ומימון טרור, וכן בגין ליקויים בתהליכים שנועדו להבטיח ציות כאמור או בגין חסרונם של תהליכים כאמור;
- הסיכון לנזק מהותי בגין צו רגולטורי מצד רשות רגולטורית, בשל פעילות לא נאותה של הבנק או מי מעובדיו ביחס ללקוחות הבנק, ביחס לנושאי מס או בשל אי-ציות להוראות דין בהקשרים אלו;
- הסיכון לנזק מהותי בגין צו רגולטורי מצד רשות רגולטורית, בשל אי-ציות של הבנק או מי מעובדיו לדיני ניירות-ערך;
- הסיכון לנזק מהותי בגין תביעה ייצוגית, הנובעת מאי-ציות להוראות המסדירות את יחסי הבנק והלקוח;
- הסיכון לתביעה פלילית נגד הבנק או עובדים בכירים בו, בשל אי-ציות לחוק.

זיהוי מוקדי סיכון הציות המרכזיים ומעקב אחר התפתחותם נעשה, בין היתר, באמצעות מדדי סיכון. מוקדי הסיכון המרכזיים ועוצמת הסיכון הנובעת מהם עשויים להשתנות בהתאם לדינמיות הרגולציה, האכיפה, פעילות הבנק והלקוחות, התפתחות השוק וכיו"ב. לשם מדידת הסיכון, משתמש הבנק במדדים כמותיים ובמדדים איכותיים. המדדים כוללים, בין היתר, התפתחויות רגולטוריות ואכיפתיות, שינויים בלקוחות ובמוצרים מסוימים, ממצאי בקורות וביקורות, סקרי פערים ועוד. קצין הציות הראשי של הבנק משמש בתפקידו לפי הוראת ניהול בנקאי 308, בין היתר כאחראי על מילוי החובות לפי חוק איסור הלבנת הון ומניעת מימון טרור, וכן כממונה על האכיפה בניירות-ערך לפי חוק ליעול הליכי אכיפה ברשות ניירות-ערך וכקצין אחראי על-פי ה-FATCA. יחידת קצין ציות ראשי והממונה על האכיפה בניירות-ערך, מורכבת מיחידת איסור הלבנת הון, יחידת אכיפה בניירות-ערך וציות בינ"ל, יחידת קשרי לקוחות הוראות צרכניות וחברות בנות, יחידת הציות למיסי בינלאומי, ויחידת מטה.

יחידת קצין ציות ראשי נועדה לתמוך בהשגת היעדים האסטרטגיים והעסקיים של הקבוצה תוך מזעור החשיפה לסיכוני ציות ומוניטין. יעדי יחידת קצין ציות ראשי הינם:

- להוביל מדיניות ליישום מלוא הוראות החוק בכלל יחידות הבנק בארץ ובעולם, תוך הבנת הצרכים של היחידות העסקיות ותמיכה בפעילותן;
- בראייה מבוססת סיכון לזהות, לתעד ולהעריך באופן פעיל את סיכוני הציות הגלומים בפעילויות העסקיות של הבנק;
- לנטר ולבדוק הציות בקבוצת הבנק על-ידי ביצוע דגימות ולדווח לאורגני הבנק אודות הממצאים.

האחריות על הניהול השוטף של סיכון הבנק בהיבטי הציות, וביצוע הפעילויות למזעור הסיכון, חלה על מנהלי החטיבות ועל מנהלי חברות הבנות בקבוצת הבנק. האחריות המקצועית כמעגל בקרה שני בתחום זה מוטלת על יחידת קצין ציות ראשי בחטיבה לניהול סיכונים. ביחידות הבנק והקבוצה מתנהלת פעילות שוטפת של מערך קציני ציות, על בסיס ניהול מטריציוני, שמבוסס על כפיפות ארגונית למנהלי החטיבות/מנכ"לי חברות הבת וכפיפות מקצועית ליחידת קצין ציות ראשי.

הפעילות של יחידת קצין ציות ראשי ואכיפה בניירות-ערך מפוקחת על-פי ממשל תאגידי באמצעות:

- ועדת הדירקטוריון לניהול ובקרת סיכונים;

- הנהלת הבנק בראשות המנכ"ל;

- דיווח לפחות פעם בשנה להנהלה הבכירה ולדירקטוריון על נושאי הציות.

מדיניות הציות הקבוצתית, קובעת כללים לגבי מכלול הנושאים המרכיבים את נושאי הציות כאמור לעיל. המדיניות כוללת כללי ממשל תאגידי ואינטראקציה עם חברות בנות וסניפים מחוץ לישראל, ומתבססת על החקיקה והרגולציה בישראל ובמקומות הפעילות הרלוונטיים. קבוצת הבנק הקימה תשתית לטיפול בחובות הגילוי הנדרשות מול יחידים ותאגידים בעניין ה-FATCA וממשיכה בהיערכותה לעמוד במכלול הדרישות המתחייבות מחקיקה זו ומהרגולציה הישראלית בנושא. במסגרת זו הבנק והחברות הבנות הרלוונטיות נרשמו בהתאם לדרישות ה-FATCA באתר ה-IRS, קיבלו מספר GILN ומינו קצין אחראי FATCA כנדרש גם במסגרת הסכם בין מדינות. כמו-כן, בוצעו התאמות בתהליכי העבודה ובמערכות התפעוליות ובוצעו הדרכות לכל דרגי המנהלים והעובדים ביחידות המנהלות כספי לקוחות. בדומה קבוצת הבנק מקימה תשתית לטיפול בחובות הגילוי הנדרשות מול יחידים ותאגידים בעניין CRS. החוק בישראל מאפשר דיווחים הדדיים על חשבונות פיננסיים במסגרת אמנת ה-OECD לחילופי מידע. לצורך יישום החוק נדרשות תקנות שטרם אושרו בכנסת. כמו-כן, הבנק קבע מדיניות כוללת של כסף מוצהר גם לעניין הלקוחות תושבי החוץ, שנועדה לצמצם החשיפה להימצאותם של כספים לא מדווחים, בחשבונות תושבי החוץ בכל קבוצת הבנק.

במסגרת סיכון הציות נכלל גם הסיכון בקשר עם פעילות הבנק מול בנקים שמקום מושבם ברשות הפלסטינאית אשר טעונה עמידה בדרישות רגולטוריות שונות, בפרט בקשר עם הלבנת הון ומניעת מימון טרור, וכרוכה במעקב אחר העברות כספים אל ומאת תושבי הרשות הפלסטינאית. בחודש יוני 2006 החליט הבנק להפסיק לתת שירותים לבנקים הפועלים בשטחי הרשות הפלסטינאית. בעקבות החלטה זו, פנו נגיד בנק ישראל ונציגי משרד האוצר בבקשה שלא לממשה ולהמשיך במתן שירותים מסוימים בכפוף למגבלות מסוימות שנקבעו על-ידי הבנק. בהמשך למגעים שהתקיימו בנושא זה בין הבנק לבין בנק ישראל ומשרד האוצר, העניק שר האוצר לבנק בחודש נובמבר 2006 היתר לפי סעיף 9(ד) לחוק איסור מימון טרור, שמשמעו כי הוראות חוק איסור מימון טרור בדבר "איסור פעולה ברכוש טרור" לא יחולו על הפעולות שצוינו בהיתר.

בתחילת שנת 2009 הפסיק הבנק את פעילותו עם בנקים וסניפים שמקום מושבם ברצועת עזה, לאחר שהממשלה הכריזה על עזה כעל ישות עוינת. במרוצת השנים, חזר הבנק ופנה לבנק ישראל ולמשרד האוצר והודיע כי נוכח הבעייתיות הכרוכה במתן שירותים לבנקים הפלסטינאיים ברצונו להפסיק מתן שירותים אלה.

בשנת 2016 ביקש הבנק פעם נוספת להפסיק את מתן השירותים לבנקים ברשות הפלסטינאית, זאת לאור הסיכונים ההולכים וגדלים הכרוכים במתן שירותים לבנקים הפלסטינאיים הן במישור האזרחי והן במישור הפלילי והרגולטורי (איסור הלבנת הון, איסור מימון טרור, עבירות מס ועוד). רשויות המדינה ביקשו לדרות את ביצוע המהלך, תוך הדגשה שהמדינה פועלת על-מנת שהבנק יקבל את ההגנות הדרושות במישור האזרחי, הפלילי והרגולטורי, בקשר למתן השירותים לבנקים ברשות הפלסטינאית.

בחודש ינואר 2018 קיבל הבנק כתיב חסינות ושיפוי חתומים מהיועץ המשפטי לממשלה ומשרד האוצר. כתב החסינות מגן על הבנק, נושאי משרה בו ועובדיו מפני הגשת כתב אישום בישראל בגין עבירות מסוימות בקשר עם הלבנת הון ומניעת מימון טרור ביחס לשירותים שהבנק העניק או עניק לבנקים פלסטיניים מיום 28 במרץ 2016 ועד ליום 31 במאי 2019 ("תקופת החסינות והשיפוי"). בהמשך לכתב החסינות, קיבל הבנק בינואר 2018 מכתב מהמפקחת על הבנקים ובו הודעתה כי לא ינקטו צעדי אכיפה בכל הנוגע לפעולות של הבנק בקשר למתן שירותי קורספונדנציה שעליהם חל כתב החסינות.

בכתב השיפוי התחייבה מדינת ישראל לשפות את הבנק בסכום של עד 1.5 מיליארד ש"ח בגין הוצאות (חבות לפי פסק דין והוצאות משפט) בהן יישא הבנק במסגרת הליכים אזרחיים או הליכים פליליים שלא הסתיימו בהרשעה אשר ננקטו כנגד הבנק, נושא משרה בו או עובד בקשר עם מתן השירותים הקורספונדנטים בתקופת החסינות והשיפוי. התחייבויות החסינות והשיפוי הניתנות לבנק כאמור כפופות לסייגים שנקבעו בהן ולתנאים בהם על הבנק לעמוד.

תחת סיכון הציות כלולים גם הסיכונים הנובעים מהחקירות על-ידי רשויות בארצות-הברית כאמור בביאורים 25 ו-25 בדוחות הכספיים.

3.7 סיכון משפטי

סיכון להכנסות ולהון הקבוצה כתוצאה מאירועים בלתי צפויים, כגון תביעות משפטיות, לרבות תביעות ייצוגיות, חוסר יכולת לאכוף חוזים, או פסיקות לרעת הקבוצה, שעלולים לגרום לפגיעה ברווחיות הקבוצה. הקבוצה נעזרת במערך ייעוץ משפטי פנימי וחיצוני.

על-פי הגדרת בנק ישראל, סיכון משפטי הינו "סיכון להפסד כתוצאה מהעדר אפשרות לאכוף באופן משפטי קיומו של הסכם". סיכונים מעין אלה בעבודת הבנק יכולים לנבוע כתוצאה ממכלול רחב של נסיבות שונות. כך, למשל, סיכונים יכולים לנבוע כתוצאה מהעדר מסמכים כתובים בקשר להתקשרויות שנעשו בין הבנק ללקוחותיו, בין הבנק לספקיו או לאחרים, מליקויים בחתימה ו/או העדר פרטים בהסכמים כתובים; מהיותם של הסכמים מנוסחים שלא כהלכה ו/או נתונים לפרשנות שאינה משקפת את כוונת הבנק; מהיותם של הסכמים ברי ביטול (במלואם או בחלקם) ו/או כוללים הוראות שאינן ניתנות לאכיפה וליקויים משפטיים נוספים.

הבנק נוקט התייחסות מרחיבה באשר לסיכונים המשפטיים וכולל בהם סיכונים הנובעים מהוראות חקיקה ראשית ומשנית, הוראות רגולטוריות, פסיקה של בתי משפט, בתי דין וגופים אחרים שיש להם סמכות מעין-שיפוטית, סיכונים הנובעים מפעילות שאינה מגובה ביעוץ משפטי, או ביעוץ משפטי לקוי וסיכונים הנובעים מהליכים משפטיים.

הסיכונים המשפטיים שלובים מטבעם בסיכונים תפעוליים. כך, למשל, אפשרות העדרו של הסכם כתוב, מלא וחתום כדין לעסקה פלוגית, למרות שהסכם מסוג זה מצוי ברשות הבנק ומשמש אותו במהלך העסקים הרגיל שלו.

בבנק אושר מסמך מדיניות לניהול הסיכון המשפטי אשר במסגרתו מושם דגש על:

- איתור מוקדי הסיכונים המשפטיים המהותיים והטיפול בהם, תוך קביעת גורם אחראי ליישום ההנחיות;
- הכנת הסכמים, הנחיות ונהלים מתאימים, כדי לוודא נקיטת צעדים למניעת הסיכונים;
- בדיקת השלכות הוראות החקיקה (לרבות פסיקה) והוראות הרשויות, ובחינת השלכותיהן על עבודת הבנק;
- הפקת לקחים משינויים בחקיקה (לרבות פסיקה) ויישום לקחים אלה במסמכים המשפטיים הנהוגים בבנק והעברת חוות-דעת בנושא ליחידות הרלוונטיות בבנק.

לגבי חברות בנות בארץ ובח"ל, מתווה התוכנית מדיניות כללית של ניהול סיכונים שעל כל חברה להתאימה לנסיבותיה ולפעולותיה. כן נדרשו מנגנונים של דיווח מחברות אלו למנהל הסיכונים המשפטיים.

אחת לרבעון נמסר דיווח על-ידי יעוץ המשפטי לצוות ניהול סיכונים של ההנהלה ולועדת ניהול סיכונים של הדירקטוריון בדבר סיכונים משפטיים שהתממשו בהשוואה להערכות המוקדמות בעניין זה וכן מידע סטטיסטי בדבר הליכים משפטיים לסוגיהם שנפתחו או נסתיימו בתקופה הרלוונטית.

3.8 סיכון מוניטין

סיכון המוניטין מוגדר כסיכון קיים או עתידי לפגיעה בהכנסות או בהון כתוצאה מתדמית שלילית על-ידי מחזיקי העניין הרלוונטיים כגון: לקוחות, צדדים לעסקאות, בעלי מניות, משקיעים, או גופים רגולטוריים.

מדיניות ניהול סיכון המוניטין בקבוצת הבנק אושרה על-ידי ההנהלה והדירקטוריון ומיושמת ביחידות הקבוצה.

אסטרטגיית ניהול סיכון המוניטין בקבוצת בנק הפועלים קובעת כי יש למנוע, למזער ולבקר את סיכוני המוניטין. בהתאם לכך, נקבעו יעדים כלל קבוצתיים ביחס לסיכון המוניטין, כדלקמן:

- הבטחת פיקוח וניהול אפקטיבי של סיכון המוניטין
  - הבטחת תקשורת אפקטיבית וזיהוי סיכון המוניטין, במטרה להגדיר תיאבון לסיכון המוניטין בהתאם למטרות האסטרטגיות שאושרו עבור כל יחידה
  - הגדרת מסגרת לבקרה פנימית במטרה לקדם תרבות וערכים של מודעות, שקיפות ויעילות בטיפול בסיכוני מוניטין
- דירקטוריון הבנק והנהלה אחראים לקידום סטנדרטים גבוהים של אתיקה וישרה ולביסוס תרבות המדגישה את חשיבות הבקרה הפנימית.

3.9 סיכון רגולציה וחקיקה

סיכון רגולציה הינו סיכון להכנסות ו/או להון הקבוצה, שנובע מתהליכי חקיקה ו/או מטיטוטות הוראות של גופים רגולטורים שונים, שגורמים לשינויים בסביבה העסקית של הקבוצה. שינויים אלה יכולים להשפיע, לעיתים, על יכולת הקבוצה להציע שירותים מסוימים ו/או לחייבה לבצע השקעות טכנולוגיות ואחרות בעלות ניכרת ותוך פגיעה בלוח הזמנים לפיתוח שירותים מתוכננים אחרים.

לפרטים בדבר יוזמות רגולטוריות מהותיות בעלות השפעה על פעילות הבנק בתקופת הדיווח ראה [סעיף 3.14 להלן](#).

3.9.1 מגבלות ופיקוח על פעילות התאגיד הבנקאי

הבנק פועל במסגרת חוקים, תקנות והוראות שחלקם ייחודיים למערכת הבנקאית, וחלקם, גם אם אינם ייחודיים כאמור, משפיעים על מקטעים מהותיים מפעילותו. פקודת הבנקאות, חוקי הבנקאות השונים והוראות ניהול בנקאי תקין אשר מפרסם המפקח על הבנקים מעת לעת, מהווים את הבסיס החוקי והמרכזי לפעילותה של קבוצת הבנק. אלו מגדירים, בין היתר, את גבולות הפעילות המותרת לבנק, את הפעילות המותרת לחברות בנות וחברות קשורות לקבוצת הבנק ואת תנאי השליטה והבעלות בהן, את מערכות היחסים בין הבנק ללקוחותיו, את השימוש בנכסי הבנק ואת אופן הדיווח על הפעילות האמורה למפקח על הבנקים ולציבור. בצידם כפוף הבנק לחקיקה ענפה המסדירה את פעילותו בשוק ההון הן עבור לקוחותיו והן עבור עצמו (למשל בתחום יעוץ ההשקעות וניהול תיקי לקוחות, יעוץ פנסיוני, דיני נירות-ערך ומגבלות על פעילות בתחום הביטוח).

חוקים נוספים, בנושאים ייחודיים, מטילים על בנקים, והבנק בכללם, חובות וכללים ספציפיים. כך למשל החקיקה הקשורה באיסור הלבנת הון ואיסור מימון טרו, חוק נתוני אשראי, חקיקה הקשורה בהלוואות לדויר, דיני הערבות וכו'.

בנוסף לאלה קיימת חקיקה נוספת שבשל הקשר שלה לפעילות הבנק יש לה השפעה רבה על התנהלותו. לעניין זה ראוי להזכיר, בין היתר, את דיני הוצאה לפועל, דיני פירוקים וכינוסים, חוקים המתחייבים למגזרים ספציפיים (רשויות מקומיות, נוטלי משכנתאות, רוכשי דירות, המגזר החקלאי) וחוקי מס שונים. פעילותו של הבנק נתונה לפיקוח וביקורת של הפיקוח על הבנקים וכן של גורמים מפקחים נוספים בתחומי פעילות ספציפיים, דוגמת רשות נירות-ערך, רשות שוק ההון, הביטוח והחיסכון והממונה על הגבלים העסקיים. גורמים אלה עורכים מעת לעת ביקורת בבנק בקשר עם תחומי הפעילות השונים. הבנק וחברות הבת פועלים על מנת לעמוד בחובות החלות עליהם מכוח הוראות הדין האמורות.

3.9.2 דרכי ניהול הסיכון הרגולטורי

יחידת הרגולציה מעריכה ומנהלת את הסיכונים הרגולטוריים, על-ידי ניטור, זיהוי, איסוף המידע, הערכה, דיווח ומעקב ובקרה אחר ההתפתחויות הרגולטוריות בעת התהוותם. היחידה מהווה את הקשר בין היחידות הפנימיות בבנק לרגולטור במהלך התגבשות החקיקה, כך שתושמע דעתם של הגורמים המקצועיים באופן שיפחית את הסיכון מרגולציה לא מיטבית. בנוסף מספקת היחידה חוות דעת לפי העניין בדבר השפעת הרגולציה בהתהוות על ההתנהלות העסקית הצפויה של יחידות הבנק השונות. היחידה פועלת בשיתוף פעולה מלא עם היחידות המקצועיות הרלוונטיות בבנק ובחברות הבנות והשלוחות, בארץ ובח"ל, לידוא יישום הרגולציה באופן מלא וביעילות מבחינה עסקית. לעניין הציות להוראות הרגולטוריות ראה [סיכון הציות לעיל](#).

3.10. סיכון כלכלי

זיהוי גורמי הסיכון בסביבה הכלכלית נעשה על-ידי המחלקה הכלכלית תוך מעקב אחר נתונים כלכליים ופיננסיים שוטפים בארץ ובעולם, והערכה מקצועית של המשמעות והנגזרות מנתונים אלו. המחלקה ממפה ומדווחת על הסיכונים הפוטנציאליים במשק ובשווקים הפיננסיים לצוותים ולועדות הרלוונטיים. במקביל עורכת המחלקה סט תרחישי קיצון בעלי הסתברות להתממשות עתידית, אף אם נמוכה, שלהערכתה עשויות להיות להם השלכות כלכליות ופיננסיות משמעותיות על המשק ועל הבנק. תרחישי הקיצון מתעדכנים מדי שנה בהתאם למפת הסיכונים, התרחישים מאושרים על-פי הנהלים על-ידי הגורמים המוסמכים לכך. בד בבד, המחלקה הכלכלית בוחנת שורה של "נורות אזהרה" שעשויות לאותת על עלייה בהסתברות לאירוע של תרחיש קיצון. דיווח על נורות האזהרה מבוצע באופן שוטף לצוות הנהלה לניהול סיכונים.

הבנק מתרגם את תנאי השוק בתרחיש להשפעה על פעילותו העסקית בהתאם לתחומי הסיכון השונים, ובוחן את ההשפעה על הרווחיות, ההון והלימות ההון תוך ניטור הסיכונים והמגזרים אשר עשויים להיות מושפעים מהשינויים הכלכליים במשק ובעולם, והתאמת מדיניותו ופעילותו הבקרה לפי צורך. בין היתר, הבנק בוחן את ניירות-ערך בתיק ההשקעות בישראל ובח"ל, את החשיפה למוסדות פיננסיים זרים, וכן מוקדי סיכון בתיק האשראי העלולים להיות מושפעים מן ההתפתחויות ועומד באופן שוטף בדרישות הנזילות כנדרש מהוראות הפיקוח.

לפרטים בדבר מצב המשק בישראל ובעולם ראה [פרק סקירה כלכלית](#) בדוח הדירקטוריון והנהלה ליום 31 בדצמבר 2017.

3.11. סיכון אסטרטגי

סיכון אסטרטגי הנו סיכון מהותי עכשווי או עתיד לרווחים, הון, מוניטין או מעמד שעשוי להיגרם בעקבות שינויים בסביבה העסקית, החלטות עסקיות שגויות, יישום בלתי נאות של אסטרטגיה או החלטות עסקיות או מהעדר תגובה לשינויים ענפיים (לדוגמה מהלכי מתחרים), כלכליים או טכנולוגיים. הסיכון האסטרטגי הנו פונקציה של התאמת היעדים האסטרטגיים של הארגון לסביבת פעילותו, התאמת התוכניות העסקיות שפותחו על מנת להשיג יעדים אלו, הקצאת המשאבים, ואיכות היישום.

התוכנית האסטרטגית של הבנק הינה תוכנית תלת-שנתית - המאושרת על-ידי הנהלת הבנק והדירקטוריון - והנבחנת ומותאמת מדי שנה לשינויים בסביבה העסקית בישראל ובעולם, לשינויים בסביבה התחרותית בה פועל הבנק ולשינויים ביעדי הבנק.

במסגרת תהליך התוויית התוכנית האסטרטגית מתבצעת בחינה כללית של עסקי התאגיד והסיכונים האסטרטגיים הרלוונטיים ונערך תהליך תכנון מקיף. הבחינה השנתית של אסטרטגיית הבנק והחטיבות נעשית על מנת לתמוך ביעדים החטיבתיים והכלכליים. תחת תהליך התכנון השנתי מבצעות החטיבות וחברות הבת בבנק פרויקטים אסטרטגיים ממוקדים כחלק מהתוכנית האסטרטגית שלהן.

התהליך השנתי לניהול והערכת הסיכון האסטרטגי מהווה חלק חשוב מתהליך התכנון האסטרטגי השנתי. תהליך התכנון האסטרטגי השנתי מחולק לשלושה שלבים עיקריים; כל אחד מהשלבים מספק התמודדות עם היבט אחר של ניהול והערכת הסיכון האסטרטגי:

שלב 1 - זיהוי הסיכונים האסטרטגיים של הבנק בסביבת התחרות - בחינת הגורמים המשפיעים על היכולת התחרותית של הבנק ועל פוטנציאל הצמיחה העתידית לרבות בחינת מגמות בעולם ובישראל ותמונת מצב הבנק.

שלב 2 - התוויית היעדים ותוכניות העבודה High Level תוך התאמתם לסביבה העסקית ולמתווה האסטרטגי.

שלב 3 - בניית התכנון המפורט של כלל החטיבות, בחינת תרחישים וקביעת אינדיקטורים מצביעי סיכון. בשלב זה מוגדרים התימות, המיקודים האסטרטגיים של הבנק, ומפות אסטרטגיות למימוש כל תימה. כמו-כן, נבנות מפות אסטרטגיות לחטיבות, בהלימה לתימות ונקבעים אינדיקטורים מצביעי סיכון אסטרטגי - הגדת מטרות ומדדים בכל מפה (הן ברמה התהליכית והן ברמת התוצאות העסקיות) הנגזרים מהאסטרטגיה. בדרך זו האסטרטגיה מתורגמת למהלכים מדידים ליחידות השונות אשר מאפשרים לזהות את היקף חשיפת הבנק לסיכון אסטרטגי.

לצד ניטור שוטף של התפתחויות בסביבה העסקית של הבנק, הבנק מנטר, מודד ומבקר את הסיכון האסטרטגי באמצעות תהליך הבקרה האסטרטגית (BSC - Balance Score Card). הבנק מנהל מעקב שוטף אחר עמידתו במטרות ויעדי המפות האסטרטגיות שהוגדרו, לפי מתודולוגיית BSC, לצד מידת עמידת הבנק ביעדיו הפיננסיים. בדרך זו הבנק מוודא כי התוכנית אמנם מובילה לתוצאות הרצויות מבחינה עסקית. תהליך הבקרה האסטרטגית (BSC) מבוצע במרכז לניהול אסטרטגי.

3.12. סיכון סביבתי

סיכון סביבתי לבנק הוא הסיכון להפסד כתוצאה מהוראות הנוגעות לאיכות הסביבה ואכיפתן, היכול להתממש באם יישא הבנק באחריות ישירה למפגע סביבתי, לרבות האפשרות שהבנק יידרש להסיר מפגע סביבתי או שמא יהיה אחראי בגין מפגע סביבתי כלפי צד שלישי, או כתוצאה מירידת-ערך של ביטחונות שמומשו. הסיכון אף עשוי להתממש בעקיפין, כתוצאה מהרעה במצבו הפיננסי של אחר בשל עלויות סביבתיות שמקורן בהוראות הנוגעות לאיכות הסביבה. כמו-כן, ייתכן ויתממש סיכון מוניטין כתוצאה מייחוס לבנק קשר לגורם למפגע סביבתי.

הסיכונים הסביבתיים בזיקה לתיקי אשראי גדולים מנוטרים בחטיבה העסקית, ניטור הסיכון הסביבתי בזיקה לפעילות הבנק עצמו הינו באחריות מנהלת אחריות חברתית תאגידית.

מתוך הכרה באחריותו החברתית של הבנק ומתוך הבנת החשיבות של ניהול מדיניות בת קיימא כלפי הסביבה, גיבש הבנק מדיניות סביבתית כוללת וסדורה. מדיניות זו מיושמת באמצעות מבנה ארגוני והגדרת תפקידים, נהלים, תהליכים ומערכות בקרה. כחלק מתהליך ניהול והערכת התנהלותו הסביבתית קיבל הבנק הסמכה לתקן ISO 14001, אשר מתוקף מחדש כל שנה, בבדיקה מקיפה באמצעות חברה בינלאומית המוסמכת לנושא. תיאור נרחב של הפעילות בתחום הסביבה מוצג בדוח אחריות חברתית וקיימות של בנק הפועלים, המפורסם בכל שנה, על-פי התקן המתקדם ביותר של GRI.

לצורך טיפול בהשפעת הסיכון הסביבתי על סיכון האשראי של הלווים הגדולים קבע הבנק מדיניות, נוהלי עבודה ומתודולוגיה לזיהוי, אפיון וניהול סיכונים סביבה. בגיבוש תהליכי כתיבת המדיניות ונוהלי העבודה, נבחנו מתודולוגיות מקובלות בבנקים בחו"ל ונעשה שימוש ביועצים המתמחים בתחום. המתודולוגיה לזיהוי הסיכונים הסביבתיים, כוללת בין היתר התייחסות לפוטנציאל הסיכון הסביבתי של ענף המשק, וכן התייחסות פרטנית לסיכונים סביבתיים אשר עלולים להשפיע בצורה מהותית על התאגיד בהתאם לפעילותו העסקית. ניהול הסיכונים הסביבתיים כלול במכלול סיכונים האשראי המנוהלים על-ידי הבנק, והערכת הסיכון הסביבתי כלולה בהערכה של איכות האשראי שהועמד ללקוחות על-ידי הבנק.

הבנק או נושא משרה בכירה בו לא היו בתקופת הדיווח צד להליך משפטי או מנהלי מהותי בקשר עם איכות הסביבה.

3.13. הליכים משפטיים ואחרים

א. הליכים משפטיים

קבוצת הבנק (הבנק וחברות מאוחדות שלו) הינה צד להליכים משפטיים, לרבות בקשות לאישור תובענות ייצוגיות, שנקטו נגדה לקוחותיה, לקוחותיה בעבר וכן צדדים שלישיים שונים, שראו את עצמם נפגעים או ניזוקים מפעילותה במהלך עסקיה הרגיל. עילות התביעה נגד קבוצת הבנק שונות ומגוונות. לדעת הנהלת הבנק, בהסתמך על חוות דעת משפטיות, באשר לסיכויי תביעות אלו, נכללו בדוחות הכספיים הפרשות נאותות, במקום בו נדרשה הפרשה, בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים, לכיסוי נזקים אפשריים עקב תביעות אלו. לפירוט בדבר התביעות והבקשות לאישור תובענות כתובענות ייצוגיות בסכומים מהותיים אשר קבוצת הבנק צד להם - ראה [ביאור 25](#). בדוחות הכספיים.

ב. הליכים אחרים

- ביום 6 בפברואר 2017, הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו בקשה לגילוי ועיון במסמכים לפני הגשת בקשה לתביעה נגזרת לפי סעיף 198 א לחוק החברות. הבקשה נוגעת לאופן אישורו של הסכם פרישה של עובדת הבנק לשעבר על רקע תלויה שהגישה נגד מנכ"ל הבנק לשעבר בנושא של הטרדה מינית. לאחר שהפיקוח על הבנקים והבנק השלימו את בדיקת העניין, הגיש הבנק את עמדתו לבית המשפט ביום 13 במרץ 2018, לפיה אין מקום לנקוט הליכים כלשהם בקשר עם העניין ויש לדחות את הדרישות שהופנו לבנק בנדון, לרבות הבקשה לגילוי מסמכים שהוגשה.
- ביום 6 בספטמבר 2017 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו בקשה לאישור תביעה נגזרת כנגד הבנק ונושאי משרה בבנק בעבר ובהווה (להלן: "המשיבים"). בקשת האישור הוגשה לאחר שנדחתה בקשת המבקש לגילוי מסמכים והיא עוסקת בטענות כנגד התנהלות המשיבים בכל הנוגע להעמדת האשראי לחברות מקבוצת מר אליעזר פישמן (להלן: "קבוצת פישמן") וגבייתו. במסגרת הבקשה נטען כי בשל מעשי ומחדלי המשיבים נגרם לבנק נזק המוערך בלמעלה ממיליארד וחצי ש"ח.
- ביום 13 ביולי 2017, הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו בקשה לגילוי ועיון במסמכים לפני הגשת בקשה לתביעה נגזרת לפי סעיף 198 א לחוק החברות תשנ"ט-1999, בקשר עם חקירה המתנהלת בארצות-הברית בחשד כי קבוצת הבנק שימשה צינור להחזקה ולהעברת כספי שוחד ששולמו לבכירי ארגון הכדורגל FIFA. ביום 14 בספטמבר 2017, הוגשה לבית המשפט בקשה מוסכמת מטעם הצדדים לעיבוד הדיון בבקשת הגילוי, וזאת עד להשלמת החקירה נשוא הבקשה. ביום 17 בספטמבר 2017 ניתנה החלטת בית המשפט לפיה הדיון בבקשה יעוכב כמבוקש.
- ביום 9 באפריל 2017 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו בקשה לגילוי מסמכים לפי סעיף 198 א לחוק החברות, תשנ"ט-1999, זאת לצורך בחינת הגשת בקשה לאישור תביעה נגזרת בשם הבנק. בקשת האישור עוסקת בטענות בדבר סיוע שנתנו הבנק ובנק פועלים שווייץ, חברה בשליטת הבנק (להלן: "פועלים שווייץ") ללקוחות באוסטרליה להתחמק מתשלום מסים במדינתם, כפי שעולה מהליכים משפטיים שנקטו באוסטרליה כנגד הלקוחות וכנגד הבנק ופועלים שווייץ. ביום 23 במאי 2017, הודיע היועץ המשפטי לממשלה על התייצבותו להליך מכוח פקודת סדרי הדין (התייצבות היועץ המשפטי לממשלה) [נוסח חדש]. ביום 17 בספטמבר 2017 הוגשה לבית המשפט הודעה על הסכמת הצדדים להפנות את המחלוקת בנושא דן להליך גישור ובהמשך לכך ולבקשת הצדדים, בין הצדדים מתקיים הליך גישור ולבקשת הצדדים עוכבו ההליכים כדי למצות.
- ביום 18 בדצמבר 2016 הוגשה עתירה לבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק, על-ידי בני משפחותיהם של קורבנות טרור שנפגעו בפיגועים שבוצעו בישראל, כנגד שר האוצר, מנכ"ל משרד האוצר, הבנק ובנק נוסף. אשר עוסקת במדיניות משרד האוצר למנוע התנתקות של בנקים ישראלים מקשריהם עם בנקים בשטחי הרשות הפלסטינית על דרך של מתן התחייבות לשיפוי לבנקים בישראל במידה ואלו יתבעו על-ידי קורבנות טרור או יועמדו לדיון בגין קשרים אלו. הבנק הודיע בתשובה שאין לו כל עמדה במסגרת העתירה שכן הוא החליט זה מכבר להפסיק את קשריו עם בנקים ברשות הפלסטינית והמשיך בקשריו אלו רק בשל הפצרותיהם של נציגי ממשלת ישראל ובנק ישראל. עוד הודיע הבנק כי ימשיך בקשרים אלו רק אם יקבל כתבי שיפוי ו/או חסינות מרשויות המדינה. לפרטים אודות כתבי חסינות ושיפוי שקיבל הבנק, ראה סעיף 3.6 לעיל (סיכון הציות).
- ביום 29 ביוני 2014, הוגשה על-ידי התנועה לאיכות השלטון בישראל לבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק, עתירה למתן צווים על תנאי כנגד המפקח על הבנקים ונגידת בנק ישראל, בה התבקש בית המשפט להורות למפקח על הבנקים לבצע חקירה מקיפה ומערכתית בעניין האשראי שהועמד על-ידי המערכת הבנקאית לקבוצת אי.די.בי וכן, לפרסם את תוצאות הבדיקה. הבנק ויתר הבנקים המעורבים צורפו כמשיבים פורמליים. לבקשת העותרת ניתנה ביום 7 באוקטובר 2015 החלטת בית המשפט לפיה יידחה הדיון בעתירה עד לאחר מתן הכרעה בעתירה מנהלית המפורטת בסעיף 5 להלן וביום 28 ביוני 2016 ניתנה החלטת בית המשפט לפיה יידחה הדיון בעתירה עד לאחר מתן הכרעה בערעור שהוגש על פסק הדין שהתקבל בעתירה זו כמפורט בסעיף 7 להלן. ביום 12 במאי 2015 הוגשה על-ידי התנועה לאיכות השלטון בישראל עתירה לבית המשפט המחוזי בירושלים, בשבתו כבית משפט לעניינים מנהליים, במסגרתה התבקש בית המשפט להורות לבנק ישראל, בין היתר, למסור לידי העותרת דוחות ביקורת שערך המפקח על הבנקים במספר תאגידים בנקאיים ובניהם בבנק, בקשר עם מתן האשראי לחברות בקבוצת אי.די.בי. הבנק צורף לבקשתו כמשיב לעתירה. בנק ישראל הגיש תגובה לעתירה בה התנגד למסירת דוחות הביקורת שכן הם חוסים תחת מעטה של סודיות וחסיון. ביום 2 ביוני 2016 ניתן פסק דין הדוחה את העתירה. ביום 26 ביוני 2016 הגישה התנועה לאיכות השלטון ערעור על פסק דין זה. הבנק ובנק ישראל הגישו סיכומים מטעמם על פיהם אין לאפשר גילוי של דוחות הביקורת של בנק ישראל. ביום 28 בינואר 2017 הוגשה בקשה מטעם עמותת צדק פיננסי להצטרף להליך כ"ידיד בית המשפט". הבנק ואיגוד הבנקים הגישו התנגדות לבקשת ההצטרפות. ביום 29 ביוני 2017 הוגשה בקשת הצטרפות נוספת כ"ידיד בית המשפט" מטעם הצלחה-התנועה הצרכנית לקידום חברה כלכלית הוגנת.

7. ביום 1 במרץ 2015, הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו, בקשה לאישור תביעה נגזרת, נגד הבנק ונגד שורה של נושאי משרה, אשר כיהנו או מכהנים בין השנים 2000-2015, או בחלק מתקופה זו, וכן נגד רואי החשבון של הבנק (להלן ביחד: "המשיבים הפורמליים").
- המבקשת מבקשת מבית המשפט לקבוע, כי על המשיבים הפורמליים לפצות, לשפות ולהיטיב את הבנק בגין נזק שגרמו לכאורה לבנק במעשיהם ובמחדליהם בסך של 228 מיליוני דולר ארצות-הברית, אותו להערכת המבקשת יידרש הבנק לשלם לרשויות האכיפה האמריקאיות, בקשר לחשבונות של לקוחות אמריקאים בבנק הפועלים שוויץ.
- עוד טוענת המבקשת, כי הבנק לא פעל ולא הפריש כמתחייב על-פי כללי חשבונאות מקובלים ועל פי הוראות הדיון, הפרשה חשבונאית ראויה בדוחותיו הכספיים בגין התשלום הצפוי.
- במסגרת התביעה הנגזרת הגישה המבקשת בקשה לגילוי ועיון במסמכים הקשורים לחקירה וביניהם, חומרי חקירה ותכתובות שנערכו בין הבנק לבין רשויות החוק בארצות-הברית.
- בית המשפט קיבל את ההסכמה הדיונית אליה הגיעו הצדדים ולפיה, הדיון בבקשה יידחה עד שהליכי החקירה המתנהלת נגד הבנק על-ידי שלטונות ארצות-הברית יושלמו ויוודעו תוצאותיהם. (להלן: "התביעה הראשונה").
- ביום 1 במרץ 2015, הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו, בקשה לגילוי מסמכים לפני הגשת תביעה נגזרת, בקשר לחקירת הרשויות בארצות-הברית לגבי פעילות בנק הפועלים שוויץ ביחס ללקוחות אמריקאים (להלן: "התביעה השנייה"). התביעה הראשונה והתביעה השנייה יקראו ביחד להלן: "ההליכים הנ"ל".
- ביום 5 במרץ 2017 הגישו המבקשים בהליכים הנ"ל בקשה לאיחוד הבקשות וייצוג משותף, במסגרתה התבקש בית המשפט לאחד את הדיון בשתי הבקשות בפני אחד המותבים. ביום 5 באפריל 2017 ניתנה החלטה לפיה הבקשה לאיחוד הבקשות וייצוג במשותף התקבלה, תוך שנקבע כי שאלת השלכות האיחוד על אופן המשך ההליכים יקבעו לאחר שיחודשו ההליכים בתיק. בהמשך להודעת הבנק כי הליכי החקירה בארצות-הברית טרם הסתיימו וטרם נודעו תוצאותיהם, קבע בית המשפט כי הדיון בהליכי התובענות המאוחדות יעוכב עד ליום 31 במרץ 2018, אז ימסור הבנק עדכון בדבר התקדמות הליכי החקירה.
8. ביום 13 במאי 2015, הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו, בקשה לאישור תביעה נגזרת נגד הבנק ונגד 20 נושאי משרה (בהווה ובעבר) בבנק על-ידי מי שנטען כי הוא מחזיק במניות הבנק. עניינה של הבקשה באשראים שניתנו לחברת טומהוק השקעות בע"מ ("טומהוק") אשר בשליטתו של מר נוחי דנקנר, בהיקף נטען של 150 מיליון ש"ח. המבקש מצייין כי הוא מעריך שטומהוק תפרע מחצית מהחוב ולפיכך הועמד סכום התביעה הנגזרת על 75 מיליון ש"ח. בבקשה נטען כי עילת התביעה הנגזרת האפשרית מטעם הבנק הינה הפרת חובת הזהירות של נושאי המשרה בבנק באשרם את האשראי האמור ללא ביטחונות. ביום 12 בינואר 2017 נדחתה בקשת הבנק לדחיית בקשת האישור על הסף.
- ביום 19 במרץ 2017 הגיש המבקש בקשה לגילוי ועיון במסמכים על-פי סעיף 198 א' לחוק החברות, תשנ"ט-1999. בין הצדדים מתקיים הליך גישור ולבקשת הצדדים עוכבו ההליכים כדי למצותו.

3.14. יוזמות רגולטוריות מהותיות בעלות השפעה על פעילות הבנק בתקופת הדיווח רפורמות רגולטוריות להגברת התחרותיות במערכת הבנקאית

בשנים האחרונות גובשו מספר יוזמות רגולטוריות שעיקר עניינן, הגברת התחרותיות במערכת הבנקאית בישראל, ולצידן קיימות מספר יוזמות רגולטוריות נוספות הנמצאות בשלבי ייזום.

החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל

בחודש ינואר 2017 פורסם חוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל (תיקוני חקיקה) התשע"ז-2017 על בסיס דוח ועדה ציבורית שמונתה על-ידי שר האוצר ונגידת בנק ישראל (ועדת שטרום).

עיקר הוראות החוק:

- בתוך שלוש שנים מחודש ינואר 2017 חברות כרטיסי האשראי יופרדו משני הבנקים הגדולים (הבנק ובנק לאומי). תקופת המכירה תתארך לארבע שנים במידה והבנק ינפיק תוך 3 שנים לפחות 25% מחברות כרטיסי אשראי בבעלותו וגם ירד לשיעור אחזקה של 40%.
- בנקים נדרשים לתפעל כרטיסי אשראי דרך 2 חברות מתפעלות לפחות, כאשר נתח השוק המרבי של חברה מתפעלת יהיה 52%.
- למשך תקופת המעבר, הוגבלה הפנייה של שני הבנקים הגדולים ללקוח, שברשותו כרטיס אשראי, לחלון של 45 ימי עבודה לפני סיום תוקף הכרטיס כדי להציע ללקוח חדש את הכרטיס או לקבל כרטיס חדש.
- החל מחודש יולי 2018 הבנקים ידרשו לעביר לגופים פיננסיים שישארו ובכפוף לאישור לקוח, יתרות עו"ש יומיות.
- הבנק יחוייב לאפשר להעביר מידע על חשבונות לקוחות לצדדים שלישיים שיתנו שירותי יעוץ, השוואת עלויות וסכימת מידע פיננסי. ההעברה תהיה בכפוף לאישור לקוח ותבוצע בשיטת OPEN API (במקום בשיטת READ ONLY שתוכננה בתחילה). עד סוף 2018 הבנק יידרש להעביר לגורמים שלישיים את תעודת הזהות הבנקאית של הלקוח, את פירוט התנועות בחשבון העו"ש שלו ואת התנועות בכרטיס האשראי.
- החל מחודש אפריל 2017 מחוייבים הבנקים שלא לסרב סירוב בלתי סביר לבקשת לווה לשעבר נכס בשעבוד נוסף נחות.
- הבנק יידרש למכור את אחזקותיו בשב"א שמעל 10% תוך 4 שנים כאשר זכויות ההצבעה בגין ההחזקות מעל השיעור האמור מורדמות החל מיום 1 ביוני 2017. ניתנה סמכות לשר האוצר לחייב בנק לארח על תשתיות המחשב שלו בנקים אחרים ואגודות אשראי זאת תוך 18 חודשים מיום כניסת החוק לתוקף. שר האוצר יוכל להפעיל את סמכותו רק במידה ולא קמו חלופות טכנולוגיות אחרות לאספקת שירותי מחשב והתנאים שהציע הבנק לגוף המבקש להתארח אינם סבירים וזאת בתנאי שלא יהווה סיכון ליציבות הטכנולוגית של הבנק.

הבנק נערך ליישום החוק על-פי לוח הזמנים שנקבע. לפרטים נוספים בדבר היערכות הבנק להיפרדות מקבוצת ישראל כרטיס ראה [פרק 2.6.1 לעיל](#).

ועדת החקירה הפרלמנטרית להקצאת האשראי במשק

בחודש יולי 2017 החליטה הכנסת להקים ועדת חקירה פרלמנטרית לבחינת הקצאת האשראי במשק והסדרי חוב. בראש הוועדה יעמוד ח"כ איתן כבל. הוועדה תבחן את התנהלות בנק ישראל, הפיקוח על הבנקים, הבנקים, גופים מוסדיים, חברות ביטוח ונותני אשראי למיניהם, תקבע מסקנות ותגיש המלצות בנושא זה. הבנק נערך לדיוני הוועדה וישתף עימה פעולה כנדרש ועל פי החוק.

הוראות ויוזמות מהותיות בשנת 2017

- משרד האוצר פרסם הצעת חוק מסגרת להקמת מערכת נידוד חשבונות בנק אוטומטית על בסיס מערכת ה-CASS שהוקמה באנגליה (Current Account Switch Service). ההצעה אושרה על-ידי ועדת השרים לעניני חקיקה וצפויה להתקדם במסגרת חוק התוכנית הכלכלית (חוק ההסדרים). על-פי ההצעה-הבנקים יאפשרו מעבר לקוחות באופן מקוון, בטוח, בתוך שבעה ימי עסקים וללא עלות ללקוח, הקמת מערכת הניוד אמורה להסתיים בשנת 2021 ועלות ההקמה לכל המערכת הבנקאית צפויה לעמוד על מאות מיליוני שקלים.
- רשות ההגבלים העסקיים פרסמה דרישה, במסגרת התנאים לאישור ההסדר הכולל לסליקה צולבת בין חברות כרטיסי האשראי, למעבר של החברות לסליקה יומית של בתי עסק. התנאים הסופיים טרם פורסמו.
- בנק ישראל פרסם מתווה להפחתת שיעור העמלה הצולבת בכרטיסי אשראי מ-0.7% ל-0.5% בארבע פעימות מדורגות, הפעימה הראשונה תחול בינואר 2019 והאחרונה בינואר 2023. בנוסף, המפקחת מבקשת להפחית את העמלה הצולבת בעסקות חיוב מיידי מ-0.3% ל-0.25% בשתי פעימות שיחלו בינואר 2021 ויסתיימו בינואר 2023.
- בחודש יולי 2017 אישרה הכנסת את תיקון 3 לחוק הסדרת הלוואות חוץ בנקאיות (חוק אשראי הוגן) במסגרתו בין היתר נקבעה לראשונה תקרת ריבית אחידה לכל הגופים המלווים (ריבית בנק ישראל +15%). בנוסף הושגו כללי הגילוי הנאות בעת מתן אשראי בין בנקים לגופים חוץ בנקאיים.
- בנק ישראל ומשרד האוצר פועלים לחקיקת חוק אסדרת שירותי תשלום על-פי עקרונות PSD 2. תזכיר חוק להערות הציבור פורסם בחודש יולי 2017. במסגרת חוק שינוי מבנה הבורסה, אשר אושר בכנסת באפריל 2017, נקבעו חובות לדווח לבורסה על העמלות שחברי בורסה וחברי מסלוקה גובים מלקוחותיהם. בכלל זה עמלות מסחר ועמלות סליקה, וכל שינוי בהן. זאת החל מחודש יולי 2018.
- ביום 6 באפריל 2017 פורסם תיקון מס' 63 לחוק ניירות-ערך, התשכ"ח-1968 שעניינו שינוי מבנה הבורסה לניירות-ערך בתל-אביב בע"מ. בהמשך לתיקון ה"ל, אישר בית המשפט המחוזי בתל-אביב ביום 7 בספטמבר 2017, הסדר לשינוי מבנה הבורסה על פי הוקצו לבנק כ-11.6% ולפועלים סהר כ-1.6%, סך-הכל לקבוצת הבנק כ-13.2% מאמצעי השליטה בבורסה ומהזכויות בהון המונפק והנפרע שלה. בהתאם לתיקון, בתוך 5 שנים ממועד אישור ההסדר או עד מועד הנפקת מניות הבורסה לציבור ורישומן למסחר, לפי המוקדם מביניהם, על הבנק למכור את החזקותיו בבורסה כך שלא יחזיק למעלה מ-4.99% מאמצעי השליטה בה. עד למועד המכירה, אמצעי השליטה האמורים לא יקנו לבנק זכויות (פרט לזכויות בהון) מעבר לזכויות שמקנה החזקה בשיעור של 4.99% מכלל אמצעי השליטה בבורסה. בנוסף, בהתאם לתיקון לחוק, חברי הבורסה שימכרו את החזקותיהם, יעבירו לבורסה את מלוא ההפרש שבין תמורת המכירה שהתקבלה בידיהם, לבין שווי החזקות שנמכרו על ידם, בהתאם להון העצמי של הבורסה לפי דוחותיה הכספיים לשנת 2015 (כ-508 מיליון ש"ח). ביום 18 בינואר 2018 הגיש הבנק לבורסה הצעה למכירת החזקותיו בבורסה העולות על 4.99% ופועלים סהר הגישה לבורסה הצעה למכירת כל החזקותיה, וזאת במטרה לפניית הבורסה מיום 28 בדצמבר 2017 לבעלי המניות לרכישת מניותיהם. בהתאם להצעת הבורסה, סך התמורה המוצעת בגין רכישת כלל מניות הבורסה תעמוד על סכום של 500 מיליון ש"ח. בהתאם להצעה, הבורסה רשאית להודיע על רכישת כלל המניות או חלקן ולהמחות את זכותו של בעל המניות למכירת זכויותיו לצד שלישי שתבחר הבורסה. תוקף ההצעה שהגישו הבנק ופועלים סהר הינו עד יום 18 באפריל 2018. לתיקון אין השפעה בשלב זה על הדוחות הכספיים של הבנק.
- הצעת חוק פרטית לביטול עמלת הפירעון המוקדם נמצאת על שולחן הכנסת לדיון בהכנת החוק לקריאה ראשונה.
- נחקק תיקון לחוק שירות נתוני אשראי התשס"ב-2002 במסגרתו נקבע כי בנק ישראל יקים וינהל מאגר אשראי ארצי מטרתו של החוק לקדם שיתוף נתוני אשראי ממגוון מקורות המידע הקבועים בחוק, שמירתם במאגר מידע מרכזי ומסירת מידע זה ללשכות אשראי לצורך עיבודם והעברתם, בין השאר, לנותני אשראי. כתוצאה מהחוק לכל אזרח יהיה דירוג אשראי כאשר דירוג זה ימסר לנותן אשראי בעת בקשת אשראי ולאחר הסכמת האזרח. המאגר מתוכנן להתחיל לפעול בחודש אוקטובר 2018.
- הצעת החוק חדלות פירעון ושיקום כלכלי אושרה במליאת הכנסת בתחילת חודש מרץ 2018. ההוראות בהצעת החוק מגבילות את התמורה שהבנק יוכל לקבל ממימוש ביטחונות. לפי המוצע נושה מובטח בשעבוד צף רשאי להפרע רק עד 75% מהתמורה שהתקבלה ממימוש השעבוד הצף והיתרה תפרע חובות של נושים בלתי מובטחים. צמצום השעבוד הצף עלול להשפיע באופן משמעותי על נכונות נושים מובטחים להעמיד אשראי בהסתמך על שעבוד צף בלבד. בנוסף, הצעת החוק פוגעת ביכולת הבנק לגבות ריבית פיגורים מחייב הנמצא בהליך חדלות פירעון. מאחר ומוצע כי ריבית הפיגורים שנוספה לחוב החל ממועד מתן הצו תדחה לאחר תשלום כל החובות הבלתי מובטחים.
- ועדת השרים לעניני חקיקה אישרה את טיוטת חוק התחרות - תיקון לחוק ההגבלים העסקיים שיגדיל את סמכויות הרשות. בין היתר, מוצע לאפשר לרשות לבטל את תקרת הסכום על העיצום הכספי המקסימלי שיכולה להטיל היום הרשות: כיום ניתן להטיל קנס של עד 8% מהמחזור של החברה עליה מוטל העיצום או עד כ-24.5 מיליון ש"ח, הנמוך מביניהם. על-פי ההצעה לא יוגבל הסכום בתקרה והרשות תוכל לגבות עד 8% מהמחזור. בנוסף, על-פי ההצעה, הרשות תוכל להכריז על חברה כמונופול גם אם נתח השוק שלה נמוך מ-50%, ובלבד שהוכיחה שיש בידה כוח שוק משמעותי.
- בחודש ינואר 2018 המציאה רשות ההגבלים העסקיים לישראל טיוטה של תנאי פטור הסליקה המקומי. הטיוטה כוללת, בין היתר, התייחסות לחובת חברות כרטיסי האשראי לצרף להסכם, באופן שוויוני וללא עלות, כל מנפיק, סולק או מי מטעמם שיבקש להצטרף להסכם, להעמיד לרשותו את כל המידע הדרוש לו לצורך הצטרפותו ופעילותו על פי, ולבצע התאמות, ככל שנדרש, באופן שיאפשר לשחקן חדש להצטרף להסכם ולפעול על-פי הוראותיו. בנוסף כוללת הטיוטה הוראה, לפיה העברת כספים בין מנפיק וסולק בגין עסקות המבוצעות בתשלום בודד, תתבצע לא יאוחר מיום לאחר מועד ביצוע העסקה.

יזמות רגולטוריות אלו משפיעות לרעה על הכנסות הבנק ועל הוצאותיו, ועלולות להשפיע לרעה על עסקי קבוצת הבנק בעתיד. בשלב זה, הבנק בוחן את המשמעויות הכוללות של האמור לעיל על הכנסות הבנק ומשמעויות עסקיות ותפעוליות ארוכות טווח נוספות. השפעות אלו אינן ניתנות לכימות בשלב זה ותלויות, בין היתר בהתנהגות הלקוחות, שינויים רגולטוריים נוספים ופעילות המתחרים.

לפרטים נוספים בנושא רפורמות מרכזיות נוספות ראה [פרק חברות מוחזקות עיקריות](#), קבוצת ישראל לטל [וכן ביאור 35 בדוחות הכספיים](#) לשנת 2017.

3.15. טבלת גורמי סיכון

בהתאם להוראת בנק ישראל, ביצע הבנק מיפוי של גורמי הסיכון העיקריים אליהם חשופה הקבוצה. בטבלה להלן מפורטים גורמי הסיכון והערכות הנהלה לגבי חומרת הסיכון של כל אחד מגורמי הסיכון. סולם דרגות החומרה של גורמי הסיכון נקבע תוך התייחסות להגדרות תיאבון הסיכון של הבנק והוא כולל חמש דרגות חומרה לכל גורם סיכון. עבור שלוש דרגות (נמוכה, בינונית וגבוהה) נקבעו מדדים כמותיים:

- **דרגת חומרה נמוכה** – הפגיעה ברווח השנתי בגין אירוע קיצון קטנה יותר מהרווח השנתי הממוצע לפני מס במהלך עסקים רגיל, כלומר, אירוע קיצון לא יגרום לבנק לעבור להפסדים.
  - **דרגת חומרה בינונית** – הפגיעה ברווח השנתי בגין אירוע קיצון גדולה מהרווח השנתי הממוצע לפני מס במהלך עסקים רגיל ולכן גורמת לבנק לעבור להפסד לפחות באחת משנות התרחשות האירוע, ולירידה ביחס הון רובד ראשון, אך יחס הון לא ירד אל מתחת לרמת קיבולת הסיכון שהוגדרה (6.5%).
  - **דרגת חומרה גבוהה** – הפגיעה ברווח בגין אירוע קיצון, תגרום לירידה ביחס הון רובד ראשון אל מתחת לרמת קיבולת הסיכון. כדי לכמת את השפעת גורמי הסיכון על הרווח ועל יחס הון של הבנק, נבחנו, עבור מרבית הסיכונים, תרחישי קיצון מערכתיים ותרחישי גורם סיכון בודד וההשפעה החמורה ביותר מבין התרחישים משמשת לצורך טבלת גורמי סיכון.
- יצוין כי כימות זה מתייחס להשפעה על הון הבנק ויתכנו תרחישים הכוללים ירידה ברווח או הפסדים שהשפעתם על רווחיות הבנק אינה זניחה אולם השפעתם על הלימות הון אינה נמוכה ולפיכך יסווגו בדרגת חומרה נמוכה.
- בנוסף, ניתן ביטוי לחוות דעת של צוות מומחים במידה ולהערכת הצוות, המדדים הכמותיים אינם נותנים ביטוי מספיק לחומרת גורם הסיכון או כאשר אין אפשרות לקבוע בשיטות כמותיות מהימנות את רמת הסיכון של גורם סיכון מסוים.
- כל גורם סיכון המופיע בטבלה שלהלן נבדק, כאשר הוא עומד בפני עצמו, ומתוך הנחה של אי-תלות בין גורם סיכון אחד לגורמי סיכון נוספים המופיעים בטבלה. יחד עם זאת, בגורמי סיכון "מצב המשק בעולם" ו"מצב המשק בישראל" המופיעים בטבלה, נבחנו תרחישים מערכתיים האומדים את ההשפעה על הרווח ויחס הון כתוצאה משילוב של מספר גורמי סיכון.

יצוין כי תרחישי הסיכון מדמים מצב של התממשות נזקים בלתי צפויים מעבר לרמה הצפויה של אירועי נזק במהלך העסקים הרגיל של הקבוצה. הבנק מעריך את רמת הסיכונים גם בשיטה נוספת המבוססת על הערכות מומחה של רמת הסיכון המובנה, איכות ניהול הסיכונים ואפקטיביות הבקורות. הסיכון המובנה הינו הסיכון המצרפי הקיים בפעילות בה עוסק הבנק ומוגדר כהפסד פוטנציאלי מפעילות זו. הערכת סיכון מובנה מתבצעת בראיה צופה פני עתיד וגם בראיית העבר אך מבלי להתחשב בתהליכי הניהול והבקורות. הסיכון המובנה מושפע בין היתר מן הגורמים הבאים:

- הפסדי עבר ואומדן הפסדים צפויים בעתיד
  - תוכניות אסטרטגיות ועסקיות לרבות מוצרים חדשים
  - תמהיל והרכב תיק האשראי
  - מורכבות הפעילות
  - השפעת גורמים חיצוניים, לרבות כלכלה, תעשייה, חקיקה, טכנולוגיה
- כדי לאמוד את הסיכון השיורי המביא בחשבון את תהליכי הניהול והבקרה, נוספו למודל הערכות מומחי תוכן במעגל הבקרה השני בדבר איכות ניהול הסיכונים ואפקטיביות הבקורות.
- שילוב האמידה בשתי השיטות לכלל הערכת הסיכון השיורי הניתנת בטבלה להלן בסולם בן חמש דרגות חומרה, נעשה כהערכת מומחה המשקפת את הטיפול של מומחי התוכן בתחומים השונים והוא כפוף לכל ההסתייגויות האמורות לגבי מידע צופה פני עתיד.

השפעת הסיכון	גורם הסיכון	
סיכונים פיננסיים		
בינונית	סיכון אשראי	1.
בינונית	סיכון בגין איכות הלזים ו/או ביטחונות	1.1
בינונית	סיכון בגין ריכוזיות ענפית	1.2
בינונית	סיכון בגין ריכוזיות לזימים/קבוצת לזימים	1.3
נמוכה-בינונית	סיכון שוק	2.
נמוכה-בינונית	סיכון ריבית	2.1
נמוכה	סיכון אינפלציה/סיכון שער חליפין	2.2
נמוכה-בינונית	סיכון מחירי מניות ומרווחי אשראי	2.3
נמוכה-בינונית	סיכון נזילות	3.
סיכונים תפעוליים ומשפטיים		
נמוכה-בינונית	סיכון תפעולי	4.
בינונית	מזה סיכון סייבר	4.1
נמוכה-בינונית	מזה סיכון IT	4.2
נמוכה	סיכון משפטי	5.
סיכונים אחרים		
נמוכה-בינונית	סיכון מוניטין	6.
בינונית	סיכון אסטרטגיה ותחרות	7.
בינונית	סיכון רגולציה וחקיקה	8.
בינונית	סיכון כלכלי - מצב המשק בישראל	9.
בינונית	סיכון כלכלי - מצב המשק בעולם	10.
בינונית	סיכון ציות*	11.

* תחת סיכון הציות כלולים גם הסיכונים הנובעים מהחקירות על-ידי רשויות בארצות-הברית כאמור בביאורים D25 ו-D25 בדוחות הכספיים.

4. מדיניות ואומדנים חשבונאיים קריטיים, בקרות ונהלים

4.1 מדיניות ואומדנים חשבונאיים קריטיים

הדוחות הכספיים של הבנק ערוכים על-פי עקרונות וכללי חשבונאות שעיקרם מפורט בביאור 1 לדוחות הכספיים השנתיים ליום 31 בדצמבר 2017. ביישום כללי החשבונאות, משתמשת הנהלת הבנק בהנחות, בהערכות ובאומדנים שונים, המשפיעים על הסכומים המדווחים של נכסים והתחייבויות (לרבות התחייבויות תלויות) ועל התוצאות המדווחות של הבנק. יתכן, שאופן התממשותם בעתיד של ההערכות והאומדנים כאמור, יהיה שונה מכפי שהוערך בעת עריכת הדוחות הכספיים.

חלק מההערכות והאומדנים כאמור, כרוכים במידה רבה של אי ודאות, והם עלולים להיות מושפעים משינויים אפשריים בעתיד. אומדנים והערכות מסוג זה, שהשינויים בהם עשויים להשפיע באופן מהותי על התוצאות הכספיות המוצגות בדוחות הכספיים, נחשבים על-ידי הבנק, כאומדנים והערכות בנושאים "קריטיים". הנהלת הבנק בדעה, כי האומדנים וההערכות שישומו בעת עריכת הדוחות הכספיים הינם נאותים, ונעשו על-פי מיטב ידיעתה ושיקול דעתה המקצועי.

הפרשה להפסדי אשראי

על פי הוראות המפקח על הבנקים בנושא מדידה וגילוי של חובות פגומים, סיכון אשראי והפרשה להפסדי אשראי מיישם הבנק, את תקני החשבונאות האמריקאים בנושא (ASC 310) ועמדות של רשויות הפיקוח על הבנקים בארצות-הברית ושל הרשות לניירות-ערך בארצות-הברית, כפי שאומצו בהוראות הדיווח לציבור. ההפרשה לכיסוי הפסדי האשראי הצפויים בהתייחס לתיק האשראי מוערכת באחד משני מסלולים: "הפרשה פרטנית" ו"הפרשה קבוצתית". כמו-כן, הבנק בוחן את הנאותות הכוללת של ההפרשה להפסדי אשראי. לפרטים נוספים בדבר הכללים לבחינת חובות במסגרת הפרשה פרטנית או קבוצתית וכן פרטים בדבר חישוב ההפרשה להפסדי אשראי בגין הלוואות לדיור ראה [ביאור 1.4](#) בדבר הפרשה להפסדי אשראי בדוחות הכספיים. ההפרשה הפרטנית להפסדי אשראי נעשית בהתבסס על הערכת הנהלה לגבי ההפסדים הגלומים בתיק האשראי, לרבות חביונות בסעיפים חוץ-מאזניים. בתהליך ההערכה נסמכת הנהלה על מספר רב של שיקולים ואומדנים.

מדי רבעון מבוצע תהליך איתור של לקוחות בעלי פוטנציאל לבעייתיות לפי קריטריונים מוגדרים וכן נבחנים פרטנית כל הלווים הכלולים ברשימת הפיקוח ו/או עם סיווג בעייתי. לגבי לקוחות אלו מבוצעת בחינה פרטנית המתייחסת למצבו העסקי של הלווה, לתזרימי המזומנים מפעילותו העסקית של הלווה, לערך ומועד המימוש הצפוי של הביטחונות הקיימים, לערך ומועד מימוש של ערבויות מצדדים שלישיים וכדומה. בהתאם לבחינה זו מבוצעת הערכה לגבי הסכום הניתן לגבייה ובהתאם נקבעים הסיווג המתאים של החוב וההפרשה הפרטנית להפסדי אשראי, אשר מהווה את ההפרש בין סכום האשראי שניתן ללווה לבין הסכום הניתן לגבייה ממנו, מהוון בריבית החוב המקורית, או השווי הווגן נטו של הביטחונות העומדים כנגד החוב, בכל מועד דיווח. בנוסף, הבנק נדרש להעריך את היקף החוב אותו לא ניתן לגבות במאמצי גביה ארוכי טווח (המוגדרים ברוב המקרים כתקופה העולה על שנתיים) ולבצע מחיקה חשבונאית בניבו.

חלק מן הנתונים שבבסיס הבחינה הפרטנית, מבוססים על אומדנים ועל הערכות, ונסמכים על משתנים כלכליים אשר אינם בשליטת הבנק כגון, מצב כלכלי בשוק הישראלי ובשוקי העולם, שוקי פעילות של חברות ומוצריהן, שערי ריבית ומצב שוק ההון, מחירי נדל"ן ונכסים אחרים וביקושים בענף בארץ ובעולם ועוד. בקביעת הסכום הניתן לגבייה נלקחים מרווחי ביטחון שתכליתם לתת מענה למצבי אי ודאות באשר ליכולת פירעון האשראי ושווי הביטחונות. עם זאת, מכיוון שמדובר במשתנים כלכליים ואחרים, אין ודאות כי הסכומים שיתקבלו בפועל יהיו זהים לאומדן שנקבע.

בהקשר זה נציין כי הבנק מיישם את הוראת מקור החזר ראשוני של בנק ישראל לפיה קביעת הסיווג המתאים לחוב, עד לקרות כשל או כשההסתברות לכשל נעשתה צפויה ברמה גבוהה, מתבססת על החוזק הצפוי של מקור החזר ראשוני לחוב (מקור החזר תזרימי שוטף, יציב, מופרד ובשליטת החייב), וזאת למרות התמיכה של מקורות החזר שניים ושלישניים.

לצורך הבחינה קיימים בבנק תהליכי עבודה מוסדרים בהתאם לסמכויות שאושרו.

ההפרשה הקבוצתית להפסדי אשראי מחושבת כדי לשקף הפרשות לירידת-ערך בגין הפסדי אשראי בלתי מזוהים פרטנית הגלומים בקבוצות גדולות של חובות קטנים בעלי מאפייני סיכון דומים, וכן בגין חובות שנבחנו פרטנית ונמצא שהם אינם פגומים. ההפרשה להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי מאזני חוץ-מאזני המוערך על בסיס קבוצתי, מחושבת בהתבסס על שיעורי מחיקות היסטוריים בחלוקה לענפי משק שונים ובחלוקה בין אשראי בעייתי לאשראי לא בעייתי, לאורך התקופה המתחילה ב-1 בינואר 2011 ומסתיימת במועד הדיווח. הבנק משתמש בשיעור מחיקות אשר מהווה ממוצע שיעורי מחיקות העבר בטווח השנים האמור. בנוסף לחישוב טווח שיעורי מחיקות היסטוריים בענפי משק שונים, לצורך קביעת שיעור ההפרשה הבנק מתחשב בגורמים סביבתיים רלוונטיים, לרבות מגמות בהיקפי האשראי ותנאים ענפיים, נתונים מקרו כלכליים, שינויים בנפח ובמגמה של יתרות בפיגור ויתרות פגומות והשפעות השינויים בריכוזיות האשראי. לעניין זה, בהתאם להוראות המפקח הנוגעות להפרשה קבוצתית בגין אשראי לענף משק אנשים פרטיים, נדרש הבנק להביא בחשבון שיעור התאמה איכותי שלא יפחת מ-0.75% מיתרת האשראי הצרכני הלא פגום. מהאמור הוצגו סיכון אשראי הנובע מחייבים בגין כרטיסי אשראי בנקאיים ללא חיוב ריבית. הבנק פיתח מודל לחישוב ההפרשה הקבוצתית המביא בחשבון מקדמי התאמה איכותיים כנדרש בהוראות. המודל שאומץ כולל גם אומדנים רבים הקשורים לגורמים המשפיעים על קביעת מקדם ההתאמה בכל ענף משק מעל לממוצע מחיקות העבר ובהם, מגמות בהיקפי האשראי, תנאים ענפיים, נתונים מקרו כלכליים, שינויים בנפח ובמגמה של יתרות בפיגור ויתרות פגומות, השפעות השינויים בריכוזיות האשראי ועוד.

מכיוון שהיקף ושיעור ההפרשה הקבוצתית נסמכים, בין היתר, על עצם סיווג חוב כבעייתי ועיתוי הסיווג, הרי שגם בקביעת גובה ההפרשה הקבוצתית מסתמך הבנק על אותם אומדנים הקשורים ליציבותו הפיננסית של הלווה ולאומדן יכולת הפירעון שלו, שהם הבסיס לצורך סיווג חוב כחוב בעייתי ולעיתוי הסיווג. הבנק קבע נהלים לסיווג אשראי ולמדידת ההפרשה להפסדי אשראי כדי לקיים הפרשה ברמה מתאימה לכיסוי הפסדי אשראי צפויים בהתייחס לתיק האשראי שלו. בנוסף, הבנק קבע נהלים לקיום, הפרשה ברמה מתאימה כדי לכסות הפסדי אשראי צפויים הקשורים למכשירי אשראי חוץ-מאזניים (כגון: התקשרויות למתן אשראי, מסגרות אשראי שלא נוצלו וערבויות).

מדידות שווי הוגן

חלק מהמכשירים הפיננסיים בהם פועל הבנק, ובהם מרבית ניירות הערך בתיק הזמין למכירה, ניירות הערך בתיק למסחר ומכשירים פיננסיים נגזרים, נמדדים בדוחות הכספיים על-פי שווי הוגן. שווי הוגן של מכשיר פיננסי מוגדר כמחיר שהיה מתקבל במכירת נכס או המחיר שהיה משולם בהעברת התחייבות בעסקה רגילה בין משתתפים בשוק במועד המדידה; כלומר, בעסקה שאינה מכירה כפויה או מכירה במהלך פירוק. לצורך הערכת השווי הוגן נעשה שימוש מרבי בנתונים נצפים. נתונים נצפים מייצגים מידע הזמין בשוק ומתקבל ממקורות בלתי תלויים. במקרים בהם אין נתונים נצפים לצורך מדידת השווי הוגן, נעשה שימוש בנתונים לא נצפים, נתונים אלה משקפים את ההנחות של הבנק והם כוללים מודלים אשר לוקחים בחשבון את הסיכונים הגלומים במכשיר הפיננסי (סיכון שוק, סיכון אשראי וכיוצא בזה).

סוגים אלו של נתונים יוצרים מדרג שווי הוגן כמפורט להלן:

- נתוני רמה 1: מחירים מצוטטים (לא מותאמים) בשווקים פעילים לנכסים או להתחייבויות זהים.
- נתוני רמה 2: נתונים נצפים עבור נכס או התחייבות, במישרין או בעקיפין, שאינם מחירים מצוטטים הנכללים ברמה 1.
- נתוני רמה 3: נתונים לא נצפים עבור נכס או התחייבות.

היררכיה זו דורשת שימוש בנתוני שוק נצפים, כאשר מידע זה קיים. כאשר הנתונים המשמשים למדידת שווי הוגן מסווגים לרמות שונות במדרג השווי הוגן, הבנק מסווג את מדידת השווי הוגן בכללותה לרמה הנמוכה ביותר של הנתון שהוא משמעותי למדידה בכללותה.

בקביעת ערכי השווי הוגן הבנק מפעיל שיקול דעת מקצועי נאות. לצורך כך, הבנק גיבש תוכנית לפיה יוגדר תהליך מובנה ומוסדר לקביעת שווי הוגן, במסגרתו פועלים ארבעה גורמים בלתי תלויים:

- הגורם העסקי - הגורם אשר אחראי לניהול המכשיר הפיננסי.
- הגורם המתקף - הגורם שאחראי על תיקוף המודלים לחישוב השווי הוגן ועל תיקוף הנתונים וההנחות שמשמשות לצורך החישוב.
- הגורם המבקר - הגורם שאחראי על ביצוע בקורות שוטפות על תהליך קביעת השווי הוגן.
- הגורם המפקח - הגורם שאחראי על פיקוח אחר יישום תהליך קביעת השווי הוגן ברמה נאותה.

כמו-כן, הבנק הגדיר מגבלה על-פיה הוא לא יתקשר בסוג חדש של מכשיר פיננסי בסכום מהותי, וכן לא יגדיל סוג קיים, אם לא קיים לגביו הליך מובנה לקביעת השווי ההוגן ברמה סבירה של ביטחון (להלן: "המכשירים החורגים"). בנוסף, נקבע כי במקרים בהם היקף המכשירים החורגים הגיע ל-75% מהמגבלה שנקבעה, הדבר יובא לידיעת הדירקטוריון וצוות ההנהלה לניהול סיכונים אשר יגבש תוכנית לצמצום היקף המכשירים החורגים. השווי ההוגן של אגרות-חוב הנסחרות בחו"ל, מבוסס על ציטוטי מחירים של ספקי מחירים בינלאומיים, אשר הינם בלתי תלויים בתאגידים ובממשלות המנפיקים. ספקים אלה הינם חברות בינלאומיות מובילות, אשר מספקות שירותי ציטוט ושיערוך למוסדות פיננסיים מובילים בעולם. עם יישום ASC 820-10 (FAS 157) בדבר מדידות שווי הוגן, נדרש הבנק לשקף את סיכון האשראי ואת הסיכון לאי ביצוע (nonperformance risk) בהערכת השווי ההוגן של חוב, לרבות מכשירים נגזרים, אשר נמדדים בשווי הוגן. סיכון אי ביצוע כולל את סיכון האשראי של הבנק, ושל הצד הנגדי בעסקה. ליום 31 בדצמבר 2017 ההפרשה נטו בגין סיכון אשראי של נכסים והתחייבויות בגין מכשירים נגזרים הינה כ-106 מיליוני ש"ח.

לפרטים נוספים ראה [ביאור 32](#) בדוחות הכספיים.

התחייבויות לזכויות עובדים

חלק מההפרשות בגין התחייבויות הבנק בקשר עם יחסי עובד-מעביד מבוססות, בין היתר, על חישוב אקטוארי. הפרשות אלו כוללות, התחייבות למענק יובל לו זכאי כל עובד בתום 25 שנות עבודה בבנק, התחייבות לפיצוי בגין ימי מחלה שלא נוצלו, הטבות לעובדים לאחר פרישה, התחייבויות פנסיוניות לתשלומים לעובדים שפרשו לפני גיל הפרישה החוקי. וכן התחייבויות פנסיוניות לתשלומים לעובדים פעילים שצפוי שיפרשו בתנאי פרישה מועדפים לפני גיל הפרישה הקבוע בחוק והתחייבות בגין פיצוי פטורין.

סכום ההתחייבויות, המחושבות על בסיס אומדנים אקטואריים, ליום 31 בדצמבר 2017 הגיע לסך של כ-4,741 מיליון ש"ח. ההתחייבויות מהוונות בשיעור היוון ריאלי של 1.25% לשנה, על בסיס תשואת אגרות-החוב הממשלתיות בישראל בתוספת מרווח השווה להפרש בין שיעורי התשואה לפדיון, לפי תקופות פירעון, על אגרות-חוב קונצרניות בדירוג AA ומעלה בארצות-הברית, לבין שיעורי התשואה לפדיון, לאותן תקופות לפירעון, על אגרות-חוב של ממשלת ארצות-הברית למועד הדיווח, כפי שנקבע על-ידי הפיקוח על הבנקים.

חישובים אקטואריים מתבססים ברובם על הנחות ואומדנים, המתבססים על הערכות ההנהלה והחלטותיה, ניסיון עבר וסטטיסטיקות שונות כגון לוחות תמותה, שיעורי עזיבת עובדים ושיעור שינוי ריאלי בשכר על פני זמן וכדומה. אומדנים והנחות אלו נסקרים באופן שוטף.

שינוי במאפיינים האקטואריים השונים יביא לתוצאות שונות מאלה שמתקבלות כיום. כך לדוגמה, גידול של 1% בשיעור ההיוון יגרום להקטנת התחייבויות בסך של כ-381 מיליון ש"ח וקטון של 1% בשיעור ההיוון יגרום להגדלת התחייבויות האמורות בסך של כ-451 מיליון ש"ח. כמו-כן, גידול של 1% באומדן לשיעור עליית השכר השנתי יגרום להגדלת התחייבויות האמורות בסך של כ-288 מיליון ש"ח. גידול של 1% באומדן השנתי לשיעור העזיבה לפרישה מוקדמת יגרום להגדלת התחייבויות האמורות בסך של כ-164 מיליון ש"ח וקטון של 1% באומדן השנתי לשיעור העזיבה לפרישה מוקדמת יגרום להקטנת התחייבויות האמורות בסך של כ-160 מיליון ש"ח.

הערכת האקטואר עבור התקופה המסתיימת ביום 31 בדצמבר 2017 בגין התחייבות לזכויות עובדים מפורסמת באתר המגני"א של הרשות לניירות-ערך שכתובתו: www.magna.isa.gov.il.

התחייבויות תלויות

קבוצת הבנק הינה צד להליכים שיפוטיים שנקטו נגדה לקוחותיה, לקוחותיה בעבר וצדדים שלישיים שונים שראו את עצמם נפגעים או ניזוקים מפעילותה. כמו-כן הקבוצה נתונה לחקירות של רשויות אמריקאיות כמתואר בביאור 25 בדוחות הכספיים בדבר חקירת עסקי קבוצת הבנק עם לקוחות אמריקאים ו-FIFA.

הנהלת הבנק כללה בדוחות הכספיים הפרשות נאותות לכיסוי נזקים אפשריים, וזאת בהתבסס על חוות דעת משפטיות. ברוב ההליכים השיפוטיים, כמו גם בקשר עם חקירותיהן של רשויות שונות, מתקבלות חוות דעת מיועצים משפטיים חיצוניים לקבוצת הבנק, שנבדקות על-ידי היועצים המשפטיים המועסקים בבנק. הערכות אלה של יועצים משפטיים מתבססות על מיטב שיפוטם, בהתחשב בשלב שבו מצויים ההליכים, וכן על הניסיון המשפטי שנצבר בנושאים השונים בארץ ובעולם.

אומדנים לגבי הפרשות בהליכים שיפוטיים, חקירות ועניינים רגולטוריים כרוכים ברמה גבוהה מאוד של שיקול דעת וזאת בהשוואה לסוגי הפרשות אחרים. כאשר ההליכים הם בשלבים ראשוניים, הקביעה האם קיימת בכלל מחויבות לבנק, יצירת טווחי אומדנים וקביעת הסתברויות לכך שהבנק יאלץ לשאת בעלויות בגין אותה מחויבות, כרוכים באי ודאות משמעותית וכאשר מדובר בעניין שבו לא מתנהל בדיווח הליך שיפוטאי או הודאות גדלה עוד יותר. עם התקדמות ההליך, הנהלת הבנק יועציה המשפטיים, מעריכים מדי תקופה האם נדרש לכלול או לעדכן הפרשות בגין ההליך, תוך עדכון האומדן שבוצע בתקופת הדיווח הקודמת. ככל שמתקדם ההליך, היכולת לבצע אומדנים מתגברת, אולם סכום ההפרשה עדיין רגיש לשינויים בהנחות. ברוב המקרים קיים טווח רחב של תוצאות לכל הליך משפטי, לכל חקירה ולכל הליך רגולטורי.

בנוסף יש להביא בחשבון, כי בתחום המשפטי אין אפשרות לקיים הערכה "ודאית" או "קרובה לוודאית", וזאת לא רק בשלבים הראשונים של חיי התובענה או ההליך האחר, אלא עד וסמוך לקבלת פסק-הדין, או סיומו של ההליך האחר. ולפיכך, תוצאות ההליך עלולות להיות שונות, לעיתים אף באופן מהותי, מההערכה שנקבעה לגבי.

כך במיוחד כאשר מדובר בתובענות ייצוגיות, וזאת גם נוכח הניסיון המשפטי המוגבל באשר לאופן התמשותן של תובענות כאלה בישראל. הבנק יועציו המשפטיים עומדים, אפוא, בפני קשיים גדולים עוד יותר מהרגיל בהערכת תוצאות הדיון המשפטי בתובענות ייצוגיות, וביתר שאת בשלב שבו בית המשפט טרם החליט, אם לקבל את הבקשה להכיר בתובענה כתובענה ייצוגית, או לדחותה.

לפיכך, בהתחשב באמור לעיל, ובהתחשב בסכומים המהותיים הנקובים בתובענות ייצוגיות, ובאי הודאות המשמעותית הכרוכה ביכולת האמידה, התבררות של הליך כזה, עלולה מעת לעת, להשפיע באופן מהותי לרעה על תוצאות קבוצת הבנק בתקופת דיווח רבעונית או שנתיית כלשהי בה התברר הליך. הדברים נכונים ביתר שאת, כאשר מדובר בעניין שבו לא מתנהל במועד הדיווח הכספי הליך שיפוטי אלא מתקיימים חקירה או הליך רגולטורי אחר כדוגמת החקירות של רשויות אמריקאיות כמתואר בביאור 25 בדוחות הכספיים.

באמידת השלכותיהן של החקירות האמורות עולה קושי לקבוע אם הפסד הינו צפוי או אפשרי וכן קושי להעריך את הסכום הצפוי של ההפסד ואף להעריך טווח של חשיפות, לא כל שכן את ההסתברות להתממשות תרחיש כלשהו בטווח החשיפות שנערך לצורך קביעת סכום ההפרשה בדוחות הכספיים. באותם הליכים בהם תהליך בירור העובדות ואיסוף הנתונים הינו ממושך, יש להגיע לעיתים לשלבים מתקדמים בהליך על מנת שניתן יהיה להגיע למצב בו ניתן יהיה להעריך באופן מהימן את האומדן להפסד הצפוי או לטווח של חשיפות אפשריות. נדרשת הפעלת שיקול דעת משמעותי באומדן סכום הפסד במקרים כגון אלה ואפשר כי סכום ההפסד עם התבררות האירוע יהיה גבוה משמעותית מסכום ההפרשה שנצברה למועד הדוחות הכספיים.

לפיכך, בהתחשב באי הודאות המשמעותית מעריך הבנק כי היקף החשיפה הכוללת גדול מסכום ההפרשה שנכללה בדוחות הכספיים באופן שבו הסכומים הכוללים שתשלם קבוצת הבנק במסגרת הסדרים עם הרשויות האמריקאיות (אם יושגו) יהיו גבוהים משמעותית מסכום ההפרשה ולפיכך, עלולה להיות לכך השפעה משמעותית לרעה על תוצאות קבוצת הבנק בתקופת דיווח רבעונית או שנתיית כלשהי בה תוסר אי הודאות.

ירידת-ערך ניירות-ערך זמינים למכירה וניירות-ערך המוחזקים לפדיון

מדי תקופת דיווח הנהלת הבנק בוחנת האם ירידה בשוים ההוגן של ניירות-ערך המסווגים לתיק הזמין למכירה ולתיק המוחזק לפדיון הינה בעלת אופי אחר מזמני (Other Than Temporary). הבחינה כאמור כוללת מספר שלבים ועקרונות, בהתאם למדיניות שנקבעה בבנק, והעיקריים שבהם הינם:

1. בחינה האם ירידת-ערך היא בעלת אופי אחר מזמני ומה סכומה:
  - ניירות-ערך אשר לתאריך המאזן אין בכוונת הבנק להחזיקם או שנמכרו לאחר תאריך המאזן בסכום נמוך מעלותם, מהווים ניירות-ערך שחלה בהם ירידת-ערך בעלת אופי אחר מזמני.
  - ניירות-ערך שחלה בהם ירידת-ערך של למעלה מ-20% ביחס לעלותם לגבי מכשירים הוניים או 15% לגבי מכשירי חוב וירידת-ערך זו נמשכה למעלה מחצי שנה, מהווים ניירות-ערך שחלה בהם ירידת-ערך בעלת אופי אחר מזמני, אלא אם ניתן להוכיח כי נתקיימו נסיבות מיוחדות.
  - ניירות-ערך אשר חלה לגביהן ירידת-ערך בשיעור של 40% ומעלה מעלות נייר הערך לגבי מכשירים הוניים או 30% לגבי מכשירי חוב לתאריך המאזן או לאחריו, מהווים ניירות-ערך שחלה בהם ירידת-ערך בעלת אופי אחר מזמני, אלא אם ניתן להוכיח כי נתקיימו נסיבות מיוחדות.
  - מכשירי חוב שחלה לגביהם ירידת דירוג אל מתחת לדירוג השקעה, מהווים ניירות-ערך שחלה בהם ירידת-ערך בעלת אופי אחר מזמני.
  - מכשירי חוב שסווגו כבעייתיים (פגום, נחות, השגחה מיוחדת) על-ידי הבנק.
2. הרכבת רשימת מעקב - מבוצעת בדיקה כמותית ואיכותית לצורך זיהוי והערכה של ניירות-ערך שחלה ירידה בערכם ואפשרי כי מדובר בירידת-ערך בעלת אופי אחר מזמני.
3. בחינה ספציפית - בגין כל ניירות הערך ברשימת המעקב מבוצעת בחינה ספציפית. הבחינה המבוצעת הינה נפרדת למכשירי חוב ומכשירי הון וכוללת בין היתר את הפרמטרים הבאים:
  - הכוונה והיכולת של הבנק להחזיק בניירות הערך לתקופה מספקת, אשר תאפשר את חזרת שווי נייר הערך לעלותו.
  - היקף שווי הביטחונות המגבים את הנייר וכריות הביטחון.
  - דירוג ניירות הערך על-ידי סוכנויות דירוג בינלאומיות ומקומיות לרבות התפתחויות בדירוג לאחר תאריך המאזן.
  - שיעור ירידת הערך מסך עלות נייר הערך.
  - משך תקופה בה שווי הוגן של נייר-ערך נמוך מעלותו.
  - מצבו הפיננסי של המנפיק ושינויים בסביבתו העסקית, לרבות בחינה האם ירידת הערך משקפת נסיבות ייחודיות למנפיק או משקפת תנאי שוק כלליים.
  - אירועים לאחר תאריך המאזן.
4. תיעוד תוצאות הבחינה כנדרש בהתאם לכללים שנקבעו בבנק. כאשר חלה ירידת-ערך בעלת אופי אחר מזמני בנייר-ערך, תופחת עלותו לשווי ההוגן ליום המאזן, ותשמש כבסיס עלות חדש. סכום ההפחתה יזקף לדוח רווח והפסד.

4.2 בקורות ונהלים

בהתאם להוראות הדיווח לציבור של המפקח על הבנקים, יחתמו מנכ"ל הבנק, הממונה על החטיבה הפיננסית והחשבונאי הראשי, כל אחד בנפרד, על הצהרה על אחריותם לקביעתם ולקיומם של בקורות ונהלים לגבי הגילוי ולבקרה הפנימית של הבנק על הדיווח הכספי, לרבות הערכת האפקטיביות של בקורות אלו, בהתאם להוראות סעיפים 302 ו-404 לחוק הידוע בשם "חוק Sarbanes Oxley" שנחקק בארצות-הברית.

ההוראות של שני הסעיפים בחוק הנ"ל אוחדו על-ידי המפקח על הבנקים בחודש ספטמבר 2008 בהוראת ניהול בנקאי תקין (הוראה 309), וביוני 2009 שולבו בהוראות הדיווח לציבור.

הוראת סעיף 302 בדבר קיומם של בקורות ונהלים לגבי הגילוי מקיימת בבנק בתדירות רבעונית, והוראת סעיף 404 בדבר הבקרה הפנימית של הבנק על הדיווח הכספי מקיימת עבור סוף כל שנה, כנדרש בהוראות.

דוח הדירקטוריון והנהלה

ליום 31 בדצמבר 2017

במסגרת היישום של הוראת סעיף 404, ביצע הבנק, בסיוע חברת ייעוץ ששכר, מיפוי ותיעוד של כל תהליכי הבקרה המהותיים בהתבסס על הוראות ה-SEC (הרשות לניירות-ערך בארצות-הברית) ועל-פי המתודולוגיות המקובלות, תוך התבססות על קריטריונים שנקבעו במסגרת המשולבת והעדכנית של בקרה פנימית שפורסמה על-ידי ה-COSO Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission. כמו-כן, הבנק ביצע, על-פי הדרישות, בחינה של אפקטיביות ניהול הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי באמצעות בדיקה בפועל של אפקטיביות הבקרות העיקריות. הבנק ביצע עבור שנת 2017 כמדי שנה, על-פי המתודולוגיות המקובלות ובסיוע חברת ייעוץ, עדכון לתיעוד של תהליכי הבקרה המהותיים, וכן בחינת אפקטיביות של ניהול הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי, באמצעות בדיקה מחודשת של הבקרות העיקריות עבור השנה השוטפת.

הערכת בקרות ונהלים לגבי הגילוי

הנהלת הבנק, בשיתוף עם מנכ"ל הבנק, הממונה על החטיבה הפיננסית והחשבונאי הראשי, העריכו ליום 31 בדצמבר 2017 את האפקטיביות של הבקרות והנהלים לגבי הגילוי של הבנק. על בסיס הערכה זו הסיקו, כי לתום תקופה זו הבקרות והנהלים לגבי הגילוי של הבנק הם אפקטיביים כדי לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על המידע שהבנק נדרש לגלות בדוח הכספי בהתאם להוראות הדיווח לציבור של המפקח על הבנקים ובמועד שנקבע בהוראות אלו.

שינויים בבקרה הפנימית

במהלך הרבעון שהסתיים ביום 31 בדצמבר 2017 לא ארע שינוי מהותי בבקרה הפנימית על הדיווח הכספי אשר השפיע באופן מהותי, או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי על הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי. עם זאת יצוין, כי החל מהדוחות הכספיים לרבעון הראשון של 2017 הוחלפה מערכת הספר הראשי בבנק למערכת "מסר" המבוססת תשתית SAP, תוך שיפור ביכולת הניתוח והבקרה והטמעת תהליכי עבודה ובקרה עדכניים.

ארי פינטו
המנהל הכללי

עודד ערן
יו"ר הדירקטוריון

תל-אביב, 25 במרץ 2018

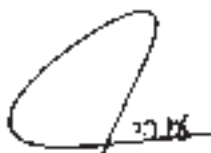
5. דוח הדירקטוריון והנהלה בדבר בקרה פנימית על דיווח כספי

הדירקטוריון והנהלה של בנק הפועלים בע"מ (להלן: "הבנק") אחראים להקמה ולקיום של בקרה פנימית נאותה על דיווח כספי (כהגדרתה בהוראות הדיווח לציבור בדבר "דוח הדירקטוריון"). מערכת הבקרה הפנימית של הבנק תוכננה כדי לספק מידה סבירה של ביטחון לדירקטוריון ולהנהלה של הבנק לגבי הכנה והצגה נאותה של דוחות כספיים המפורסמים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ולהוראות המפקח על הבנקים והנחיותיו. ללא תלות בטיב רמת התכנון שלהן, לכל מערכות הבקרה הפנימית יש מגבלות מובנות. לפיכך גם אם נקבע כי מערכות אלו הינן אפקטיביות הן יכולות לספק מידה סבירה של ביטחון בלבד בהתייחס לעריכה ולהצגה של דוח כספי.

הנהלה בפיקוח הדירקטוריון מקיימת מערכת בקרות מקיפה המיועדת להבטיח כי עסקות מבוצעות בהתאם להרשאות הנהלה, הנכסים מוגנים והרישומים החשבונאיים מהימנים. בנוסף, הנהלה בפיקוח הדירקטוריון נוקטת צעדים כדי להבטיח שערוצי המידע והתקשורת אפקטיביים ומנטרים (Monitor) ביצוע, לרבות ביצוע ניהול בקרה פנימית.

הנהלת הבנק בפיקוח הדירקטוריון העריכה את אפקטיביות הבקרה הפנימית של הבנק על דיווח כספי ליום 31 בדצמבר 2017, בהתבסס על קריטריונים שנקבעו במודל הבקרה הפנימית של Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO). בהתבסס על הערכה זו, הנהלה מאמינה (Believes) כי ליום 31 בדצמבר 2017, הבקרה הפנימית של הבנק על דיווח כספי הינה אפקטיבית.

האפקטיביות של הבקרה הפנימית של הבנק על דיווח כספי ליום 31 בדצמבר 2017 בוקרה על-ידי רואי החשבון המבקרים של הבנק, הי"ה זיו האפט רואי חשבון וסומך חייקין רואי חשבון, כפי שצוין בדוח שלהם, בעמוד מספר 111, אשר בו נכללה חוות דעת בלתי מסויגת בדבר האפקטיביות של הבקרה הפנימית של הבנק על דיווח כספי ליום 31 בדצמבר 2017.

עופר לוי

משנה למנכ"ל, חשבונאי ראשי

ידן ענתבי

משנה למנכ"ל,
ממונה על החטיבה הפיננסית

ארי פינטו

המנהל הכללי

עודד ערן

יו"ר הדירקטוריון

תל-אביב, 25 במרץ 2018

אגרת-חוב

נייר ערך המהווה תעודת התחייבות לתשלום חוב, ובו הבטחה של המנפיק לשלם למחזיק האגרת את הקרן שהונפקה בתוספת תשלומי ריבית/קופון, במועדים קבועים או בהתקיים תנאי מסוים. זהו מכשיר פיננסי שבאמצעותו הממשלה ופירמות יכולות ללוות כסף מהציבור.

אובליגו

חבות כוללת. סך ההתחייבויות של הלקוח לבנק.

אופציה

חוזה בין שני צדדים (כותב האופציה ורוכש האופציה). כותב האופציה מעניק לרוכש האופציה זכות לרכוש או למכור נכס כלשהו תמורת מחיר קבוע מראש, בדרי"כ במועד קבוע מראש.

איגום

גיוס הון חוץ-בנקאי על-ידי גוף פיננסי באמצעות אגרות-חוב מיוחדות, המתבצע על-ידי רכישת מצרף של תזרימים צפויים, שקובצו יחד (בפעולת איגום - Pooling) והפכו לניירות-ערך, הניתנים להנפקה.

אשראי חוץ-מאזני

התקשרויות למתן אשראי וערבויות (לא כולל מכשירים נגזרים).

באזל

באזל 2 / באזל 3 - תקנות לניהול הסיכונים של הבנקים שנקבעו על-ידי ועדת באזל, העוסקת בפיקוח ובקביעת סטנדרטים לפיקוח על בנקים בעולם.

הון פיקוחי

ההון הפיקוחי מורכב משני רבדים: הון רובד 1 והון רובד 2, כהגדרתם בהוראת ניהול בנקאי תקין 202.

הון רובד 1

הון על בסיס מתמשך (going-concern capital) כולל הון עצמי רובד 1 והון רובד 1 נוסף. כהגדרתם בהוראת ניהול בנקאי תקין 202.

הון רובד 2

הון בחדלות פירעון כהגדרתו בהוראת ניהול בנקאי תקין 202.

חבות

כמשמעותה בהוראה 313 להוראות ניהול בנקאי תקין.

חוב

זכות חוזית לקבל כסף לפי דרישה או במועדים קבועים או הניתנים לקביעה, אשר מוכרת ככס במאזן של התאגיד הבנקאי (לדוגמה פיקדונות בבנקים, אגרות-חוב, ניירות-ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, אשראי לציבור, אשראי לממשלה, וכו'). חובות אינם כוללים פיקדונות בבנק ישראל ואינם כוללים נכסים בגין מכשירים נגזרים.

חוב מותנה בביטחון

חוב שפירעונו צפוי להתבצע באופן בלעדי מתוך הביטחון, ואין מקורות זמינים ומהימנים אחרים לפירעונו.

כתבי התחייבות נדחים

כתבי התחייבות שהזכויות לפיהם נדחות מפני תביעותיהם של כל הנושים האחרים של התאגיד הבנקאי, למעט כתבי התחייבות אחרים ומאותו סוג.

מדד המחירים לצרכן

מדד המתפרסם על-ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ומודד את השינויים החודשיים במחירי מוצרים ושירותים, המהווים את "סל הצריכה" של משפחה ממוצעת.

מח"מ

משך חיים ממוצע - הממוצע המשוקלל של זמן פירעון הקרן ותשלומי הריבית של האיגרת.

מכשיר נגזר

מכשיר פיננסי או חוזה עתידי שערכו נגזר מערכו של נכס בסיס כלשהו ושקיים שוק במסגרתו ניתן לקבוע את שווי.

מכשיר פיננסי

מכשיר פיננסי הוא כל חוזה היוצר נכס פיננסי בישות אחת והתחייבות פיננסית או מכשיר הוני בישות אחרת.

מניות פנטום

מכשיר התחייבותי המעניק תגמול במזומן המבוסס על שווי מניית החברה וזאת ללא הזכאות לקבל מניה בפועל.

מניות רדומות

מניות המוחזקות במישרין על-ידי החברה עצמה. ממניות אלה נשללו הזכויות בהון ובהצבעה בחברה.

מרווח Bid-Ask

המרווח בין מחיר הרכישה ומחיר המכירה המוצעים. זהו למעשה ההבדל בין המחיר הגבוה ביותר שקונה מוכן לשלם עבור נכס והמחיר הנמוך ביותר בו מוכר מוכן למכור אותו.

נגזר OTC

Over the counter - מכשיר נגזר מסוג שמוסדות פיננסיים מתקשרים לגביו במהלך העסקים הרגילי ושקיים שוק במסגרתו ניתן לקבוע את שווי.

ניהול המשכיות עסקית

גישה כלל-ארגונית הכוללת קווי מדיניות, תקנים ונהלים שתכליתם לשמור על קיומו של הבנק כישות פיננסית פעילה ואיתנה, ויכולתו להמשיך ולספק שירות מיטבי ללקוחותיו גם בעיתות חירום ושיבושים תפעוליים משמעותיים.

סינדיקציה

עסקה שבה מספר מלווים חולקים מתן הלוואה ללווה יחיד, אך כל מלווה מעמיד הלוואה בסכום מסוים ללווה ויש לו את הזכות להיפרע ממנו. לעיתים קרובות, קבוצות של מלווים ממנות יחד אותן הלוואות כאשר הסכום שהועמד גדול יותר מהנכונות של מלווה יחיד כלשהו להלוות.

פיקדונות לזמן קצוב

פיקדונות בהם למפקיד אין זכות וגם הוא אינו מורשה למשוך מהם במשך 6 ימים, לכל הפחות מיום ההפקדה.

פיקדונות לפי דרישה

פיקדון שאינו פיקדון לזמן קצוב.

שוק פעיל

שוק בו עסקות בנכס או בהתחייבות מתקיימות בתדירות ובנפח מספיקים על מנת לספק מידע על התמחור על בסיס שוטף.

שעת חירום

תקופת הפעלת מערך משק לשעת חירום בהתאם להחלטת הממשלה הכרזה על מצב מיוחד בעורף או הכרזת המפקח על שעת חירום.

תאגיד עזר

תאגיד שאינו עצמו תאגיד בנקאי שעיסוקיו הם רק בתחום הפעולה המותר לתאגיד בנקאי השולט בו, למעט עיסוקים שהתייחדו לתאגידים בנקאיים בהתאם לחוק.

B2B

Business To Business – פעילות עסקית של מכירת מוצר או מתן שירותים של ארגון אחד לארגון שני.

B2C

Business To Consumer – פעילות עסקית אשר בה מוכרים מוצרים או מספקים שירותים לצרכן הסופי.

B.O.T

Build Operate Transfer – הסדר מימון פרויקטים ציבוריים בו גוף פרטי מקבל זיכיון מגוף ציבורי כדי לממן, לתכנן, לבנות ולהפעיל מתקן ציבורי לתקופה קצובה בסופה עוברת הבעלות על הפרויקט לממשלה.

CVA

Credit Valuation Adjustment – חישוב סיכון האשראי בנגזרים משקף את תוחלת ההפסד הצפוי לבנק במקרה בו הצד הנגדי לעסקה יגיע למצב של כשל אשראי.

Dodd-Frank

Dodd-Frank Act – תקנות פדרליות בארצות-הברית שאושרו בקונגרס ב-2010 במטרה להגביר את היציבות, השקיפות והיעילות במערכת הפיננסית בארצות-הברית ובפרט בשוק נגזרי ה-OTC. מכוח תקנות אלו הוקמו גופים ממשלתיים שתפקידם לפקח, לאכוף ולעקוב אחר הביצועים של גופים פיננסיים גדולים.

EMIR

European Market Infrastructure Regulation – רגולציה של האיחוד האירופי אשר אומצה בשנת 2012 במטרה להגביר את היציבות, השקיפות והיעילות בשווקי הנגזרים באיחוד האירופי, ובפרט בשוק נגזרי ה-OTC.

FATCA

Foreign Accounts Tax Compliance Act – חוק אמריקאי הנועד לשיפור אכיפת המס, קובע כי גופים פיננסיים מחוץ לארצות-הברית חייבים בדיווח לרשות המס האמריקאית על חשבונות המנוהלים אצלם ושייכים למי שחייב בדיווח גם אם הוא לא תושב ארצות-הברית.

FDIC

Federal Deposit Insurance Corporation – התאגיד האמריקאי הפדרלי לביטוח פיקדונות.

GRI

Global Reporting Initiative – תקן בינלאומי לדיווח בתחום הקיימות והאחריות התאגידית.

ICAAP

Internal Capital Adequacy Assessment Process – תהליך פנימי להערכת הלימות ההון ולקביעת האסטרטגיה להבטחת הלימות ההון של תאגידים בנקאיים. תהליך זה נועד להבטיח כי יוחזק על-ידי התאגידים הבנקאיים הון הולם שיתמוך בכל הסיכונים הגלומים בעסקיהם, וכן שיפותחו וינקטו על ידם תהליכים נאותים לניהול הסיכונים. התהליך משלב, בין היתר, קביעה של יעדי הון, תהליכי תכנון הון ובחינת מצב ההון במגוון תרחישי קיצון.

LDC

Less Developed Country – ארצות המסווגות על-ידי הבנק העולמי כבעלות הכנסה נמוכה או בינונית.

LTV

Loan To Value Ratio – היחס בין סכום ההלוואה (לרבות מסגרת מאושרת שטרם נוצלה), לבין שווי הנכס המשועבד (לפי חלקו של התאגיד הבנקאי בשעבוד).

Middle Market

פעילות מסחרית המבוצעת עם עסקים בינוניים, לרוב בארצות-הברית.

MTM

Mark to Market – שערך של מכשיר נגזר בהתבסס על ציטוטים של מחירי שוק בשווקים רלוונטיים, ובהעדרם בהתבסס על שיטות הערכה חלופיות.

NPL

Non Performing Loan – אשראי פגום שאינו צובר ריבית.

VaR

Value at Risk – מודל סטטיסטי מקובל לכימות סיכוני שוק. המודל מעריך, על בסיס נתונים היסטוריים את ההפסד המירבי הצפוי בגין פוזיציה מסוימת או תיק מסוים, עבור אופק זמן ורמת מובהקות מוגדרים.

VOLCKER

Volcker Rule – חוק וולקר הוא דבר חקיקה אמריקאי החל על תאגידים בנקאיים מסוימים וכולל איסורים והגבלות הנוגעים לפעילות מסחר נוסטרו (proprietary trading) ולפעילות השקעה ו/או מתן חסות בקרנות מכוסות (covered funds) כהגדרתן בחוק וולקר.

א

איגוח 393, 198, 197, 139, 38

אנשים קשורים 389, 388, 375, 373, 371, 368, 359, 298, 297, 288, 136

אשראי לציבור 57, 56, 55, 54, 53, 52, 51, 44, 43, 40, 39, 30, 26, 17, 12

, 211, 208, 160, 159, 158, 141, 130, 127, 125, 118, 115, 109, 64, 63, 58

, 240, 239, 238, 237, 236, 235, 234, 231, 229, 226, 223, 221, 218, 213

, 254, 253, 252, 251, 250, 249, 248, 247, 246, 245, 244, 243, 242, 241

, 280, 279, 274, 273, 272, 271, 264, 263, 262, 260, 258, 257, 256, 255

, 346, 341, 339, 337, 336, 334, 328, 325, 321, 318, 316, 314, 312, 310

393

ג

גידור 200, 199, 151, 150, 139, 129, 128, 123, 114, 83, 69, 50, 46, 28

202, 201

ד

דיבידנד 269, 183, 172, 162, 139, 119, 117, 116, 70, 44, 35, 34, 17, 12

385, 356, 281, 270

ה

הון אנושי 331, 304, 287, 5

הון מניות 364, 149, 117, 116, 37

היוון עלויות תוכנה 132

הלבנת הון 329, 319, 91, 90, 89, 87, 22

הלוואות לדיור 97, 70, 69, 68, 58, 57, 56, 55, 50, 44, 43, 38, 31, 30, 12

, 236, 235, 234, 232, 229, 228, 221, 220, 211, 210, 159, 158, 127, 125

315, 314, 313, 305, 287, 255, 252, 251, 250, 242, 241, 240, 239, 237

הליכים משפטיים 196, 93, 91, 22, 11

הפרשה לירידת-ערך 282, 165

הפרשה פרטנית להפסדי אשראי 244, 243, 126

הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי 339, 161, 152, 126, 26

ו

ועדת שטרומ 323, 312, 309, 282, 94

ז

זכויות עובדים 175, 174, 173, 172, 171, 170, 169, 147, 133, 118, 109

280, 178, 177, 176

ח

חובות פגומים 158, 133, 125, 123, 97, 63, 61, 60, 54, 52, 51, 31, 17, 16

, 244, 243, 241, 240, 231, 229, 226, 223, 221, 218, 213, 211, 208, 159

341, 262, 249, 248, 247, 246, 245

י

ירידת-ערך 133, 130, 128, 118, 100

ח

מגזרי פעילות לפי גישת ההנהלה 233, 232, 136, 109, 45, 44, 33, 12

308, 287, 236, 235, 234

מגזרי פעילות פיקוחיים 210, 208, 206, 205, 136, 109, 40, 39, 12, 11

, 228, 226, 224, 223, 222, 221, 220, 218, 216, 215, 214, 213, 212, 211

232, 231, 230, 229

מדינות זרות 32

מדיניות חשבונאית 129, 128, 127, 126, 125, 124, 123, 122, 121, 109

137, 136, 135, 134, 133, 132, 131, 130

מדיניות ניהול סיכונים 48, 47

מימון ממונף 71, 70, 12

מינוף 190, 189, 188, 187, 186, 185, 184, 183, 109, 38, 16, 12

מסגרות אשראי 255, 126, 98, 31

נ

נגזרים 83, 80, 78, 76, 74, 72, 64, 63, 58, 57, 56, 55, 49, 42, 34, 24, 12

, 188, 140, 139, 138, 131, 130, 129, 128, 125, 121, 118, 115, 109, 99, 98

, 257, 256, 254, 253, 252, 251, 215, 205, 204, 203, 202, 201, 200, 199

, 300, 280, 279, 270, 269, 268, 267, 266, 265, 264, 263, 262, 260, 258

, 345, 344, 343, 342, 341, 338, 337, 336, 334, 328, 327, 326, 317, 301

393, 346

ניילות 204, 198, 197, 190, 97, 86, 85, 84, 62, 49, 48, 46, 35, 16, 12, 11

ניירות-ערך 56, 55, 50, 46, 45, 37, 33, 32, 30, 29, 28, 24, 17, 16, 15, 12

, 128, 125, 121, 119, 118, 115, 114, 109, 100, 92, 91, 89, 63, 60, 58, 57

, 162, 159, 158, 157, 156, 155, 154, 153, 151, 150, 138, 131, 130, 129

, 243, 241, 240, 239, 238, 237, 232, 215, 205, 198, 196, 192, 188, 183

, 266, 265, 264, 263, 262, 257, 256, 250, 249, 248, 247, 246, 245, 244

, 296, 295, 291, 283, 281, 280, 279, 277, 274, 273, 272, 271, 268, 267

, 368, 359, 358, 343, 341, 337, 336, 334, 329, 328, 327, 315, 299, 297

393, 377

נכסים אחרים 166, 159, 158, 128, 127, 118, 115, 109, 58, 57, 56, 55, 38

, 253, 250, 249, 248, 247, 246, 245, 244, 243, 241, 240, 239, 238, 237

342, 337, 336, 334, 280, 279, 274, 273, 272, 271, 257, 256, 254

231, 229, 226, 223, 221, 218, 214, 213, 211, 208, 184, 38, 36 **נכסי סיכון**

<p>צ</p> <p>צדדים קשורים 277, 276, 275, 274, 272, 121</p> <p>ך</p> <p>רוח למניה 335, 333, 152, 149, 137, 136, 113, 109</p> <p>ש</p> <p>שווי הוגן 109, 100, 99, 98, 83, 82, 80, 78, 76, 74, 73, 72, 37, 34, 28, 24, 154, 153, 151, 150, 140, 136, 133, 131, 130, 129, 128, 123, 121, 114, 262, 257, 256, 215, 204, 203, 202, 201, 198, 174, 162, 157, 156, 155, 338, 301, 300, 271, 270, 269, 268, 267, 266, 265, 264, 263</p> <p>ת</p> <p>תגמול 306, 296, 295, 294, 293, 292, 291, 288, 179, 172, 171, 170, 169, 393, 392, 389, 388, 376, 375, 373, 372, 369, 368, 359</p> <p>תיק למסחר 32</p> <p>תשלום מבוסס מניות 180, 179, 142, 134, 122, 121, 118, 117, 116, 109, 296, 295, 294, 291, 280, 276, 275, 182, 181</p>	<p>ס</p> <p>סייבר 384, 283, 97, 88, 18</p> <p>סיכון אשראי 56, 55, 54, 53, 51, 50, 49, 46, 38, 36, 32, 31, 26, 17, 12, 11, 129, 127, 126, 125, 123, 109, 99, 98, 97, 66, 65, 64, 63, 61, 60, 59, 58, 57, 242, 241, 240, 239, 238, 237, 204, 203, 184, 169, 160, 159, 141, 130, 271, 255, 254, 253, 252, 251, 250, 249, 248, 247, 246, 245, 244, 243, 339, 317, 311, 274, 273, 272</p> <p>סיכונים אחרים 97, 46, 18</p> <p>סיכון מוניטין 97, 92, 91, 46, 18, 11</p> <p>סיכון מימון 85</p> <p>סיכון נזילות 204, 97, 85, 46, 16, 11</p> <p>סיכון סביבתי 92, 11</p> <p>סיכון ריבית 97, 71, 46, 35</p> <p>סיכון שוק 204, 130, 129, 98, 97, 71, 46, 38, 12, 11</p> <p>סיכון תפעולי 204, 184, 97, 87, 46, 38, 36, 18, 11</p> <p>ע</p> <p>עמלות 141, 125, 113, 109, 95, 44, 43, 41, 40, 39, 27, 26, 23, 17, 16, 12, 230, 228, 224, 222, 220, 216, 214, 212, 210, 206, 196, 195, 194, 142, 314, 312, 310, 309, 298, 290, 287, 282, 278, 277, 236, 235, 234, 233, 341, 340, 335, 333, 328, 325, 321, 318, 316</p> <p>ענפי משק 311, 64, 63, 59, 57, 50, 49, 33, 31, 12</p> <p>פ</p> <p>פחת והפחתות 142</p> <p>פיקדונות הציבור 138, 115, 109, 45, 44, 43, 42, 41, 40, 39, 33, 30, 17, 235, 234, 231, 229, 226, 223, 221, 218, 213, 211, 208, 198, 167, 166, 297, 279, 277, 274, 273, 272, 271, 264, 263, 260, 258, 257, 256, 236, 336, 334, 329, 328, 322, 321, 319, 318, 317, 316, 312, 310, 301, 300, 346, 344, 343, 337</p>
---	---